

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada – Government

MINISTRIA E ARSIMIT SHKENCËS DHE TEKNOLOGJISË

KURRIKULAT LËNDORE/PROGRAMET MËSIMORE

Klasa njëmbëdhjetë

Prishtinë, 2018

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria – Vlada-Government
Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë- Ministarstva za Obrazovanje Nauku i
Tehnologiju-Ministry of Education Science & Technology
Kabineti i Ministrat /Kabinet Ministra / Cabinet of the Minister

Nr. 425018

Datë: 13/08/2018

Ministri i Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, në mbështetje të neneve 4, 21, 22 të Ligjit, nr. 03/L-189 për administratën shtetërore të Republikës së Kosovës, (Gazeta zyrtare, nr. 82, 21 tetor 2010), nenit 5 dhe Ligji nr. 04/L032 për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës, duke u bazuar në nenin 8 paragrafi 1.4 dhe shtojcën 6 të Rregullores nr. 02/2011 për fushat e përgjegjësisë administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive (22.03.2011), dhe në bazë të kërkesës me nr. 8/1-15-02 të dt. 03.07.2018, nxjerr:

V E N D I M

Për zbatimin e planit dhe programit lëndor

1. Obligohen të gjitha institucionet e arsimit të mesëm të lartë ta zbatojnë planprogramin për klasën e njëmbëdhjetë në arsimin e mesëm të lartë në Republikës së Kosovës.
2. Vendimi hyn në fuqi me nënshkrimin e tij.

A r s y e t i m

Duke u bazuar në dispozitat e shënuara më lartë dhe në funksionim të zbatimit të programeve të reja lëndore për klasën e njëmbëdhjetë të arsimit të mesëm të lartë në arsimin parauniversitar të Republikës së Kosovës, u vendos në dispozitiv të kësaj vendimi.

Vendimi u dërgohet:

1. Sekretarit të përgjithshëm të MASHT;
2. Departamentit për zhvillimin e arsimit parauniversitar në MASHT;
3. Departamentit për politikën e arsimit parauniversitar në MASHT;
4. Departamentit të inspektimit të arsimit në MASHT;
5. Këshillit Shtetëror për arsimin parauniversitar në MASHT;
6. Këshillit Shtetëror për licencimin e mësimitdhënësve në MASHT;
7. Divizionit për zhvillimin profesional të mësimitdhënësve në MASHT;
8. Divizionit për planprograme dhe teksteve shkollore në MASHT;
9. Të gjitha Drejtorive Komunale të Arsimit;
10. Arkivit në MASHT.

Shqipri Bytyqi,
Ministër/MASHT

PËRMBAJTJA

Hyrje 5

Plani mësimor 6

1. FUSHA KURRIKULARE: GJUHË DHE KOMUNIKIM 8

Kurrikulat lëndore/programet mësimore

- 1.1. Gjuhë shqipe dhe letërsi (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore) 9
- 1.2. Gjuhë shqipe dhe letërsi (Gjimnazi i shkencave natyrore) 18
- 1.3. Gjuhë angleze (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe Gjimnazi i shkencave natyrore) 27
- 1.4. Gjuhë gjermane (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe Gjimnazi i shkencave natyrore) 53
- 1.5. Gjuhë frënge (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe Gjimnazi i shkencave natyrore) 73

2. FUSHA KURRIKULARE: ARTE 80

Kurrikulat lëndore/programet mësimore

- 2.1. Art figurativ (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore) 81
- 2.2. Art muzikor (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore) 94

3. FUSHA KURRIKULARE: MATEMATIKË 102

Kurrikulat lëndore/programet mësimore

- 3.1. Matematikë (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore) 103
- 3.2. Matematikë (Gjimnazi i shkencave natyrore) 115

4. FUSHA KURRIKULARE: SHKENCAT E NATYRËS 128

Kurrikulat lëndore/programet mësimore

- 4.1. Biologji (Gjimnazi i shkencave natyrore) 129
- 4.2. Fizikë (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore) 139
- 4.3. Fizikë (Gjimnazi i shkencave natyrore) 151
- 4.4. Kimi (Gjimnazi i shkencave natyrore) 168
- 4.5. Gjeografi (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore) 181
- 4.6. Gjeografi (Gjimnazi i shkencave natyrore) 195

5. FUSHA KURRIKULARE: SHOQËRIA DHE MJEDISI 210

Kurrikulat lëndore/programet mësimore

- 5.1. Edukate qytetare (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore) 211
- 5.2. Histori (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore) 219
- 5.3. Psikologjia (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe Gjimnazi i shkencave natyrore) 230
- 5.4. Filozofia dhe Logjike (Gjimnazi i shkencave natyrore) 241

5.5. Sociologji (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore) 251

6. FUSHA KURRIKULARE: JETA DHE PUNA 259

Kurrikulat lëndore/programet mësimore

6.1. Programi lëndor: TIK (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore) 260

6.2. Programi lëndor: TIK (Gjimnazi i shkencave natyrore) 269

7. FUSHA KURRIKULARE: EDUKATË FIZIKE, SPORTE DHE SHËNDET 278

Kurrikulat lëndore/programet mësimore

7.1. Programi lëndor: Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe Gjimnazi i shkencave natyrore) 279

Hyrje

Në klasën e njëmbëdhjetë kurrikulat lëndore/programet mësimore kontribuojnë në procesin e përvetësimit të dijeve dhe zhvillimit të shkathtësive, vlerave dhe qëndrimeve të nxënësve në vazhdimësi nga klasat paraprake, duke i përgatitur për të marrë përgjegjësinë për jetën e tyre, për të marrë pjesë si qytetarë aktiv dhe për t'u bërë kompetent për zhvillimet shoqërore.

Programet mësimore në këtë klasë nxënësve u mundësojnë për t'u përgatitur në vazhdimësi, për studime të mëtutjeshme dhe për t'u inkuadruar me sukses në tregun e punës. Në këtë klasë nxënësit i nënshtrohen një procesit më sfidues të përvetësimit të dijeve, zhvillimit të potencialit të tyre intelektual, shoqëror, socio - emocional dhe fizik.

Kurrikulat lëndore/programet mësimore të lëndëve të klasës së njëmbëdhjetë janë hartuar për dy lloje të gjimnazeve, Gjimnazin e Shkencave Shoqërore dhe Gjuhësore, dhe Gjimnazin e Shkencave Natyrore.

Për Gjimnazin e Shkencave Shoqërore dhe Gjuhësore janë hartuar programet për lëndë të cilat janë përcaktuar me planin mësimor për shtatë fushat kurrikulare, ndërsa për Gjimnazin e Shkencave Natyrore janë hartuar programet lëndore për gjashtë fusha kurrikulare, për Gjuhët dhe Komunikimi, Matematikë, Shkencat e Natyrës, Shoqëria dhe Mjedisi, Jeta dhe Puna, dhe Edukata Fizike, Sportet dhe Shëndeti. Për këtë gjimnaz lëndët e fushës së Arteve nuk janë paraparë me plan mësimor.

Në këtë klasë mësimi edhe pse mbahet përmes lëndëve mësimore, mësimdhënësit/et duhet të bëjnë përpjekje që të bëjnë mësimdhënie të integruar duke i koordinuar planifikimet në mes vete. Mësimdhënësit/et duhet ndërlidhur mësimdhënien me situatat jetësore dhe me bazë konteksti, për t'iu mundësuar nxënësve që të kuptojnë drejt proceset shoqërore dhe natyrore, marrëdhënien e tyre me mjedisin natyror dhe me mjedisin e krijuar nga njeriu. Gjithashtu mësimdhënësit/et përmes mësimdhënies së secilës lëndë, përfshirë edhe mësimin me zgjedhje duhet të bëjnë përpjekje që të nxënësit t'i zhvillojnë dhe arrijnë kompetencat që janë përcaktuar në shkallën e pestë të kurrikulës.

Plani mësimor

Fushat e kurrikulës	Lëndët mësimore	Gjimnazi i shkencave shoqërore - gjuhësore				
		Klasat			Totali për lëndë mësimore	Totali për fusha kurrikulare
		10	11	12		
Gjuhët dhe komunikimi	Gjuhë amtare	4	4	4	12	27
	Gjuhë angleze	3	3	3	9	
	Gjuhë e dytë e huaj	2	2	2	6	
	Gjuhë të tjera	/	/	/	/	
Artet	Art muzikor	1	1	/	2	5
	Art figurativ	1	1	1	3	
Matematikë	Matematikë	3	3	2	8	8
Shkencat e natyrës	Biologji	2	/	/	2	10
	Fizikë	1	1	/	2	
	Kimi	2	/	/	2	
	Astronomi	/	/	/	/	
	Gjeografi	2	2	/	4	
Shoqëria dhe mjedisi	Edukatë qytetare	1	1	2	4	23
	Histori	2	2	3	7	
	Psikologji	/	2	2	4	
	Filozofi dhe logjikë	/	/	3	3	
	Sociologji	/	2	3	5	
Jeta dhe puna	TIK	2	2	1	5	5
Ed.fizike, sportet dhe shëndeti	Edukata fizike, sportet dhe shëndeti	2	2	2	6	6
Pjesa zgjedhore	Pjesa zgjedhore	2	2	2	6	6
Totali – orë mësimore / minimale		30	30	30	90	90
Aktivitete jashtëkurrikulare						

Fushat e kurrikulës	Lëndët mësimore	Gjimnazi i shkencave natyrore				
		Klasat			Totali për lëndë mësimore	Totali për fusha kurrikulare
		10	11	12		
Gjuhët dhe komunikimi	Gjuhë amtare	3	3	4	10	21
	Gjuhë angleze	2	2	2	6	
	Gjuhë e dytë e huaj	2	2	1	5	
	Gjuhë të tjera	/	/	/	/	
Artet	Art muzikor	1	/	/	1	2
	Art figurativ	1	/	/	1	
Matematikë	Matematikë	4	4	4	12	12
Shkencat e natyrës	Biologji	3	2	3	8	32
	Fizikë	2	3	3	8	
	Kimi	2	3	3	8	
	Astronomi	/	/	2	2	
	Gjeografi	2	2	2	6	
Shoqëria dhe mjedisi	Edukatë qytetare	/	/	/	/	6
	Histori	2	/	/	2	
	Psikologji	/	2	/	2	
	Filozofi dhe logjikë	/	2	/	2	
	Sociologji	/	/	/	/	
Jeta dhe puna	TIK	2	1	2	5	5
Ed.fizike, sportet dhe shëndeti	Edukata fizike, sportet dhe shëndeti	2	2	2	6	6
Pjesa zgjedhore	Pjesa zgjedhore	2	2	2	6	6
Totali – orë mësimore / minimale		30	30	30	90	90
Aktivitete jashtëkurrikulare						

FUSHA KURRIKULARE: GJUHËT DHE KOMUNIKIMI

Kurrikulat lëndore/programet mësimore

Gjuhë Shqipe dhe letërsi (Gjimnazi i shkencave shoqërore –
gjuhësore)

Gjuhë shqipe dhe letërsi (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Gjuhë angleze (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe
Gjimnazi i shkencave natyrore)

Gjuhë gjermane (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe
Gjimnazi i shkencave natyrore)

Gjuhë frënge (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe
Gjimnazi i shkencave natyrore)

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Gjuhë Shqipe dhe letërsi (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Mësimi i lëndës Gjuhë shqipe dhe letërsi për klasën e njëmbëdhjetë, gjimnazi i shkencave shoqërore - gjuhësore synon përvetësimin e njohurive kulturore e letrare, formimin gjuhësor, si individ dhe si qytetar. Programi për këtë klasë ndihmon nxënësin për formim individual nëpërmjet leximit të teksteve të të gjitha llojeve, kryesisht të veprave letrare të njohura. Kjo u bën të mundur nxënësve të krijojnë perspektivën historike të hapësirës kulturore, letrare e gjuhësore. Përmes kësaj, favorizohet aftësimi për përdorimin e gjuhës shqipe me qëllim të strukturimit më të mirë të mendimeve, gjykimeve e aftësive kreative. Nxënësit arrijnë të organizojnë mendimet e tyre dhe të prezantojnë me gojë e me shkrim probleme e tema kulturore e letrare. Niveli i përvetësimit të shkathtësive të komunikimit (të dëgjuarit, të folurit, të lexuarit dhe të shkruarit) avancohet sipas kërkesave të klasës, shkallës dhe nivelit.

Brenda kësaj kornize, nxënësit avancojnë shkathtësitë e përdorimit të gjuhës për debate dhe ese; zhvillojnë shkathtësitë narrative si ajo e të rrëfyerit gojor të përjetimeve e ngjarjeve, rrëfimi në tregim dhe roman; zhvillojnë shkathtësitë e përdorimit të gjuhës së figurshme, njohin diskurset e tjera letrare dhe joletrare. Nxënësit zotërojnë gjuhën si një medium për prezantim të informacioneve duke shprehur pikëpamje të përgjithshme.

Njohuritë e fituara për trashëgiminë kulturore kombëtare dhe botërore si dhe njohuritë e fituara përmes analizës së ideve e argumenteve përkatëse, kontribuojnë në formimin kulturor, intelektual, emocional dhe qytetar.

Gjuha trajtohet si bazë e të menduarit, komunikimit, të mësuarit dhe të shikuarit të botës, identitetit dhe kulturës. Nxënësit duhet të zotërojnë shkathtësitë e gjuhës për të kuptuar idetë, informacionet e ndryshme dhe për të bërë hulumtime në fusha të tjera; për të shprehur veten në mënyrë të qartë dhe për të vlerësuar natyrën e shoqërinë.

Qëllimi

Programi i kësaj klase ka për qëllim përforcimin e arritjeve të mëparshme dhe zhvillimin e njësive të reja që kanë të bëjnë me gjuhën, letërsinë dhe kulturën shqipe dhe të përbotshme. Të njëjtën kohë, nxënësi zotëron dhe përdor gjuhën për qëllime të ndryshme komunikimi dhe kreativiteti. Rrit nivelin e komunikimit me diskurset gojore, letrare dhe joletrare, duke synuar arritjen e kulturës së mendimit të pavarur.

Të gjitha këto duhet t'i shërbejnë nxënësit për arritjen e rezultateve lëndore dhe zhvillimin e kompetencave kryesore të kurrikulës.

Në fund të klasës së njëmbëdhjetë, nxënësi:

- Zotëron shkathtësitë e veçanta individuale, njohëse dhe komunikative, për punë individuale dhe në grupe;
- analizon, vlerëson, sintetizon dhe organizon informata nga burime të ndryshme, duke i shtruar ato në nivelin e pyetjeve, problemeve e çështjeve;
- njeh formacionet e ndryshme kulturore e letrare të Kohërave Moderne, nga Rilindja e deri te Romantizmi e Realizmi;
- identifikon, njeh dhe praktikon, nëpërmjet shkrimit, format e ndryshme letrare dhe joletrare;
- kupton format dhe idetë themelore të kulturës dhe letërsisë së fundit të Mesjetës, përkatësisht të Rilindjes, për të vazhduar me njohjen e kulturës dhe letërsisë klasiciste, romantike e realiste, të huaj dhe shqiptare;
- kupton tiparet e letërsisë e kulturës shqiptare që lidhen me Rilindjen Kombëtare, si projekt nacional shqiptar që brenda vetes përmban elemente të Romantizmit, Realizmit, Sentimentalizmit dhe hyrjes në rrymimet letrare moderne;
- zotëron shkathtësitë argumentuese dhe vlerësuese për kulturën dhe për letërsinë, sikur edhe dijet gjuhësore, duke praktikuar lloje të ndryshme të analizave e të shkrimeve; veçanërisht në aspektin sintaksostilistik;

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën e njëmbëdhjetë duhet t'i arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL) nga temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme. Temat kanë dalë nga konceptet dhe rezultatet e të nxënit të fushës (RNF) Gjuhët dhe komunikimi për shkallën e pestë të Kurrikulës (Shk 5), të cilat mund t'i shihni edhe në Kurrikulën Bërthamë për arsimin e mesëm të lartë (klasa 10-12).

Shkathtësitë e komunikimit

- Të dëgjuarit dhe të folurit
- Të lexuarit
- Të shkruarit (Të gjitha temat realizohen nëpërmjet shkathtësive të komunikimit)

Konceptet	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNL)
<p>Tekstet letrare dhe jo letrare</p>	<p>Romantizmi evropian</p> <ul style="list-style-type: none"> • V. Gëte • V. Hygo <ul style="list-style-type: none"> • Xh. Bajron <p>Letërsia e Rilindjes Kombëtare Shqiptare</p> <ul style="list-style-type: none"> • J.De Rada dhe autorëtë tjerë arbëreshë • K. Kristoforidhi • N. Frashëri • Z. Serembe 	<ul style="list-style-type: none"> - Dallon karakteristikat themelore të romantizmit evropian. - Krahason romantizmin Evropian dhe Rilindjen Shqiptare dhe gjen të përbashkëtat e të veçantat. - Identifikon pararomantizmin dhe romantizmin <i>Fausti</i>- tema, personazhet. - Identifikon esencat romantike përmes poezisë së Hygosë. - Analizon poemën <i>Shtegtimet e Çajlld Haroldit</i>, esencat romantike dhe diskursin personal. - Dallon dhe krahason dimensionin kulturor dhe politik të Rilindjes Kombëtare Shqiptare, pamjen e kulturës dhe autorëve nga Romantizmi te pararendësit e modernitetit. - Identifikon poemën romantike si lloj poetiko-epiko-lirik (në letërsinë shqiptare): vendi, koha historike dhe koha e rrëfimit - Krahason <i>Këngët e Milosaos</i> me <i>Kënga e sprasme e Balës (G.Dara i Riu)</i>. - Analizon përkthimet dhe tregimin <i>Gjahu i malësorëve</i>; Variantet tekstore-gjuhësore, temën, simbolikën. - Identifikon temat dhe diskurset që dalin

	<ul style="list-style-type: none"> • S. Frashëri <p>Realizmi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onore dë Balzak <i>Xha Gorio</i> - struktura /tema <p>Pararendësit e modernitetit</p> <p>Edgar Alan Po dhe Charl Bodler</p> <p>Pararendësit e modernitetit shqiptar</p> <p>Gj. Fishta,</p> <p>N. Mjedja</p> <p>F. S. Noli</p> <p>A. Z. Çajupi</p>	<p>nga krijimtaria e këtij autori. Komentohen vargje nga <i>Lulet e verësë, Istori e Skënderbeut, Bagëti e Bujqësia.</i> -Dallon heroin nacional dhe atë moral.</p> <p>-Dallon lirikën e autorit, sonetin, diskursin personal.</p> <p>- Analizohet <i>Shqipëria ç'ka qenë ç'është e ç'do të bëhet</i> në tri kohë, si projekt që lidhet me Rilindjen Kombëtare Shqiptare.</p> <p>- Krahason autorët shqiptarë me ata evropianë, (poetikën, afritë dhe dallimet).</p> <p>- Dallon elementet e romanit realist (struktura/ tema/ personazhet)</p> <p>- Krahasohet Balzaku me L. Tolstojin, Ç. Dikensin, F. M. Dostojevskin; marrëdhënia me prirjet realiste në letërsinë shqipe.</p> <p>- Identifikon karakteristika të vargut/prozës nga pikëpamja e formës dhe idesë nga krijimtaria e Poe-së dhe Bodler-it si pararendës të modernitetit.</p> <p>- Identifikon lirikën e tij, epin nacional <i>Lahuta e Malcís</i>, satirën.</p> <p>- Analizon poemat, interpreton <i>Andrra e jetës</i> - struktura, idetë, heroi.</p> <p>- Dallon strukturën poetike të vargut të autorit-motivet personale /biblike, figura, idetë, alegoria.</p>
--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> - Dallon tipare të lirikës (elegjia <i>Vaje</i>) dhe analizon komeditë.
Gjuha figurative dhe jofigurative	Përdorimi i figurës për qëllime letrare dhe joletrare (ironisë, metaforës, sinekdokës, metonimisë, simbolit, alegorisë) në nivele të ndryshme të tekstit.	<ul style="list-style-type: none"> - Përdor figurat në shkrime letrare dhe joletrare. - Identifikon stilin letrar që rrjedh përmes efekteve gjuhësore figurative/jofigurative. - Kupton alegorinë dhe fshehjen pas figurës.
Kulturë, Kritikë	Rilindja Kombëtare Shqiptare Letërsia dhe Shoqëria Modelet kulturore	<ul style="list-style-type: none"> - Lidh kontekstin historik me zhvillimin e formave poetike në kohën e romantizmit evropian. - Kupton marrëdhëniet letërsia/shoqëria, përkatësisht letërsia/politika/identiteti. - Vlerëson marrëdhëniet e letërsisë shqipe dhe funksionet joletrare/politike dhe misionare. - Dallon kalimet nga letërsia klasiciste te ajo romantike, realiste dhe ajo me elemente moderne brenda kontekstit të zhvillimeve kulturore e sociale. - Identifikon tiparet kryesore të modeleve të ndryshme kulturore-letrare që lidhen me fundin e Mesjetës, me Rilindjen, Klasicizmin, Romantizmin, Realizmin, Sentimentalizmin; njihen tiparet e Kulturave dhe Poetikave përkatëse; teksteve dhe konteksteve - Identifikon dhe përdor tekstin informues e shpjegues. - Analizon raportin e letërsisë me identitetin: personalja/ nacionalja; letërsia si pjesë e projekteve që lidhen me nacionalizmin kulturor të shek. XIX, veçan atë gjerman.

<p>Sistemi gjuhësor</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gjuha dhe historia; • Fjalja, teksti, ligjërimi; • Koherenca e teksteve • Fjalori,abstrakt dhe afektiv • Shqipja standarde dhe dialektet; zbatimi I normës në të folur dhe të shkruar, • Format e ligjëritimit, gjuha argumentuese dhe ajo bindëse. • veçoritë e funksionimit të niveleve gjuhësore; • Nga fjalja e thjeshtë te ajo e përbërë; • Folja, marrëdhëniet sintaksore dhe vlerat modale e kohore të foljeve; • Figurat e stilit; (zëvendësimi; kundërvënia; insistimi, smadhimi/zvogëlimi, analogjia); • Fjalët dhe raportet e tyre; (sinonimet dhe antonimet) • Konotacionet, semantika dhe fusha leksikore; 	<ul style="list-style-type: none"> - Shpjegon variacionet historike, shoqërore dhe kulturore të përdorimit të gjuhës. - Identifikon diskurset e ndryshme (letrare, joletrare, sociale, kulturore, politike, administrative etj.). - Dallon veçoritë e ndërtimit dhe të funksionimit të ligjërimeve. - Shpjegon mënyrën e ndërtimit të koherencës së teksteve. - Pasuron fjalorin abstrakt dhe afektiv. - Dallon gjuhën standarde nga dialektet dhe zbaton normën gjuhësore në të folur e të shkruar. - Identifikon format e ligjëritimit, veçan gjuhën (diksursin) argumentuese dhe atë bindëse. - Analizon karakteristikat gjuhësore të akteve zyrtare të shkruara në kohë të ndryshme. - Dallon nivele të ndryshme të artikulimit gjuhësor. - Zhvillon shkathtësitë e zhvillimit të fjalisë së thjeshtë në fjali të përbërë dhe në paragraf. - Dallon vlerat modale dhe kohore të foljeve përbrenda ligjëritimit. - Identifikon dhe përdor figurat e stilit. - Dallon aspektin stilistik të shqipes; sekuenca, stili, diskurset; gjuha kritike dhe ajo kreative.
--------------------------------	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Shkrimi letrar - lindja e projektit, Eseja • Stilistika e bashkërenditjes dhe nënrenditjes në shqip (poezia, proza, teksti letrar) 	<ul style="list-style-type: none"> - Analizon raportet leksikologjike të identitetit dhe të kundërvënies së fjalëve. - Shpjegon vlerën emocionale të fjalëve në një fushë leksikore. - Praktikon modele dhe mënyra të shkrimit në formë projekti e eseje. - Dallon stilistikën e fjalisë dhe të periudhës.
--	---	--

Udhëzimet metodologjike

Mësimdhënësi duhet t'i zbatojë metodat që vënë nxënësin në qendër të procesit të të nxënimit duke i dhënë të nxënimit edhe vlera aplikative. Të nxënimit duhet të organizohet në atë mënyrë që të zhvillohen njëkohësisht të folurit, shkrimi dhe leximi në nivele më të larta të komunikimit.

Procesi i mësimdhënies për këtë klasë bazohet në nevojat dhe interesat e nxënësve në funksion të zhvillimit të individualitetit dhe kreativitetit të tyre. Nxënësit duhet t'i arrijnë kompetencat e lëndës për klasë nëpërmjet të nxënimit dhe qasjes së integruar. Metodatat, format, mjetet, përmbajtjet mësimore si dhe strategjitë e teknikat e mësimdhënies dhe mësimnxënies, janë çelës kryesor për arritjen e kompetencave.

Mësimdhënësia duhet fokusuar në situata praktike të të nxënimit të njohurive gjuhësore, letrare e kulturore duke u nxitur të komunikojnë së bashku, të përdorin qartë dhe rrjedhshëm gjuhën gjatë komunikimit në klasë dhe në jetën e përditshme. Puna organizohet në grupe e çifte por nxitet edhe puna individuale kreative.

Vëmendje e veçantë i kushtohet leximit: leximit analitik dhe atij të shpejtë. Leximi analitik ka si qëllim analiza të hollësishme të teksteve të gjatësive të ndryshme. Leximi i shpejtë nxit pavarësimin e nxënësve për leximin e teksteve letrare dhe joletrare. Lidhja ndërmjet leximit e shkrimit duhet të jetë e përhershme.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Gjuha shqipe është në lidhje të drejtpërdrejt me tema nga lëndët e tjera si edukimi qytetar, edukimi për paqe, ndërvarësia, edukimi për media, arte, kulturë etj.

Për arritjen e rezultateve për tema të caktuara ndërkurrikulare, mësime dhënësi duhet të përzgjedhë metodën, burimet, formën dhe strategjinë në shërbim të zhvillimit të kompetencave gjuhësore të nxënësit.

Nxënësit duhet të nxiten të komunikojnë së bashku, të përdorin gjuhën të qartë gjatë komunikimit në klasë dhe në jetën e përditshme për tema të ndryshme.

Udhëzimet për vlerësim

Për lëndën Gjuhë Shqipe dhe Letërsi vlerësimi bëhet me qëllim të mbledhjes, sistemimit, evidentimit dhe raportimit të të dhënave për arritjet e nxënësve gjatë gjithë procesit të mësim nxënies. Vlerësimi për këtë lëndë nxënësve u siguron informacione për nivelin e përvetësimit dhe të arritjes së rezultateve të lëndës për klasë.

Në këtë klasë vlerësimi duhet të përqendrohet në dallimet dhe krahasimet e elementeve të teksteve letrare të kësaj periudhe; dallimi i informatës kryesore dhe dytësore të të shprehurit të qartë me shkrim dhe me gojë, drejtshqiptimi dhe drejtshkrimi i zanoreve dhe bashkëtingëlloreve, shenjave të pikësimit, formave gramatikore dhe sintaksore, zhvillimit të fjalorit, në të folur dhe të shkruar. Vlerësimi duhet t'i kushtoj vëmendje të veçantë zhvillimit të temës në tërësi duke u përqendruar në paraqitjen e qartë të ideve dhe përmbledhjes së tyre.

Udhëzime për materialet didaktike dhe burimet e mjetet mësimore

Nga mësime dhënësi mund të përdoren të gjitha burimet, mjetet dhe materialet të cila ndihmojnë arritjen e rezultateve dhe kompetencave të lëndës për këtë klasë.

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Gjuhë shqipe dhe letërsi (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Mësimi i lëndës Gjuhë shqipe dhe Letërsi për klasën e njëmbëdhjetë, gjimnazi i shkencave natyrore, synon përvetësimin e njohurive kulturore e letrare, formimin gjuhësor si individ e si qytetar. Programi për këtë klasë ndihmon formimin individual të nxënësit përnëpërmjet leximit të teksteve të të gjitha llojeve, po kryesisht të veprave letrare të njohura. Kjo u bën të mundur nxënësve të krijojnë perspektivën historike të hapësirës kulturore, letrare e gjuhësore nga Romantizmi e deri te fillet e letërsisë moderne. Përmes kësaj, favorizohet aftësimi për përdorimin e gjuhës shqipe me qëllim të strukturimit më të mirë të mendimeve, gjykimeve e aftësive kreative. Nxënësit arrijnë të organizojnë mendimet e tyre dhe të prezantojnë me gojë dhe me shkrim probleme e tema kulturore e letrare. Niveli i përvetësimit të shkathtësive të komunikimit (të dëgjuarit, të folurit, të lexuarit dhe të shkruarit) avancohet sipas kërkesave të klasës, shkallës dhe nivelit.

Brenda kësaj kornize, nxënësit avancojnë shkathtësitë e përdorimit të gjuhës për debate dhe ese; zhvillojnë shkathtësitë narrative si ajo e të rrëfyerit gojor të përjetimeve e ngjarjeve, rrëfimi në tregim dhe roman; zhvillojnë shkathtësitë e përdorimit të gjuhës së figurshme, njohin diskutet e tjera letrare dhe joletrare. Nxënësit zotërojnë gjuhën si një medium për prezantim të informacioneve duke shprehur pikëpamje të përgjithshme.

Njohuritë e fituara për trashëgiminë kulturore kombëtare dhe botërore si dhe njohuritë e fituara përmes analizës së ideve e argumenteve përkatëse, kontribuojnë në formimin kulturor, intelektual, emocional dhe qytetar.

Gjuha trajtohet si bazë e të menduarit, komunikimit, të mësuarit dhe të shikuarit të botës, identitetit dhe kulturës. Nxënësit duhet të zotërojnë shkathtësitë e gjuhës për të kuptuar idetë, informacionet e ndryshme dhe për të bërë hulumtime në fusha të tjera; për të shprehur veten në mënyrë të qartë dhe për të vlerësuar natyrën e shoqërinë.

Qëllimi

Programi i kësaj klase ka për qëllim përforcimin e arritjeve të mëparshme dhe zhvillimin e njësive të reja që kanë të bëjnë me gjuhën, letërsinë dhe kulturën shqipe dhe të përbotshme. Të njëjtën kohë, nxënësi zotëron dhe përdor gjuhën për qëllime të ndryshme komunikimi dhe kreativiteti. Rrit nivelin e komunikimit me diskutet gojore, letrare dhe joletrare, duke synuar arritjen e kulturës së mendimit të pavarur.

Të gjitha këto duhet t'i shërbejnë nxënësit për arritjen e rezultateve lëndore dhe zhvillimin e kompetencave kryesore të Kurrikulës.

Në fund të klasës së njëmbëdhjetë, nxënësi:

- zotëron shkathtësi të veçanta individuale, njohëse dhe komunikative, për punë individuale dhe në grupe;
- analizon, vlerëson, sintetizon dhe organizon informata nga burime të ndryshme, duke i shtruar ato në nivelin e pyetjeve, problemeve e çështjeve;
- njeh formacionet e ndryshme kulturore e letrare të Kohërave Moderne, nga Rilindja e deri te Romantizmi, Realizmi dhe faza hyrëse e Modernës;
- identifikon, njeh dhe praktikon, nëpërmjet shkrimit, format e ndryshme letrare dhe joletrare;
- kupton format dhe idetë themelore të klasikëve romantikë e realistë, të huaj dhe shqiptarë;
- kupton tiparet e letërsisë e kulturës shqiptare që lidhen me Rilindjen Kombëtare, si projekt nacional shqiptar që brenda vetes përmban elemente të Romantizmit, Realizmit, Sentimentalizmit dhe hyrjes në rrymimet letrare moderne;
- zotëron shkathtësitë argumentuese dhe vlerësuese për kulturën dhe për letërsinë, sikur edhe dijet gjuhësore, duke praktikuar lloje të ndryshme të analizave e të shkrimeve; veçanërisht në aspektin sintaksostilistik;

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën e njëmbëdhjetë duhet t'i arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL). Nga temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, temat kanë dalë nga konceptet dhe rezultatet e të nxënit të fushës (RNF) *Gjuhët dhe komunikimi* për shkallën e pestë të Kurrikulës (Shk 5), të cilat mund t'i shihni edhe në Kurrikulën Bërthamë për arsimin e mesëm të lartë (klasa 10-12).

Shkathtësitë e komunikimit

- Të dëgjuarit dhe të folurit
- Të lexuarit
- Të shkruarit (Të gjitha temat realizohen nëpërmjet shkathtësive të komunikimit)

Konceptet	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNL)
<p>Tekstet letrare dhe jo letrare</p>	<p>Romantizmi evropian</p> <ul style="list-style-type: none"> • V. Gëte, V. Hygo dhe Xh. Bajron <p>Letërsia e Rilindjes Kombëtare Shqiptare</p> <ul style="list-style-type: none"> • J. De Rada dhe autorë të tjerë arbëreshë • K. Kristoforidhi • N. Frashëri • S. Frashëri 	<ul style="list-style-type: none"> - Dallon karakteristikat themelore të romantizmit evropian. - Analizon shembuj nga krijimtaria e Gëtes (Fausti), V. Hygo (poesia) dhe Xh. Bajron (fragmente nga poema <i>Shtegtimet e Çajlld Haroldit</i>). - Dallon dimensionin kulturor dhe politik të Rilindjes Kombëtare Shqiptare - Identifikon poemën romantike si lloj poetik epiko-lirik (në letërsinë shqiptare): vendi, koha historike dhe koha e rrëfimit - Krahason <i>Këngët e Milosaos</i> me <i>Kënga e sprasme e Balës (G.Dara i Riu)</i>. Analizon lirikën e Zef Serembes (soneti, diskursi personal). - Analizon përkthimet dhe tregimin <i>Gjahu i malësorëve</i>; Variantet, tema, simbolika. - Identifikon temat dhe diskurset që dalin nga krijimtaria e këtij autori. Komentohen vargje nga <i>Lulet e verësë, Istori e Skënderbeut, Bagëti e Bujqësia</i>. - Analizohet <i>Shqipëria ç'ka qenë ç'është e ç'do të bëhet</i> tri kohë, si projekt që lidhet me Rilindjen Kombëtare Shqiptare. - Dallon elementet e romanit realist (struktura/ tema/ personazhet) Krahasohet Balzaku me L. Tolstojin, Ç. Dikensin, F. M. Dostojevskin; marrëdhënia me prirjet realiste në letërsinë shqipe

	<p>Nga Realizmi te Pararendësit e modernitetit</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onore de Balzak <i>Xha Gorio</i> - struktura /tema • Edgar Alan Po dhe Charl Bodler <p>Pararendësit e modernitetit shqiptar</p> <p>Gj. Fishta, N. Mjedja F. S. Noli B. Z. Çajupi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Identifikon karakteristika të vargut/prozës nga pikëpamja e formës dhe idesë nga krijimtaria e Poes dhe Bodlerit si pararendës të modernitetit. - Identifikon lirikën e tij, epin nacional <i>Lahuta e Malcís</i>, satirën. - Analizon poemat, interpreton <i>Andra e jetës</i> - struktura, idetë, heroi. - Dallon strukturën poetike të vargut të autorit- motivet personale /biblike, figura, idetë, alegoria. - Dallon tipare të lirikës (elegjia <i>Vaje</i>) dhe analizon komeditë.
<p>Gjuha figurative dhe jofigurative</p>	<p>Përdorimi i figurës për qëllime letrare dhe joletrare (ironisë, metaforës, sinekdokës, metonimisë, simbolit, alegorisë) në nivele të ndryshme të tekstit.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Përdor figurat në shkrimet letrare dhe joletrare. - Identifikon stilin letrar që rrjedh përmes efekteve gjuhësore figurative/jofigurative. - Kupton alegorinë dhe fshehjen pas figurës.
<p>Kulturë, Kritikë</p>	<p>Rilindja Kombëtare Shqiptare Letërsia dhe Shoqëria Modelet kulturore</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Lidh kontekstin historik me zhvillimin e formave poetike në kohën e romantizmit evropian. - Kupton marrëdhëniet letërsia/shoqëria, përkatësisht

		<p>letërsia/politika/identiteti.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vlerëson marrëdhëniet e letërsisë shqipëdhe funksionet jo letrare/politike dhe misionare. - Identifikon tiparet kryesore të modeleve të ndryshme kulturore-letrare që lidhen me fundin e Mesjetës, me Rilindjen, Klasicizmin, Romantizmin, Realizmin, Sentimentalizmin, fillet e Modernes; njeh tiparet e Kulturave dhe Poetikave përkatëse; teksteve dhe konteksteve - Identifikon dhe përdor tekstin informues e shpjegues. - Analizon raportin e letërsisë me identitetin: personalja/ nacionalja; letërsia si pjesë e projekteve që lidhen me nacionalizmin kulturor të shek. XIX, veçan atë gjerman.
<p>Sistemi gjuhësor</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gjuha dhe historia; • Fjalja, teksti, ligjërimi; • Koherenca e teksteve • Fjalori, abstract dhe afektiv • Shqipja standard dhe dialektet; zbatimi <p>I norms në të folur dhe të shkruar,</p> <ul style="list-style-type: none"> • Format e ligjëritimit, gjuha argumentuese dhe ajo bindëse. • veçoritë e funksionimit të niveleve gjuhësore; • Nga fjalja e thjeshtë te ajo e përbërë; • Folja, marrëdhëniet sintaksore dhe 	<ul style="list-style-type: none"> - Shpjegon variacionet historike, shoqërore dhe kulturore të përdorimit të gjuhës. - Dallon veçoritë e ndërtimit dhe të funksionimit të ligjërimeve. - Shpjegon mënyrën e ndërtimit të koherencës së teksteve. - Pasuron fjalorin abstrakt dhe afektiv. - Dallon gjuhën standarde nga dialektet dhe zbaton normën gjuhësore në të folur e të shkruar. - Identifikon format e ligjërimit, veçan gjuhën (diksursin) argumentuese dhe atë bindëse. - Analizon karakteristikat gjuhësore të akteve zyrtare të shkruara në kohë të ndryshme. - Dallon nivele të ndryshme të artikulimit gjuhësor.

	<p>vlerat modale e kohore të foljeve;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Figurat e stilit; (zëvendësimi; kundërvënia; insistimi, smadhimi/zvogëlimi, analogjia); • Fjalët dhe raportet e tyre; (sinonimet dhe antonimet) • Konotacionet, semantika dhe fusha leksikore; • Shkrimi letrar - lindja e projektit, Eseja • Stilistika e bashkërenditjes dhe nënrenditjes në shqip (poezia, proza, teksti loletrar) 	<ul style="list-style-type: none"> - Zhvillon shkathtësitë e zhvillimit të fjalisë së thjeshtë në fjali të përbërë dhe në paragraf. - Dallon vlerat modale dhe kohore të foljeve përbrenda ligjërit. - Identifikon dhe përdor figurat e stilit. - Dallon aspektin stilistik të shqipes; sekuenca, stili, diskutet; gjuha kritike dhe ajo kreative. - Analizon raportet leksikologjike të identitetit dhe të kundërvënies së fjalëve. - Kupton vlerën emocionale të fjalëve në një një fushë leksikore. - Praktikon modele dhe mënyra të shkrimit në formë projekti e eseje. - Dallon stilistikën e fjalisë dhe të periudhës.
--	---	--

Udhëzimet metodologjike

Mësimdhënësi duhet t'i zbatojë metodat që vënë nxënësin në qendër të procesit të të nxënit duke i dhënë të nxënit edhe vlera aplikative. Të nxënit duhet të organizohet në atë mënyrë që të zhvillohen njëkohësisht të folurit, shkrimi dhe leximi në nivele më të larta të komunikimit.

Procesi i mësimdhënies për këtë klasë bazohet në nevojat dhe interesat e nxënësve në funksion të zhvillimit të individualitetit dhe kreativitetit të tyre. Nxënësit duhet t'i arrijnë kompetencat e lëndës për klasë nëpërmjet të nxënit dhe qasjes së integruar. Metodot, format, mjetet, përmbajtjet mësimore si dhe strategjitë e teknikat e mësimdhënies dhe mësimnxënies, janë çelës kryesor për arritjen e kompetencave.

Mësimdhënia duhet fokusuar në situata praktike të të nxënit të njohurive gjuhësore, letrare e kulturore duke u nxitur të komunikojnë së bashku, të përdorin qartë dhe rrjedhshëm gjuhën gjatë komunikimit në klasë dhe në jetën e përditshme. Puna organizohet në grupe e çifte por nxitet edhe puna individuale kreative.

Vëmendje e veçantë i kushtohet leximit: leximit analitik dhe atij të shpejtë. Leximi analitik ka si qëllim analiza të hollësishme të teksteve të gjatësive të ndryshme. Leximi i shpejtë nxit pavarësimin e nxënësve për leximin e teksteve letrare dhe joletrare. Lidhja ndërmjet leximit e shkrimit duhet të jetë e përhershme.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Gjuha shqipe është në lidhje të drejtpërdrejta me tema nga lëndët e tjera si edukimi qytetar, edukimi për paqe, ndërvarësia, edukimi për media, arte, kulturë etj.

Për arritjen e rezultateve për tema të caktuara ndërkurrikulare, mësimdhënësi duhet të përzgjedhë metodën, burimet, formën dhe strategjinë në shërbim të zhvillimit të kompetencave gjuhësore të nxënësit.

Nxënësit duhet të nxitin të komunikojnë së bashku, të përdorin gjuhë të qartë gjatë komunikimit në klasë dhe në jetën e përditshme për tema të ndryshme.

Udhëzimet për vlerësim

Për lëndën Gjuhë Shqipe dhe Letërsi vlerësimi bëhet me qëllim të mbledhjes, sistemimit, evidentimit dhe raportimit të të dhënave për arritjet e nxënësve gjatë gjithë procesit të mësimnxënies. Vlerësimi për këtë lëndë nxënësve u siguron informacione për nivelin e përvetësimit dhe të arritjes së rezultateve të lëndës për klasë.

Në këtë klasë, vlerësimi duhet të përqendrohet në aftësinë e dallimit dhe të krahasimit të karakteristikave të teksteve letrare e fenomeneve kulturore të kësaj periudhe. Vlerësimi i të shprehurit e drejtë dhe të rrjedhshëm me shkrim dhe me gojë dhe njohjes së formave të ndërliqshme gramatikore, përbëjnë fushën tjetër me peshë të vlerësimit. Vlerësimi duhet të përfshijë edhe aftësinë epërqendrimit të veçantë në temë të caktuar, krahas aftësisë për paraqitjen e ideve dhe tëpërmbledhjes së tyre.

Udhëzime për materialet didaktike dhe burimet e mjetet mësimore

Nga mësimdhënësi mund të përdoren të gjitha burimet, mjetet dhe materialet të cilate ndihmojnë arritjen e rezultateve dhe kompetencave të lëndës për këtë klasë.

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Gjuhë angleze

(Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe

Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Introduction

Learning is a complex process of discovery, collaboration, and inquiry facilitated by language. Composed of interrelated and rule/governed symbol systems, language is a social and uniquely human way of representing, exploring, and communicating meaning. Language is essential for forming interpersonal relationship, understanding social situations, extending experiences, and reflecting on thought and action. Language is the primary basis of all communication and the primary instrument of thought. It is an essential tool in the development of all six competencies foreseen in the Kosovo Curriculum Framework.

Consequently, the program of English language will emphasize the importance of experiencing language in context. Learners' background knowledge, skills and attitudes will be used as a means of developing communicating abilities: interpreting, expressing and negotiating meaning through oral and written texts. As the learners develop communication skills, they also increase their linguistic accuracy and develop language learning strategies.

In the English language program learners will acquire various kinds of knowledge, skills and attitudes about:

- interpreting, expressing and negotiating meaning (communication).
- patterns of ideas, behaviours, manifestations, cultural artefacts and symbols (culture).
- sounds, written symbols, vocabulary, grammar and discourse (language).
- cognitive, socio-affective and meta-cognitive process (general language education).

Learners will learn to communicate in English through the process of 'comprehension', 'production' and 'negotiation'. **Comprehension** involves deriving meaning or significance from an oral or written text. **Production** is expressing meaning by creating oral and written texts to suit different participants, topics, purposes, and reasons for communication. **Negotiation** is the *interaction process*: participants in the communication process must adjust to the needs and intentions of others. Integral to all three processes are the communicative intents or functions of communication, reporting or describing, persuading, or advocating and so on, which are developed in the experience / communication component. Learners will also learn about the language and how to use it: the sound – symbol system, vocabulary, grammar and discourse elements that are required to convey ideas and enhance communication in an oral or written context.

Goals

The long-term goals in the study of English language are cultural understanding and effective communication with representatives of various cultures worldwide. The development of cultural understanding and linguistic proficiency is a complex process involving a variety of language experiences and exposure to the culture of the people whose language is being studied. At this particular stage and grade learners should:

- reinforce, develop and deepen their language proficiency and language learning skills, gained at previous level, and should broaden them gradually, aiming at increasing language awareness and broadening their communicative ability.
- Develop an appreciation of the social, economic, political and linguistic factors that characterize the human experience across cultures.
- deepen the level of understanding of their own culture and other cultures, where English is spoken as a first, second, or an international language.
- apply the gained knowledge and skills in real-life circumstances, being aware of the world around them, interacting with people of their own and representatives of other cultures in a manner accepted in a civilised society.

Topical content and learning outcomes

Concept	Topics	Subject learning outcomes for topic
Literary & non-literary texts	Topic 1 What a wonderful world <ul style="list-style-type: none"> • The town where I live • The world around us • Around the world 	<ul style="list-style-type: none"> • Listens to short recorded passages and copes with language spoken at normal speed and with interference and hesitancy by native speakers, and responds by interacting with the listened material (commercials, narrative passages, brochures, travel guides); • Listens and identifies the main points and specific details of spoken texts without much interference and hesitancy; • Listens /reads short recorded/print text (advertisements, brochures...) and extracts essential information and shares it with peers and teachers and school community; • Identifies native from non-native accents; • Demonstrates fair degree of competence in delivery needing occasional support from interlocutor (peers, teachers, and other speakers); • Demonstrates understanding and responds to main points of radio, or TV programmes on topics of general or personal interest when delivery is moderate and clear; • Explores environmental topics in his own environ relating them to global issues; • Describes orally their hometown identifying positive and/or negative features of life conditions; • Delivers a presentation regarding the issue in his own environs comparing them to global issues; • Interacts with peers seeking and providing information relating to living conditions in urban/rural areas other than their own; • Describes places, events and experiences with an improving accuracy and fluency; • Writes a five paragraph essay describing his hometown comparing it with a town/city of his choice.
	Topic 2 English is fun <ul style="list-style-type: none"> • The present and the future of English 	<ul style="list-style-type: none"> • Reads texts of fair complexity regarding the English Language in English comparing the information found in sources in the mother tongue; • Explores the sources in attempts to collect information regarding the spread and the importance of English in the world;

<ul style="list-style-type: none"> • Jobs and subjects • Dilemmas and decisions 	<ul style="list-style-type: none"> • Listens/reads passages relating to specific topics regarding English and its status and expands his vocabulary; • Listens/reads and expands his knowledge and understanding developed in English relating it to other school subject; • Explores/ listens/reads texts relating to English used for various purposes (e.g. study, communication, entertainment); • Explores/ listens/reads texts relating to English making effort in distinguishing between general and specialised vocabulary; • Explores types of jobs in the labour market that directly require knowledge of English; • Produces a brochure/ a poster relating English and the types of jobs that require mastery of English.
<p>Topic 3 Entertainment</p> <ul style="list-style-type: none"> • Weddings, parties and invitations • National celebrations • Special occasions 	<ul style="list-style-type: none"> • Explores, extracts, and makes use of information from various sources identifying relevant information regarding similarities and differences between customs in the target culture and their own culture relating to special occasions and celebrations; • Summarises texts read in the source language (English or mother tongue) and translates them into the target language (mother tongue or English); • Demonstrates understanding that different media texts reflect different points of view prior to forming their own viewpoint; • Engages with confidence in discussion regarding national holidays of the target culture comparing them with those in their own culture; • Produces media messages for different purposes and different types of intended audiences (Posters, formal and informal invitations, thank you letters...); • Produces descriptive texts/ and or media messages relating to special occasions in the target culture.
<p>Topic 4 Travel and tourism</p> <ul style="list-style-type: none"> • How organized are you? • Package tours • Travel wisely, travel well 	<ul style="list-style-type: none"> • Explores, extracts, and makes use of information from various sources identifying relevant information (print and online commercials, travel guides, brochures...); • Uses a numbers of reading strategies (previewing, skimming, scanning, inferring) before, during and after reading to understand more complex texts; • Takes notes during listening/reading and organizes his/her notes extracted from listening or reading passages into graphic organizers; • Activates his prior knowledge, using visualization and, summarizing paragraphs during

		<p>reading and synthesizing ideas to broaden understanding;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Discusses with peers and teachers various modes and options of organizing a trip and travelling wisely; • Produces a written plan of a trip to a destination of their choice; • Uses most computer programs and online sites in drafting and proofreading his/her work and specific IT tools for presentations, as well as online sources for uploading and disseminating their work taking into account privacy and safety issues.
	<p>Topic 5 Relations with other people</p> <ul style="list-style-type: none"> • Generation gap • People around me • Visiting relatives 	<ul style="list-style-type: none"> • Explores human relations between people in family, community, and society accessing various print and digital sources; • Reads extensively for pleasure and personal growth; • Extract relevant information from the sources used; • Compares relations between people in the past and present; • Compares relations between people in the target culture and their own culture, identifying similarities and differences and justifying them; • Summarises longer texts regarding human relations and presents them to peers, teacher, and wider public; • Discusses changes in people’s relations throughout history; • Describes his views in writing regarding the importance and quality of his/her relations with the people around him/her; • Writes with increasing accuracy concerning spelling and punctuation and proofreads his own and his peers work.
	<p>Topic 6 Health</p> <ul style="list-style-type: none"> • Don’t smoke, eat apples! • Drugs and alcohol damage your health • Computer games and children 	<ul style="list-style-type: none"> • Explores, extracts, and compares relevant information relating to health issues and healthy lifestyles; • Views documentary programmes relating to physical and mental health, and stress-management issues and makes use of the extracted information; • Uses Internet to explore topics of personal interest, or subject specific topics related to his/her task/project, extracts information being cautious of copyright issues; • Listens/reads/views and responds orally and/or in writing proposing solutions to particular health maintenance issues; • Contributes to health-related campaigns by participating in initiating and conducting

		<p>promotional activities for particular target groups (teenagers, adults, elderly...);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Produces media messages (posters, Power Point Presentations, brochures) relating to health maintenance.
	<p>Topic 7 Home sweet home</p> <ul style="list-style-type: none"> • Do's and don'ts • What home means to people in different countries • Rules and freedom of behaviour 	<ul style="list-style-type: none"> • Explores, extracts and compares information regarding home and its significance in the target culture comparing it to their own; • Identifies characteristic features of types of homes in different cultures focusing particularly on the target culture; • Engages with increasing confidence in discussion regarding the rules of dwelling in different home types; • Discusses with peers and teacher and other English speakers regarding the necessity of having rules in order to protect their own and other people's freedom; • Produces a list of home rules justifying his choices for each of the rules; • Produces descriptive texts of various lengths pointing out advantages and disadvantages of different home types; • Produces persuasive texts relating to freedom and rules of behaviour.
	<p>Topic 8 Environment</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is there a future for us? • Tomorrow's world • Escape from the big city 	<ul style="list-style-type: none"> • Explores, extracts, and compares relevant information regarding various environmental issues in their own community, country and wider; • Listens/reads/views particular programmes relating transport modes and their impact on the environment; • Engages with increasing confidence in discussion with peers and teacher regarding ways of solving some environmental issues in their own environ; • Produces persuasive media messages for target audience promoting a solution to environmental issues (poster, advertisement, audio/video message...); • Explores the information relating to benefits of getting acquainted with people of different nations and cultures in aiding cultural understanding and facilitating communication and cooperation between people in solving and environmental issue; • Contributes to school events in awareness raising campaign by initiating, organizing and conducting such events.
Figurative & non-	Topic 1 What a wonderful	<ul style="list-style-type: none"> • Listens /reads short recorded/print text (advertisements, brochures...) and extracts essential information, distinguishing different shades of meanings;

figurative language	world <ul style="list-style-type: none"> • The town where I live • The world around us • Around the world 	<ul style="list-style-type: none"> • Listens/reads and extracts specific information distinguishing between facts and opinions; • Discusses with increasing confidence various types of dwellings expressing preferences and justifying their opinions; • Explores, extracts, reads, compares and presents orally and/or in writing the common issues in their own environ (town, city, country, worldwide); • Engages with increasing confidence in discussion with peers and teacher regarding disasters of the modern world; • Reads/listens to texts and extracts relevant vocabulary in order to enrich his/her lexical fund; • Infers the meaning of words from the context; • Uses level and grade appropriate print/ electronic/online dictionaries and reference materials to check spelling, pronunciation, and meaning; • Distinguishes between formal and informal language; • Together with peers plans and conducts a survey regarding the most popular suburb in the city comparing it to a similar suburb in a city of their choice;
	Topic 2 English is fun <ul style="list-style-type: none"> • The present and the future of English • Jobs and subjects • Dilemmas and decisions 	<ul style="list-style-type: none"> • Describes orally and/or in writing his own motives for pursuing English language learning; • Describes, and justifies the interest for learning English worldwide; • Compares teenage opportunities for volunteering and paid jobs in their own and the target culture; • Values paid jobs and community work by demonstrating initiative in planning such activities; • Discusses career opportunities with peers, taking into consideration advantages and disadvantages of various options; • Listens /reads and infers the meaning of words from the context checking and rechecking their guesses; • Demonstrates understanding that words acquire different meanings in different contexts; • Uses level and grade appropriate print/ electronic/online dictionaries and reference materials to check spelling, pronunciation, and meaning

		<ul style="list-style-type: none"> • Distinguishes with increasing confidence between formal and informal language used in different situations and with different interlocutors.
	Topic 3 Entertainment <ul style="list-style-type: none"> • Weddings, parties and invitations • National celebrations • Special occasions 	<ul style="list-style-type: none"> • Compares wedding customs of the target culture with their own; • Distinguishes between formal and informal occasions and acts accordingly; • Writes texts of a variety of lengths (brief informal invitations/ text messages/ formal invitations/ thank you letters); • On special occasions uses Internet to communicate with teacher and peers, and other people (emails, mailing lists, groups, social networks); • Drafts his/her writing using computer programs, like spell-checkers for accuracy, online dictionaries, vocabulary lists, as well as specific IT tools for presentations of their work; • Creates text and video messages and sends them using ICT; • Uploads his/her work on the web taking care of privacy and security issues.
	Topic 4 Travel and tourism <ul style="list-style-type: none"> • How organized are you? • Package tours • Travel wisely, travel well 	<ul style="list-style-type: none"> • Explores and identifies his preferred mode of travelling justifying his choices; • Evaluates various options taking into account advantages and disadvantages; • Produces media messages advertising a package tour of their own city; • Produces descriptive and/or persuasive text and video messages relating to travel and tourism and uploads them on the web taking care of privacy and security issues; • Provides a detailed oral and/ or written account of an imaginary or real journey.
	Topic 5 Relations with other people <ul style="list-style-type: none"> • Generation gap • People around me • Visiting relatives 	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstrates understanding that words and phrases may have direct and transferred/metaphorical meanings; • Presents orally and/or in writing some cases relating to generation gap; • Demonstrates understanding that the source of misunderstandings may be words themselves; • Produces descriptive oral and written texts relating to relations between people using grade appropriate vocabulary and structures; • Produces texts evaluating the importance and quality of human relations for particular purpose and intended audience, justifying their opinion;

		<ul style="list-style-type: none"> • Discusses with increasing confidence the consequences of breaking up with people and proposes solutions for overcoming particular situations; • Writes with increasing accuracy concerning spelling and punctuation demonstrating ability for proofreading their own and their peers' work.
	<p>Topic 6 Modern dangers</p> <ul style="list-style-type: none"> • Don't smoke, eat apples! • Drugs and alcohol damage your health • Computer games and youth 	<ul style="list-style-type: none"> • Explores, extracts, and compares relevant information relating to dangers of the modern world and their consequences; • Views documentaries and extract relevant information regarding drug and alcohol abuse and draws conclusions; • Listens/reads/views information regarding the negative effects of over-excessive use of the Internet; • Views documentary programmes relating to physical and mental health, and stress-management issues; • Listens/reads/views and responds orally and/or in writing proposing solutions to particular health maintenance issues; • Contributes to health-related campaigns by participating in initiating and conducting promotional activities for particular target groups (teenagers, adults, elderly...).
	<p>Topic 7 Home sweet home</p> <ul style="list-style-type: none"> • Do's and don'ts • What home means to people in different countries • Rules and freedom of behaviour 	<ul style="list-style-type: none"> • Explores, extracts and compares information regarding the concept of home, comparing it to traditional and current trends; • Reads/listens to texts regarding the homes around the world comparing advantages and disadvantages of particular home types; • Reads/listens to texts relating to rules of running a home in the target culture world and their own culture; • Undertakes together with peers a survey/investigation in order to identify vulnerable groups needing support; • Provides a detailed oral and/ or written account regarding vulnerable groups surveyed proposing solutions.

	<p>Topic 8 Environment</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is there a future for us? • Tomorrow’s world • Escape from the big city 	<ul style="list-style-type: none"> • Explores, extracts, and compares relevant information regarding various environmental issues; • Listens/reads/views particular programmes relating to environmental issues extracting specific information; • Engages in discussion with peers and teacher regarding particular problems in their environment, exploring options and proposing solutions; • Produces persuasive media messages for target audience promoting a particular type of conduct (poster, advertisement, audio/video message...); • Participates in initiating, organizing, and conducting volunteer work in environment protection and/ orimprovement of school and community environment; • Explores the information and opportunities relating to benefits of cooperation with people of different nations and cultures in aiding the protection of the environment from harmful effects.
<p>Criticism, theory, history</p>	<p>Topic 1 What a wonderful world</p> <ul style="list-style-type: none"> • The town where I live • The world around us • Around the world <p>Topic 2 English is fun</p> <ul style="list-style-type: none"> • The present and the future of English • Jobs and subjects • Dilemmas and decisions <p>Topic 3 Entertainment</p> <ul style="list-style-type: none"> • Weddings, parties and invitations 	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstrates understanding of similarities and differences between the target culture and their own culture using them in bridging the culture gap and aiding communication across cultures; • Demonstrates understanding by identifying the content and relevance of news items, articles and reports related to everyday problems, or to issues of personal interest in the target language and culture; • Together with team-mates analyses, classifies, and organizes data collected through surveys on various topics of personal, educational, or community interest in the target culture and their own; • Engages with his team-mates in sharing work and responsibility, and performs his/her part in presenting the findings of the survey in agreed form (talk, PowerPoint presentation, poster presentation, debate); • Shares his work with peers and teacher in class and engages in giving and receiving feedback; • Develops his proof-reading and self-correcting ability by using the reference tools (online/print dictionaries, reference books...); • Independently, or together with their mates, or guided by the teacher,explores the rules

	<ul style="list-style-type: none"> • National celebrations • Special occasions <p>Topic 4 Travel and tourism</p> <ul style="list-style-type: none"> • How organized are you? • Package tours • Travel wisely, travel well <p>Topic 5 Relations with other people</p> <ul style="list-style-type: none"> • Generation gap • People around me • Visiting relatives <p>Topic 6 Modern dangers</p> <ul style="list-style-type: none"> • Don't smoke, eat apples! • Drugs and alcohol damage your health • Computer games and youth <p>Topic 7 Home sweet home</p> <ul style="list-style-type: none"> • Do's and don'ts • What home means to people in different countries • Rules and freedom of behaviour 	<p>and regularities in the language system;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Compares and contrasts particular linguistic features of the target language and the mother tongue; • Presents his/her report on various topics to peers and teacher and includes it into class materials to be displayed, read and peer-evaluated by class-mates and teacher; • Seeks and provides information in unfamiliar real-life situations and finds solution to problems justifying his/her choices; • Reads/listens/views various materials in a range of sources and expands his knowledge and understanding developed in other school subjects relating to the target culture; • Demonstrates understanding that different media texts reflect different points of view • Recognizes stereotypes and preconceived ideas; • Demonstrates understanding and recognizes the influence of the target culture on their own; • Compares, contrasts, and applies social conventions across cultures in oral and written communication; • Demonstrates appreciation and positive attitude towards unique features of the target culture and their own; • Understands and responds accordingly to culturally significant expressions; • Notices differences in nonverbal social behaviour across cultures and applies them accordingly.
--	--	--

	<p>Topic 8 Environment</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is there a future for us? • Tomorrow's world • Escape from the big city 	
Language exponents	<p>Topic 1 What a wonderful world</p> <ul style="list-style-type: none"> • Describing • Expressing enthusiasm, happiness, and disappointment • Exclamations • Statements • Adjectives and adjectival phrases • Vocabulary field – nature, places, artefacts • Word and sentence stress • Idioms related to world • Falling intonation 	<ul style="list-style-type: none"> • Describes, places, events and experiences with an improving accuracy and fluency; • Describes orally and/or in writing different types of residences, expressing likes, dislikes and preferences; • Compares and contrasts information extracted from electronic and print media and uses it in their own work; • Demonstrates increasing degree of competence in delivery needing occasional support from interlocutor (peers, teachers, and other speakers); • Presents reasons for different types of settlements relating them to social, economic and climatic issues, using grade appropriate vocabulary and structures; • Builds his/her personal vocabulary, by using and reusing items orally and in writing and makes attempts at storing them in long-term memory; • Presents orally and/or in writing the common features rural and urban settlements in their own environment and other areas in the world; • Pronounces word groups and utterances fairly accurately with appropriate stress, rhythm and intonation; • Produces descriptive oral and written texts relating to their own home town; • Discusses with increasing confidence the advantages and disadvantages of different types of settlements with increasing degree of fluency; • Fairly Independently, or guided by the teacher notices rules and regularities in the language system; • Writes with increasing accuracy concerning spelling and punctuation.
	<p>Topic 2</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Describes orally and/or in writing various aspects and functions of the English

<p>English is fun</p> <ul style="list-style-type: none"> • Describing • Expressing opinions, and attitudes • Persuading • Comparing and contrasting information • Adjectives & adverbs • Present and future tenses • Future reference from present viewpoint • Non-finite verb forms • Vocabulary field – school subjects, occupations 	<p>language;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Seeks and provides information from other speakers relating to the status of English in their own country and in the world; • Produces descriptive oral and written texts relating to the use of English in school, community and the world of work using grade appropriate vocabulary and structures; • Presents orally or in writing the features of the globalised English using grade appropriate vocabulary and structures; • Builds his personal vocabulary, by using and reusing items orally and in writing and makes attempts at storing them in long-term memory; • Discusses with confidence the advantages and disadvantages of different types of jobs that require knowledge of English with increasing degree of fluency using appropriate stress and intonation in statements and questions; • Increasingly Independently and/or guided by the teacher notices rules and regularities in the language system; • Writes with increasing accuracy concerning spelling and punctuation.
<p>Topic 3 Entertainment</p> <ul style="list-style-type: none"> • Describing events • Comparing and contrasting information • Issuing invitations • Accepting and/or rejecting invitations • Miscellaneous tenses • Adverbs of manner • Vocabulary field – holidays and 	<ul style="list-style-type: none"> • Uses Internet for information, communication, and entertainment being cautious of privacy and safety issues; • Expresses his opinions, likes, dislikes, preferences, and moods, using grade appropriate vocabulary and structures; • Expresses and justifies opinions, behaviour, attitudes, and plans varying the language to suit context, audience and purpose; • Communicates with teacher and peers, and other people using Internet (emails, mailing lists, groups, social networks); • Pronounces word groups and utterances fairly accurately with appropriate stress, rhythm and intonation; • Enriches his vocabulary by using and reusing items orally and in writing and makes

<p>celebrations</p> <ul style="list-style-type: none"> • Politeness markers • Idioms related to entertainment 	<p>attempts at storing them in long-term memory;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Produces media messages for intended purpose and audience; • Creates oral and written texts and video messages and sends them using ICT; • Uploads his/her work on the web taking care of privacy and security issues; • Increasingly independently or guided by the teacher notices rules and regularities in the language system; • Writes texts of a variety of lengths (book/film review, biography...); • Writes with reasonable accuracy concerning spelling and punctuation.
<p>Topic 4 Travel and tourism</p> <ul style="list-style-type: none"> • Expressing certainty/uncertainty • Describing places and events • Describing moods and attitudes • Word formation processes • Future time from present viewpoint • Vocabulary field – travel and transportation • Tourism and travel idioms 	<ul style="list-style-type: none"> • Discusses with peers and other English speakers’ future plans, hopes and ambitions using grade appropriate vocabulary and structures; • Discusses with confidence the advantages and disadvantages of different education career paths with fair degree of fluency; • Drafts his/her writing using computer programs, like spell-checkers for accuracy, online dictionaries, vocabulary lists, as well as specific IT tools for presentations of their work; • Creates oral and written text and video messages and sends them using ICT; • Uploads his/her work on the web taking care of privacy and security issues; • Creates text and video messages and sends them using ICT; • Uploads his/her work on the web taking care of privacy and security issues; • Increasingly independently or guided by the teacher notices rules and regularities in the language system; • Fills in forms and applications; • Writes texts of a variety of lengths regarding the topics covered/explored/studied; • Writes with increasing accuracy concerning spelling and punctuation
<p>Topic 5 Relations with other people</p> <ul style="list-style-type: none"> • Describing people and their relations 	<ul style="list-style-type: none"> • Discusses with confidence the advantages and human relations based on information gathered; • Expresses his opinion, based on relevant information, comparing and contrasting his own relations and other people’s relations and making generalisations;

	<ul style="list-style-type: none"> • Explaining and justifying • Asking for and providing more detailed information • Present and past simple tense • Vocabulary field – character, attitudes • Relationship related idioms 	<ul style="list-style-type: none"> • Produces descriptive oral and written texts relating to human relations using grade appropriate vocabulary and structures; • Presents orally or in writing the features human relations in their own culture comparing them with the ones in the target culture countries; • Together with peers initiates and conducts surveys relating human relations in their environment and presents the results of the survey in various forms (text, graphic organizer, poster, flier); • Produces texts evaluating the importance and quality of human relations for particular purpose and intended audience, justifying their opinion; • Makes attempts at creative writing (diaries, short argumentative essays, short stories about real or fictitious characters and events, and poems); • Increasingly independently or guided by the teacher notices the rules and regularities in the language system; • Writes with increasing accuracy concerning spelling and punctuation.
--	--	--

	<p>Topic 6 Modern dangers</p> <ul style="list-style-type: none"> • Making suggestions • Asking for and giving advice • Persuading • Expressing polite requests • Responding to suggestion, advice and polite requests • Imperatives • Requests and commands • Reported speech - imperatives • Infinitive • Vocabulary field – dangers of the modern world • Idioms related to safety and danger 	<ul style="list-style-type: none"> • Compares and contrasts information regarding the dangers of the modern world using grade appropriate vocabulary and structures; • Discusses with increasing confidence the issues of physical and mental health maintenance; • Produces descriptive and persuasive texts relating to health and fitness issues; • Applies grammar in a new context, although there may be a few mistakes, the meaning conveyed being clear; • Produces texts of a variety of lengths for different purposes and audiences concerning health and fitness (posters, fliers, PowerPoint presentations, media messages, reports); • Compiles a questionnaire and/or interview questions and conducts with peers a survey on drug and alcohol abuse among the youth; • Presents the results of the survey to peers, teacher, and school community; • Contributes to health-related campaigns by participating in initiating and conducting promotional activities for particular target groups (teenagers, adults, elderly...); • Makes attempts at creative writing (diaries, short argumentative essays, short stories about real or fictitious characters and events, and poems); • Increasingly independently or guided by the teacher notices the rules and regularities in the language system; • Writes with increasing accuracy concerning spelling and punctuation.
--	--	---

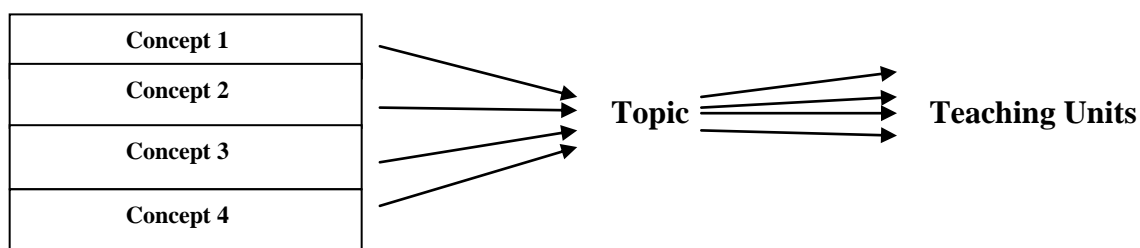
<p>Topic 7 Home sweet home</p> <ul style="list-style-type: none"> • Describing objects and places • Expressing emotional attitudes • Comparing and contrasting • Generalising • Imperative • Direct and reported commands • Vocabulary field – feelings, emotions, social conventions • Home related idioms 	<ul style="list-style-type: none"> • Describes accurately orally and/or in writing, different types of homes expressing their likes/dislikes and preferences; • Compares and contrasts orally or/and in writing information regarding the current trends in home-making in the world and in our country using grade appropriate vocabulary and structures; • Engages in discussion with peers and teacher regarding home types comparing it with the past • Pronounces word groups and utterances fairly accurately with appropriate stress, rhythm and intonation; • Contributes by initiating, organizing, and conducting charity events to aid particular vulnerable target groups (people in need, homeless...); • Increasingly independently or guided by the teacher notices the rules and regularities in the language system; • Makes use of discourse features in his writing (e.g. words and expressions signaling introduction, exemplification, conclusion); • Writes with increasing accuracy concerning spelling and punctuation.
<p>Topic 8 Environment</p> <ul style="list-style-type: none"> • Describing nature and city • Expressing opinions • Explaining and justifying opinions • Comparing and contrasting, and generalising information • Miscellaneous tenses • Types of phrases • Direct and reported 	<ul style="list-style-type: none"> • Compares and contrasts orally or/and in writing relevant information regarding various countries and places pointing out various environmental issues using grade appropriate vocabulary and structures; • Engages with increasing confidence in discussion with peers and teacher regarding environmental issues seeking for and suggesting solutions; • Makes use of visual and nonverbal clues; • Produces descriptive texts relating to explored issues of personal interest for particular purpose intended audience; • Produces persuasive media messages for target audience promoting a particular type of solution for a problem of their choice (poster, flier, advertisement, audio/video message...); • Further develops his skills in creative writing by producing a variety of texts of increasing length and complexity (argumentative essays, narrative essays, book/film reviews, biographies);

	<p>questions</p> <ul style="list-style-type: none">• Past & future tenses• Strong adjectives• Adverbials of time and place• Vocabulary field – nature, dwellings, industry• Environment related idioms	<ul style="list-style-type: none">• Increasingly independently or guided by the teacher notices rules and regularities in the language system;• Writes with increasing accuracy concerning spelling and punctuation.
--	--	---

Guidelines for using the syllabus

All the learning outcomes in the syllabus are written based on four concepts: Literary and non-literary texts, Figurative and non-figurative language, Criticism, theory and history, and Language system. Each topic in this syllabus should integrate all four concepts; therefore concepts should not be developed as separate, but interconnected with one another within one topic since each concept helps the development of student's knowledge, skills, values and attitudes.

In the syllabus there are all the topics that will be developed during one school year, with teaching contents for each topic. Teachers should develop the topic which is based on four concepts, laying out teaching units in logical order.

The learning outcomes in the syllabus are expectations of each student's knowledge, skills, values and attitudes in the end of this school year. Teacher's role is to develop all students' communicative skills: listening, speaking, reading, and writing. In the syllabus there are learning outcomes based on these skills which are measurable and which affect directly student's success. There are also some immeasurable outcomes which are important because through them students develop their values and attitudes.

Methodological guidelines

In order to achieve the targeted aims and learning outcomes and equip learners with required competencies, Grade Eleven English Language Syllabus promotes the most contemporary approaches in language teaching and learning. First and foremost, it promotes communicative approaches, task-based and project-based learning in order to facilitate learner interaction and collaboration, as well as develop learner autonomy and creativity. Thus, learning-centred approaches are favoured over the traditional approaches. Below are some brief guidelines regarding the methodology to be used by the teachers in their classrooms in order to motivate learners, as well as to facilitate their learning.

1.1. The Communicative Approach and Task-Based Learning

The overall aim of the English Language Curriculum is to enable learners to communicate successfully. Successful communication means getting our message across to others effectively.

The Communicative Approach to language learning aims at facilitating genuine interaction with others, whether they live in the neighborhood, in a distant place, or on another continent.

In language learning, the attention of the learners may be focused on particular segments, or on the language as a whole. In cases when we want to focus learners' attention on particular segments, then a segment may be a grammatical structure (a tense), a language function (expressing gratitude), a vocabulary area (food and drinks), or a phonological feature (stress or particular sounds).

Since communication basically means sending and receiving messages, learners should develop the four language skills, which are the core of communication. Development of *receptive skills*, that is *listening* and *reading* skills, will enable learners to receive messages and, depending on tasks they are expected to fulfil, select essential information. However, since language skills do not occur in isolation, but are normally integrated for communicative purposes, after having received a message, learners should be able to make decisions, and respond appropriately. In a situation which involves language, their response is a communicative function, which is performed by one of the *productive skills* either by *speaking* or by *writing*.

1.2. The Learning – Centred Classroom

The objective of learning-centred teaching is to make teachers aware of the importance of learner autonomy in the classroom. The teacher has a role, to support and help learners. The learners learn more actively and with enjoyment. The environment requires a learning-centred approach that relies on participant's share in the learning, and responsibility for furthering discussion. In all cases learners need clear guidelines and preparation for effective discussion and participation.

The major aim, or set of aims will relate to the development of learning skills. Such aims may include the following:

- To provide learners with efficient learning strategies;
- To assist learners identify their own preferred ways of learning;
- To develop skills to negotiate the curriculum;
- To encourage learners to adopt realistic goals and a timetable to achieve these goals;
- To develop learners' skills in self-evaluation.

1.3. The use of the mother tongue in the classroom

Contrary to the principles of the direct method and natural approach in language learning, which favour exclusive use of the target language, excluding the mother tongue completely from the classroom, most recent approaches today suggest that the use of the mother tongue at particular stages of foreign language learning may prove useful.

While there is clearly a place for the mother tongue in the classroom, teachers should make efforts to keep the use of the mother tongue to a minimum. Instead of translating words and/or asking learners to translate, they should demonstrate, act, use simple drawings and/or pictures, explain, give simple definitions. If teachers readily intervene with translation, as soon as learners are provided with an ‘equivalent’ word or expression, as soon as their curiosity is satisfied, they may lose interest in that particular item. In consequence, the English word or expression is easily forgotten and cannot be easily recalled. This method is easiest for teacher and learner, but may be the least memorable.

1.4. Vocabulary learning

Vocabulary teaching and learning is central to learning English. Words have a central place in culture, and learning words is seen by many as the main task in learning another language.

At level 3 learners know how to express themselves using a range of vocabulary and expressions.

L 3	Teacher’s role	Learner’s role	Possible activities
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ to set the task, to give explanations and monitor the learner; ▪ to encourage the use of bilingual and English-English dictionaries. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ in pairs or small groups to cooperate and take the right decision with the help of dictionaries if needed; ▪ to store new words through diagrams, write word lists, produce word-cards and so on. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Using given words to complete a specific task; ▪ classifying items into lists; ▪ matching words to other words e.g. collocations, synonyms, opposites.

1.5. The Role of Grammar

If we see language as a building, the words as building blocks or bricks, and grammar as the architect’s plan, than we must admit that without a plan, even a million bricks do not make a building. Similarly, one may know a million English words, but if s/he does not know how to put them together, s/he cannot speak English (Sesnan, 1997).

In the light of this statement, the question is not whether to teach grammar or not, but *how* to teach it. We should consider which approach to adopt in teaching grammar, whether to teach form before meaning, or meaning before form, and what strategies and techniques to use in order to enable learners to put their knowledge of grammar into use and communicate effectively. It is

the teacher's responsibility to estimate which approach would yield best effects at a particular stage of learning, or with a particular class.

L 3	Teacher's role	Learner's role	Possible activities
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ To set and monitor the development of activities; ▪ To focus on meaning, form and context; ▪ To raise learners' awareness as to what they have learned. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ To solve problems, and puzzles, fulfil tasks, and take part in activities; ▪ To make conscious efforts to work out the rules independently; ▪ To increase their awareness and keep record of their own learning. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Solving problems and puzzles ; ▪ Discussions, and debates; ▪ Guided and free writing.

At this level of education, learners should be ready not only to notice the regularities in language, but also to make a conscious effort to work out the rules. They should be ready to deal with more complex sentences, including coordinated and subordinated clauses. Therefore, teachers should increase the learners' awareness about their progress in learning, as well as to encourage them to work independently and keep record of their own learning.

Teachers should always bear in mind that grammar is not an aim on its own, but is closely connected with communication. It should not be used as a driving force, but should arise out of other classroom activities.

Cross-curricular issues

Since English Language is not taught and learnt for its own sake, but is seen as aim and vehicle, the Grade Ten English Language Syllabus integrates topics that directly relate to other subjects, such as: arts, culture, technology, history, geography, media literacy, civic education, and similar. All these are in the function of equipping learners with first of all the communicative competence, as well as other competencies foreseen in the Level Three Core Curriculum. Teachers are encouraged to use a range of oral and written texts, media excerpts, and documentaries from different disciplines in order to scaffold learners' interest in exploring cross-curricular issues, either guided by the teacher, or collaborating with their peers, or autonomously in order to enable them to develop their critical thinking, as well as their problem-solving skills.

By doing so, teachers will provide plenty of opportunities for learners to develop their creativity using different forms of expressing themselves individually, or with their peers.

Assessment and evaluation guidelines

Generally speaking, there are two types of assessment: formative assessment and summative assessment. Formative assessment is applied when we want to see where our learners stand, and what needs to be done in order to support them further in their learning. We do not conduct formative assessment in order to grade our students. Summative assessment is usually administered at the end of the unit, or term, or year in order to grade learners. However, the grade should not be based on the final test, or exam only. Rather, the grade should include the sum of all assessments undertaken by the teacher throughout the process.

There are many reasons for assessing learners. Some of them are: to compare learners with each other; to see if learners have reached a particular standard; to help the learners' learning; to check if the teaching programme is successful.

Teaching means changing the learner. Teachers will always want to know how effective their teaching has been- that is, how much their learners have changed.

This change can be observed in: the amount of English learners know; the quality of the English they use; and their ability to use English.

The general word for measuring the change is assessment. Naturally if we want to assess how much learners have changed, we have to know exactly what they already **know** and what they can already **do**, which means that we do not only assess their knowledge, but their skill as well.

There are different types of assessment (or evaluation) and teachers need to use them in different circumstances:

- Self-assessment (self-evaluation) is used when we want to encourage the learners to monitor their own progress (also guide them in doing so)
- Group assessment (group-evaluation) is effective when we want to develop the spirit of team work, in which learners need to take responsibility for their share of work, as well as for the responsibility for the success of the team as a whole.
- Individual assessment (evaluation) is used when we want to sum up all the
- Combination of group and individual assessment
- The use of work samples, portfolios and projects.

If teachers want to find out how effective their teaching has been, or if they want to evaluate the learners' progress, then **tests** are used. Tests are conducted in class by the teacher. They measure the results of learners' performance. Teaching and testing always go hand-in-hand. Questions are often asked to check if the learners have understood what has been said. Equally, they may be asked to find out whether a particular point needs to be taught. We instinctively know why we ask a question: whether it is to teach or to test something.

Some major reasons for testing are:

- To diagnose learners' standard on arrival at a particular stage or grade;
- To measure learners' progress during the course;
- To find out how much pupils have learned;
- To find out the quality of learning, as well as of teaching;
- To find out how many of the class have learned what they were supposed to learn;
- To motivate pupils;
- To show the teacher what to teach next and how to teach it.

There are different kinds of tests, such as:

- Diagnostic tests
- Placement tests
- Proficiency tests
- Achievement tests

Evaluation as definitely a wider concept and process than testing. Testing may be a successful tool in evaluation, but we also think there are other criteria for assessing someone's performance.

Evaluation is not limited to numbers or just giving learners marks. Instead of trying to count or measure learner's ability to make useful contribution to the class, we can simply judge whether s/he makes a contribution or not, and sometimes we will have to justify, negotiate, and possibly modify our opinions.

With the evaluation we are making attempts to help the learner to learn, so it is not an assessment, in fact it is aid to learning. In other words, we can use assessment procedure to develop and improve, not only the learner, but also the teaching programme and even the school. Consequently, teachers are strongly encouraged to apply formative assessment whenever possible, in order to ensure the learning to happen and develop learners' competencies as envisioned in the Core Curriculum for this level.

Guidelines for teaching materials, tools and resources

In order to achieve the targeted aims and learning outcomes, and cover the topical content of the grade eleven syllabus teachers should select teaching materials from course book(s) of **intermediate level**. These materials and aids should primarily be age-appropriate, which means that they should be dedicated to teenagers and/or young adults.

Apart from this, teachers are encouraged to use supplementary materials to suit the learners' needs, that is, their background knowledge their interests, and motivation. Supplementary materials (video tapes, documentary films, drama activities, projects, contests and quizzes, and similar), may be used either within regular English classes, or within additional activities planned by the school curriculum (choice subjects, extra-curricular activities, and similar).

Suggested online resources (for teachers)

<https://www.youtube.com/watch?v=NG2zyeVRcbs&list=PLFT01amlq1Qtr0qd-hvp5oAVpAVIIECE1>

<https://www.youtube.com/watch?v=NG2zyeVRcbs&list=PLFT01amlq1Qtr0qd-hvp5oAVpAVIIECE1>

<http://www.englishforeveryone.org/>

<http://www.eslcafe.com/quiz/>

http://www.dmoz.org/Kids_and_Teens/School_Time/English/English_as_a_Second_Language/

<http://www.manythings.org/vocabulary/games/1/words.php?f=body-1>

<http://www.englishclub.com/esl-quizzes/>

<http://www.cdlponline.org/index.cfm?fuseaction=stories&topicID=1>

<http://www.esl-lab.com/>

<http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish>

<http://iteslj.org/ESL.html>

<http://www.manythings.org/>

<http://a4esl.org/>

<http://www.english-at-home.com/>

<http://foreignborn.com>

<http://www.bbc.co.uk/worldservice/learningenglish>

<http://www.britishcouncil.org/learnenglish>

<https://ed.ted.com/lessons>

<https://lyricstraining.com/>

<https://www.ted.com/talks>

<http://learnenglishteens.britishcouncil.org/>

<https://www.teachingenglish.org.uk/teaching-teens>

<https://www.ted.com/watch/ted-ed>

<https://americanenglish.state.gov/search/solr?f%5B0%5D=bundle%3Aresource>

<https://busyteacher.org/atoz/>

<https://www.k12reader.com/grade-level/grades-k-12/>

Media

www.cnn.com

www.bbc.co.uk/

[BBC English Radio.](#)

[BBC World Service.](#)

<http://www.mirror.co.uk>

<http://www.thebigproject.co.uk/news/>

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Gjuhë gjermane (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe
Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Njohja e gjuhëve të huaja krijon hapësirë dhe liri më të madhe të lëvizjes e me këtë edhe vetëbesim dhe është një ndër kushtet kryesore të kualifikimit për tregun botëror të punës, njëkohësisht është edhe kusht paraprak për njohjen me kulturat e tjera.

Duke qenë se gjuha gjermane është gjuhë e cila flitet më së shumti brenda Bashkimit Evropian, atëherë mësimi i saj është shumë i rëndësishëm për kohën në të cilën jetojmë.

Poashtu, për shkak të migrameve të shumta në vendet gjermanofolëse në një mënyrë janë krijuar edhe lidhjet me gjuhën dhe kulturën gjermane. Kjo ka krijuar dhe ka rritur nevojën për kualifikime të ndryshme të nxënësve të shkollave tona dhe mësimin e gjuhës gjermane.

Poashtu mundësia e përgatitjes profesionale e të rinjve tanë në vendet gjermanofolëse është dukshëm më e madhe se sa në vendet tjera. Arsytet tashmë dihen.

Të gjitha këto janë arsye që mësimdhënia moderne e gjuhëve të huaja duhet t'u ofrojë të rinjve shkathtësitë dhe njohuritë e duhura për një botë shumëgjuhëshe, të cilat ua bëjnë të mundur atyre të jenë të aftë të veprojnë edhe jashtë kufijve të gjuhës së tyre amtare.

Gjuha Gjermane në klasën e 11-të mësohet 2 orë në javë. Me këtë numër të orëve duhet të arrihet niveli A1/2, sipas “Kornizës programore për gjuhën gjermane, si gjuhë e huaj” e Konferencës së Ministrisë Gjermane të Kulturës, e cila përsëri orientohet në Kornizën e Rekomanduar Evropiane të Gjuhëve të Huaja.

Qëllimet

Qëllimet kryesore të mësimdhënies së gjuhës gjermane në klasën e XI janë:

- Të zhvillohen katër shkathtësitë gjuhësore;
- të aftësohen nxënësit për t'u marrë vesh në situata të thjeshta gjuhësore, brenda dhe jashtë shkollës, me njerëz që i përkasin kulturës dhe gjuhës gjermane;
- të aftësohen nxënësit të krahasojnë kulturën gjermane me kulturën dhe traditën vetjake, si dhe të shfrytëzojnë këto pikëpamje në profilet arsimore të zgjedhura nga vet ata;
- të aftësohen nxënësit që të shfrytëzojnë strukturat dhe rregullat gramatikore të gjuhës gjermane për përdorimin më të vetëdijshëm të gjuhës amtare;
- të aftësohen që t'i zhvillojnë në mënyrë të pavarur njohuritë e fituara në gjuhën gjermane për t'i aplikuar ato në profesionet e tyre të ardhshme.
- Të mësuarit e gjuhës gjermane në Kosovë është ndihmë edhe e përgatitjes së e nxënësve për të kryer provimet e njohura ndërkombtarisht të gjuhës gjermane, të cilat i organizon

kryesisht Instituti Gëte. Këto provime ju shërbejnë nxënësve dhe studentëve në të ardhmen për të studiuar dhe punuar në vendet gjermanofolëse.

Shkathtësitë e komunikimit

Shkathtësitë receptive

- Të dëgjuarit dhe të lexuarit

Shkathtësitë produktive

-Të folurit dhe të shkruarit

Organizimi i përmbajtjes programore

2 orë në javë, 74 orë në vit

Koncepti	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNL)	Llojet e teksteve
Sistemi gjuhësor	<p>Temat bosht që propozohen për mësimin e gjuhës gjermane në klasën e dhjetë e për të arritur kompetencat e parapara me kornizën e kurrikulës janë:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Banimi, ushqimi - Planifikimi, planet dhe dëshirat; shëndeti e sëmundja - Profesioni e karriera - Udhëtimet - Orientimi në qytet - pamja e jashtme dhe karakteri, sporti e fitnesi - mirembajtja e shtëpisë, rregullat - Blerjet - Festat 	<p>Të dëgjuarit</p> <ul style="list-style-type: none"> - dëgjon dhe kupton fjalë dhe fjali të thjeshta të cilat kanë të bëjnë me atë vet, familjen apo gjërat e njohura, kur i flitet ngadalë dhe me kujdes dhe bashkëbiseduesi është i gatshëm t'i ndihmojë; - merr dhe jep informata (p.sh për orën, orarin e mësimin, për vendin dhe përditshmërinë) - kupton fjali dhe shprehje që përdoren shpesh e që kanë të bëjnë me jetën e tij të përditshme; - kupton informata (për hapësirën ku gjendet) dhe informata personale (për vete dhe për të tjerët); - bën përshkrime të thjeshta, p.sh.: përshkruan nënën, babain, motrat, vëllezërit, mësuesit; ia përshkruan dikujt kafshët e veta shtëpiake, veshmbathjen e dikujt; përshkruan rrjedhën e vet ditore; - kupton pikat kryesore të një bisede, kur përdoret gjuha e qartë standarde e ka të bëjë me tema të njohura për të. - Nxjerr pikat kryesore nga raportimet e shkurta për zhvillimin e ngjarjeve nga përditshmëria 	<ul style="list-style-type: none"> - Prezantimet e personave - Përshkrim i shkurtër i gjësendeve - Përshkrim i veprimeve -përditshmërisë

		<p>Të folurit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Me fjalë të thjeshta emërton orenditë shtëpiake. - Shpreh interesat e saj / tij. - Me fjali të thjeshta përshkruan angazhimet në kohën e lirë (Kur? Ku? Çfarë? Me çfarë pajisjesh?). - Me ndihmën e fjalëve (dhe, pastaj etj) raporton për veprimet e zakonshme. - Jep informacione për shkathtësitë, nevojat, dëshirat si dhe parapëlqimet si (Ich kann ..., ich mag..., ich soll...). - Prezanton shkurtimisht vetvetën dhe të tjerët, si dhe di të reagojë drejt në prezantimet e të tjerëve. - U përgjigjet pyetjeve që i drejtohen atij/asaj që kanë të bëjnë me prezantimin, kohën e lirë, përditshmërinë, si dhe profesionin. - Pyet për shëndetin dhe jep informacione për shëndetin - Bën pyetje për datën, orarin, terminet, adresat, numrat e telefonit, çmimet etj. - Pyet për preferencat dhe antipatinë si dhe i sqaron ato - Jep dhe kupton udhëzime elementare dhe përshkruan rrugët, si dhe bën kërkesa për sqarime. - Kërkon gjëra që kanë të bëjnë me përditshmërinë, porositë, si dhe falënderon. 	<p>Në formë elementare</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pyetje - Udhëzime - Raportime - Diskutime - Përshkrime - Ftesa - Biseda të thjeshta (në restorante, dyqane...) - Mesazhe
--	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> - Flet për përjetimet në situata të njohura si: pushimet, koha e lirë etj. - Zotëron format e mirësjelljes, kur pyet, kur krijon kontakte, apo edhe kur kërkon falje. 	
		<p>Të lexuarit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lexon dhe kupton elementet kryesore në tekstet nga libri shkollor, plotëson pjesët e munguara; - lexon kuptueshëm dhe sipas rregullave të intonacionit tekste të njohura dhe tekste të thjeshta të panjohura; - lexon dhe kupton elementet kryesore në tekstet që kanë të bëjnë me temat e njohura nga libri shkollor. - Identifikon dhe përshkruan personazhet kryesore në tekstet e shkurtra narrative, - tekstet e shkurtra i riformulon e transformon (p.sh.: SMS-të, tregimet e shkurtëra, poezitë), plotëson dhe riformulon dialogjet, luan dialogjet, prezanton tekste të shkurtëra. - Kupton informacionet kryesore nga përshkrimet apo raportimet e shkurtra për gjërat e përditshme. - Merr informacione për hobitë, produktet e përdorimit të përditshëm. - Nxjerr informacione nga planet e udhëtimit programet televizive, organizimet e ndryshme etj. 	<ul style="list-style-type: none"> - tekstet nga libri shkollor - tekste të shkurtëra me tema të njohura - Intervista të thjeshta në revista - Reklama, njoftime - Kartolina, letra, e-mail-a - Të dhënat në formularë (hotel, autoritete, me gjuhë të thjeshtë) - Orari punës dhe heshënimet për terminet institucionet ndryshme. - Përshkrim i rrugës, tabelave si dhe udhëzimeve të sigurisë (në formë të thjeshtë)

		<p>Të shkruarit</p> <ul style="list-style-type: none"> - Në letër apo e-mail dhe në formë të thjeshtë jep informacione për vetëvetën, përditshmërinë e tij, vendbanimin, hobitë e tij etj. - Shkruan të dhëna për temat e përditshmërisë; - bën përshkrimin e thjeshtë të një ngjarjeje apo aktiviteti nga përditshmëria e tij; - shkruan drejtë gjatë diktimit tekste të shkurtëra nga libri shkollor ose tekste të thjeshta leximi të cilat sa i përket vokabularit dhe strukturave, orientohen pak a shumë në librin shkollor. - Shkruan tekste të shkurtëra të thjeshta për situatat e njohura, që kanë të bëjnë me përditshmërinë. - Shkruan kartolina të thjeshta përshëndetjeje, urimi, falënderimi etj. - Reagon me shkrim ndaj pyetjeve dhe kërkesave në situata të njohura. 	<p>Kartolina private</p> <ul style="list-style-type: none"> - E-mail-a - Letra - Ftesa - Letra falënderuese, kërkimfalje si dhe urime - tekste të shkurtëra të thjeshta me tema nga libri apo me tema të ngjajshme
--	--	---	---

Udhëzime metodologjike

1. Forma komunikative e mësimdhënies

Në një mësimdhënie bashkëkohore komunikimit i kushtohet vëmendje e posaçme. Andaj shtrohet pyetja: cilat mjete gjuhësore u duhen nxënësve, që në situata të caktuara gjuhësore të shprehen dhe të sillen në mënyrë të duhur?

Komunikimi është mënyra më e pranueshme për arritjen e objektivave të përcaktuara. Pikënisja për një mësimdhënie të tillë nuk do të jetë një rregull gramatikore, por situatat e ndryshme gjuhësore. Kjo do të thotë se prej situatave gjuhësore nxirren rregullat dhe jo e kundërta.

Tri gjetjet e psikologjisë së të mësuarit dhe neurodidaktikës veçanërisht të rëndësishme për mësimin e gjuhës janë: interesi dhe emocionet zgjohen më së miri përmes tregimeve, kujtesa jonë punon me imazhe si dhe forcimi i përsëritjeve dhe motivimit.

Njeriu mëson me të gjitha shqisat. Për këtë arsye, materiali mësimor duhet të jipet nëpërmjet kanaleve të shumta dhe të lidhura në mënyrë optimale së bashku. Ky lloj i prezantimit e mbanë më gjatë vëmendjen e zgjuar.

Forma të ndryshme të të mësuarit përmes këngëve, përmes lojërave të ndryshme krijojnë një rrjet të përkryer; një rrjet që ka në shënjestër rritjen e suksesit të të mësuarit të gjuhës.

2. Rradhitje e qartë e rrafsheve gjuhësore

Është e nevojshme, posaçërisht në nivelin fillestar të mësimdhënies, që t'u jepet një theks i veçantë rrafsheve të ndryshme gjuhësore, si:

- Përpunimit të vokabularit (fjalësit)
- Përpunimit të teksteve dhe
- Strukturat gjuhësore.

Kjo do të thotë se duhet të caktohen prioritetet brenda një njësie mësimore. Nuk mundet p.sh. që të zhvillohet njëkohësisht edhe vokabulari i ri edhe strukturë re gjuhësore. Mënyra më e drejtë do të ishte, së pari të përpunohet dhe ushtrohet vokabulari, i cili paraqitet në leksionet e caktuara. Pastaj, vokabulari i përpunuar të futet në strukturat e reja sintaktike.

Mësuesi, brenda mësimdhënies komunikative, përzgjedh situata të tilla gjuhësore, të cilat janë të afërta me përditshmërinë, ashtu që strukturat e ushtruara të jenë natyrale e jo artificiale.

3. Realizimi i një ore përmes objektivave

Përcaktimi i qartë i objektivave është lehtësim për punën e mësuesit dhe e ndihmon atë vet në përcaktimin e objektivave më specifike. Kur të arrihet objektivi - kjo do të thotë se nxënësit e

zotërojnë materien e përpunuar- atëherë mësimdhënësi do të duhej të jetë i kënaqur me këtë. Nëse ende nuk ka përfunduar ora mësimore, nuk ka logjikë që të futen edhe përmbajtje të reja në orë. Në këtë rast më e logjikshme do të ishte që të përforcohet ajo që është mësuar me anë të ushtrimeve të llojllojshme, të përpunohet një këngë gjatë orës së mësimit ose të futet ndonjë lojë mësimore më qëllim të arritjes së objektivit.

Gjithashtu është e rëndësishme që në fazën e “e njoftimit me temën e re” (Sprachbegegnung)” të hyhet mundësisht shpejtë në thelb të “problemit” me një motivim me të cilin arrihet objektivi dhe jo të shkohet rrugëve anësore, të cilat do t’i lejonin nxënësit të hamenden rreth asaj se çka në të vërtetë mund të jetë qëllimi i orës mësimore.

4. Përcaktimi i saktë i objektivave

Duke i njohur nxënësit dhe duke i pasur të qarta objektivat e përcaktuara më parë, mësuesi nuk do të duhej të bëjë gabim e të përcaktojë shumë objektiva për një orë mësimi e të habitet pastaj pse nuk është arritur objektivi. Për këtë arsye mësuesi duhet të caktojë një objektiv specifik, të cilin duhet të përpiqet ta arrijë brenda një ore mësimi. Përcaktimi i shumë objektivave për një orë ka për pasojë këtë: mbetet pak kohë për ushtrime dhe zbatim, për këtë arsye nxënësit nuk mund ta bëjnë zotërimin e mjaftueshëm të materies. Në orën e ardhshme duhet të përsëritet dhe sqarohet materia edhe një herë, sepse mund të ndodhë që të jenë përvjedhur gabime, të cilat pastaj me mund mund të korrigjohen, arsye kjo për t’u dëshpruar arsimtari dhe nxënësi. Llogaria është e thjeshtë: një orë e stërngarkuar dhe një orë për përsëritje bëjnë dy. Në këtë rast do të ishte më e logjikshme që materia qysh nga fillimi të ndahet në dy orë.

Sipas hulumtimeve nxënësit mesatarë janë në gjendje që për një orë mësimi të mbajnë mend rreth dhjetë shprehje të reja. Ky fakt nuk duhet të lihet anash.

5. Radhitja: të dëgjuarit, të kuptuarit, të folurit, të lexuarit dhe të shkruarit

Posaçërisht në mësimin fillestar do të duhej të ruhet radha e katër shkathtësive, që d.m.th.:

- nxënësit nuk do të duhej të flasin asgjë që nuk e kanë dëgjuar më parë,
- ata nuk do të duhej të lexojnë asgjë që nuk e kanë dëgjuar dhe folur më parë,
- ata nuk do të duhej të shkruajnë asgjë që nuk e kanë dëgjuar, folur dhe lexuar më parë.

Për t’iu përmbajtur kësaj radhitjeje posaçërisht te fillestarët, flasin këto arsye:

- Nëse flitet një fjalë e re, logjikisht ajo do të duhej të dëgjohej më parë. Në anën tjetër leximi i një fjale të re është më i lehtë kur ajo më parë është dëgjuar ose folur. Edhe të shkruarit do të duhej të ishte më i lehtë, kur ajo fjalë është dëgjuar, folur apo lexuar më parë.

Grafemat e gjermanishtës dhe të shqipës nuk përputhen në çdo rast. Pasi që nxënësit janë mësuar me alfabetin e gjuhës shqipe, mund të paraqitet “përgjithësimi” ose interferenca, nëse fillohet herët me shkrimin në gjuhën gjermane. E mu kjo mund të shmanget nëse mësimi fillon me të dëgjuarit dhe pastaj lëvizë mbi stacionet e të folurit dhe të lexuarit në drejtim të të shkruarit.

6. Puna aktive dhe konkrete

Një dallim në mes të mësimit të gjuhës gjermane në Gjermani- pa marrë parasysh a bëhet fjalë për gjermanishten si gjuhë amtare ose për gjermanishten si gjuhë e dytë ose e huaj- dhe në Kosovë është ndër tjera se mjedisi-kosovar mund të japë pak ose aspak informacione për RFGJ-në dhe përveç orës së mësimit pothuajse nuk ekziston ndonjë mundësi për t'u zbatuar ajo që është mësuar. Kështu që bie mundësia që ajo që është mësuar në shkollë të thellohet jashtë orëve të mësimit, si; përmes ekskursioneve, zhvillimit të intervistave etj. Në këtë kontekst nuk duhet mbiçmuar apo nënçmuar televisionin.

Prodhimi (krijimi) i pllakateve, mozaqeve dhe posterëve, prodhimi i punëdoreve të vogla janë gjithashtu të rëndësishme.

Një arsye tjetër për aktivitete të këtilla, janë njohuritë nga psikologjia e të mësuarit: rezultati është më i madh, sa më shumë që të mbështeten veprimet gjuhësore nga veprimet konkrete.

8. Kohë e mjaftueshme për ushtrime dhe zbatim

Për nxënien dhe zotërimin e sigurtë të një gjuhe, nevojiten në përgjithësi tri gjëra: kohë, kohë dhe prapë kohë.

Ne e dimë se ekzistojnë 3 tipa të ndryshëm të nxënësve:

Tipat akustik: ata e nxënë- mësojnë gjuhën më shpejt përmes dëgjimit- veshit;

Tipat vizuel (pamor): ata e nxënë gjuhën në radhë të parë përmes syrit;

Tipat motorik: ata nxënë gjuhën më së shpejti përmes të shkruarit.

Për këtë arsye është e rëndësishme, që ushtrimi të zgjedhet gjithashtu edhe përmes këtij kënd-vështrimi; që gjuha të mësohet njëkohësisht përmes kanaleve të shumta, pasi që te shumica e atyre që mësojnë gjuhën bëhet fjalë për tipa të ashtuquajtur të përzier.

9. Llojllojshmëria në fazat e ushtrimeve

Secili mësues dhe mësuese e di saktësisht se në orën e gjuhës, të ushtruarit monoton të strukturës së fjalisë ka më shumë ndikim negativ sesa që e arrinë atë që është synuar.

Nxënësit do ta humbin interesimin për mësim dhe nuk do të marrin pjesë aktivisht në të. Në anën tjetër, ne e dimë se motivimi i synuar dhe dhënia e detyrave interesante mund ta ngrisin dëshirën për mësim dhe gatishmërinë për punë (rezultate).

Ndërrimi i formave të punës (puna e veçantë, puna në çifte ose në grupe) është shumë më frytëdhënëse, por edhe lojërat në mësim, këngët dhe poezitë si dhe tregimet duhet të bëhen pjesë përbërëse të mësimit.

10. Korrigjimi i shprehjeve të nxënësve

Pothuajse asnjë çështje nuk diskutohet aq shpesh dhe në mënyrë kundërthënëse në rrethin e mësimitdhënësve se sa mënyra e korrigjimit. Derisa korrigjimin disa e vështrojnë si pengesë të rrjedhjes gjuhësore, të tjerët mbështetën në atë se gabimet duhet korrigjohen menjëherë që të mos përvidhen.

Ndoshta mund të bëhet një kompromis i arsyeshëm gjatë korrigjimit dhe ai do të dukej kështu:

-Në fazën e kontaktit të parë me temën e re, si për shembull, përmes një fotografie, mësueset dhe mësuesit presin një të shprehur të lirë të nxënësve të tyre.

-Po të bëjnë korrigjimin masiv gjatë kësaj faze të mësimit, nxënësit ndoshta do të tërhiqeshin menjëherë dhe në fund do të heshtin plotësisht. Në këtë fazë është e drejtë që korrigjimet ndër të tjera të parashtrihen në atë mënyrë, për shembull, një fjalë e thënë gabimisht të përsëritet nga mësuesi edhe një herë, por natyrisht në mënyrë të drejtë.

-Situata në fazën e zbatimit dhe të ushtrimit është tjetër. Këtu bëhet fjalë për trainimin e vokabularit dhe të strukturave dhe këtu korrigjimi natyrisht është i pakushtëzueshëm.

S'ka diskutim se , nxënësit nuk bënë t'i turpërojmë para klasës, por të tregojmë takt pedagogjik.

10. Diferencimi

Ndodh shpesh që rezultatet e ndryshme gjuhësore të nxënësve në mësim të paraqesin pjesërisht vështirësi të mëdha.

Derisa një nxënës ta ketë kryer tanimë detyrën e tij, të mërzhitet në mësim apo të pengojë të tjerët duke kryer detyrat, tjetri nuk është ende gati edhe pse ka mjaft kohë në dispozicion.

Për mësueset dhe mësuesit ekzistojnë këtu dy mundësi: të bëjnë kinse nuk ka dallime në rezultate, por atëherë do të duhej që të merrej parasysh edhe ajo, që herët apo vonë do të paraqiten vështirësitë nga ngarkesat (kërkesat tona) e vogla gjegjësisht të mëdha.

Mundësia tjetër mbështetet në praktikimin e masave të diferencimit të brendshëm e kjo pa dyshim për nxënësen/sin do të thotë të punojë.

Dallohen forma të ndryshme të diferencimit, të cilat nuk do të diskutohen këtu sepse ato tanimë janë të njohura.

Vetëm dy forma duhet të shikohen më për së afërmi:

Diferencimi kuantitativ dhe kualitativ

-Diferencimi kuantitativ do të thotë, se detyrat dallohen në kuantitetin e tyre, pra në sasinë e tyre. Kjo s' do të thotë asgjë tjetër, veçse nxënësit "e shpejtë" marrin detyra plotësuese. Masa zbatohet lehtë, sepse mësueset dhe mësuesit duhet vetëm që të mendojnë detyra shtesë, të cilat pastaj nëse është nevoja ua japin disa nxënësve. Ky lloj i diferencimit megjithatë i ka edhe të metat e tij, sepse me anë të detyrave shtesë prej nxënësve kërkohet edhe më shumë, e në këtë mënyrë bëhen gjithnjë e më të mirë.

Me fjalë tjera: dallimi në mes të të mirëve dhe më pak të mirëve bëhet gjithnjë më i madh. Gjithashtu shtrohet pyetja, mos ndoshta nxënësit "më të shpejtë" i shohin këto detyra shtesë si një lloj dënimi, për atë që kanë punuar më shpejtë.

-Diferencimi kualitativ shtron më shumë kërkesa. Me këtë rast jipen detyra me shkallë të ndryshme vështirësie, pa e lënë ansh temën e përbashkët. Të nisemi prej asaj, që brenda një klase kemi të bëjmë me tri grupe të ndryshme të rezultateve A, B, dhe C, ku me grupin A nënkuptojmë grupin me arritje më të larta, me grupin B grupin me arritje të mesme dhe me grupin C grupin me arritje më të dobëta. Skema e rrjedhës së një ore mësimore do të mund të dukej kështu:

Sprachbegegnung - Kontakti i parë me temën e re (Evokimi)		
e përbashkët për të gjithë nxënësit		
Spracherarbeitung - Përpunimi i temës (Realizimi)		
e përbashkët për të gjithë nxënësit		
Sprachübung - Ushtimet rreth temës (Reflektimi)		
diferencimi i grupeve sipas shkallës së arritshmërisë, p.sh.		
Grupi A Përpunimi i tërë tekstit. Detyra kreative shtesë	Grupi B Përpunimi i tërë tekstit me ndihmesë, psh. Artikelhilfe	Grupi C Përpunimi i një pjese të tekstit me ndihmesë, p.sh. Artikelhilfe.

Shpesh dëgjohet edhe një argument që flet kundër kësaj forme të diferencimit e që është:

-Tek kjo mënyrë e zhvillimit të mësimit nuk mësojnë të gjithë nxënësit të njëjtën gjë, sepse profili i kërkesave është i ndryshëm, në këtë rast treshkallësh.

-Një analizë e këtij argumenti tregon megjithatë shumë shpejtë, se kjo nuk mund të vlejë gjithmonë, sepse: nxënësit nuk e arrijnë parimisht kurrë njësoj shpejtë dhe mirë objektivin e orës mësimore.

-Ajo çka arrihet me anë të këtij procesi, është shmangia nga kërkesa e tepërt apo e paktë, sepse aftësitë e nxënësve për të nxënëjanë të ndryshme pavarësisht nga ajo se a praktikohen masat e diferencimit apo jo.

11. Ndarja e një ore mësimore

Rrjedha e një ore mësimore do të mund të dukej kështu:

Artikulationsstufen	Methodische Absichten
I. Sprachbegegnung	Begegnung mit der neuen Sprachsituation, z.B. durch Bild, Tonaufnahme, Filmausschnitt, Lehrer- oder Schülervortrag.

2. Spracherarbeitung	Bereitstellen und Erarbeiten von neuem Wortschatz oder neuen Strukturen.
3. Sprachübung	Übungsbeispiele, möglichst in Form von realen Sprechhandlungen. Aufgreifen und Wiederholen von bekanntem Wortschatz mit neuen Strukturen und umgekehrt. Differenzierungsmaßnahmen Sprachlernspiele
4. Sprachanwendung	Übertragen des Gelernten auf neue Situationen: Im Klassenzimmer Im außerschulischen Bereich

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

- Gjuha, e cila pikësepari shërben si mjet komunikimi nuk mësohet ekskluzivisht në orët e gjuhës por në një formë a në një tjetër tek të gjitha lëndet mësimore përderisa në të aftësitë, pikëpamjet e ndryshme e njohuritë zhvillohen përmes rrugëve gjuhësore.
- Për aq sa gjuha ndihmon tek lëndet e tjera, aq mund të ndihmojnë lëndet tjera për arritjen e objektivave brenda mësimin të gjuhës gjermane. Para së gjithash edhe temat e zgjedhura kanë të bëjnë me shumë fusha të jetës e me këtë edhe me shumë lëndë mësimore, njohuritë e të cilave na ndihmojnë në mësimin e gjuhës gjermane.
- Natyrisht, gjuha para së gjithash është e ndërlidhur me artet sepse çdo fjalë a nocion i ri mund (duhet) të shpjegohet përmes këngës, vizatimit, fotografisë a lojës (qoftë te fëmijët (niveli II) apo te të rinjtë (niveli III)).
- Edhe njohuritë nga shkencat, qoftë natyrore apo shoqërore duhet t'i shfrytëzojmë gjatë trajtimit të temave të ndryshme të parapara për klasën e shtatë.
- Këto njohuri shfrytëzohen sidomos në fazën e parë të orës (Evokimi), ku varësisht nga temat që do të trajtojmë, përdorim njohuritë nga lëndët tjera (nxënësit parapërgaditen për temën).
- Të ndërlidhura më shkencat shoqërore e që vetëdijësojnë nxënësit për çështje të shumta jetësore si dhe u ndihmojnë të arrijnë shkathtësitë e duhura jetësore e komunikative, janë

temat e shumta në klasën e shtatë (sidomos me edukatën qytetare). Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet edhe temave të ndjeshme, siç është p.sh. tema e barazisë gjinore.

- Ndërlidhja ekziston edhe me shkencat natyrore sidomos të potencuara janë ato njohuri që kanë të bëjnë me ambientin, ruajtjen e tij, shëndetin (ruajtjen e shëndetit të vet e të të tjerëve), ushqimin, etj.

Vlerësimi

Udhëzime për vlerësim

Një ndër çështjet kryesore dhe shumë të rëndësishme në mësimdhënien dhe mësimnxënien e një gjuhe të huaj është vlerësimi. Ai duhet të bëhet në vazhdimësi përmes korrigjimit, pyetjeve, testimit.

Vlerësimi bëhet për secilën shkathtësi gjuhësore, si ato receptive, po ashtu edhe ato produktive. Vlerësimi fillon qysh në fillim të mësimdhënies me qëllim verifikimi të pengesave eventuale që u dalin nxënësve, pastaj në çfarë mase nxënësit i arrijnë objektivat e përcaktuara.

Mësimdhënësi në vazhdimësi duhet të vlerësojë:

- Njohuritë që kanë fituar nxënësit: në ç'skallë kanë zotëruar nxënësit fjalorin dhe sa është i aftë nxënësi t'i përdorë shkathtësitë gjuhësore.
- Pengesat e nxënësve: vlerësohet shkalla e zotërimit të njohurive me qëllim të eliminimit të pengesave dhe të ndihmës së nxënësve për eliminimin e vështirësive.
- Integrimin e njohurive të fituara: vlerësohen aktivitetet apo projektet e ndryshme që nxënësit realizojnë jashtë programit shkollor dhe integrimin e këtyre njohurive në situata brenda shkollës.

Gjatë procesit mësimor rëndësi të veçantë do të kenë mënyrat e ndryshme të vlerësimit si:

- Vlerësimi nga mësimdhënësi; vlerësimi i drejtëpërdrejtë dhe pandërprerë, përcjellja e vazhdueshme e rezultateve të nxënësve si dhe vlerësimi indirekt me anë të testeve.
- Vlerësimi nga nxënësi; gjatë punës në grupe ose gjatë përgjigjeve që japin, nxënësit mund ta plotësojnë njëri-tjetrin dhe njëkohësisht vlerësojnë mbi bazën e argumenteve.
- Vetëvlerësimi; vlerësimi i vetë nxënësit.

1. Mundësitë praktike

Mësuesi i ka të lira disa mundësi për vlerësim. Mësuesi para se të bëjë vlerësimin duhet të mendojë se çfarë forme të vlerësimit do të zbatojë, sepse nuk është secila mënyrë e vlerësimit njësojë e përshtatshme për verifikimin e njohurive të nxënësit.

Në përgjithësi janë tri fusha të mëdha veprimesh (aftësishtë), të cilat vlerësohen:

1. Riprodhimi(reprodukimi)- nënkupton riprodhimin nga nxënësi e asaj që është mësuar më parë.
2. Riorganizimi- nënkupton bartjen e të mësuarës në situata të ngjashme (p.sh. nëse nxënësit i mësohet vendi i foljes në fjali të varur, duhet të jetë i aftë të aplikojë foljen në fjali tjera të varura).
3. Transferi- nënkupton bartjen e të së mësuarës në situata plotësisht të reja.

Kryesisht i njohim tri sfera të mëdha tek vlerësimi:

-mënyra e të vlerësuarit me shkrim; prej nxënësit pritet një përgjigje me shkrim,

- mënyra e të vlerësuarit oral: prej nxënësit pritet një përgjigje me gojë dhe

-mënyra e të vlerësuarit të veprimeve: prej nxënësit pritet një veprim aktiv, p.sh. tek ushtrimet ku kërkohet rradhitja.

Në vijim do të paraqiten vetëm mënyrat e të vlerësuarit me shkrim. Ato janë mënyra më objektive dhe zbatohen më së shpeshti në shkollë.

1.1. Përgjigjet seleksionuese

Siç tregon edhe vetë emri, nxënësi gjatë përgjigjes në një pyetje ka mundësinë e zgjedhjes, të dallojë ose të zgjedhë, tek përgjigjet e shumta të dhëna, në mes të të saktës dhe të pasaktës. Edhe këtu ka mundësi të ndryshme.

- **Përgjigjet alternative**

Nxënësit i jepen dy mundësi të përgjigjes. Ai duhet të identifikojë një përgjigje si të saktë dhe shenjojë atë.

Shembull: rretho përgjigjen e saktë!

Berlin ist die Hauptstadt von BRD.	richtig ☐
	falsch ☐

Fjalja e dhënë është e formuluar qartë.

Duke supozuar, se nxënësi i kupton të gjitha nocionet, fjalia do të rrethohet si e saktë. Përparësia e përgjigjeve alternative është e qartë: ato formulohen, zbatohen dhe vlerësohen shpejtë dhe lehtë.

Të metat janë të dukshme:mundësia, që të qëllohet zgjidhja e drejtë, është 50%, sepse vetëm njëra nga zgjidhjet është e saktë.

- **Përgjigjet me mundësi të shumta të zgjedhjes**

Përkundër përgjigjeve alternative, përgjigjet me mundësi të shumta të zgjedhjes i japin nxënësit më shumë mundësi për zgjedhje, prej të cilave ai duhet të gjejë të saktën.

Shembull: rretho përgjigjen e saktë!

Das Auto steht	☐ unter der Straße.
	☐ über der Straße.
	☐ in der Straße.
	☐ auf der Straße.

Nxënësi, që të mund ta rrethojë zgjidhjen e saktë, duhet t'i njohë parafjalët e përdorura në shembull. Ai duhet ato t'i dallojë dhe t'i krahasojë. Në krahasim me përgjigjet alternative mundësia që të qëllohet përgjigjia e saktë bie; tek ky shembull është 25%.

Tek përgjigjet me mundësi të shumta të zgjedhjes duhet të kihen parasysh disa pikë: shtruarja e pyetjeve dhe përgjigjet duhet të kenë një lidhje logjike.

Shembull: rretho përgjigjen e saktë!

Die Fliege	☐ fliegt auf den Kopf	des Vaters.
	☐ landet auf dem Kopf	
	☐ schwebt auf den Kopf	
	☐ befindet sich auf dem Kopf	

Në këtë rast nxënësi mund të ketë probleme gjatë të rrethuarit të zgjidhjes së saktë. Ndoshta edhe ndonjë gjermanofolës nuk do të mund të dinte se cila zgjidhje do të ishte më e mira, sepse tek mundësitë e dhëna bëhet fjalë para së gjithash për një çështje stili gjuhësor.

Përgjigjet jo të sakta që janë dhënë afër përgjigjeve të sakta duhet të kenë një lidhje të arsyeshme më pyetjen. Nëse nuk është ashtu, atëherë detyra me mundësi të shumta të zgjedhjes nën këto rrethana do të shndërrohet në detyrë me përgjigje alternative. Kjo ndodh atëherë, kur nxënësit, në shikim të parë, zgjidhjet e pasakta i duken si përgjigje alternative.

Shembull : rretho përgjigjen e saktë !

Das Auto steht	☐ unter dem Wasser.	
	☐ über der Mauer.	
	☐ in der Blume.	
	☐ auf der Straße.	

Në këtë rast nxënësi tri zgjidhjet e para do t'i eliminojë menjëherë si të pasakta. Nga përgjigjia me mundësi të shumta të zgjedhjes nuk do të mbetet asgjë. Ndërtimi dhe formulimi nuk guxon t'ia lehtësojë nxënësit zgjidhjen.

Das Auto	☐ stehst unter der Straßen.
	☐ stehen über der Straßen.
	☐ steht auf der Straße.

Në këtë rast nxënësi do të mund të zgjedhë mundësinë e tretë shumë shpejtë si të vetmën të saktë, sepse vetëm tek kjo mundësi kallëzuesi në njëjës përputhet me kundrinën e cila gjithashtu qëndron në njëjës.

1.2. Përgjigjet rregulluese

Karakteristikë e përgjigjeve rregulluese është se nxënësi duhet të rregullojë një sistem të dhënë. Këtu ekzistojnë dy mundësi :

- Klasifikim dhe
- Radhitje.

- **Përgjigjet klasifikuese**

Nxënësit i jipen dy grupe fjalësh apo fjalishë. Ata kanë për detyrë që një pjesë të grupit të parë t'i shtohet pjesa përkatëse e grupit të dytë.

Shembull : Klasifiko!

1. Peter	a) Griechenland
2. Armend	b) Deutschland
3. Giuseppe	c) Spanien
	d) Kosova
	e) Türkei
	f) Italien

Shembull: Çka përshtatet? Klasifiko!

1. die Schule	a) der Lehrer	d) das Geld	g) der Sandkasten
2. der Spielplatz	b) die Arbeit	e) die Maschine	h) der Schüler
3. die Fabrik	c) die Rutsche	f) das Tor	i) der Meister

Përgjigjet klasifikuese kanë përparësinë, sepse mësuesi mundet shumë mirë të vërtetojë, se a e ka kuptuar nxënësi logjikisht një problem.

• **Përgjigjet radhitëse**

Detyrë e nxënësit është që t'i vë në radhë të duhur fjalitë, shkronjat dhe fjalët.

Shembull: Vëri fjalitë në radhën e duhur !

1. Es ist acht Uhr.
2. Liridon geht bei Rot über die Kreuzung.
3. Der Wecker klingelt.
4. Liridon kommt zu spät zur Schule.
5. Liridon hat verschlafen.
6. Der Autofahrer bremst scharf.
7. Er springt aus dem Bett.
8. Der Fahrer schimpft Liridon.
9. Er läuft schnell Weiter.

Zgjidhjen e drejtë të kësaj detyre mund ta lehtësojë një rradhë fotografishë.

Shembull: Radhiti shkronjat!

schueRt	
hrreeL	
Seluch	
mbsret	

Edhe tek ky shembull mund të paraqiten fotografi për lehtësimin e gjetjes së zgjidhjes.

Shembull: Radhiti shkronjat drejtë!

Der	bremst	Autofahrer	Scharf
A	B	c	D

Shembull: Radhiti shkronjat drejtë në kutitë e rendit të parë!

Shkruaj shkronjën e fjalës joadekuate në kuti!

a) Der b) bremst c) Autofahrer d) groß e) scharf

Në këtë shembull shihet problematika. Si të bëhet vlerësimi nëse dy nxënës vijnë me këto zgjidhje:

Nxënësi 1: *Der Autofahrer scharf bremst.*

Nxënësi 2: *Der Autofahrer bremst groß.*

Asnjëra nga dy zgjidhje nuk është e saktë. Përderisa tek nxënësi 1, renditja e fjalëve është gabim, nxënësi 2 ka zgjedhur ndajfoljen e gabuar. A nuk merr asnjëri nxënës pikë? Apo, a mund të thuhet se njëra nga të dy zgjidhjet është “më e saktë” kurse tjetra “ më pak e pasaktë”? Nëse mësuesi dëshiron te testojë renditjen e drejtë të fjalëve në fjali: A mundet athëherë nxënësi 2 ta marrë njërin nga dy pikët e mundshme?

1.3. Përgjigjet e lira

Përgjigjja e lirë karakterizohet përmes asaj, që nxënësi duhet të reagojë në detyrën e dhënë të mësuesit, pa pasur mundësi zgjedhjeje.

- **Përgjigjet plotësuese**

Përgjigjet plotësuese, të ashtuquajtura gjithashtu përgjigje të shkurtëra, praktikohen shpesh në shkollë.

Shembuj:

Viele Dinge sind schneller, schöner usö. als andere. Setze die richtige Form ein.

(langsam)	Ein Fahrrad ist ... als ein Auto.
(schöer)	Fünf Kilo sind ... als ein Kilo.
(teuer)	Fleisch ist ... als Brot.

Trage das Gegenteil in die Lücke ein.

Dieses Buch ist spannend. Es ist nicht ...
Elona ist groß. Sie ist nicht ...
Latra ist ein Mädchen. Sie ist kein ...

Setze die richtige Zeit in die Lücke ein.

Heute Nachmittag ... (gehen) ich auf den Spielplatz.
Morgen ... (spielen) ich Tennis.
Gestern ... (sein) ich im Kino.

- **Përgjigjet e shkurtëra hartuese**

Ky nocion mund të sjellë keqkuptime. Më këtë janë menduar përgjigjet e nxënësve sipas udhëzimit të mësuesit, të cilat paraprakisht nuk mund të vlerësohen qartë si të sakta apo të pasakta.

Shemull:

Formo një fjali prej këtyre dy fjalive!

Elira weint. Eine Wespe hat sie gestochen.

Te ky shembull nuk shfaqen probleme të mëdha gjatë vlerësimit. Më vështirë është te tregimet me fotografi, të cilat gjithashtu numërohen si përgjigje të shkurtëra hartuese. Për të gjithë nxënësit detyra është e njëjtë, sepse të gjithë i kanë në dispozicion fotografitë e njëjta. Megjithatë nuk mund të vlerësohet vetëm numri i informacioneve, sepse kriteret tjera luajnë një

rol të rëndësishëm, psh. radhitja, zgjedhja e fjalëve, lidhjet, etj. Këto e vështirësojnë një vlerësim objektiv.

Udhëzime për materialet didaktike dhe burimet e mjetet mësimore

LITERATURA

1. MENSCHEN, A1/2, Kursbuch/Arbeitsbuch, HUEBER Verlag, Ismaning, 2016
2. SCHRITTE International, A1/2, Kursbuch/Arbeitsbuch, HUEBER Verlag, Ismaning
3. Deutsch.com A1.2, Kursbuch/Arbeitsbuch, HUEBER Verlag, Ismaning

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Gjuhë frënge (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Gjuha frënge, si gjuhë e huaj e dytë, vazhdon të mësohet në klasën e 11-të të ShML, me të njëjtin status, zakonisht me të njëjtin mësimdhënës, me të njëjtën metodë për mësimin e saj, dhe kryesisht, në të njëjtat kushte dhe rrethana të punës me ato në klasën paraprake, por tani me nxënës jofillestarë. Ata tashmë janë më të rritur, me kapacitete të rritura intelektuale, me një përvojë edhe në mësimin e një gjuhe të huaj të dytë dhe kanë përvetësuar një fjalor jofillestar të gjuhës frënge i cili do të zgjerohet dhe pasurohet në mënyrë progresive. Ky fjalor fillestar i nxënësve në këtë gjuhë të huaj, me kohë, do të pasurohet gradualisht edhe me një qasje ndërdisiplinare të mësimdhënies së kësaj lënde me lëndët e tjera mësimore. Ky synim mbështetet në krijimin e një atmosfere pozitive dhe garuese gjatë orës së mësimin dhe në identifikimin e mënyrave dhe strategjive të të mësuarit. Ajo do t'ÿ shërbejë jo vetëm si mundësi komunikimi në këtë gjuhë të huaj në botë, por edhe si mundësi ndërtimi e karrierës, e punësimit, e studimeve etj.

Gjuha frënge do të mësohet me 2 orë mësimi në javë edhe në klasën e 11-të. Nëpërmjet mësimin të gjuhës frënge nxënësit e kësaj klase do të përvetësojnë një fjalor fillestar të kësaj gjuhe të huaj, të domosdoshëm për komunikim; do të avancojnë më tutje shkathtësitë kryesore gjuhësore (të dëgjuarit, të folurit, të lexuarit dhe të shkruarit) dhe do të zhvillojnë kapacitetet intelektuale të tyre në këtë fushë. Ky fjalor fillestar i nxënësve në këtë gjuhë të huaj, me kohë, do të pasurohet gradualisht edhe me një qasje ndërdisiplinare të mësimdhënies së kësaj lënde me lëndët e tjera mësimore. Ky synim mbështetet në krijimin e një atmosfere pozitive dhe garuese gjatë orës së mësimin dhe në identifikimin e mënyrave dhe strategjive të të mësuarit.

Qëllimet

Mësimi i gjuhës frënge në klasën e 11-të kërkon arritjen e njohurive gjuhësore sipas Kornizës së Përbashkët Evropiane të Referencës për Gjuhët (A1.2 - 1/2 e nivelit A1), të përcaktuara në bazë të numrit të orëve mësimore në javë, të cilat janë të matshme nga institucione përkatëse të kësaj fushe, që përfshijnë përvetësimin e një fjalori fillestar të gjuhës frënge nga nxënësit dhe përdorimin elementar të tij për nevoja personale; njohjen dhe dallimin e formave të sistemit gjuhësor (fonetikë, morfologji, sintaksë); përforcimin e mëtejme të shkathtësive gjuhësore receptive (të dëgjuarit dhe të lexuarit) dhe shkathtësive produktive (të folurit dhe të shkruarit); rritjen e kapaciteteve intelektuale të tyre; konsolidimin dhe integrimin e njohurive; formimin e të menduarit kritik dhe krijues; zbulimin e një kulture të re për ta dhe formimin e gjykimit të drejtë për botën; formimin e një personaliteti tolerues, respektues, bashkëpunues dhe human dhe formimin e një qytetari të dobishëm dhe të përgjegjshëm për shoqërinë.

Konceptet e përgjithshme dhe rezultatet e të nxënit

Koncepti	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNLT)
Tekste letrare dhe joletrare	Orientimi ne qytet	<p>TË DËGJUARIT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kupton udhëzime të thjeshta rreth orientimit apo të një itinerari. • Kupton fjali të thjeshta dhe shprehje të izoluar rreth vetes dhe ambientit që e rrethon • Kupton fjali të shkurtra rreth familjes, pushimeve, profesioneve, aktiviteteve të lira dhe gjërave konkrete, nëse njerëzit flasin ngadalë dhe rrjedhshëm. • Kupton informata rreth motit dhe stinëve. <p>TË FOLURIT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komunikon në mënyrë të thjeshtë duke përdorur shprehje ose fjali të thjeshta për të përshkruar vendbanimin dhe njerëzit që njeh. • Tregon një adresë dhe jep udhëzime të thjeshta për një itinerar. • Flet për aktivitetet e përditshme në shtëpi, në shkollë... • Pyet dhe përgjigjet në pyetje, kur ato bëhen ngadalë dhe qartë. • Përshkruan veprimet e bëra në të kaluarën duke përdorur fjali të thjeshta dhe të izoluar. <p>TË LEXUARIT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kupton fjalë dhe shprehje të thjeshta në një tekst të lehtë. • Kupton informatat kryesore në një ftesë, reklamë ose në ndonjë organizim shkollor.. • Kupton udhëzimet e shkurtëra dhe të thjeshta me ndihmën e mësimdhënësit apo të ilustrimeve. • Kupton informatat në një letër të korrespondencës nëse është shkruar me një gjuhë të thjeshtë. <p>TË SHKRUARIT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Shkruan të dhëna të detajuara për vetveten dhe të tjerët. • Përgjigjet në ftesa të thjeshta duke pranuar apo refuzuar një ftesë • Plotëson një formular me të dhëna personale (në një hotel ose aktivitete garuese). • Shkruan një letër të shkurtër gjatë pushimeve (vendi, moti, aktivitetet dhe data e kthimit).
Pjesët skenike, teatri, dramatizimi, etj	Pushimet	
	Profesionet	
	Përshkrimi i një personi	
Sistemi i gjuhës	Aktivitetet e përditshme	
	Stinët dhe moti	
	Ftesa	
	Ngjarje në të kaluarën	
	Franca dhe Evropa	

Udhëzime metodologjike

Procesi i mësimdhënies për fushën *Gjuhët dhe Komunikimi* duhet të bazohet në nevojat dhe interesat e nxënësve, në funksion të zhvillimit të individualitetit dhe kreativitetit të tyre. Nxënësit e kësaj klase që mësojnë gjuhën frënge duhet të arrijnë kompetencat e tyre nëpërmjet mësimin dhe qasjes së integruar. Suksesi i tyre arrihet përmes rezultateve të fushës kurrikulare. Metodatat, format, mjetet, përmbajtjet mësimore si dhe strategjitë e teknikat e mësimdhënies dhe mësimnxënies, janë çelës kryesor për arritjen e këtyre kompetencave. Për arritjen e rezultateve për tema të caktuara ndërkurrikulare, si: edukimi qytetar, edukimi për paqe, ndërvarësia, edukimi për media, arsimit për zhvillim të qëndrueshëm, mësimdhënësi duhet të përzgjedhë metodën, formën dhe strategjinë e duhur.

Parimet didaktike-metodike

Të mësosh frëngjishten, si gjuhë e huaj, do të thotë të përvetësosh njohuri të caktuara dhe të jesh në gjendje t'i përdorësh në situata të jetës reale. Për këtë qëllim duhet ndjekur dy parime kryesore: 1) përqendrimi në komunikim dhe jo si deri më tani përqendrim në gjuhë; 2) përqendrimi në nxënësin dhe në nxënien e tij. Përvetësimi i shkathtësive gjuhësore zë vend parësor në mësimin e gjuhëve të huaja.

Forma komunikative e mësimdhënies

Mësimdhënia më e mirë e kësaj gjuhe të huaj të gjallë bëhet në formë komunikuese, prandaj komunikimit i kushtohet vëmendje e posaçme. Kjo formë e mësimdhënies ua mundëson nxënësve arritjen e mjeteve gjuhësore që u nevojiten për t'u shprehur në klasë, kurse më vonë edhe në situata të caktuara të jetës së përditshme. Komunikimi është mënyra më e pranueshme për arritjen e objektivave të përcaktuara. Pikënisja e një mësimdhënie të tillë nuk do të jetë një rregull gramatikore, por situatat e ndryshme gjuhësore. Kjo do të thotë se prej situatave gjuhësore nxirren rregullat dhe jo anasjelltas.

Metodat e mësimdhënies

Për mësimin e gjuhës frënge, mësimdhënësi duhet të përdorë metoda bashkëkohore sepse vetëm ato nxisin komunikimin e drejtpërdrejtë në këtë gjuhë dhe jo metodën tradicionale (megjithëse ajo mund të mbetet si një metodë ndihmëse në një fazë të parë të mësimin të saj). Natyrisht, ato stimulojnë përdorimin e gjuhës frënge gjatë orës së mësimin, aq sa njohuritë paraprake të nxënësve e mundësojnë të kuptuarit e tyre. Puna në grupe ose në dyshe, dialogjet e shkurtra, lojërat në role, tekstet e shkurtra, materialet pamore dhe format e punës që nxisin punën e pavarur, kreativitetin dhe frymën garuese të nxënësve në klasë, po ashtu, janë shumë të rëndësishme. Duhet përdorur metodologji të punës që nxitin aktivitetet prodhuese të nxënësve.

Renditja e veprimeve

Për një mësim të efektshëm të frëngjishtes si gjuhë e huaj e dytë është e nevojshme të respektohet kjo renditje e shkathtësive gjuhësore: të dëgjuarit dhe të kuptuarit, të folurit, të lexuarit dhe të shkruarit. Puna aktive dhe konkrete: mësimdhënësit duhet të kenë parasysh kushtet dhe rrethanat e punës (si një mes jofrankofon) që dallohen shumë nga ato të Francës ose të një vendi tjetër frankofon. Ushtrimet duhet të zënë vend meritore, varësisht nga llojet e tyre. Ato mund të bazohen në të dëgjuar, në të shikuar dhe në të shkruar.

4.5. Korrigjimi i gabimeve të nxënësve

Mënyrat e korrigjimit të gabimeve të nxënësve diskutohen shpesh dhe në mënyrë kundërthënëse në rrethin e mësimdhënësve. Disa i shohin gabimet si pengesë në procesin e mësimdhënies, të tjerët i shohin si ndihmesë në përvetësimin e gjuhës së huaj. Ndërsa disa prej tyre mendojnë që ato duhet të korrigjohen menjëherë që të mos përseriten, të tjerët mendojnë që ato nuk duhet të korrigjohen me çdo kusht. Sido që të jetë, nxënësit nuk duhet ndëshkuar, qortuar apo kritikuar për gabimet e bëra.

4.6. Mësimdhënia / nxënia e diferencuar

Asnjë klasë nuk ka përbërje homogjene nxënësish sa u përket njohurive të tyre paraprake nga gjuha frënge dhe aftësive psikofizike dhe intelektuale të tyre, prandaj mësimdhënësit duhet të organizojnë orën mësimore mbi këtë bazë. Kjo nënkupton që nxënësit që kanë aftësi për nxënie më të shpejtë të trajtohen ndryshe nga të tjerët në mënyrë që mësimi i gjuhës frënge të jetë në përputhje me mundësitë dhe aftësitë individuale të secilit nxënës.

4.7. Teknikat e punës

Një ndër detyrat e mësimdhënies në gjuhën e huaj është edhe aftësimi i nxënësve që të përgatiten dhe të marrin përgjegjësinë për të mësuarit individual. Nxënësit të cilët kanë mundësi për të menduar për proceset e nxënies së gjuhës frënge dhe të organizojnë procesin e të mësuarit të saj në grup, zakonisht arrijnë sukses më të mirë. Në këtë mënyrë ata, përveç tjerash, mund të përgatiten që të reagojnë në mënyrë të pavarur në situatat jashtëshkollore dhe të vazhdojnë proceset e mësimin të gjuhës.

4.8. Përdorimi i mediave

Kompjuteri dhe interneti përbëjnë një mjet shumë të dobishëm dhe të përhershëm që duhet shfrytëzuar si nga arsimtari ashtu edhe nga nxënësit. Emisionet shkollore kushtuar gjuhës ose kulturës frënge të ne, programet e filmit dhe ato të dramës dhe emisionet e ndryshme televizive të jashtme në gjuhën frënge janë një mjet i fuqishëm që do të ndihmojë dhe përshpejtojë përvetësimin e saj nga nxënësit tanë.

Filmi, teatri, muzika, po ashtu, përbëjnë mjete të rëndësishme motivuese për arritjen e rezultateve më të mira në përvetësimin e gjuhës frënge. Fotografitë ndihmojnë sajimin e teksteve kreative dhe përshkruese. Ato tregojnë një ngjarje, fillimin ose mbarimin e së cilës e përshkruan fotografia. Videoprojektori rrit interesimin e nxënësve për mësimin e saj. Kjo arrihet me: prezentimin e fotografive, vizatimeve, tregimeve të ilustruara dhe të teksteve përmes folive dhe projektorit. Materiali auditiv mundëson ballafaqimin me frëngjishten standarde dhe nxit të kuptuarit e nxënësve përmes dëgjimit. Videomateriali u jep nxënësve mundësi të shumta për sajimin e teksteve me shkrim dhe me gojë. Shfaqja e një filmi të punuar mbi bazën e një tregimi ose përralle nxit krahasimin me tregimin ose me përrallën e lexuar ose të dëgjuar më parë.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërlëndore / ndërkurrikulare

Mësimi i një gjuhe të huaj ofron mundësi të shumta për lidhje ndërlëndore dhe ndërprogramore, në të gjitha nivelet. Këto lidhje do të përfshijnë sidomos ato të gjuhëve (gjuhës amtare dhe gjuhës

së huaj të parë dhe gjuhës së huaj të dytë), shkencave shoqërore (edukatën qytetare, historinë, gjeografinë, etj.), arteve të llojeve të ndryshme, por edhe të shkencave të natyrës. Në këtë mënyrë, në njërin anë, përmes njohurive nga lëndët e tjera, nxënësit do të ndihmohen në përvetësimin më të suksesshëm të gjuhës frënge, e në anën tjetër, përmes njohurive nga gjuha frënge, ata do të zgjerojnë dhe përforcojnë njohuritë e tyre paraprake nga lëndët e tjera. Përmbajtjet e çështjeve ndërkurrikulare dalin nga temat lidhur me paqen, të drejtat e njeriut, zhvillimin e mediave, barazinë gjinore, shkathtësitë për jetë, kujdesin ndaj mjedisit, shëndetin dhe mirëqenien etj. Çështjet ndërkurrikulare mund të realizohen nëpërmjet projekteve të natyrave të ndryshme, debateve për tema të caktuara, diskutimeve, hulumtimeve lidhur me shkeljen e të drejtave të fëmijëve, vizitave të institucioneve shëndetësore, etj. Kjo do të arrihet përmes një çasjeje të integruar të mësimdhënies së gjuhës frënge me çështje, aspekte dhe fusha të ndryshme të lëndëve të ndryshme. Kjo çasje e bën më të lehtë dhe më të shpejtë përvetësimin e njohurive nga kjo gjuhë dhe njëkohësisht ato integrohen mes vete dhe bëhen shumë më të qëndrueshme. Prandaj, gjatë përgatitjes së planit vjetor caktohen temat mësimore që janë në funksion të të gjitha lëndëve mësimore. Për të ndihmuar këtë kërkohet që planet vjetore të kenë formatin e njëjtë në të cilin shënohet korrelacioni i cili do të ndihmojë funksionimin e lidhjes ndërmjet fushave dhe lëndëve.

Udhëzime për vlerësim

Për fushën *Gjuhët dhe Komunikimi* vlerësimi bëhet me qëllim të mbledhjes, sistemimit, evidentimit dhe raportimit të të dhënave për arritjet e nxënësve gjatë gjithë procesit të mësimnxënies. Vlerësimi i rezultateve të arritura të nxënësve në mësimin e gjuhës frënge u siguron nxënësve informacione për nivelin e përvetësimit dhe të arritjes së kompetencave. Vlerësimi duhet të përqëndrohet në njohjen e fjalorit të gjuhës frënge, në të kuptuarit e tij në një kontekst të caktuar dhe në përdorimin e tij në komunikimin e përditshëm, duke zbatuar njohuritë e tyre nga fonetika, gramatika dhe përvojën e tyre paraprake në komunikim në gjuhën angleze. Gjatë të shprehurit gojor dhe shkrimor vlerësohet përvetësimi i drejtshqiptimit dhe drejtshkrimit. Natyrisht, për vlerësimin e njohurive dhe shkathtësive gjuhësore të nxënësve duhet të mbështetemi në qëllimin e vlerësimit, në informatat cilësore për vlerësim, në vlerësim të balancuar, në shkallën e saktë të arritshmërisë së nxënësve dhe në përdorimin e instrumenteve adekuate për vlerësim (vrojtimi, pyetësi, të shprehurit me gojë, të shprehurit me shkrim, testi i bazuar në kriteret dhe objektiva dhe testi i arritshmërisë sipas kërkesave).

Llojet e vlerësimeve: ekzistojnë lloje të ndryshme të vlerësimit të njohurive të nxënësve si: vlerësimi diagnostik (identifikimi i aftësive dhe vështirësive të nxënësve në mësim); vlerësimi i jashtëm (vlerësim nëse njohuritë e fituara mjaftojnë që nxënësi të kalojë në klasën e radhës); vlerësimi formativ (vlerësimi për të nxënë); vlerësimi parashikues (parashikim i dështimeve dhe sukseseve potenciale të nxënësve); vlerësimi përfundimtar (përparimi i nxënësve dhe rezultatet e arritura në mësim); vlerësimi selektiv (vetëvlerësimi nga nxënësit i arritjeve dhe problemeve të tyre në mësim); vlerësimi somativ (mundëson vlerësimin e njohurive dhe kompetencave të fituara nga nxënësi në fund të një viti shkollor, klasifikimin e nxënësve dhe konstatimin nëse nxënësi i ka arritur kompetencat për të kaluar në klasën vijuese); vlerësimi formativ (konsiston në vlerësime interaktive që tregojnë të arriturat dhe progresin ose mangësitë e nxënësve gjatë të nxënies).

Çfarë duhet të vlerësohet? Të kontrollohen njohuritë e fituara; përparimi i nxënësve; shkalla e zhvillimit të nxënies; shkalla e zotërimit të gjuhës frënge; shkalla e integritit të njohurive të fituara; aktivitetet jashtëshkollore.

Mënyrat e vlerësimit: kontrolli i vazhdueshëm; vlerësimi i drejtpërdrejtë (me tabelë); vlerësimi i tërthortë (me test); vlerësimi objektiv (me tabelë); vlerësimi subjektiv (pa tabelë); vlerësimi nga nxënësit (vlerësimi i njëri-tjetrit); vlerësimi në grupe nxënësish brenda klase (me tabelë); vetëvlerësimi i nxënësve (secili nxënës vlerëson vetveten).

Kriteret e vlerësimit: aktivitetet e të shprehurit; të shprehurit gojor; të shprehurit me shkrim; aktivitetet e receptimit (të kuptuarit gojor dhe të kuptuarit me shkrim); aktivitetet e riprodhimit (të shprehur me gojë dhe me shkrim. Notat numerike jepen sipas shkathtësive gjuhësore: të dëgjuarit; të folurit; të lexuarit; të shkruarit (5, 4, 3, 2, 1)

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Për arritjen e rezultateve të nxënësve të klasës së XI-të në gjuhën frënge, në rend të parë është i rëndësishëm përdorimi i literaturës didaktiko-metodike të kësaj gjuhe të huaj (në gjuhën shqipe dhe frënge), i materialeve të pasura didaktike nga burime (linqe) të ndryshme përmes internetit për mësimdhënie dhe mësimnxënie. Për realizimin e rezultateve të fushës dhe për arritjen e suksesshme të rezultateve për lëndë, të gjitha mjetet dhe materialet mësimore duhet t'u përmbahen kërkesave të këtyre rezultateve. Metoda franceze për mësimin bashkëkohor të gjuhës frënge, "Interactions" (pjesa e dytë nga 2 pjesët e saj të barabarta), e lejuar nga Ministria e Arsimit, e Shkencës dhe e Teknologjisë për përdorim në ShML të Republikës së Kosovës, bashkë me pjesët përbërëse të saj, përbën mjetin kryesor të punës dhe burimin kryesor të informatave të mësimdhënies dhe mësimnxënies, por jo edhe të vetmin mjet dhe burim që mësimdhënësi i gjuhës frënge dhe nxënësit e tij mund dhe duhet të përdorin. Ata kanë në dispozicion mundësi shumta për sigurimin e mjeteve mësimore të pasura, nga burime të ndryshme për marrjen e informacionit, me kusht që ato të përzgjedhen me kujdes, varësisht nga mosha e nxënësve, njësia mësimore, qëllimi i saj dhe të përdoren në mënyrë të përshtatshme për nxënës.

FUSHA KURRIKULARE: ARTET

Kurrikulat lëndore/programet mësimore

Arti figurativ (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Arti muzikor (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Arti figurativ (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Në kuadër të fushës kurrikulare Artet, lënda e Artit figurativ për klasën e njëmbëdhjetë ka një rol të rëndësishëm në formimin e edukatës së nxënësve mbi artin në përgjithësi e mbi artin pamor në veçanti, ku kultivon kulturën artistike, intelektuale, shpirtërore dhe emocionale tek nxënësit.

Lënda e Artit figurativ synon të zhvilloj vlerat e njëshoqërie aktive dhe formimin e personalitetit dhe identitetit personal e kulturor tek nxënësit, duke kontribuar në arritjen e kompetencave kryesore të Kurrikulës Bërthamë.

Fokusi i kësaj lënde në klasën e njëmbëdhjetë do të jetë zgjerimi i mëtejshëm i horizontit të njohurive mbi artin dhe konsolidimin shkathtësive artistike dhe përdorimin e tyre në krijimtari artistike duke kultivuar kreativitetin, imagjinatën, mendimin kritik, shijen estetike etj.

Arti figurativ përmes gjuhës artistike iu jep mundësi shprehëse dhe komunikuese nxënësve për të pasqyruar idetë dhe qëndrimet e tyre përmes veprave artistike.

Lënda e artit synon të vë në pah rolin dhe rëndësinë e artit për shoqërinë njerëzore në përgjithësi dhe zhvillimin e shkathtësive krijuese dhe talentit artistik të nxënësve me prirje artistikesi një mundësi për studime të mëtutjeshme nëkrijimin e individualitetit të tyre artistik e profesional.

Qëllimi

Lënda e Artit figurativ për klasën e njëmbëdhjetë, nëpërmjet përmbajtjeve të përcaktuara sipas tematikave, ka si qëllim:

- Zgjerimin e mëtejshëm të njohurive mbi funksionet e artit pamor;
- Njohjen e raportit të artit me fenomenet shoqërore;
- Përvetësimin e shkathtësive tekniko-artistike për të realizuar punime artistike
- Njohjen dhe përdorimin e medimeve bashkëkohore të artit për të komunikuar idetë dhe qëndrimet e tyre;
- Kultivimin dhe formimin estetik, artistik, personal, intelektual, social dhe kulturor;
- Përdorimin e elementeve dhe parimeve të artit në punime artistike;
- Njohjen dhe përzgjedhjen e materialeve, teknikave dhe mjete të ndryshme artistike dhe përdorimi i tyre në vepra arti;
- Kultivimin e shijes dhe përjetimit estetik të veprave të artit;
- Zhvillimin e mendimit kritik dhe aftësive për të vlerësuar dhe analizuar vepra arti;

Temat dhe rezultatet dhe të nxënësve

Nxënësit në klasën e njëmbëdhjetë arrijnë rezultatet e të nxënësve të lëndës (RNL) për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dalta nga rezultatet e të nxënësve të fushës (RNF) *Artet*, të shkallës së pestë të kurrikulës (Shk 5) në Kurrikulën Bërthamë për arsimin e mesëm të ulët:

Koncepti	RNF, TEMA dhe RNL	
KRIJIMTARIA DHE PERFORMANCA ARTISTIKE	RNF: 1. <ul style="list-style-type: none"> • Krijojnë vepra artistike duke përdorur mjete të ndryshme shprehëse për të komunikuar dhe shprehur përjetimet, ndjenjat dhe idetë personale • Prezantojnë aftësitë e tyre krijuese dhe interpretuese në klasë dhe para një audience të caktuar me vetëbesim dhe siguri. 	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNL)
	Krijimi i punimeve artistike <i>(Vizatimi, Piktura, Grafika, Skulptura, Artet aplikative, Dizajni, Fotografia, Arkitektura, Arti publik etj.)</i>	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Praktikon llojet e ndryshme të vizatimit, gjatë procesit krijues • Përvetëson përdorimin e teknikave të ndryshme të vizatimit • Studion teknika të ndryshme të pikturës dhe përdorë ato për të realizuar punime artistike • Analizon elementin e ngjyrave në vepra të ndryshme artistike duke rritur nivelin e përdorimit të tyre në punime artistike. • Identifikonte teknikat e grafikës dhe përvetëson ato gjatë punës kreative • Përdor forma të ndryshme për të realizuar punime skulpturale • Identifikon dhe përdor teknika dhe materiale recikluese për të krijuar punime tridimensionale • Identifikon veqoritë artistike të fotografisë artistike dhe praktikon ato. • Dallon teknikat e ndryshme të fotografive dhe i përpunon ato në teknikën e fotomontazhit apo fotokollazhit. • Analizon funksionin e artit publik për të pasqyruar problemet sociale. • Realizojnë punime të ndryshme të artit aplikativ në teknika të ndryshme. • Njohin teknikat e pikturës aplikative të mozaikut apo afreskut • Dizajnojnë produkteve të ndryshme industriale. • Përpunojnë elementet e dizajnit për të realizuar punime të ndryshme në dizajn të modës apo enterierit etj. • Identifikojnë konstruksione të ndryshme arkitekturore dhe realizojnë skica apo maketa të objekteve të ndryshme arkitektonike • Përvetësojnë teknika dhe materiale të ndryshme për të realizuar ide kreative nga arkitektura bashkëkohore.

GJUHA DHE KOMUNIKIMI ARTISTIK	RNF: 2.	
	<p>2.1 Përdorin elementet e gjuhës së artit për të komunikuar idetë e veta përmes veprave artistike në nivel me të avancuar</p> <p>2.2 Eksperimentojnë dhe përzgjedhin mundësitë shprehëse të teknikave të ndryshme artistike, në realizimin e punimeve artistike të nivelit me të avancuar</p> <p>2.3 Komunikojnë me mjetet shprehëse artistike përkatëse (muzikë, dramë, vallëzim dhe arte vizuale) në mënyrë të përshtatshme për audiencën të ndryshme (kolegë, prindër, fëmijë të tjerë, publik më i gjerë etj.).</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënësve të lëndës për temë (RNL)
<p><u>Elementet e artit</u></p> <p><i>(Vija, forma, ngjyra, tonaliteti, vëllimi, tekstura, hapësira, madhësia etj)</i></p> <p><u>Parimet e artit</u></p> <p><i>(Baraspesha, harmonia, kompozimi, gradacioni, bashkësia, proporcionet, sipërfaqja, ritmi, kontrasti)</i></p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identifikon karakteristikat esenciale të vijës si element figurativ • Përvetëson përdorimin e vijave të lloj llojshme në vizatime artistike • Identifikon dhe dallon formën të ndryshme artistike • Hulumton gje gjenë formë të reja artistike për të formësuar kompozicione artistike • Studion cilësitë e ngjyrave duke analizuar rolin, rëndësinë dhe raportin në mes vete • Dallon teknikat e ndryshme të ngjyrave dhe aplikon ato në punimet artistike • Identifikon dhe përdor tonalitete të ndryshme në vepra artistike • Analizon vlerat e dritë hijes në teknika të ndryshme pikturale • Identifikon rolin dhe rëndësinë e përdorimit të vëllimit në vepra dy dhe tri dimensionale • Përdor elementin e teksturës për të krijuar punime dy dhe tridimensionale • Identifikon dhe gjen teknika të ndryshme për realizimin e tekstarave të ndryshme • Përshkruan konceptin e hapësirës në arte • Përdor rregullat për të realizuar perspektivën apo për të krijuar iluzionin e hapësirës në punimet dydimensionale • Realizojnë kompozicione artistike duke përdorur parimet kompozicionale • Identifikon dhe aplikon elementet kompozicionale për të realizuar punime artistike • Përshkruan rolin dhe rëndësinë e barazpeshës duke përdorur atë në punime artistike • Përshkruan rëndësinë e Harmonisë tek vepra të 	

		<p>ndryshme artistike</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realizon kompozicione artistike duke përdorur llojet e ndryshme të harmonive • Përdor parimin e proporcionit për realizimin e sakt të punimeve artistike • Identifikon dhe aplikon kanone të ndryshme si masë matëse e proporcioneve • Realizojnë sipërfaqet artistike duke përdorur teknika dhe elemente të ndryshme artistike • Aplikojnë lloje të ndryshme të ritmit, në punime të ndryshme artistike • Identifikojnë rëndësinë dhe karakteristikat e kontrastit për të bërë dallimin midis elementeve të ndryshme figurative në një vepër arti • Përdorin lloje të ndryshme të kontrastit në punime artistike
RELACIONI ART – SHOQËRI	RNF: 3.	
	<p>3.1 Identifikojnë dhe elaborojnë me shkrim, me gojë ose me forma të tjera të prezantimit, rolin e artit dhe të zhvillimeve artistike në kontekstin kulturor dhe atë historik në periudhat e ndryshme të zhvillimit shoqëror.</p> <p>3.2 Përcaktojnë ndikimin e kontributit të individëve të shquar në artet e ndryshme të kulturave të ndryshme përgjatë historisë.</p> <p>3.3 Përshkruajnë dhe kategorizojnë vepra të ndryshme të artit dhe objekte të trashëgimisë kulturore sipas periudhës historike, kulturës, stilit dhe artistit.</p> <p>3.4 Njohin dhe krahasojnë tradita të ndryshme artistike në periudha të ndryshme historike.</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënës të lëndës për temë (RNL)
	<p>Ekspozita dhe aktivitete kulturore (Ekspozita, projekte artistike në klasë, shkollë dhe komunitet. Ekspozita me punimet e nxënëve për projekte të ndryshme dhe në fund të vitit Takime me artistë, dizajnë e artizanë)</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Merr pjesë në ekspozita e projekte artistike në klasë, shkollë e komunitet; • Merr pjesë në ligjërata dhe takime me artistë, kurator, estet, filozof të artit, seminare dhe ngjarje tjera të artit.
<p>Vizita dhe ngjarje artistike (Vizita në Galeri</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viziton altele dhe studio të artistëve, dhe ndanë 	

	<p><i>arti, ekspozita të ndryshme, muzeume (arkeologjik, etnografik), objekte të trashëgimisë kulturore, atele të artistëve, qendra kulturore etj.)</i></p>	<p>eksperiencat me artistët profesionist</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viziton institucione të ndryshme të artit si muze, galeri, qendra kulturore, vizita virtuale në internet në faqe të ndryshme etj
	<p>Periudha historike të artit <i>(Vepra arti nga vende, kultura dhe kohë të ndryshme dhe objekte të trashëgimisë kulturore nga Parahistoria deri te Arti bashkëkohor)</i></p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kupton zhvillimet historike të artit dhe dallon periudha të ndryshme të artit • përshkruan dhe dallon karakteristikat kryesore të periudhave historike të artit • Identifikon karakteristikat dalluese të veprave të njohura të artit në periudha të ndryshme historike; • Debaton rreth periudhave të artit dhe veprave artistike duke përdorur një fjalor të pasur artistik; • Identifikon përfaqësuesit kryesor të periudhave dhe drejtimeve të ndryshme artistike • Identifikon dhe dallon kryeveprat artistike të artistëve të njohur • Shqyrton rëndësinë e artit përgjatë zhvillimeve të ndryshme historike për shoqërinë • analizon veprat e artit në kontekstin e tyre historik duke i lidhur me ngjarjet e rëndësishme shoqërore e sociale; • Identifikon zhvillimet e ndryshme shkencore, teknologjike, sociale që ndikuan në zhvillimin e artit • Përshkruan dhe vlerëson vepra arti dhe objekte të trashëgimisë kulturore të trojeve shqiptare, • Identifikon dhe analizon simbolet në vepra të artit për të lexuar kuptimin e tyre; • Identifikon dhe analizon elementet dhe parimet e gjuhës pamore dhe teknikën e përdorur në vepra të artit.
<p>ÇMUARJA DHE VLERËSIMI ESTETIKO-</p>	<p>RNF: 4. Nxënësit aplikojnë gjykim dhe vlerësim kritik të veprave artistike në muzikë, arte pamore, art dramatik dhe vallëzim, duke u bazuar në të kuptuarit e filozofisë së artit dhe parimet estetike. <i>4.1 Demonstronjë të kuptuarit se si artet komunikojnë ide përmes vlerave</i></p>	

ARTISTIK	<p><i>personale dhe shoqërore të inspiruara nga imagjinata individuale dhe konteksti historik, kulturor dhe social i krijuesit.</i></p> <p>4.2 Zhvillojnë mendimin e tyre kritik dhe analitik për të vlerësuar veprat e ndryshme të artit në aspektin estetik.</p> <p>4.3 Zhvillojnë aftësinë e shijimit dhe përjetimit të veprave artistike duke kultivuar dhe rafinuar shijen e tyre estetike në art.</p> <p>4.4 Krijojnë kulturën debatuese për diskutimin dhe trajtimin e çështjeve dhe problemeve të artit.</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNL)
	<p>Vlerësimi i periudhave dhe drejtimeve të artit</p> <p>Vlerësimi i veprave artistike</p> <p>Analiza e punimeve</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prezenton punime të ndryshme artistike, duke përdorur forma të ndryshme prezentuese. • Reflekton mendimin dhe gjykimin e tij mbi një vepër arti, përmes formave të ndryshme të të shprehurit si përmes shkrimit (esesë), poezisë etj. • Të menduarit kritik dhe analitik për të vlerësuar veprat e ndryshme të artit në aspektin estetik • Analizon dhe vlerëson krijimet artistike vetjake dhe të tjerëve duke analizuar, elementet, parimet dhe teknikat e gjuhës artistike. • Kultivon aftësinë e shijimit dhe përjetimit të veprave artistike dhe rafinon shijen e tij estetike në art. • Vëren, përjeton, analizon, çmon, vlerëson e gjykon punën artistike në mënyrë analitike-kritike përmes punimeve individuale, grupore brenda dhe jashtë klasës, ekspozitave të organizuara shkollore • Zhvillojnë aftësinë se, Si të lexojmë një vepër arti? • Njihen me metodat dhe hapat që ndjekin kritikët për të vlerësuar veprat e artit • Dallon objektin e studimit të estetikës dhe cilësitë estetike në një vepër arti • Krijojnë kulturën debatuese për diskutimin dhe trajtimin e çështjeve dhe problemeve të artit

Udhëzime metodologjike

Për organizimin sa më të mirë të procesit mësimor, për një mësimdhënie dhe mësimnxënie të suksesshme dhe për realizimin e planprogramit mësimor në lëndën e artit pamor duhet të përdoren metodologji të ndryshme të mësimdhënies. Këto metodologji janë në shërbim të rritjes së cilësisë së sukseseve dhe arritjeve të mësimnxënjes nga ana e nxënësve, duke i ofruar mundësinë që të shfaqin dhe të zhvillojnë potencialin krijues/artistik që zotërojnë brenda vetes.

Metodologjitë duhet të jenë tërësisht në shërbim të përvetësimit dhe përdorimit më të shpejtë e më të saktë të njohurive, koncepteve, shkathtësive dhe në harmoni me rezultatet e të nxënësve të lëndës së artit figurativ (RNL), fushës së arteve (RNF) dhe kompetencave kryesore të Kurrikulës Bërthamë (RNK).

Përzgjedhja e metodologjive është kompetencë e mësimit në lëndë, dhe ato përgjigjen në përputhje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, me natyrën e përmbajtjes së temës mësimore, me bazën didaktike, me nivelin e formimit të nxënësve etj.

Duke marrë për bazë natyrën e lëndës së artit figurativ që më tepër është veprimtari praktike, ku nxënësit realizojnë vepra të ndryshme artistike, edhe metodologjitë përzgjidhen në atë mënyrë që nxënësi të motivohet për pjesëmarrje aktive në këto aktivitete si një mundësi që ata përmes përdorimit të mjeteve të larmishme artistike të reflektojnë idetë, qëndrimet dhe mendimet e tyre. Ata janë aktivë kur përfshihen në veprimtari, eksplorime, krijime ose simulime të njohurive, interpretime, qëndrime dhe gjykime. Për të siguruar këtë pjesëmarrje aktive të nxënësve, mësuesi duhet të krijojë një atmosferë që i bën ata të ndihen të lirshëm dhe të zhdërvjellët për të zhvilluar njohuritë e tyre në artin pamor.

Mësimdhënia në artin figurativ synon gjithëpërfshirjen, motivimin, barazinë në të gjitha aspektet dhe bazohet në *mësimdhënien dhe nxënien bazuar në kompetenca, mësimdhënien me në qendër nxënësin dhe mësimdhënien dhe nxënien e integruar.*

Planifikimi dhe përzgjedhja e strategjive dhe metodave të mësimdhënies në mësimin e artit pamor merr parasysh:

- Zhvillimin dhe forcimin e njohurive dhe shkathtësive bazë të artit pamor duke u mbështetur në ato paraprake;
- Kompetencat kryesore të të nxënësve në artin pamor;
- Nxitjen e të menduarit kritik, krijues, dhe zgjidhjen e problemeve;
- Motivimin e nxënësve, për krijimtari artistike dhe punë të pavarur
- Rëndësinë e veprimtarive praktike në artin figurativ, brenda dhe jashtë klasës
- Rëndësinë e përdorimit të mjeteve konkrete didaktike dhe ato të teknologjisë;
- Veçoritë e veprimtarive individuale dhe në grup;
- Nevojën e individit për të nxënë gjatë gjithë jetës;
- Rëndësinë e qëndrimit pozitiv ndaj lëndës së artit figurativ dhe vlerësimit të përdorimit të gjithanshëm të tij;
- Nxitjen e bashkëveprimit mësues-nxënë në procesin mësimor, dhe
- Eksperiencat gjatë vizitave nëpër institucione të artit (galeri, muze).

Secila metodologji duhet të jetë në shërbim të interesave dhe nevojave të nxënësve dhe t'i inkurajojë ata të kenë besim në arritjen e suksesit në fushën e artit.

Për të zhvilluar sukseshëm procesin mësimor, mësimit në lëndë duhet të krijojnë një mjedis të përshtatshëm në klasë, i cili do t'i stimulojë dhe inkurajojë nxënësit për pjesëmarrje në veprimtari të ndryshme duke planifikuar shumëllojshmëri aktivitete, materiale, teknikash dhe informacionesh, ku nxënësit të kenë mundësi për të eksploruar sa më shumë mbi artin figurativ.

Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore, sugjerohen disa metoda, forma dhe teknika të ndryshme të punës, si:

- Mësimdhënie e drejtëdrejtë (shpjegim, sqarim, ushtrime praktike dhe shembujt);
- Mësimdhënie joedrejtëdrejtë (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve);
- Mësimdhëniamë anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve);
- Diskutimi dhe të nxënit në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënës);
- Mësimdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve;
- Të mësuarit përmes projekteve, punëve kërkimore në terren;
- Mësimdhënie përmes vrojtimit, demonstrimit dhe eksperimentit;
- Të mësuarit dhe të nxënit përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit;
- Mësimdhënie që nxit hulumtimin e pavarur, dhe
- Të mësuarit në Atelje dhe vizitat në objekte kulturore.

Edhe prezentimet e projekteve, diskutimet, debatet gjatë realizimit të tyre janë mundësi shumë e mirë për realizimin e kompetencave pamore/artistike.

Format e punës në lëndën Art figurativ

Në procesin mësimor të realizimit të përmbajtjeve programore të lëndës së artit figurativ aplikohen forma të ndryshme të punës:

- Individuale,
- në çifte,
- në grupe, dhe
- me tërë klasën.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Në sistemin arsimor çështjet ndërkurrikulare janë tema të rëndësishme përmes të cilave nxënësit fitojnë, zhvillojnë dhe përvetësojnë disa aftësi dhe njohuri specifike, në mënyrë që të përgatiten për jetën dhe punën në të ardhmen, të përballojnë dhe tejkalojnë me lehtë sfidat e jetës.

Çështjet ndërkurrikulare janë tema me të cilat vazhdimisht është ballafaquar shoqëria njerëzore, të cilat synojnë krijimin dhe kultivimin e disa vlerave shoqërore, humane e njerëzore, të cilat kontribuojnë në formimin e identitetit dhe personalitetit individual dhe të pavarur të nxënësve.

Çështjet ndërkurrikulare janë çështje që domosdo janë të ndërlidhura me rezultatet e fushave ku integrohen dhe kontribuojnë të gjitha fushat kurrikulare në forma të ndryshme duke përfshirë edhe e fushën e arteve me lëndët e saj, e cila i ndihmon nxënësit të njohin, kuptojnë dhe të interpretojnë më mirë botën, ngjarjet, proceset, marrëdhëniet në shoqëri dhe të rritin lidhjen e arsimit me jetën dhe me interesat e saj.

Nga mësimdhënësi kërkohet që në fazën e planifikimit të analizojë rezultatet e fushës, temat dhe njësitet mësimore dhe të parashih se me cilat çështje ndërkurrikulare ndërlidhen. Në këtë mënyrë sigurohet trajtimi sa më i mirë i këtyre çështjeve duke marrë parasysh edhe mësimdhënien e integruar.

Çështjet ndërkurrikulare që mund të ndërlidhen dhe trajtohen në lëndën e artit figurativ janë:

- Edukimi për media,
- Edukimi për paqe,
- Edukimi për qytetari demokratike,
- Globalizimi dhe ndërvarësia,
- Të drejtat dhe liritë e njeriut, dhe
- Zhvillimi i qëndrueshëm.

Edukimi për media

Edukimi për përdorimin e medias është një imperativ i kohës për nxënësit, e cila u siguron informacione për zgjerimin e njohurive të tyre mbi zhvillimet historike të artit, autor, vepra arti, teori dhe problem artistike, duke zhvilluar dhe kultivuar shkathësinë dhe kulturën hulumtuese për trajtimin e problemeve të caktuara. Gjithashtu, *median* mund ta përdorin edhe për krijime artistike dhe prezantimin e projekteve të ndryshme artistike.

Edukimi për paqe

Nxënësit në lëndën e artit figurativ mund të trajtojnë dhe realizojnë tema që kanë të bëjnë me paqen, respektimin e dinjitetit njerëzor, diversitetit kulturor, pastaj tema si: toleranca, humanizmi, harmonia dhe bashkëjetesa.

Edukimi për qytetari demokratike

Në temën *Edukimi për qytetari demokratike* përmes artit, nxënësit mund të trajtojnë tema për qytetërimet dhe demokracinë, dhe në këtë formë, të formojnë identitetin e tyre qytetar e kulturor, si qytetar aktiv për mirëqenien e tyre dhe të komunitetit.

Globalizimi dhe ndërvarësia

Nxënësit trajtojnë tema që kanë të bëjnë me epokën e globalizimit në sfera të ndryshme shoqërore si në art, kulturë, ekonomi, arsim etj. Dhe ndërvarësia dhe raporti i zhvillimeve të kulturave të ndryshme shoqërore, duke krijuar një këndvështrim pozitiv e pranues ndaj këtyre përvojave dhe kulturave.

Të drejtat dhe liritë e njeriut

Nxënësit trajtojnë përmes artit tema që kanë të bëjnë me të drejtat dhe liritë e njeriut, duke kultivuar kulturën e respektimit të të drejtave dhe lirive të njeriut pa marrë parasyshë, gjininë, racën, nacionalitetin etj.

Zhvillimi i qëndrueshëm

Zhvillimi i qëndrueshëm është një proces i cili i përgatitë nxënësit me aftësi të qëndrueshme që garanton mundësitë për një jetë më të mirë. Nxënësit duhet të aftësohen të zbulojnë sfidat e zhvillimit të qëndrueshëm në këndvështrime të ndryshme, që kanë të bëjnë me ndikimet e veprimtarisë së njeriut mbi shoqërinë, në aspektin kulturor-artistik, social, ekonomik dhe mjedisor.

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është proces i grumbullimit sistematik, cilësor e sasior të informatave të arritjes së nxënësve gjatë procesit të të nxënësve. Vlerësimi përfshin tërë veprimtarinë dhe konsiderohet si element i mësimdhënies që ndihmon mësimdhënësit për ndjekjen e zhvillimit gradual në arritshmërinë e rezultateve të të nxënësve në nivel klase dhe shkolle të nxënësve si dhe zotërimin e kompetencave. Mësimdhënësi gjatë vlerësimit duhet të ketë parasysh përmbajtjen programore në arritjen e rezultateve mësimore dhe kompetencave të përcaktuara për këtë nivel, po ashtu, metodologjia e mësimdhënies dhe nxënies është e lidhur ngushtë me procesin e vlerësimit të nxënësve ngase është një element i pranishëm në çdo veprimtari mësimore.

Ky proces vlerësimi shtrihet që nga vlerësimi dhe vetëvlerësimi i punimeve të nxënësve të realizuara me teknika të larmishme artistike, portofoli me punë artistike, prezantimi me gojë dhe me shkrim, testimi, pjesëmarrja në një projekt kurrikular etj.

Vlerësimi në artin figurativ, mbështetet në parimin e individualizimit, ngase arritjet janë më shumë individuale, ku çdo nxënës ka predispozita dhe prirje të ndryshme për format e shprehjes artistike.

Inkurajimi, imagjinata, shprehja origjinale dhe krijuese, interesimi, përjetimi artistik, interpretimi dhe prezantimi i punëve artistike janë forma, të cilat ndihmojnë në vlerësimin e punës krijuese të nxënësve në arte. Gjithashtu, pjesëmarrja individuale dhe në grup, në aktivitetet artistike të ndryshme që organizohen në klasë, shkollë dhe në komunitet, janë pjesë e procesit të vlerësimit.

Vlerësimi individual i nxënësve bëhet në funksion të matjes së kompetencave artistike të caktuara, që arrin të zhvillojë nxënësi gjatë procesit mësimor, vetëm ose në grup, përmes veprimtarisë praktike, d.m.th., përmes krijimit, vëzhgimit, dhe analizës së veprave të artit etj. Nxënësit vlerësohen, ndërsa demonstrojnë arritjet nëpërmjet veprimtarive e produkteve të ndryshme.

Portofoli i nxënësve si me krijimet, shkrimet, prezantimet dhe testimi janë një mundësi objektive e vlerësimit të nxënësve, pasi i përgjigjet edhe vlerësimit sipas kompetencave të lëndës së artit figurativ.

Qëllimet e vlerësimit:

- *Të identifikohet përparimi i nxënësve dhe t'u ofrohen të dhëna të mjaftueshme.*
- *Të motivohen nxënësve për punë;*
- *Të sigurohen informacione për shkallën e arritshmërisë së kompetencave;*
- *Të diagnostikojnë pikat e dobëta dhe të forta tek nxënësve.*
- *Të përmirësohen nxënësve dhe mësimdhënësve.*
- *Të japin detyra sipas aftësive individuale në përputhje me nivelin e nxënësve.*
- *Të për zgjedhin metoda të përshtatshme gjatë mësimdhënies, bazuar në nivelin e klasës.*
- *Të sigurohen informacione për zhvillimin e nxënësve për orientimin e tyre të ardhshëm.*

Format dhe instrumentet e ndryshme të vlerësimit

Gjatë procesit të vlerësimit sugjerohet që mësimitdhënësit përdorin forma dhe instrumente të ndryshme vlerësimi, duke u ofruar nxënësve jo vetëm kritere të shkruara, por edhe lloje të tjera të vlerësimit, për të kuptuar në mënyrë konkrete arritjet të cilat ata i synojnë. Instrumentet për vlerësim gjithmonë duhet të jenë të përshtatshme, varësisht prej qëllimit të vlerësimit. Forma dhe lloji i vlerësimit dhe veçanërisht mënyra në të cilën rezultatet raportohen, gjithmonë duhet të reflektojnë qëllimin e vlerësimit. Mënyra e ndërtimit të vlerësimit gjithmonë duhet të jetë transparente dhe e drejtë. Vlerësimi gjithmonë duhet të zbatohet me standardet më të larta etike. Vlerësimi i nxënësve duhet të jetë motivues dhe objektiv.

Metodat e vlerësimit

- **Vlerësimi me gojë** - përdorimi i pyetjeve të shkurtra, biseda rreth materialit mësimor apo një detyre konkrete, diskutime të nxënësve me njëri-tjetrin etj.
- **Vlerësimi me anë të dëgjimit** - duke diskutuar me nxënës të veçantë, grupe apo me gjithë klasën, duke dëgjuar diskutimet që bëjnë nxënësit me njëri-tjetrin për një koncept, mbi njohuri të arteve pamore, vepër apo detyrë artistike etj.
- **Vlerësimi i detyrave të realizuara** - vëzhgimi hap pas hapi i detyrave të artit, që nga ideimi deri tek organizimi dhe realizimi si p.sh: demonstrimi i arritjeve në punë konkrete (fjala vjen realizimi i punëve dy dhe tredimensionale, interesimi për ndjekjen e jetës artistike në komunitet, pasioni, vlerësimi dhe përkushtimi ndaj kësaj lënde etj).
- **Vlerësimi i projekteve të ndryshme**-bashkëpunimi i nxënësve në një projekt në bazë shkolle apo krahine.
- **Vlerësimi i punëve artistike** - pjesëmarrja në veprimtari të ndryshme artistike që organizon shkolla etj., pjesëmarrja në veprimtari kombëtare si: konkurset, ekspozitat në shkallë vendi apo më gjerë.
- **Vlerësimi me shkrim ose testimi** - detyra të veçanta për grupe nxënësish, teste të shkurtra për një koncept, temë apo dhe një grup temash, për një ese si dhe teste për një linjë të caktuar, semestrare dhe vjetore.
- **Vlerësimi përmes portofolit** - portofoli i nxënësit, si një mundësi vlerësimi e vetëvlerësimi, është një koleksion i punimeve të tij përgjatë vitit shkollor. Ai mund të përmbajë detyra tematike (ese), krijime të ndryshme dy dhe tredimensionale të realizuara gjatë vitit shkollor që mund të jenë krijime në pikturë, skulpturë (plastelinë), kompjuter etj., projekte kurrikulare, të gjitha në dobi të veprimtarive të ndryshme shkollore, produkte të veprimtarive kurrikulare etj. përzgjedhjet për portofolin bëhen nga nxënësit, mësues/i,-ja rekomandon.

Instrumentet e procesit të vlerësimit

- Testi (me shumë zgjidhje, saktë- gabim, përputhje, plotësim, përgjigje e shkurtër dhe kërkesa të hapura);
- Testi i strukturuar me gojë;
- Lista e kontrollit;
- Pyetësi;

- Fleta për intervista;
- Anketa;
- Eseja;
- Projekti;
- Dosja/Portofoli.

Materialet dhe burimet mësimore

Përzgjedhja dhe përdorimi i mjeteve didaktike e mësimore është pjesë e pandashme e procesit të mësimdhënies, dhe ka një rëndësi të veçantë në arritjen dhe realizimin e kompetencave.

Këto mjete janë në shërbim të demonstrimit dhe konkretizimit të temave dhe njësive mësimore të trajtuara në lëndën e artit, dhe ato duhet të jenë shumë efikase, të prekshme dhe praktike për nxënësit.

Teknologjia është një nga mjetet me përdorim të gjerë në lëndën e artit pamor duke ndihmuar nxënësit të hulumtojnë dhe njohin vepra arti të ndryshme, objekte të trashëgimisë kulturore, objekte të dizajnit, etj., duke krijuar tipin studiues të nxënësve në lëndën e artit.

Shkolla si institucion arsimor, duhet të siguroj dhe ofrojë kushte dhe mundësitë tekniko-teknologjike adekuate apo alternative në realizimin dhe arritjen e kompetencave të planprogrameve të lëndëve të caktuara, në këtë rast edhe të lëndës së artit.

Në këtë formë nxënësve u krijon mundësinë të demonstrojnë apo prezantojnë me anë të medimeve teknologjike detyra dhe projekte të ndryshme.

Mësimdhënësi nxit interesimin e nxënësve për veprimtari dhe trajtim të temave të artit duke përdorur një fjalor të pasur të gjuhës artistike pamore me fjalë dhe fjali të qarta, të sakta, kuptimore e konceptuale.

Mësimdhënësi nxit zgjërimit e njohurive mbi artin tek nxënësit duke i motivuar që të përdorin burime, materialeve dhe tekste (Libra) të përshtatshme me moshën dhe mundësinë e nivelit të të mësuarit.

Disa nga mjetet më të përdorshme didaktike janë:

- Materiale tekstuale: *teksti shkollor, fletore e punës, katalogë arti, albume, udhëzues profesionalë, fjalorë, gazeta, revista, materiale pedagogjike, enciklopedi etj.;*
- Mjete vizuale – *pamore: tabelë shkrimi, fotografi, piktura, modele, makete, vazo, riprodhime të veprave të artit dhe postera, diagrame, mjete grafike etj.;*
- Mjete auditive-dëgjimore: *radioja, magnetofoni, telefoni, kasetofoni etj.;*
- Mjete audiovizuale – *pamore-dëgjimore: televizori, filmi, videoprojektori, kasetavideo, kompjuteri, interneti, teleteksti, CD-të, DVD, e-mail-i;*
- Mjedisi mësimor (*klasa, ateleja, kabineti, natyra, galeria, muzeu etj.*).

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Arti muzikor (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Muzika është art i organizimit të tingujve, që shpreh në mënyrë karakteristike me një gjuhë universale aspektet e ndryshme intelektuale, emocionale dhe shpirtërore të përvojës njerëzore përgjatë gjithë zhvillimit historik të shoqërisë njerëzore. Arti muzikor në praktikë gjithmonë është kombinuar me format tjera të shprehjes artistike si letërsia, poezia, vallëzimi etj. Meqenëse muzika është e pranishme kudo në jetën tonë të përditshme (në shkollë, shtëpi, TV, film, koncert, teatër, ngjarje familjare, ngjarje brenda dhe jashtë shkollës) ajo ka ndikim në formimin e personalitetit të njeriut, e sidomos të personalitetit të adoleshencës, kështu që gjithnjë duhet pasur kujdes të veçantë, se çfarë muzike po u ofrojmë për dëgjim këtyre moshave duke respektuar interesin e formimit të një shijeje të kultivuar estetike muzikore por edhe duke i respektuar interesat e tyre muzikore.

Për të qenë një personalitet i kompletuar dhe i kulturuar e me informacione e shije të kultivuar estetiko-muzikore, nxënësit që nga klasa e 10-të e deri në klasën e 11-të apo 12-të, varësisht nga tipi i gjimnazit, do të njihen me zhvillimin historiko- kronologjik të artit muzikor nëpër periudha të ndryshme historike përmes vetë përmbajtjeve muzikore dhe muzikimit praktik, krahas informacioneve, fakteve, pamjeve, e burimeve të tjera të trajtojnë krijimtarinë muzikore në kontekstin historik. Pra në këtë nivel (X-XII) kryesisht dominon tërësia tematike 3 (*Muzika dhe Shoqëria*), por ajo plotësohet edhe me tri tërësitë tjerë tematike sic janë: 1. krijimtaria dhe performanca artistike, 2. gjuha dhe komunikimi artistik si dhe 3. çmuarja dhe vlerësimi estetik-artistik.

Qëllimet e lëndës

Qëllimi i Artit muzikor është që nxënësit përmes dëgjimit të veprave muzikore të përjetojnë dhe vlerësojnë vlerat e muzikës botërore dhe kombëtare, të japin kontributin personal në zhvillimet artistike muzikore; në nivel lokal, kombëtar dhe më gjerë, dhe të marrin pjesë aktive në organizimet kulturore në klasë, shkollë dhe komunitet.

Programi i muzikës në klasën e 11-të, përmes katër tërësive kryesore tematike të saj, vihet në shërbim të realizimit të këtij qëllimi dhe synon zhvillimin e mëtejshëm të njohurive dhe koncepteve për formimin muzikor, estetik dhe kulturor; zhvillimin e aftësive interpretuese muzikore dhe aftësinë për të dëgjuar, përjetuar dhe vlerësuar vepra të muzikës botërore nga periudha të ndryshme kulturore si edhe veprat muzikore ku përfaqësohet trashëgimia jonë kombëtare muzikore.

Arti muzikor në nivelin e tretë të arsimit, pranadaj edhe në klasën e 11-të, vecanërisht, synon të përmbush këto aspekte themelore:

- Aftësimin e nxënësve për identifikimin dhe të kuptuarit e rrethanave shoqërore dhe historike të zhvillimit të arteve në periudha të ndryshme historike e në kontekste të ndryshme shoqërore e kulturore;
- Inkurajimin e nxënësve që edhe në këtë nivel të marrin pjesë aktivisht në veprimtaritë muzikore (këndim, luajtje në instrumente muzikore dhe krijim) sipas prirjeve dhe interesimit;

- Përdorimin më të avancuar dhe të integruar apo atë sintetizuar të elementeve të gjuhës artistike dhe rregullave të komunikimit artistik duke përdorur medime të ndryshme, përfshirë edhe teknologjinë bashkëkohore dhe teknologjinë muzikore;
- Përforcimin e aftësisë për të vërejtur, përjetuar, çmuar dhe për të vlerësuar të bukurën në art dhe në ambientin e përditshëm që i rrethon nxënësit, duke zhvilluar edhe aftësinë për çmuarje dhe vlerësim kritik estetik dhe kultivimin e një kulture të kritikës konstruktive.
- Zhvillimin e qëndrimit pozitiv ndaj artit dhe kulturës materiale e shpirtërore popullore, si pjesë e shumësisë së identiteve (si identiteti personal, lokal, kombëtar, global etj.)

Konceptet	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNL)
Krijimtaria dhe performanca artistike	1. Këngët	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit këndojnë individualisht dhe në grup këngë në tema dhe zhanre të ndryshme (artistike, popullore, muzikë e lehtë, etj.) me tematikë që i përshtatet interesit dhe moshës së nxënësve të klasës së 11-të (dashurisë, këngë patriotike, këngë popullore, këngë të lehta argëtuese për raste festive etj). • Nxënësit këndojnë motive e tema të njohura të veprave muzikore vokale dhe instrumentale nga periudha të ndryshme stilistike sidomos vepra të asaj periudhe apo stili që është i përcaktuar në planprogramin për klasën përkatëse
	2. Interpretim në instrumente	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit interpretojnë shoqërime këngësh dhe pjesë të vogla instrumentale sipas imitimit dhe me tekst notal në zhanre të ndryshme që ata i preferojnë. • Interpretim individual e grupor (që ndihmon në socializimin dhe muzikimin e përbashkët të nxënësve).
Gjuha dhe komunikimi artistik	<p>1. Gjuha artistike muzikore dhe shkrim leximi muzikor</p> <p>2. Format muzikore</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit analizojnë me tutje zhvillimin historik të elementeve të muzikës si dhe të shkrimit dhe leximit muzikor në periudhat e ndryshme historike. • Nxënësit dallojnë dhe emërojnë saktë elementet e muzikës (ritmin, metrin, melodinë, intervalet, harmoninë, tempin, dinamikën) përmes këngëve dhe dëgjimit muzikor. • Nxënësit dallojnë karakteristikat e formave muzikore si sonata, simfonia, koncerti, suite në periudha të ndryshme historike e në zhanre e stile të ndryshme muzikore.
Muzika dhe shoqëria	1. Zhvillimi historik i zhanreve dhe	<ul style="list-style-type: none"> • Nxënësit dallojnë dhe njohin karakteristikat e zhanreve muzikore (muzikën artistike,

	stileve muzikore	<p>popullore, zbavitëse, jaz, rok) përmes dëgjimit muzikor.</p> <ul style="list-style-type: none"> Nxënësit përvetësojnë njohuri për artin muzikor të periudhave të ndryshme stilistike në vazhdimësi si: barok, klasicizëm e romantizëm, impresionizëm etj njohin veprat dhe përfaqësuesit më të rëndësishëm të epokave kryesore stilistike
	2. Institucionet muzikore	<ul style="list-style-type: none"> Nxënësit njohin dhe emërojnë institucionet muzikore kombëtare dhe botërore të periudhave të ndryshme historike-stilistike muzikore Nxënësit njohin dhe mundësisht vizitojnë institucionet muzikore në komunitet dhe vend
	3. Krijuesit dhe performuesit	<ul style="list-style-type: none"> Nxënësit njohin krijues, performues dhe vepra artistike nga krijimtaria artistike, popullore kombëtare dhe botërore të periudhave të ndryshme (se paku nga 3 për çdo periudhë stilistike-muzikore)
Çmuarja dhe vlerësimi estetik-artistik	<p>1. Vepra muzikore</p> <p>2. Ngjarje muzikore</p>	<ul style="list-style-type: none"> Nxënësit dallojnë karakteristikat e veprës muzikore (formën, llojin, zhanrin përmbajtjen). Nxënësit emërojnë përmes dëgjimit muzikor disa nga veprat e dëgjuara muzikore gjatë vitit (se paku 10); Nxënësit përjetojnë dhe vlerësojnë muzikën e epokave të ndryshme duke zhvilluar aftësitë e përjetimit estetik dhe vlerësimit kritik. Nxënësit komentojnë ngjarje të ndryshme nga jeta artistike kombëtare dhe botërore; Nxënësit marrin pjesë në koncerte, ngjarje muzikore, dokumentarë për krijues dhe interpretues muzikor. Nxënësit krijojnë CD apo album MP3 ose MP4 me pjesët më të preferuara nga vepra të ndryshme muzikore klasike moderne dhe argetuese.

Udhëzimet metodike/metodologjike

Për realizimin e mësimit aktiv nevojitet përdorimi i metodologjive efikase dhe organizimi i mirë i procesit të mësimit të muzikës që është kusht për rritjen e cilësisë në procesin e të nxënës të muzikës si përzgjedhja e incizimeve muzikore, kombinimi metodave të mësimdhënies, organizimi i punës në grup, përgatitja e pyetjeve si duhet, etj.

Në programin e lëndës së muzikës përmbajtet janë paraqitur në bazë të katër tërësive tematike:

Krijimtaria artistike

Gjuha dhe komunikimi artistik

Muzika dhe shoqëria, dhe

Çmuarja dhe vlerësimi estetik-artistik

Për një muaj sa janë 4 orë mësimi të Artit muzikor, mësimdhënësi mundet që për këto katër orë të caktoj për secilën tërësi tematike nga një njësi mësimore.

- **Krijimtaria dhe performanca artistike**- kjo tërësi tematike përmban të gjitha këngët që do të mësohen gjatë vitit dhe poashtu do të interpretohen në instrument, duke planifikuar nga një orë në muaj për një këngë të re ose melodi të interpretuara (përfshirë edhe improvizimet dhe krijime origjinale) në instrumente muzikore, andaj në parim 10 orë në vit rezervohen për punë praktike, si këndim dhe lojë në instrumente muzikore. Nxënësit që kanë të zhvilluar aftësitë e shkrim leximit muzikor mund të realizojnë këtë veprimtari me partitura muzikore, tekst notal kurse të tjerët mund të angazhohen edhe përmes metodës së imitimit (apo me vesh).
- **Gjuha dhe komunikimi artistik** – kjo tërësi tematike përmban elementet dhe parimet muzikore (tingujt, ritmi, melodia, harmonia, masat) me të cilat nxënësit mësojnë t’i njohin, t’i kuptojnë dhe t’i zbatojnë ato për qëllim të komunikimit artistik. Meqë në këtë klasë ato do të trajtohen nga aspekti historik, mësimdhënësit inkurajohen që të trajtojnë evoluimin kronologjik të elementeve të gjuhës muzikore dhe të shkrim-leximit muzikor në periudha të ndryshme muzikore duke i ofruar ato me pamje vizuale përmes prezantimit me PPT, atlase të ndryshme materiale ose videodokumentare e të tjerë. Mësimdhënësit inkurajohen që për çdo periudhë historike gjatë trajtimit të zhvillimit historik të këtyre elementeve të gjuhës muzikore të identifikojnë edhe kontributin e krijuesve apo muziktarëve në kontekstin kombëtar, krahas atyre ndërkombëtare, p.sh Jan Kukuzelin, Niketë Dardanin në periudhat e mëhershme e deri te pedagogët muzikorë në kohët aktuale.
- **Muzika dhe shoqëria**- në këtë tërësi tematike do të shtjellohen temat që kanë të bëjnë me kulturën muzikore dhe zhvillimin e saj në kontekstin historik e kronologjik, ku nxënësit përmes dëgjimit të veprave muzikore nga gjini, zhanre, stile të ndryshme, në periudha të ndryshme historike, njohin dhe përjetojnë vepra, ngjarje, e institucione artistike në secilën periudhë historike që trajtohet dhe i analizojnë ato nga një perspektivë më e gjerë shoqërore. Përmes këtyre veprave e zhvillimeve muzikore, nxënësit njohin edhe disa nga krijuesit dhe interpretuesit më të shquar të periudhave stilistike muzikore të ndryshme dhe kontributin e tyre në zhvillimet artistike që kanë lënë gjurmë në shoqëri, gjithmonë në përputhje me mundësitë përjetuese karshi moshës së nxënësve. Ta zëmë, kur trajtohet Baroku si periudhë stilistike, analizohen rrethanat shoqërore politike ekonomike e historike të asaj kohe, (duke u ndërlidhur këtu edhe me lëndët tjera si Letërsia, Historia,

Gjeografie etj) dhe fokusi vendoset në zhvillimet muzikore që kanë ndodhur në atë periudhë (si ka ndryshuar gjuha muzikore, instrumentet, format muzikore, institucionet dhe jeta muzikore e asaj kohe etj) duke i spikatur përfaqësuesit kryesorë të kësaj periudhe (Bach dhe Handel), që nxënësit do t'i mbajnë mend përmes veprave muzikore të tyre që i dëgjojnë në klasë me mjetet audio-vizuele të ndryshme. Mund të përdoren edhe filma dokumentarë për këta krijues të spikatur me anë të të cilëve hapet rruga për të organizuar punën në grupe me nxënësit të cilët nxiten të hulumtojnë më tepër për këtë periudhë dhe për këta krijues. P.sh. nje grup nxënësish analizon rrethanat e përgjithshme të periudhës, një grup tjetër analizon zhvillimet e institucioneve muzikore (shtëpitë operistike, sallat koncertale etj), një grup tjetër analizon krijuesit dhe kontributet e tyre, një tjetër analizon cfarë instrumente dhe formacione interpretuese kanë ekzistuar në atë periudhë, dhe një tjetër grup përzgjedh përmes analizës veprat më përfaqësuese të kësaj periudhe. Në këtë mënyrë të gjithë nxënësit përfshihen në realizimin e temës mësimore “Romantizmi”, p.sh. ajo mund të ketë, varësisht si e planifikon mësimdhënësi: dy, tri apo katër njësi të veçanta mësimore.

- **Çmuarja dhe vlerësimi estetik-artistik** – në kuadër të kësaj tërësie tematike nxënësit do të dëgjojnë veprat muzikore të periudhave të ndryshme dhe do të vlerësojnë veprat e dëgjuara duke përdorur terminologjinë përkatëse gjatë atij vlerësimi. Ata poashtu nxiten të vlerësojnë ngjarjet muzikore të cilat i vizitojnë në mënyrë individuale ose të organizuar dhe inkurajohen të shprehin përshtypjet e tyre të përgjithshme dhe ato muzikore.

Me rëndësi është që të katër tërësitë tematike të përfshihen në mënyrë të barabartë brenda ciklit mujor me 4 orë mësimore.

Udhëzimet për vlerësim

Vlerësimi në fushën kurrikulare të artit kërkon kujdes të veçantë dhe mbështetet në parimin e individualizimit, ngase çdo nxënës ka predispozita dhe prirje të ndryshme për format e ndryshme të shprehjes artistike. Andaj, në vlerësim duhet të përfshihet interesimi dhe prirja e nxënësit për forma të caktuar të shprehjes; kuraja, imagjinata, shprehja origjinale dhe kreative, interesimi, përjetimi artistik, interpretimi etj. Arritjet në fushën e artit janë individuale, andaj edhe duhet të vlerësohen si të tilla, duke shfrytëzuar vlerësimin për motivim dhe inkurajim të zhvillimit të aftësive të tyre krijuese.

Në art duhet të vlerësohet interesimi dhe pjesëmarrja aktive (individuale dhe në grup) në aktivitete të ndryshme artistike që organizohen në klasë, në shkollë dhe në komunitet. Grupet e ndryshme muzikore, teatrore etj., që marrin pjesë në shfaqjet e shkollës, në ekspozitat individuale dhe grupore duhet të përfshihen në vlerësimin e nxënësve më të talentuar. Për nxënësit më pak të talentuar duhet vlerësuar interesimi dhe guximi për të provuar angazhimin e tyre në një nga format e ndryshme të shprehurit artistik. Vlerësohet edhe njohja dhe zbatimi i elementit të gjuhës artistike, njohja e fakteve për krijuesit, veprat, portfolio me punë muzikore, prezantimi me gojë ose PPT i kompozitorëve të ndryshëm etj.

P.sh., me rastin e dëgjimit dhe vlerësimit të veprave muzikore mësimdhënësi mundet që nxënësit t'i vlerësojë në katër e më shumë aspekte, si vijon :

Kompozitori (Moxart, Bach, Bethoven, Gluk) shkruhen kompozitorë të epokave të ndryshme;

Forma muzikore (suitë, sonatë, koncert, opera, oratorio),

Instrumentet (çembal, flaut, obo, orkestër me harqe, orkestër simfonike),

Stilet (barok, klasicizëm, romantizëm, impresionizëm).

Pyetjet (muzikore) me mjete audiovizuale jepen në fletat përkatëse të vlersimit duke ju kërkuar që të rrethojnë apo shënojnë emërtimin e pjesës së dëgjuar për grupin e caktuar, kompozitorin e veprës, formacionin i cili e performon, zhanrit apo stilit të cilit i takon vepra, etj.

Udhëzime për materialet didaktike dhe burimet e mjetet mësimore

Artet kanë mjetet e tyre shprehëse, teknikat dhe procedurat specifike që kushtëzojnë përdorimin e materialeve të ndryshme për realizimin e përmbajtjeve nga kjo fushë kurrikulare. P.sh. në artin muzikor material kryesor është vetë tingulli muzikor, që prodhohet nga zëri i njeriut ose nga instrumentet muzikore. Burimet mësimore në artin muzikor përfshijnë edhe tekstin shkollor, instrumentet muzikore dhe burimet tingëllore (cd përkatëse, cd muzikore, dvd, incizime nga interneti, programet televizive, videoprezantimet muzikore, koncertet publike etj.) andaj për të realizuar këto burime, shkolla duhet të sigurojë kushtet e duhura (lap-top, projektorë, lidhje interneti, vizita në galeri, muze, klasa dhe kabinete muzike etj.) në mënyrë që, mësimdhënësit nga kjo fushë të përdorin sa më shumë burime për konkretizimin e mësimin. Teknologjia ka një ndikim të madh në muzikë duke ndihmuar nxënësin të gjejë këngë me tematikë të ndryshme, për të rinj, vepra muzikore të ndryshme, duke zhvilluar aftësitë e tyre në njohjen më të plotë të muzikës. Për klasën e XI-të -t përpos teksteve mësimore në gjuhën shqipe (si ndihmesë) mund të përdoren video incizimet e veprave të ndryshme muzikore duke u performuar në kanalën youtube, videodokumentaret për krijuesit e ndryshëm, fotoset e krijuesve, materiale online që ofrohen për periudha, krijues, instrumente muzikore, institucionet muzikore etj.

Disa më të përshtatshme për këtë nivel janë:

<https://www.pinterest.com/kimmd123/music-class-resources/>

<http://musiced.about.com/od/historyofmusic/>

<https://www.youtube.com/watch?v=rgRmnmYnKaU> (dokumentar për muzikën antike romake)

<https://www.youtube.com/watch?v=a1z0zaGDzIQ&list=PLBDMEXËn6beQx70ahADc9AuWWYovccYEI> (dokumentar për muzikën antike deri në mesjetë)

<https://www.youtube.com/ëatch?v=I0Y6NPahlDE> (dokumentar për muzikën në përgjithësi në aspektin historik)

<http://musiced.about.com/od/classicaltraditions/a/Music-Forms-Of-The-Classical-Period.htm>

<http://www.baroquemusic.org/>

<http://baroque-music.com/>

<https://www.youtube.com/watch?v=MkKd1fjgqKI> (Dokumentar per Bach-un)

<https://www.youtube.com/watch?v=byCGtCTwLwQ> (Dokumentar per Beethovenin)

<http://www.classical.net/music/composer/>

<http://www.classicfm.com/discover/periods/romantic/romantic-music-beginners-guide/>

<https://www.youtube.com/ëatch?v=28Jc8qVYu-0> (Beethoven)

FUSHA KURRIKULARE: MATEMATIKË

Kurrikula lëndore/programi mësimor
Matematikë (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)
Matematikë (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Matematikë (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Matematika luan një rol të rëndësishëm në studimin e shumë fenomeneve në të gjitha shkencat tjera, qoftë në mënyrë të tërthortë apo në nënyrë të drejtpërdrejtë. Të mësuarit e saj është vlerë e domosdoshme për zhvillimin e personalitetit të nxënësit, për integrimin e tij në shoqëri, për zhvillimin e aftësive të tij për të menduar në mënyrë kritike dhe për të punuar i pavarur e në mënyrë të vazhdueshme. Matematika e klasës së njëmbëdhjetë siguron zotërimin e shprehive dhe shkathtësive matematikore dhe i përgatitë nxënësit në zhvillimin intelektual dhe formimin e personalitetit për të qenë të suksesshëm në përballje me sfidat e jetës.

Një nga veçoritë më të rëndësishme të matematikës është integrimi i saj me të gjitha fushat tjera të shkencës dhe çështjet ndërkurrikulare me qëllim që nxënësit t'i ofrohet mundësia e zotërimit të kompetencave kryesore. Me anë të matematikës nxënësi mund të interpretojë sasi, duke përdorur numrat dhe algjebren, të interpretojë format, hapësirën dhe njësitë matëse duke përdorur gjeometrinë dhe matjet, dhe të interpretojë fenomene të rastit duke përdorur statistikën dhe probabilitetin.

Programi i matematikës së klasës së njëmbëdhjetë në brendësi përmban:

- Qëllimet e lëndës së matematikës të cilat i shërbejnë:
 - nxënësit për zhvillimin e kompetencave kryesore të të nxënës gjatë gjithë jetës dhe të kompetencave të fushës së matematikës, në mënyrë që ai në të ardhmen të jetë qytetar i suksesshëm;
 - mësimdhënësit për planifikimin, realizimin dhe vlerësimin e veprimtarisë mësimore në klasë dhe jashtë saj;
 - prindërve për njohjen e rezultateve të të nxënës dhe kriteret e vlerësimit për fëmijun e tyre në periudha të caktuara kohore;
 - hartuesit të teksteve mësimore dhe materialeve ndihmëse mësimore për mësimdhënësit dhe nxënës.
- Rezultatet e të nxënës për tema mësimore, përmbajtja e të cilave krijon kushte që nxënësi të ndërtojë dhe përdorë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat e tij, në funksion të kompetencave të fushës dhe kompetencave kryesore;
- Udhëzime metodologjike për zbatimin e programit, të cilat mundësojnë që nxënësit të zotërojnë kompetencat e duhura, duke i dhënë secilit nxënës mundësinë të shfaqë dhe të zhvillojë potencialin që ka brenda vetes;
- Udhëzimet për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare, të cilat na informojnë kontributin që mësimi i matematikës e jep për shoqërinë si tërësi;
- Udhëzimet për vlerësimin e arritshmërive të nxënësit të klasës së njëmbëdhjetë;
- Udhëzimet për materiale didaktike dhe mjete mësimore.

Qëllimi

Të mësuarit e matematikës në klasën e njëmbëdhjetë ka për qëllim zhvillimin intelektual, ushtrimin e rregullave, kultivimin e vlerave si dhe përgatitjen e çdo nxënësi për t'i siguruar një bazë solide për vazhdimin më tutje të shkollimit. Programi i matematikës ka për qëllim të pajisë nxënësit me modelet e të menduarit matematik me idetë bazë për strukturat matematikore dhe t'u zhvillojë atyre aftësitë për llogaritje dhe për zgjidhjen e problemeve në jetën e përditshme. Programi i klasës së njëmbëdhjetë gjatë zbatimit:

- Përzgjedh dhe zbaton strategji të zgjidhjes së problemeve;
- Bën vrojtime, zberthime, që ndihmojnë në të kuptuarit e njohurive dhe zotërimin e shprehive matematike;
- Shpalosë të menduarit e tij matematik përmes simboleve dhe gjuhës matematike;
- Paraqet koncepte të matematikës, i ndërlidhë ato dhe i zbaton në zgjidhjen e problemeve.

Programi i matematikës në klasën njëmbëdhjetë promovon edhe më shumë *zhvillim të përgjithshëm dhe konsolidim* i cili bëhet përmes:

- të nxënit e integruar në kontekstin e jetës së përditshme
- përvetësimit të koncepteve elementare dhe ndërtimit të koncepteve të reja.

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Përvetësimi i përmbajtjes programore nga nxënësi demonstron si njohuri relevante që atij i parashtrahet në raport me moshën. Shkathtësitë që i demonstroi nxënësi përfshijnë aftësitë, zotësitë, teknikat dhe metodat për zbatimin e njohurive dhe për arritjen e rezultateve të të nxënit të planifikuara për klasë.

Përmes lëndës së matematikës, për klasën e njëmbëdhjetë, synohet të zhvillohen dhe përvetësohen kryesisht këto koncepte të përgjithshme matematikore:

- Numri, algoritmet dhe algjebra;
- Format dhe hapësira;
- Funksionet dhe ndryshoret;
- Përpunimi i të dhënave dhe probabiliteti.

Konceptet e përgjithshme zberthehen në tema, për secilën temë paraqiten rezultatet e të nxënit të cilat bazën mbështetëse e sigurojnë nga rezultatet e të nxënit të fushës për shkallë, që prezantojnë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat që duhet të demonstrojë nxënësi lidhur me ato tema.

Programi lëndor i matematikës për nxënësit e klasës së njëmbëdhjetë është i theksuar në drejtim të rezultateve të përgjithshme të të nxënit për lëndë dhe rezultatet specifike të të nxënit për tema dhe njësi tematike.

Rezultatet e përgjithshme janë deklarata gjithëpërfshirëse, që nxënësit pritet që të mësojnë në lëndën e matematikës, ndërsa rezultatet specifike janë deklarata të cilat identifikojnë njohuri specifike dhe të nevojshme për nxënësit përgjatë tërë lëndës.

Përmes tyre nxënësit arrijnë që të bëjnë arsyetime dhe analiza, duke përdorur logjikën për të zbatuar idetë matematike, për të bërë vërtetime të arsyeshme dhe duke modeluar dhe zgjidhur problemet në kontekst. Nxënësit aplikojnë strategji fleksibile për të zgjidhur problemet apstrakte dhe në kontekst. Komunikojnë të menduarit matematik në shumë mënyra, përfaqësojnë idetë matematike në mënyra të ndryshme si dhe shpjegojnë dhe justifikojnë idetë matematike. Poashtu nxënësi bënë lidhjen duke reflektuar mbi të menduarit matematik, lidhin konceptet matematike brenda matematikës dhe jashtë saj.

Koncepti	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNL-të)
Numri, algoritmet dhe algjebra	Nxënësi:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zhvillon arsyetimin algjebrik dhe shprehë numrin kompleks nga trajta algjebrike në atë trigonometrike; 2. Përdorë simbole algjebrike për të modeluar marrëdhënie dhe situata matematike; 3. Demonstron shkathësi për veprimet, zbaton parimet dhe procedurat e veprimeve me numra kompleks në situata numerike, algjebrike; 4. Zhvillon kuptimin e fuqisë dhe rrënjës së numrit kompleks me eksponent numër i plotë dhe i zbaton në situata konkrete; 5. Përdorë terminologjinë matematikore dhe komunikon të arsyetuarit për të përshkruar situata të ndryshme nga matematika dhe nga jeta e përditshme duke lidhë konceptet (modul, argument, trajtë algjebrike) në mënyrë që të zgjidhë probleme të ndryshme; 6. Demonstron konceptin për përcaktorin (deri në rendin e tretë), përdorë metodat dhe rregullat e llogaritjes dhe i zbaton ato në situata konkrete për zgjidhjen e problemeve.

	Numrat kompleks	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Paraqet numrin kompleks në rrafshin kompleks me koordinata polare; ▪ Përcakton modulën dhe argumentin e numrit kompleks; ▪ Kryen veprimet me numra kompleks në formë trigonometrike (shumëzimi, fuqizimi, pjesëtimi dhe rrënjëzimi); ▪ Zbaton formulën e Muavrit;
	Përcaktorët	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përkufizon kuptimin e përcaktorit si vlerë numerike; • Njehson vlerën e përcaktorëve të rendit të dytë dhe të rendit të tretë me anë të metodave të ndryshme (minorëve, sarusit, trekëndëshit, etj); • Zbaton vetitë e përcaktorëve; • Shfrytëzon përcaktorët për zgjidhjen e sistemeve të ekuacioneve lineare me dy dhe tri të panjohura (formulat e Kramerit).
Forma, hapësira, matjet dhe gjeometria		<p>Nxënësi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zhvillon kuptimin e trupave tredimensionalë; 2. Zbaton arsyetimin algjebrik për njehsimin e syprinës së sipëraqes dhe vëllimit të trupave tre dimensionalë; 3. Zgjidhë problem praktike të ndërlidhura me trupat tre dimesionalë; 4. Zhvillon kuptimin për vektorin si segment i orientuar; 5. Përcakton vendndodhjen e vektorëve me anë të koordinatave; 6. Përdorë veprimet me vektorë të dhënë në formë gjeometrike ose me anë të koordinatave për zgjidhjen e problemeve të ndryshme matematikore apo edhe nga fizika; 7. Përdor arsyetimin dhe vërtetimin për të zbuluar e provuar marrëdhënie gjeometrike duke përdorur prodhimin skalarë, dhe vektorial të vektorëve;

	<p>Trupat tre dimensionalë (stereometria)</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifikon prizmin, piramidën dhe paralelepipedin dhe pjesët përbëse të tyre; ▪ Përdorë formulat për të njehsuar syprinën e sipërfaqes dhe vëllimin e paralelopipedit kënddrejtë, prizmit të drejtë dhe piramidës së drejtë; ▪ Identifikon trupat rrotullues dhe pjesët përbërëse të tyre; ▪ Përdorë formulat për të njehsuar syprinën e sipërfaqes dhe vëllimin e cilindrit dhe konit; ▪ Përdorë formulat për të njehsuar syprinën e sipërfaqes dhe vëllimin e sferës;
	<p>Vektorët</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Përkufizon vektorin si segment të orientuar; ▪ Përkufizon vektorët e barabartë, vektorin zero, vektorin njësi dhe vektorin e kundërt; ▪ Identifikon sistemin koordinativ kënddrejtë në rrafsh dhe në hapësirë si sistem prej dy, përkatësisht tri boshteve reciprokisht normale; ▪ Përcakton projeksionin e vektorit në bosht dhe në drejtëz; ▪ Përcakton koordinatat e rrezevektorit si dyshe apo treshe e renditur; ▪ Përcakton koordinata e vektorit për mes koordinatave të pikave të skajshme të vektorit; ▪ Gjenë gjatësinë e vektorit të dhënë me koordinata; ▪ Kryen shumëzimin e vektorit me skalarë, mbledhjen dhe zbritjen e vektorëve të dhënë me koordinat; ▪ Njehson prodhimin skalarë dhe vektorial të vektorëve; ▪ Zbaton prodhimin vektorial për zgjidhjen e problemeve të ndryshme në lidhje me syprinat e figurave; ▪ Përdorë teknologjinë për të zgjidhur problem përmes vektorëve;

Funksionet dhe ndryshoret	<p>Nxënësi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kupton konceptin e funksionit eksponencial dhe logaritmik dhe përdorë simbolet. 2. Zhvillon arsyetimin algjebrik dhe grafik për funksionet eksponenciale dhe logaritmike përmes studimit të marrëdhënieve të dy ndryshoreve; 3. Zbaton procedura algjebrike në transformimet e shprehjeve dhe zgjidhjen e ekuacioneve dhe inekuacioneve eksponenciale, si dhe logaritmike; 4. Zgjidhë probleme që përfshijnë ekuacione dhe inekuacione eksponenciale, si dhe ato logaritmike; 5. Paraqet grafikisht dhe analizon funksionet inverze (për funksione eksponenciale dhe funksione logaritmike). 	
	Funksioni eksponencial	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifikon ekuacionin dhe funksionin eksponencial; ▪ Zgjidhë ekuacione dhe inekuacione të ndryshme eksponenciale duke shfrytëzuar vetitë e fuqive; ▪ Ndërton funksion eksponencial si model të një marrëdhënie në mes të dysasive. ▪ Përdorë teknologjinë për të zgjidhur problem përmes funksioneve eksponenciale;
	Funksioni logaritmik	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kupton logaritimin si tregues i bazës për të cilin fitohet shprehja nën logaritëm; ▪ Shpreh logaritmin si barazim eksponencial dhe anasjelltas; ▪ Zbaton vetitë e logaritmit për zgjidhje të detyrave të ndryshme; ▪ Dallon llogaritmet dhjetore dhe natyrale mvarësisht nga baza 10 apo e; ▪ Zbaton logaritmin për njehsimin e rrënjës së secilit numër real; ▪ Zgjidh ekuacionet dhe inekuacionet logaritmike; ▪ Paraqet grafikisht funksione të ndryshme logaritmike; ▪ Zbaton logaritmet për zgjidhjen e problemeve të ndryshme; ▪ Përdorë teknologjinë për të zgjidhur problem me funksione logaritmike.

	<p>Trigonometri</p> <p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Përkufizon funksionet trigonometrike të këndit të ngushtë; ▪ Zgjidhë trekëndëshin kënddrejtë; ▪ Shndërron masën e këndit nga njësia shkallë në njësinë radian dhe anasjelltas; ▪ Përkufizon rrethin trigonometrik dhe funksionet trigonometrike të çfarëdo këndi; ▪ Përcakton shenjën e funksioneve trigonometrike në kuadrate; ▪ Vërteton identitetet themelore trigonometrike; ▪ Interpretton lidhjen në mes të funksioneve trigonometrike (është dhënë njëri nga funksionet trigonometrike – gjenden të tjerat); ▪ Përvetëson si të gatshme formulat e adicionit, të funksioneve trigonometrike të gjysmëkëndit dhe të këndit të dyfishtë; ▪ Zgjidhë ekuacione dhe inekuacione të të thjeshta trigonometrike; ▪ Përkufizon funksionet e anasjellta trigonometrike; ▪ Gjen periodën e funksionit trigonometrik; ▪ Shqyrton dhe paraqet grafikisht funksione të ndryshme trigonometrike; ▪ Zbaton drejtë për së drejti teoremën e sinusit dhe kosinusit dhe zgjidh trekëndëshin ; ▪ Përdorë teknologjinë për të zgjidhur problem perms trigonometrisë.
<p>Të dhënat dhe probabiliteti</p>	<p>Nxënësi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zhvillon kuptimin e hapësirës së ngjarjeve; 2. Interpretton ngjarje të ndryshme dhe llogaritë probabilitetin e tyre; 3. Demonstron njohuri dhe shkathtësi për zbatimin e vetive të probabilitetit në zgjidhjen e problemeve; 4. Kuptonë probabilitetin e pavarur dhe të kushtëzuar dhe përdorë ato për të interpretuar të dhënat; 5. Përdorë terminologjinë matematikore (gjasë, ngjarje, ngjarje e kushtëzuar, ngjarje e përbërë etj.) për të përshkruar situata të

	ndryshme nga matematika dhe nga jeta e përditshme; 6. Përdorë rregullat e probabilitetit për të zgjidhur probleme përmes përdorimit të teknologjinë.	
	Probabiliteti	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Përcakton hapësirën e ngjarjeve të mundshme për një ngjarje të rastësishme; ▪ Kryen veprimet me ngjarje; ▪ Përkufizon probabilitetin dhe vërteton vetitë e tij; ▪ Dallon ngjarjen e kushtëzuar/të përbërë dhe llogaritë probabilitetin e ngjarjes së kushtëzuar / të përbërë; ▪ Përdorë teknologjinë për të zgjidhur problem përmes probabilitetit.

Udhëzime metodologjike

Metodologjitë e mësimdhënies së matematikës në klasën e njëmbëdhjetë bazohen në parimet e mësimdhënies të përcaktuara në Kurrikulën Bërthamë III e cila ofron një mësimdhënie që zhvillon kompetencat e të nxënësve. Temat që paraqiten në programin e klasës së njëmbëdhjetë nuk mund të zhvillohen të shkëputura dhe të ndara, por ato janë të lidhura me fusha të tjera kurrikulare dhe të ilustruara në kontekste nga jeta. Rezultatet e të nxënësve për secilën temë shërbejnë edhe për kërkesat dhe nocionet që ndihmojnë përvetësimin e temave të tjera brenda dhe jashtë fushës.

Mësimdhënësi duhet të përqendrohet në këto aspekte:

- lidhja e rezultateve të të nxënësve të kompetencave kryesore me rezultatet e të nxënësve për kompetencat e fushës dhe rezultateve të temave;
- mësimdhënia dhe të nxënësve bazuar në kompetenca;
- mësimdhënia me nxënësin në qendër;
- mësimdhënia dhe të nxënësve të integruar;
- zhvillimi i temave ndërkurrikulare;
- zhvillimi i veprimtarive me arsimim të qëndrueshëm.

Mësimdhënësi duhet ta ndërtojë punën e vet mbi: përcaktimin e temës për të zhvilluar; listimin e metodave, teknikave dhe strategjive të cilat bazohen në ndërveprim; mundësimin në qasje në të gjitha mjetet më të domosdoshme që u nevojiten nxënësve, motivimin, nxitjen e përhershëm të nxënësve; informimin dhe mbajtjen në lidhje të vazhdueshme me prindërit për progresin e fëmijëve të tyre.

Nxënësi duhet të stërvitet për punë të pavarur, punë në çifte, grupe të vogla dhe të mëdha, ngase kjo i jep mundësi për të treguar guxim në zbulimin dhe eksplorimin e së panjohurës, të respektojë rregullat, vlerat, qëndrimet personale dhe të tjerëve, për të zhvilluar aftësitë e komunikimit dhe punës ekipore. Përmes qasjes së të nxënimit me kompetenca mësimdhënësi mundëson dhe lehtëson hulumtimin dhe identifikimin e përvojave të nxënësve, të njohurive dhe pikëpamjeve të tyre, të cilat mundësojnë zhvillimin e tyre duke marrë parasysh dallimet ndërmjet nxënësve në klasë. Përdorimi i *metodologjive efikase në mësimdhënien e matematikës* është kusht për zbatimin e programit, për arritjen e rezultateve të të nxënimit për kompetenca nga ana e nxënësve, duke i dhënë secilit mundësinë të shfaqë dhe të zhvillojë potencialin që zotëron brenda vetes.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Matematika ka një shumëllojshmëri të aplikimeve në jetën e përditshme dhe është e lidhur ngusht me shumë komponente të arsimit, e që njëkohsisht kontribuon në realizimin e tyre. Kështu, në shqyrtimin e temave ndërkurrikulare: ngrohja globale, burime të përhershme e te pashtershme, njohja e kulturave, zhvillimi i qëndrueshëm, bashkëjetesa paqësore, planifikimi i buxhetit, etj., nxënësi duhet të zgjidhë probleme të natyrave të ndryshme, duhet të përdorë arsyetimin matematik dhe elemente të gjuhës matematikore. Përmes situatave të paraqitura në temat ndërkurrikulare, nxënësi ka mundësi të bëjë lidhjet ndërmjet kompetencave matematikore me detyrat e caktuara për realizimin e këtyre temave.

Nxënësit e klasës së njëmbëdhjetë mësojnë të realizojë zgjidhjen e një problemi apo situatë problemore dhe të bëhen të aftësi të kontribuojnë në rritjen e tij personale duke i ndihmuar ata të gjejnë vendin e tyre në shoqëri. Kështu, ata mësojnë të marrin pjesë në jetën shoqërore në klasë dhe në shkollë, zhvillojnë një qëndrim të hapur ndaj botës duke respektuar diversitetin. Nxënësit përdorin aparatit matematik, në mënyrë që të asyetojnë dhe argumentojnë vendimet e marrura, të zhvillojnë marrëdhënie aktive në mjedisin e tij duke ushtruar një qëndrim kritik ndaj arsimit të qëndrueshëm dhe çështjeve ndërkurrikulare.

Programi dhe interpretimi i tij në vete përmban një *lidhje të matematikës me fushat e tjera* përmes shembujve dhe problemeve, në mënyrë që kurrikula e arsimit bazë të shihet si tërësi për realizimin e qëllimit kryesor të formimit të nxënësve.

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi si proces është pjesë e mësimdhënies dhe të nxënimit, andaj përmes vlerësimit konstatohet shkalla e arritshmërisë së të nxënimit, vlerëshmëria e programit dhe metodologjia e mësimdhënies. Në përputhje me parimet e qasjes së të nxënimit bazuar në kompetenca, vlerësimi

konsiderohet si element i mësimdhënies i cili përqendrohet në nivelin e arritjes së kompetencave. Vlerësimi i përmbajtjes lidhet me zotërimin e njohurive dhe demonstrimin e aftësive matematikore nëpërmjet treguesve të besueshëm për progresin e nxënësve. Gjatë vlerësimit mësimdhënësi, duhet të ketë parasyshë rezultatet e të nxënësve për tema mësimore të klasës, duke i pasur në fokus rezultatet e shkallës. Vlerësimi i arritjes së nxënësve të klasës së njëmbëdhjetë nga matematika realizohet nëpërmjet: evidencës së vlerësimit të vazhdueshëm, vëzhgimit në klasë, vlerësimit përmes testeve përmbledhëse periodike, ndërsa raportimi i të arriturave të nxënësve bëhet përmes përshkrimeve me koente konstruktive të vendosura në librin e mësimdhënësit dhe vendosjen e notave numerike (1-5) në librin e klasës.

Procedura e vlerësimit rekomandohet të bëhet në harmoni me dokumentet zyrtare për vlerësim. Llojet e vlerësimit duhen të përdoren në përputhje me qëllimet dhe rezultatet e të nxënësve të lëndës, strategjitë e të nxënësve, moshës dhe kërkesave të nxënësve. Për lëndën e matematikës, vlerësimi bazohet në: vlerësim të përgjigjeve me gojë; punën në grup; aktivitetin gjatë debateve në klasë; kryerjen e detyrave të shtëpisë; rezultatet e testit për një grup temash të caktuara; rezultatet e testit në fund të vitit mësimor etj.

Nxënësve nga matematika e klasës së njëmbëdhjetë do të jenë në gjendje që ti përgjigjen kërkesave:

1. Konceptet dhe Procedurat

Nxënësi mund të shpjegojë dhe zbatojë konceptet matematike, të interpretojë dhe të kryejë procedurat matematike me saktësi dhe rrjedhshmëri.

2. Zgjidhja e problemeve

Nxënësi mund të zgjidhë një sërë probleme komplekse me saktësi duke përdorë njohuri dhe strategji për zgjidhje të problemeve;

3. Komunikimi dhe arsyetimi

Nxënësi mund të përdorë gjuhë të qartë dhe të saktë që të ndërtojë argumente të qëndrueshme për të mbështetur arsyetimin e tyre dhe për të kritikuar arsyetimin e të tjerëve.

4. Modelimi dhe Analiza e të dhënave

Nxënësi mund të analizojë situata komplekse, situata të vërteta nga jeta reale dhe mund të ndërtojë dhe përdorë modelet matematikore për të interpretuar dhe për të zgjidhur problemet.

Udhëzime për materiale dhe burimet mësimore

Gjatë mësimimit të matematikës mësimdhënësi jep informacione dhe shfaqë shkathtësi duke përdorur materiale didaktike dhe burime të nevojshme, ndërsa nxënësi merr informacione, formon shprehje, zhvillon shkathtësi dhe zotëron cilësi për fushën duke iu qasur të mësuarit përmes formave të ndryshme.

Për realizimin e kompetencave të arsimit të mesëm të lartë nga fusha e matematikës për klasën e njëmbëdhjetë, mësimitdhënësi siguron qasje përmes përdorimit të materialeve të përshtatshme me moshën, nivelin dhe thellësinë e të mësuarit. Mësimitdhënësi, përveç materialeve dhe mjeteve të nevojshme didaktike, krijon modelime matematike, jep ndihma të veçanta, përshtatë shembuj të llojeve të ndryshme, krijon mjedise dhe hapësirë për aktivitete alternative. Ai poashtu iu ofron edhe mjete teknike dhe teknologjike për të zhvilluar aftësitë e nxënësit në mësimin e matematikës. Mësimitdhënësi duhet t'u mundësojë nxënësve zhvillimin e shkathtësive që të demonstronë apo prezantojnë projektetë ndryshme dhe të formojnë qëndrime ndaj të mësuarit të matematikës.

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Matematikë (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Matematika luan një rol të rëndësishëm në studimin e shumë fenomeneve në të gjitha shkencat tjera, qoftë në mënyrë të tërthortë apo në mënyrë të drejtpërdrejtë. Të mësuarit e saj është vlerë e domosdoshme për zhvillimin e personalitetit të nxënësit, për integrimin e tij në shoqëri, për zhvillimin e aftësive të tij për të menduar në mënyrë kritike dhe për të punuar i pavarur e në mënyrë të vazhdueshme. Matematika e klasës së njëmbëdhjetë siguron zotërimin e shprehive dhe shkathtësive matematikore dhe i përgatitë nxënësit në zhvillimin intelektual dhe formimin e personalitetit për të qenë të suksesshëm në përballje me sfidat e jetës.

Një nga veçoritë më të rëndësishme të matematikës është integrimi i saj me të gjitha fushat tjera të shkencës dhe çështjet ndërkurrikulare me qëllim që nxënësit t'i ofrohet mundësia e zotërimit të kompetencave kryesore. Me anë të matematikës nxënësi mund të interpretojë sasinë, duke përdorur numrat dhe algjebren, të interpretojë format, hapësirën dhe njësitë matëse duke përdorur gjeometrinë dhe matjet, dhe të interpretojë fenomene të rastit duke përdorur statistikën dhe probabilitetin.

Programi i matematikës së klasës së njëmbëdhjetë në brendësipërmban:

- Qëllimet e lëndës së matematikës të cilat i shërbejnë:
 - nxënësit për zhvillimin e kompetencave kryesore të të nxënësit gjatë gjithë jetës dhe të kompetencave të fushës së matematikës, në mënyrë që ai në të ardhmen të jetë qytetar i suksesshëm;
 - mësimdhënësit për planifikimin, realizimin dhe vlerësimin e veprimtarisë mësimore në klasë dhe jashtë saj;
 - prindërve për njohjen e rezultateve të të nxënësit dhe kriteret e vlerësimit për fëmijun e tyre në periudha të caktuara kohore;
 - hartuesitë teksteve mësimore dhe materialeve ndihmëse mësimore për mësimdhënësit dhe nxënësit.
- Rezultatet e të nxënësit të lëndës për tema mësimore, përmbajtja e të cilave krijon kushte që nxënësi të ndërtojë dhe përdorë njohuritë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vleratë e tij, në funksion të kompetencave të fushës dhe kompetencave kryesore;
- Udhëzime metodologjike për zbatimin e programit, të cilat mundësojnë që nxënësit të zotërojnë kompetencat e duhura, duke i dhënë secilit nxënësit mundësinë të shfaqë dhe të zhvillojë potencialin që ka brenda vetes;
- Udhëzimet për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare, të cilat na informojnë kontributin që mësimi i matematikës e jep për shoqërinë të tërë;
- Udhëzimet për vlerësimin e arritshmërive të nxënësit të klasës së njëmbëdhjetë;
- Udhëzimet për materiale didaktike dhe mjete mësimore.

Qëllimi

Të mësuarit e matematikës në klasën e njëmbëdhjetë ka për qëllim zhvillimin intelektual, ushtrimin e rregullave, kultivimin e vlerave si dhe përgatitjen e çdo nxënësi për t'i siguruar një bazë solide për vazhdimin më tutje të shkollimit. Programi i matematikës ka për qëllim të pajisë nxënësit me modelet e të menduarit matematik me idetë bazë për strukturat matematikore dhe t'u zhvillojë atyre aftësitë për llogaritje dhe për zgjidhjen e problemeve në jetën e përditshme. Programi i klasës së njëmbëdhjetë gjatë zbatimit:

- Përzgjedhë dhe zbaton strategji të zgjidhjes së problemeve;
- Bën vrojtime, zberthime, që ndihmojnë në të kuptuarit e njohurive dhe zotërimin e shprehive matematike;
- Shpalosë të menduarit e tij matematik përmes simboleve dhe gjuhës matematike;
- Paraqet koncepte të matematikës, i ndërlydh ato dhe i zbaton në zgjidhjen e problemeve.

Programi i matematikës në klasën njëmbëdhjetë promovon edhe më shumë *zhvillim të përgjithshëm dhe konsolidim* i cili bëhet përmes:

- të nxënës të integruar në kontekstin e jetës së përditshme
- përvetësimin të koncepteve elementare dhe ndërtimit të koncepteve të reja.

Temat dhe rezultatet e të nxënës

Përvetësimi i përmbajtjes programore nga nxënësi demonstron si njohuri relevante që atij i parashtrahet në raport me moshën. Shkathhtësitë që i demonstroi nxënësi përfshijnë aftësitë, zotësitë, teknikat dhe metodat për zbatimin e njohurive dhe për arritjen e rezultateve të të nxënës të planifikuara për klasë.

Përmes lëndës së matematikës, për klasën e njëmbëdhjetë, synohet të zhvillohen dhe përvetësohen kryesisht këto koncepte të përgjithshme matematikore:

- Numri, algoritmet dhe algjebra;
- Format dhe hapësira;
- Funksionet dhe ndryshoret, dhe
- Përpunimi i të dhënave dhe probabiliteti.

Konceptet e përgjithshme zberthehen në tema, për secilën temë paraqiten rezultatet e të nxënës të cilat bazën mbështetëse e sigurojnë nga rezultatet e të nxënës të fushës për shkallë, që prezentojnë njohuritë, shkathhtësitë, qëndrimet dhe vlerat që duhet të demonstrojë nxënësi lidhur me ato tema.

Programi lëndor i matematikës për nxënësit e klasës së njëmbëdhjetë është i theksuar në drejtim të rezultateve të përgjithshme të të nxënit për lëndë dhe rezultatet specifike të të nxënit për tema dhe njësi tematike.

Rezultatet e përgjithshme janë deklarata gjithëpërfshirëse që nxënësit pritet që të mësojnë në lëndën e matematikës, ndërsa rezultatet specifike janë deklarata të cilat identifikojnë njohuri specifike dhe të nevojshme për nxënësit përgjatë tërë lëndës.

Përmes tyre nxënësit arrijnë që të bëjnë arsyetime dhe analiza, duke përdorur logjikën për të zbatuar idet matematike, për të bërë vërtetime të arsyeshme dhe duke modeluar dhe zgjidhur problemet në kontekst. Nxënësit aplikojnë strategji fleksibile për të zgjidhur problemet abstrakte dhe në kontekst zhvillojnë të menduarit matematik në shumë mënyra, përfaqësojnë idetë matematike në mënyra të ndryshme si dhe shpjegojnë dhe justifikojnë idetë matematike. Poashtu nxënësi bënë lidhjen, duke reflektuar mbi të menduarit matematik, konceptet matematike brenda matematikës dhe jashtë saj.

Koncepti	Temat	Rezultatet e të nxënit të lëndës për temë (RNL-të)
<p style="text-align: center;">Numri, algoritmet dhe algjebra</p>		<ol style="list-style-type: none"> 1. Zhvillon arsyetimin algjebrik për zgjerimin e konceptit nga numri real në numrin kompleks; 2. Zhvillon arsyetimin algjebrik dhe shprehë numrin kompleks nga trajta algjebrike në atë trigonometrike; 3. Përdorë simbole algjebrike për të modeluar marrëdhënie dhe situata matematike; 4. Manifeston kuptimin e numrave kompleks në formë aksiomatike dhe zbaton ata në zgjidhje të problemeve edhe nga jeta reale; 5. Demonstron shkathhtësi për veprimet, zbaton parimet dhe procedurat e veprimeve me numra kompleks në situata numerike, algjebrike dhe trigonometrike; 6. Zhvillon kuptimin e fuqisë dhe rrënjës së numrit kompleks me eksponent numër i plotë dhe i zbaton në situata konkrete; 7. Përdorë terminologjinë matematikore dhe komunikon të arsyetuarit për të përshkruar situata të ndryshme nga matematika dhe nga jeta e përditshme duke i lidhur konceptet (modul, argument, trajtë algjebrike, trajtë trigonometrike) në mënyrë që të zgjidhë probleme të ndryshme; 8. Demonstron konceptin për përcaktorin (deri në rendin e tretë), përdorë metodat dhe rregullat e llogaritjes dhe i zbaton ato në situata konkrete për zgjidhjen e problemeve.

	Numrat kompleks	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Paraqet numrin kompleks në rrafshin kompleks me koordinata polare; ▪ Përcakton modulën dhe argumentin e numrit kompleks; ▪ Shndërron numrin kompleks nga forma algjebrike në formë trigonometrike dhe anasjelltas; ▪ Kryen veprimet me numra kompleks në formë trigonometrike (shumëzimi, fuqizimi, pjesëtimi dhe rrënjëzimi); ▪ Zbaton formulën e Muavrit; ▪ Përdorë teknologjinë për të zgjidhur problem për mes numrave kompleks në formë trigonometrike;
	Përcaktorët	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përkufizon kuptimin e përcaktorit si vlerë numerike; • Njehson vlerën e përcaktorëve të rendit të dytë dhe të rendit të tretë me anë të metodave të ndryshme (minorëve, sarusit, trekëndëshit, etj); • Zbaton vetitë e përcaktorëve; • Shfrytëzon përcaktorët për zgjidhjen e sistemeve të ekuacioneve lineare me dy dhe tri tëpanjohura (formulat e Kramerit).
Forma, hapësira, matjet dhe gjeometria	<p>Nxënësi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 8. Zhvillon kuptimin e trupave tredimensionalë 9. Zbaton arsyetimin algjebrik për njehsimin e syprinës së sipëraqes dhe vëllimit të trupave tredimensionalë 10. Zgjidhë probleme praktike të ndërlidhura me trupat tredimesionalë. 11. Zhvillon kuptimin për vektorin si segment i orientuar; 12. Përcakton vendndodhjen e vektorëve me anë të koordinatave; 13. Përdorë veprimet me vektorë të dhënë në formë gjeometrike ose me anë të koordinatave për zgjidhjen e problemeve të ndryshme matematikore apo edhe nga fizika; 14. Përdorë arsyetimin matematik për të zbuluar marrëdhënie gjeometrike duke përdorur prodhimin skalarë, vektorial dhe të përzier të vektorëve; 15. Analizon modele që përfshijnë arsyetimin hapësinor me anë të vektorëve, duke përdorur strategjitë e zgjidhjes së problemeve. 	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Përkufizon vendet gjeometrike të pikave që

	Trupat tredimensionale (stereometria)	<p>formojnë diedër, triedër, qoshe dhe poliedër;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifikon prizmin, piramidën dhe paralelopipedin; ▪ Nxjerrë dhe përdorë formulat për të njehsuar syprinën e sipërfaqes dhe vëllimin e paralelopipedit kënddrejtë, prizmit të drejtë, piramidës së drejtë dhe trungut të piramidës; ▪ Identifikon trupat rrotullues; ▪ Nxjerrë dhe përdorë formulat për të njehsuar syprinën e sipërfaqes dhe vëllimin e cilindrit dhe konit; ▪ Përdorë formulat për të njehsuar syprinën e sipërfaqes dhe vëllimin e sferës.
	Vektorët	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Përkufizon vektorin si segment të orientuar; ▪ Përkufizon vektorët e barabartë, vektorin zero, vektorin njësi dhe vektorin e kundërt;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifikon sistemin koordinativ kënddrejtë në rrafsh dhe në hapësirë sisistem prej dy përkatësisht tri boshteve reciprokisht normale; ▪ Përcakton projeksionin e vektorit në bosht dhe në drejtëz; ▪ Përcakton koordinatat e rrezevektorit sid ysheapo treshe e renditur; ▪ Përcakton koordinatat e vektorit perms koordinatave të pikave të skajshme të vektorit; ▪ Gjenë gjatësinë e vektorit të dhënë me koordinata; ▪ Kryen shumëzimin e vektorit me skalarë, mbledhjen dhe zbritjen e vektorëve të dhënë me koordinata; ▪ Shpreh cilindo vektorë në rrafsh apo hapësirë si kombinim linear të vektorëve në drejtim të boshteve koordinatave; ▪ Njehson prodhimin skalarë, vektorial dhe të përzier të vektorëve; ▪ Interpretton gjeometrikisht prodhimin vektorial dhe prodhimin e përzier të vektorëve; ▪ Zbaton prodhimin vektorial dhe të përzier për të njehsuar syprina apo vëllime të figurave/trupave të ndryshme të ndërtuar me vektorë, apo për zgjidhjen e problemeve të ndryshme në lidhje me syprinat e figurave apo vëllimit të trupave; ▪ Përdorë teknologjinë për të zgjidhur problem përmes vektorëve;
	<p>Nxënësi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Kupton konceptin e funksionit eksponencial dhe logaritmik. 7. Zhvillon arsyetimin algjebrik dhe grafik për funksionet eksponenciale dhe logaritmike përmes studimit të marrëdhënieve të dy ndryshoreve; 8. Zbaton procedura algjebrike në transformimet e shprehjeve dhe zgjidhjen e ekuacioneve dhe inekuacioneve eksponenciale, si dhe

Funksionet dhe ndryshoret	<p>logaritmike;</p> <p>9. Zgjidhë probleme që përfshijnë ekuacione dhe inekuacione eksponenciale dhe logaritmike;</p> <p>10. Paraqet grafikisht dhe analizon funksionet inverze (për funksione eksponenciale dhe funksione logaritmike).</p>	
	Funksioni eksponencial	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Identifikon ekuacionin dhe funksionin eksponencial; ▪ Zgjidhë ekuacione dhe inekuacione të ndryshme eksponenciale duke shfrytëzuar vetitë e fuqive; ▪ Ndërton funksion eksponencial si model të një marrëdhënie në mes të dy sasive; ▪ Përdorë teknologjinë për të zgjidhur problem për mes funksioneve eksponenciale;
	Funksioni logaritmik	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kupton logaritimin si tregues i bazës për të cilin fitohet shprehja nën logaritëm; ▪ Shprehë logaritmin si barazim eksponencial dhe anasjelltas; ▪ Zbaton vetitë e logaritmit në situata reale; ▪ Dallon llogaritmet dhjetore dhe natyrale varësisht nga baza 10 apo e; ▪ Zbaton logaritmin për njehsimin e rrënjës të cilitdo numër real; ▪ Zgjidhë ekuacionet dhe inekuacionet logaritmike; ▪ Paraqet grafikisht funksionet e ndryshme logaritmike; ▪ Zbaton logaritmet për zgjidhjen e problemeve të ndryshme; ▪ Përdorë teknologjinë për të zgjidhur probleme me funksione logaritmike.
	Trigonometri	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Përkufizon funksionet trigonometrike të këndit të ngushtë; ▪ Zgjidhë cilindo trekëndësh kënddrejtë; ▪ Shndërron masën e këndit nga njësi shkallë nënjësi në radian dhe anasjelltas; ▪ Përkufizon rrethin trigonometric dhe funksionet trigonometrike të çfarëdo këndi;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Përcakton shenjën e funksioneve trigonometrike në kuadrante; ▪ Vërteton identitetet themelore trigonometrike; ▪ Zbaton identitetet themelore trigonometrike për vërtetimin e identiteteve apo problemeve të ndryshme trigonometrike; ▪ Interpretton lidhjen në mes të funksioneve trigonometrike (është dhënë njëri nga funksionet trigonometrike – gjenden funksionet tjerat); ▪ Vërteton formulat e adiconit, të funksioneve trigonometrike të gjysmëkëndit dhe të këndit të dyfishtë; ▪ Transformon shumën dhe diferencën e funksioneve trigonometrike në prodhim dhe anasjelltas; ▪ Zgjidhë ekuacione dhe inekuacione të ndryshme trigonometrike; ▪ Përkufizon funksionet e anasjellta trigonometrike; ▪ Gjen periodën e funksionit trigonometrik; ▪ Shqyrton dhe paraqet grafikisht funksione të ndryshme trigonometrike; ▪ Interpretton teoremën e sinusit dhe kosinusit dhe zgjidhë trekëndëshin e çfarëdoshëm; ▪ Zbaton teoremën e sinusit dhe kosinusit për zgjidhjen e problemeve të ndryshme të ndërlidhura me shkencat dhe jeta; ▪ Përdorë teknologjinë për të zgjidhur problem përmes trigonometrisë.
	<p>Nxënësi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Zhvillon kuptimin e hapësirës së ngjarjeve; 8. Interpretton ngjarje të ndryshme dhe llogaritë probabilitetin e tyre; 9. Demonstron njohuri dhe shkathtësi për zbatimin e vetive të

Të dhënat dhe probabiliteti	probabilitetit në zgjidhjen e problemeve; 10. Kupton probabilitetin e pavarur dhe të kushtëzuar dhe përdorë ato për të interpretuar të dhënat; 11. Përdorë terminologjinë matematikore (gjasë, ngjarje, ngjarje e kushtëzuar, ngjarje e përbërë etj.) për të përshkruar situata të ndryshme nga matematika dhe nga jeta e përditshme; 12. Përdorë rregullat e probabilitetit për të zgjidhur probleme përmes përdorimit të teknologjisë.	
	Probabiliteti	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Përcakton hapësirën e ngjarjeve të mundshme për një ngjarje të rastësishme; ▪ Kryen veprimet me ngjarje; ▪ Përkufizon probabilitetin dhe vërteton vetitë e tij; ▪ Dallon ngjarjen e kushtëzuar/të për bërë dhe llogaritë probabilitetin e ngjarjes së kushtëzuar /tëpërbërë; ▪ Zbaton formulën e Bajesit për llogaritjen e probabilitetit të ngjarjeve; ▪ Përkufizon ndryshoren e rastit sipasqyrim të hapësirës së ngjarjeve në bashkësinë e numrave realë; ▪ Përdorë teknologjinë për të zgjidhur problem përmes probabilitetit.

Udhëzime metodologjike

Metodologjitë e mësimdhënies së matematikës në klasën e njëmbëdhjetë bazohen në parimet e mësimdhënies të përcaktuara në Kurrikulën Bërthamë III e cila ofron një mësimdhënie që zhvillon kompetencat e të nxënit. Temat që paraqiten në programin e klasës së njëmbëdhjetë nuk mund të zhvillohen të shkëputura dhe të ndara, por ato janë të lidhura me fusha të tjera kurrikulare dhe të ilustruara në kontekste nga jeta. Rezultatet e të nxënit për secilën temë shërbejnë edhe për kërkesat dhe nocionet që ndihmojnë përvetësimin e temave të tjera brenda dhe jashtë fushës.

Mësimdhënësi duhet të përqendrohet në këto aspekte:

- lidhja e rezultateve të të nxënit të kompetencave kryesore me rezultatet e të nxënit për kompetencat e fushës dhe rezultatve të temave;
- mësimdhënia dhe të nxënit bazuar në kompetenca;

- mësimdhënia me nxënësinnë qendër;
- mësimdhënia dhe të nxëniet e integruar;
- zhvillimi i temave ndërkurrikulare;
- zhvillimi i veprimtarive me arsimim të qëndrueshëm.

Mësimdhënësi duhet ta ndërtojë punën e vet mbi: përcaktimin e temës për të zhvilluar; listimin e metodave, teknikave dhe strategjive të cilat bazohen në ndërveprim; mundësimin në qasje në të gjitha mjetet më të domosdoshme që u nevojiten nxënësve, motivimin, nxitjen e përhershëm të nxënësve; informimin dhe mbajtjen në lidhje të vazhdueshme me prindërit për progresin e fëmijëve të tyre.

Nxënësi duhet të stërvitet për punë të pavarur, punë në çifte, grupe të vogla dhe të mëdha, ngase kjo i jep mundësi për të treguar guxim në zbulimin dhe eksplorimin e së panjohurës, të respektojë rregullat, vlerat, qëndrimet personale dhe të tjerëve, për të zhvilluar aftësitë e komunikimit dhe punës ekipore. Përmes qasjes së të nxëniet me kompetenca, mësimdhënësi mundëson dhe lehtëson hulumtimin dhe identifikimin e përvojave të nxënësve, të njohurive dhe pikëpamjeve të tyre, të cilat mundësojnë zhvillimin e tyre duke marrë parasysh dallimet ndërmjet nxënësve në klasë. Përdorimi i *metodologjive efikase në mësimdhënien e matematikës* është kusht për zbatimin e programit, për arritjen e rezultateve të të nxëniet për kompetenca nga ana e nxënësve, duke i dhënë secilit mundësinë të shfaqë dhe të zhvillojë potencialin që zotëron brenda vetes.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Matematika ka një shumëllojshmëri të aplikimeve në jetën e përditshme dhe është e lidhur ngusht me shumë komponente të arsimit, e që njëkohsisht kontribuon në realizimin e tyre. Kështu, në shqyrtimin e temave ndërkurrikulare, si: ngrohja globale, burime të përhershme e te pashtershme, njohja e kulturave, zhvillimi i qëndrueshëm, bashkëjetesa paqësore, planifikimi i buxhetit etj., nxënësi duhet të zgjidhë probleme të natyrave të ndryshme, duke përdorur arsyetimin matematik dhe elemente të gjuhës matematikore. Përmes situatave të paraqitura në temat ndërkurrikulare, nxënësi ka mundësi të bëjë lidhjet ndërmjet kompetencave matematikore me detyrat e caktuara për realizimin e këtyre temave.

Nxënësit e klasë së njëmbëdhjetë mësojnë të realizojë zgjidhjen e një problemi apo situatë problemore dhe të aftësohen si të kontribuojnë në rritjen e tyre personale dhe gjetjen e vendit të tyre në shoqëri. Kështu, ata mësojnë të marrin pjesë në jetën shoqërore në klasë dhe në shkollë, zhvillojnë një qëndrim të hapur ndaj botës duke respektuar diversitetin. Nxënësit përdorin aparatit matematik, në mënyrë që të arsyetojnë dhe argumentojnë vendimet e marrura, të zhvillojnë marrëdhënie aktive në mjedisin e tyre, duke ushtruar një qëndrim kritik ndaj arsimit të qëndrueshëm dhe çështjeve ndërkurrikulare.

Programi dhe interpretimi i tij në vete përmban një *lidhje të matematikës me fushat e tjera* përmes shembujve dhe problemeve, në mënyrë që kurrikula e arsimit bazë të shihet si tërësi për realizimin e qëllimit kryesor të formimit të nxënësve.

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi si proces është pjesë e mësimdhënies dhe të nxënësve, andaj përmes vlerësimit konstatohet shkalla e arritshmërisë së të nxënësve, vlerësimi e programit dhe metodologjia e mësimdhënies. Në përputhje me parimet e qasjes së të nxënësve bazuar në kompetenca, vlerësimi konsiderohet si element i mësimdhënies i cili përqendrohet në nivelin e arritjes së kompetencave. Vlerësimi i përmbajtjes lidhet me zotërimin e njohurive dhe demonstrimin e aftësive matematikore nëpërmjet treguesve të besueshëm për progresin e nxënësve. Gjatë vlerësimit mësimdhënësi, duhet të ketë parasyshë rezultatet e të nxënësve për tema mësimore të klasës, duke i pasur në fokus rezultatet e shkallës. Vlerësimi i arritjes së nxënësve të klasës së njëmbëdhjetë nga matematika realizohet nëpërmjet: evidencës së vlerësimit të vazhdueshëm, vëzhgimit në klasë, vlerësimit përmes testeve përmbledhëse periodike, ndërsa raportimi i të arriturave të nxënësve bëhet përmes përshkrimeve me koente konstruktive të vendosura në librin e mësimdhënësit dhe vendosjen e notave numerike (1-5) në librin e klasës.

Procedura e vlerësimit rekomandohet të bëhet në harmoni me dokumentet zyrtare për vlerësim. Llojet e vlerësimit duhen të përdoren në përputhje me qëllimet dhe rezultatet e të nxënësve të lëndës, strategjitë e të nxënësve, moshës dhe kërkesave të nxënësve. Për lëndën e matematikës, vlerësimi bazohet në: vlerësim të përgjigjeve me gojë; punën në grup; aktivitetin gjatë debateve në klasë; kryerjen e detyrave të shtëpisë; rezultatet e testit për një grup temash të caktuara; rezultatet e testit në fund të vitit mësimor etj.

Nxënësve nga matematika e klasës së njëmbëdhjetë do të jenë në gjendje që t'iu përgjigjen kërkesave:

5. Konceptet dhe procedurat

Nxënësve mund të shpjegojë dhe zbatojë konceptet matematike, të interpretojë dhe të kryejë procedurat matematike me saktësi dhe rrjedhshmëri.

6. Zgjidhja e problemeve

Nxënësve mund të zgjidhë një sërë probleme komplekse me saktësi duke përdorë njohuri dhe strategji për zgjidhje të problemeve;

7. Komunikimi dhe arsyetimi

Nxënësve mund të përdorë gjuhë të qartë dhe të saktë që të ndërtojë argumente të qëndrueshme për të mbështetur arsyetimin e tyre dhe për të kritikuar arsyetimin e të tjerëve.

8. Modelimi dhe Analiza e të dhënave

Nxënësi mund të analizojë situata komplekse, situata të vërteta nga jeta reale dhe mund të ndërtojë dhe përdorë modelet matematikore për të interpretuar dhe për të zgjidhur problemet.

Udhëzime për materiale dhe burimet mësimore

Gjatë mëimit të matematikës mësimdhënësi jep informacione dhe shfaqë shkathtësi duke përdorur materiale didaktike dhe burime të nevojshme, ndërsa nxënësi merr informacione, formon shprehje, zhvillon shkathtësi dhe zotëron cilësi për fushën duke iu qasur të mësuarit përmes formave të ndryshme.

Për realizimin e kompetencave të arsimit të mesëm të lartë nga fusha e matematikës për klasën e njëmbëdhjetë, mësimdhënësi siguron qasje përmes përdorimit të materialeve të përshtatshme me moshën, nivelin dhe thellësinë e të mësuarit. Mësimdhënësi, përveç materialeve dhe mjeteve të nevojshme didaktike, krijon modelime matematike, jep ndihma të veçanta, përshtatë shembuj të llojeve të ndryshme, krijon mjedise dhe hapësirë për aktivitete alternative. Ai poashtu iu ofron edhe mjete teknike dhe teknologjike për të zhvilluar aftësitë e nxënësit në mësimin e matematikës. Mësimdhënësi duhet t'u mundësojë nxënësve zhvillimin e shkathtësive që të demonstronë apo prezantojnë projektetë ndryshme dhe të formojnë qëndrime ndaj të mësuarit të matematikës.

FUSHA KURRIKULARE: SHKENCAT E NATYRËS

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Biologji (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Fizikë (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Fizikë (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Kimi (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Gjeografi (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Gjeografi (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Biologji (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Hartimi i planprogramit mësimor të lëndës së biologjisë është realizuar mbi bazën e Kurrikulës Bërthamë për Arsimin e Mesëm të Lartë të Kosovës dhe i dedikohet nxënësve të klasës XI, Gjimnazi i shkencave natyrore. Hartimi i programit respekton një procedurë të mirëfilltë shkencore, si nga forma, qasja metodologjike, organizimi dhe ndërtimi i përmbajtjes së lëndës, ashtu edhe nga parashtrimi i rezultateve të të nxënësve, metodave dhe instrumenteve të vlerësimit.

Gjatë hartimit të këtij programi mësimor jemi nisur nga synimi i arritjes së kompetencave të paraplanifikuara me Kurrikulën Bërthamë, përmes rezultateve lëndore - Biologji.

Përmbajtja e programit mësimor të biologjisë, metodologjitë, qasja, shfrytëzimi i burimeve të ndryshme mësimore, fleksibiliteti dhe kreativiteti i mësimdhënësit si dhe autonomia e shkollës (hartimi i rezultateve specifike mësimore), kontribuojnë që të nxënësi të zhvillohen kompetencat e ndryshme.

Bazuar në RNF –të fushës shkencat e natyrës, në lëndën e biologjisë klasa e XI, ju mundëson nxënësve të fitojnë njohuri bazë për metabolizmin e njeriut, gjenetikën dhe trashëgiminë, për rëndësinë e inxhinieringut gjenetik, zhvillimin evolutiv të qenieve të gjalla si dhe edukimin shëndetësor dhe seksual.

Me këto përmbajtje programore ne konsiderojmë se nxënësit e kësaj moshe pajisen me njohuri, shkathtësi, shprehi, qëndrime dhe vlera për t'u ballafaquar me sukses me sfidat e jetës.

Lënda mësimore iologjia XI bazë referimi ka konceptin e fushës “Bota e gjallë”.

Programi i lëndës mësimore Biologjia XI, krahas kërkesës për arritjen e rezultateve të nxënësve për fushë (RNF) mundëson dhe kontribuon në arritjen e rezultateve të kompetencave, përcaktuar nga KB të shkallës së pestë.

Programi Biologjia XI përmban rezultate të të nxënësve për lëndë (RNL) sipas temave:

- Metabolizmi,
- Gjenetika dhe trashëgimia,
- Inxhinieringu gjenetik,
- Evolucionit, dhe
- Edukimi shëndetësor dhe seksual.

Qëllimi

Programi mësimor i lëndës së biologjisë për klasën XI është vazhdimësi e programit mësimor të shkencave natyrore – biologji nga klasa e dhjetë, si i tillë, konsiston në arritjen e kompetencave për shkallën e pestë (në thellimin e diturive të nxënësve dhe në zhvillimin e shkathtësive, vlerave

dhe të qëndrimeve etj). Andaj, mbi këtë bazë, programi mësimor i lëndës së biologjisë për klasën XI, i siguron nxënësit synimin e zhvillimit të mëtejshëm për:

- Thellim të njohurive mbi procesin e metabolizmit të njeriut, rolin e trashëgimisë në zhvillimin e botës së gjallë, rolin e inxhinieringut gjenetik te bimët, shtazët, terapinë e gjeneve duke përfshirë edhe procesin e klonimit, rolin dhe rëndësinë e aplikimit të bioteknologjisë në jetën e njeriut.
- Aftësi dhe shprehje komunikimi duke përdorur gjuhë shkencore për interpretim të ideve, fenomeneve dhe të proceseve jetësore.
- Shprehje për punë në grupe dhe në ekipe punuese, ndjenjës së shoqërizimit dhe të vetive të tjera pozitive të personalitetit, të domosdoshme për bashkëpunim konstruktiv në zgjidhjen e detyrave të parashtruara.
- Shkathtësi hulumtuese (përmes mëimit eksperimental, vrojtues, matës dhe analizues të zhvillojnë aftësitë krijuese, të menduarit analitik, vlerësimin objektiv ndaj vetvetes dhe grupit gjatë punës ekipore).
- Aftësi që me punën e tyre kreative të zbulojnë mënyrën përdorimit të arritjeve teknologjike me punën shkencore.
- Qëndrime për faktet shkencore në aspekt të çështjes industriale, etike dhe ambientore.
- Qëndrime për sjelljet emocionale në fazën e pubertetit.
- Vlera për mbrojtjen e shëndetit seksual personal dhe të tjerëve.
- Vlera të integritimit me shkencat e tjera duke mundësuar nxënësve formimin e parafytyrimeve të plota për zhvillimin evolutiv të qenieve të gjalla.

Temat dhe rezultatet e të nxënësit

Ndërtimi i përmbajtjes së lëndës përfshin konceptin e shkencave natyrore, të organizuara përmes temave dhe rezultateve me anë të të cilave përfshihet fundamenti i lëndës.

Ndërtimi i lëndës është bërë mbi bazën e theksimeve të balancuara mes koncepteve dhe temave mësimore, si dhe balancimit të rezultateve të të nxënësit me temat, ku mbetet përgjegjësi e mësimdhënësit të bëjë balancimin e rezultateve të të nxënësit për temë me rezultatet e të nxënësit për njësi mësimore, përmes përmbajtjeve në interes të nxënësve.

Koncepti	Temat	Rezultatet e të nxënësit të lëndës për tema (RNL)
Bota e gjallë	RNF 4.1 Analizon dhe hulumton llojllojshmërinë e botës së gjallë si rezultat i evolucionit, rolin e ADN-së në trashëgimi, ndërtimin dhe proceset biokimike në	

	<p>qelizë, dhe zbatimin e ligjshmërisë së ndërtimit dhe funksionit të sistemeve të gjalla në bioteknologji dhe teknikë.</p> <p>4.3 Vlerëson ndikimin e barnave dhe drogave në sjelljen dhe shëndetin e njerëzve, ndërlihdjen e shëndetit me sëmundjet, zvogëlimin dhe parandalimin e sëmundjeve të ndryshme (duke përfshirë edhe sëmundjet e transmetueshme seksualisht).</p>
Metabolizmi	<ul style="list-style-type: none"> - Përkufizon dhe shpjegon procesin e qarkullimit të vazhdueshëm të materies dhe rrjedhës së energjisë; - Krahason dhe kategorizon hallkat kyçe të metabolizmit: proceset e anabolizmit (sintezës) dhe katabolizmit (zbërthimit) si procese të ndërlidhura. - Identifikon dhe emërton organelet qelizore në të cilat kryhen proceset kryesore metabolike të sintezës dhe zbërthimit; - Përcakton dhe shpjegon proceset metabolike që kryhen te organizmat autotrof dhe ata heterotrof. - Krahason dhe organizon proceset e sintezës dhe zbërthimit të makromolekulave bazë: proteinave, yndyrërave dhe karbohidrateve. - Dizajnon dhe përshkruan rrjedhën e proceseve metabolike, si dhe marrëdhëniet në mes të fotosintezës dhe frymëmarrjes; - Organizon dhe përshkruan procesin e fotosintezës, përfshirë faktorët për kryerjen e saj: kloroplastet me klorofilin, materiet minerale, ujin dhe rrezatimi diellor. - Përcakton dhe ndërlihd dallimet në mes të proceseve të fotosintezës dhe kemosintezës. - Sqaron dhe interpreton procesin e frymëmarrjes qelizore përfshirë transformimet e molekulës së ATP-së në qelizë; - Krahason dhe vlerëson dallimet kryesore në mes të frymëmarrjes aerobe dhe asaj anaerobe (fermentimit).
Trashëgimia dhe gjenetika	<ul style="list-style-type: none"> - Përkufizon dhe përshkruan rolin e trashëgimisë në zhvillimin e botës së gjallë. - Përshkruan dhe interpreton ndërtimin e ADN-së dhe ARN-së si molekula bazë e trashëgimisë në botën e gjallë bazuar në: tipet e nukleotideve, sheqerin bazë dhe lidhjet hidrogjenore. - Dizajnon dhe organizon procesin e replikimit të ADN-së me proceset e transkriptimit dhe translatimit në procesin e sintezës

	<p>Inxhinieringu gjenetik</p>	<p>së proteinave si dhe rolin e enzimeve respektive në këto procese.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dallon dhe ilustron termat bazë të trashëgimisë: kodi gjenetik, kodon, antikodon, gjenotipet dhe fenotipet, veçorive trashëguese dhe atyre jo-trashëguese, kryqëzimin dhe hibridizimin. - Përshkruan dhe zbaton në praktikë ligjshmëritë bazë gjenetike të Mendelit mbi trashëgiminë dhe bartjen e karakteristikave dominante dhe atyre recesive, duke zgjedh detyra mbi bartjen e vetive trashëguese në gjeneratat P, F1 dhe F2, sipas shembujve të dhënë konkret. - Interpreton dhe analizon mënyrat e trashëgimisë të lidhura për seksin, ko-dominimin dhe dominimin jo të plotë, diploidinë dhe poliploidinë, aneuploidin (heteroploidin). - Kupton dhe identifikon mutacionet kromozomale në autozome dhe në kromozomet e seksit me zhvillimet në trungun familjar proceset e rekombinimit të gjeneve. - Identifikon dhe liston faktorët e brendshëm dhe të mjedisit të jashtëm që ndikojnë në paraqitjen e mutacioneve kromozomale. - Përdor dijet për të identifikuar manipulimin me gjene dhe rastet e defekteve dhe disa nga sëmundjet më të zakonshme me bazë gjenetike të njeriu dhe sindromet specifike. - Përkufizon dhe vlerëson rolin e inxhinieringut gjenetik të bimët, shtazët, terapinë e gjeneve, përfshirë procesin e klonimit sipas modelit të deles Dolly dhe gjykon problemet etike dhe praktike të klonimit. - Përkufizon rolin dhe rëndësinë e aplikimit të bioteknologjisë në prodhimin e medikamenteve, proteinave, hormoneve, resurseve energjetike (biogazi) etj. - Përkufizon rolin dhe rëndësinë e aplikimit të bionikës dhe bioarkitekturës në ndërtimin e instrumenteve optike, fluturse, nëndetëseve, ndërtesave, urave etj.
--	-------------------------------	--

	Evolucion	<ul style="list-style-type: none"> - Përkufizon dhe përcakton evolucionin si forcën shtytëse të jetës së gjallë dhe diversitetit në planetin tonë bazuar në teorinë e Darvinit. - Përcakton dhe përshkruan shfaqjen dhe mbizotrimin e grupeve kryesore të qenieve të gjalla gjatë periudhave gjeologjike të zhvillimit jetës në Tokë. - Përshkruan dhe interpreton provat dhe evidencat anatomiko-krahasuese, embriologjike, fiziologjike, biokimike dhe evidence fosile për zhvillimin evolutiv. - Ilustron dhe diferencon përmes shembujve konkret konceptet e ontogenezës dhe filogenezës gjatë evolucionit; - Përcakton dhe argumenton rolin e seleksionimit natyror si forca kryesore e zhvillimit evolutiv, përfshirë shembuj konkret të seleksionimit natyror dhe artificial. Ilustron dhe përshkruan format dhe rrugët e krijimit të specieve të reja në natyrë (speciacionin). - Kupton dhe aplikon zhvillimin e pemës gjenealogjike të primatëve. - Dizajnon dhe ilustron trungun e vet familjar mbi bazën e informatave në dispozicion.
	Edukimi shëndetësor	<ul style="list-style-type: none"> - Dallon ndryshimet psikologjike në pubertet. - Identifikon praktikat tradicionale lidhura me organet gjenitale. - Gjykon për pasojat e shtatzënisë se hershme tek te dy gjinitë. - Përshkruan metodat dhe mjetet kontraceptive. - Vlerëson rolet gjinore dhe variacionet në preferencat seksuale. - Përshkruan të drejtat seksuale dhe krahason normat shoqërore. - Dallon rreziqet e sjellëve seksuale, higjienën personale,

		organeve seksuale dhe ndikimin e tyre në shëndet. - Gjykon për rreziqet e IST dhe HIV-AIDS.
--	--	--

Udhëzime metodologjike

Për zbatimin praktik të planifikimit mësimor për shkencat natyrore-lënda biologji, qoftë brenda orës mësimore, por edhe jashtë saj në realizimin e aktiviteteve kurrikulare poashtu edhe aktiviteteve jashtëkurrikulare, nevojitet përdorim adekuat i metodologjive të mësimdhënies dhe mësimnxënies. Rezultatet e të nxënësve për shkallë (kompetencat) RNK, rezultatet e të nxënësve për fushë (RNF-të)-shkencat e natyrës, gjegjësisht rezultatet lëndore (RNL) - paraqesin jo vetëm pika referente për përzgjedhjen e metodologjive duke u harmonizuar njëra me tjetrën në procesin e mësimdhënies dhe mësimnxënies e në kontekst të filozofisë dhe parimeve të KK-së.

Suksesi i nxënësve në lëndët e shkencave të natyrës varet nga puna dhe angazhimi i mësimdhënësit dhe nxënësve. Kjo arrihet duke përdorur çasje ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse, metoda, teknika e forma tjera të punës. Për këtë qëllim zbatohet një kompleks i tërë procedurash, si: informacioni i ri, ushtrime, detyra, punë me projekte e të tjera.

Përzgjedhja e metodave është kompetencë e mësimdhënësit të lëndës. Ajo bëhet në përshtatje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, me natyrën e përmbajtjes së temës mësimore, me bazën didaktike, me nivelin e formimit të nxënësve etj.

Shkencat e natyrës janë shkencë eksperimentale, prandaj është e preferuar që ligjshmëritë, aty ku është e mundur, të shpjegohen duke u shërbyer me provë, demonstrim apo eksperiment në bashkëpunim me nxënësit, kurse arsimtari duhet të ketë rol udhëheqës.

Metodat, teknikat dhe format e punës me nxënësit duhet të jenë në funksion të përvetësimit më të lehtë të përmbajtjeve mësimore, të njohurive, shprehive, shkathtësive, qëndrimeve dhe vlerave të tjera për të përballur sfidat jetësore.

Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore, sugjerohen këto çasje metodologjike të mëposhtme:

- Mësimdhënie e drejtëpërdrejtë (shpjegim, sqarim, ushtrime praktike dhe shembujt);
- Mësimdhënie jo e drejtëpërdrejtë (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve);
- Mësimdhënia me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve);
- Diskutimi dhe të nxënësve në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit);
- Mësimdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve;

- Të mësuarit përmes projekteve, punëve kërkimore në terren;
- Mësimdhënie përmes vrojtimit, demonstrimit dhe eksperimentit;
- Të mësuarit dhe të nxënësve përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit;
- Mësimdhënie që nxit hulumtimin e pavarur;
- Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale.

Arsimtari i udhëheq nxënësit ashtu që ata me aktivitetet e tyre në klasë, shkollë, laborator, natyrë etj., të mund të njohin, vrojtojnë, radhisin, masin, shënojnë, mbledhin të dhënat, eksperimentojnë, mbikëqyrin, mendojnë në mënyrë të pavarur, mbrojnë dhe argumentojnë mendimet e tyre, por duke u nisur gjithmonë nga parimet didaktike; prej të njohurës kah e pa njohura, prej të afërmit kah e largëta, prej të thjeshtës kah e përbëra, prej konkretes kah abstraktja, prej të veçantës kah e përgjithshmeja.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Çështjet ndërkurrikulare janë tema me interes të veçantë për shoqërinë, sa janë aktuale janë edhe të vazhdueshme. Ato i integrojnë fushat kurrikulare dhe lëndët mësimore me qëllim të përkrahjes së nxënësve që të kuptojnë dhe interpretojnë drejt proceset shoqërore dhe natyrore që ndodhin në shoqëri.

Çështjet ndërkurrikulare janë:

- Edukimi për media,
- Arsimimi për zhvillimin e qëndrueshëm, dhe
- Edukimi për paqe.

Edukimi për media i referohet përzgjedhjes dhe përdorimit të medieve për sigurimin dhe përpunimin e informacioneve të reja dhe të sakta, krijimin dhe përdorimin kritik të informatave për hulumtimet dhe zbulimet e reja shkencore. Çështja e edukimit për media përfshin përmbajtjet lidhur publikimet, shpërblimet dhe efektet e të arriturat në shkencë në nivelin kombëtar dhe ndërkombëtarë.

Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm i referohet temave me rëndësi të përgjithshme të cilat ndikojnë në marrjen e përgjegjësisë të nxënësve për qëndrim dhe veprim aktiv ndaj çështjeve, p.sh. në vetëdijësimin dhe ruajtjen e pasurive natyrore, në nivel lokal dhe global. Këtu hyjnë çështjet si : aspekti social, zhvillimit ekonomik dhe mjedisor.

Çështjet e zhvillimit të qëndrueshëm përfshijnë aspektet për të pasur mjedis të shëndetshëm që ndërlidhet me vetëdijësimin, veprimin qytetar dhe rëndësinë e shfrytëzimit të burimeve mjedisore si trashëgimi dhe kulturë e brezit të ardhshëm.

Edukimi për paqe i referohet kuptimit të diversiteteve në shoqëri si vlera shoqërore. Përmbajtjet për edukimin për paqe janë tolerance, harmonia dhe bashkëjetesa etnike fetare, kulturore, etj dhe të jetuarit në harmoni me mjedisin natyror; lufta kundër terrorizmit, e drejta humanitare, dinjiteti njerëzor, ndalimi i dhunës, parandalimi dhe zgjidhja e konflikteve.

Për më shumë shih *Kurrikulën bërthamë për arsimin e mesëm të lartë -Gjimnaze*

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është proces i grumbullimit sistematik, cilësor e sasior të informatave të arritjeve të nxënësve gjatë procesit të të nxënësve dhe nxjerrja e gjykimeve për to.

Vlerësimi është në funksion të:

- Sigurimit të informatave të nevojshme për përparimin e nxënësve dhe motivimit të tyre për të nxënë;
- Vlerësimi të punës praktike dhe demonstruese;
- Identifikimit të vështirësive gjatë procesit të të nxënësve;
- Nxjerrjes së përfundimeve për arritjet e nxënësve gjatë procesit të të nxënësve;
- Vetëvlerësimit të nxënësve ;
- Përmirësimit të mësimdhënies dhe të nxënësve.

Vlerësimi i nxënësve bëhet për përgjigjet me gojë dhe me shkrim, detyrat e shtëpisë, aftësitë e tij/saj gjatë punës së pavarur dhe në grup, provave, punës me projekte, punës praktike, punës në terren, punës kërkimore, llojeve të ndryshme të testeve etj. Format e vlerësimit duhet të jenë në përputhje me stilet e ndryshme të të nxënësve. Mësimdhënësi është i pavarur në përzgjedhjen e metodave, teknikave dhe instrumenteve të vlerësimit. Vlerësimi duhet të jetë transparent para nxënësve, prindërve dhe komunitetit. Instrument i rëndësishëm për vlerësim, vetëvlerësim dhe marrje të informacioneve të përparimit apo të ngecjes së nxënësve.

Mësimdhënësit e shkencave natyrore - biologji, për shkak të specifikave që ka lënda mësimore, duhet të përdorin sa më shumë instrumente vlerësuese, ku secili instrument vlerësues të ketë një standard dhe të jetë i specifikuar me kritere të hartuara nga vetë mësimdhënësit, (aktivi profesional, aktivi i mësimdhënësve) në harmoni me planin vlerësues të shkollës, i dalë nga plani vlerësues në nivel DKA-ve dhe me UA i miratuar nga MASHT-i.

Duke vlerësuar se vlerësimi është një çështje mjaft komplekse, mësimdhënësi vëzhdimisht duhet të kërkojë mundësi zhvillimi profesional, hulumtim të gjendjes, rishikim të kritereve për instrumentin vlerësues të përdorur, e mbi të gjitha të këtë gatishmëri të llogaridhënies para çdo grupi të interesit.

Mësimdhënësi harton plan vjetor për vlerësimin e nxënësve, i cili plan duhet të miratohet nga gjitha grupet e interesit (aktiviteti profesional, drejtorja e shkollës, nxënësit dhe prindërit) dhe të jetë transparent si dhe të ju shpërndalet në formë fizike gjitha palëve të interesuara.

Për të arritur synimin e Kurrikulës së re të Kosovës, të cilat burojnë nga çasja e bazuar në kompetenca, për të përmbushur filozofinë e kurrikulës e në veçanti për arritjen e rezultateve nga shkencat e natyrës, domosdoshmërisht duhet njohur sistemin e vlerësimit që është përcaktuar me UA i bazuar në kërkesat e KK-së.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave në shkencat e natyrës- biologji është e nevojshme të shfrytëzohen mjete dhe materiale të ndryshme mësimore si dhe mjedisi i përshtatshëm mësimor.

- Materiale tekstuale: teksti shkollor, fletore e punës, libri i mësuesit, udhëzues profesionalë, fjalorë, gazeta, revista, materiale psikopedagogjike, enciklopedi etj.;
- Mjete vizuale – pamore: tabelë shkrimi, fotografi, piktura, modele, makete, diagrame, mjete grafike etj.;
- Mjete auditive-dëgjimore: radioja, magnetofoni, telefoni, kasetofoni etj.;
- Mjete audiovizuale – pamore-dëgjimore: televizori, filmi, videoprojektori, kasetavideo, kompjuteri, interneti, teleteksti, CD-të, e-mail-i;
- Mjedisi mësimor (klasa, laborator, punëtorja, natyra, ferma etj.).

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Fizikë (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Shkenca e fizikë është veprimtari intelektual dhe praktike që përfshin studimin sistematik të strukturës dhe sjelljes së botës fizike dhe natyrore përmes vëzhgimeve dhe eksperimenteve.

Mësimi i Fizike për klasën e njëmbëdhjetë iu ofron nxënësve mundësi për të zhvilluar të kuptuarit e koncepteve dhe të proceseve shkencore, të praktikave të përdorura nga njeriu për zhvillimin e njohurive shkencore, të kontributit të shkencës në shoqëri dhe të zbatimeve të saj në jetën e përditshme.

Fizika është shkencë dinamike dhe evolutive prandaj diturit tona për natyrën vazhdimisht përparojnë në cilësi për këtë arsye ndihet nevoja për freskimin e vazhdueshëm të planit mësimor.

Kompetencat që zhvillon fusha e shkencave të natyrës, në të gjitha shkallët kontribuojnë në arritjen e kompetencave kryesore, në funksion të të nxënësve gjatë gjithë jetës.

Fusha kurrikulare „Shkencat e natyrës” në shkallën e V kurrikulare paraqet vazhdimësinë e asaj që është arritur në kuadër të shkolles fillore. Lënda mësimore, Fizika XI, më së shumti kontribuon në konceptin e fushës kurrikulare - „proceset fizike” por edhe në konceptet tjera.

Pikë referimi për lëndën Fizika XI, paraqesin rezultatet e të nxënësve të kompetencave dhe rezultatet e të nxënësve të fushës shkalla V kurrikulare.

Përmes mëimit të Fizikes, kontribuojmë që nxënësi të arrij kompetencat e synuara sipas Kurrikulës Bërthamë për shkallën e pestë dhe arritjen e rezultateve të fushës të parapara për klasën e njëmbëdhjetë.

Rezultatet lëndore, pika referente kanë temat: mekanika e fluideve, ligjshmëritë e rrymës elektrike dhe qarqeve elektrike, fushës magnetike dhe rrymës elektrike, induksionit elektromagnetik dhe elemente nga kozmologjia

Qëllimi

Programi në shkencat e natyrës ka për qëllim zhvillimi e kompetencave të nxënësve, duke gërshetuar të nxënësve teorik me metodat e hulumtimit (vrojtimit të drejtpërdrejtë të eksperimenteve në laborator ose në terren, burimeve të ndryshme mësimore, përpunimit të informatave dhe prezentimit të gjeturave etj.). Kjo iu mundëson nxënësve që aktivisht të zhvillojnë kompetencat e tyre dhe në sja të kërkimeve të kuptojnë, shpjegojnë dhe ndërhyjnë në ndërlidhjen e jetës me natyrën.

Qëllimet e fushës së shkencave të natyrës janë konceptuar në funksion të të nxënësve gjatë gjithë jetës. Përmes lëndës së fizikes XI nxënësit:

- zhvillojnë njohuritë dhe konceptet bazë për formimin shkencor në fushën e fizikës;
- zbatojnë njohuritë dhe aftësitë shkencore në mënyrë analitike, kritike dhe krijuese në problemet që kërkojnë zgjidhje dhe marrje vendimesh;
- vlerësojnë kontributin e shkencës dhe të teknologjisë për mirëqenien e njeriut dhe të shoqërisë;
- shpjegojnë proceset përmes katër bashkëveprimeve (gravitetit, elektromagnetik, bërthamor dhe bashkëveprimi i dobët);
- përdorin teknologjinë e informacionit dhe të komunikimit, si mjet për sigurimin dhe komunikimin e informacionit;
- shpjegojnë rolin e shkencës në zhvillimin e qëndrueshëm, si edhe në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit.

Të gjitha këto aftësi, shkathtësi, qëndrime, vlera dhe motivim, arrihen duke synuar kompetencat e përgjithshme të parapara për shkallën e caktuar, dhe në mënyrë të veçantë përmes shkencave natyrore – të përmbledhura në rezultate të të nxënësve për lëndë.

Temat dhe rezultatet e të nxënësve

Përmbajtja e lëndës së fizikës është organizuar sipas koncepteve, temave dhe rezultateve të të nxënësve lëndor (RNL). Ndërtimi i përmbajtjes së lëndës përfshin gjashtë koncepte, të zërthyera në koncepte specifike (domeni), në tema dhe rezultateve të të nxënësve lëndor me anë të të cilave përfshihet fundamenti i fushës së shkencës në lëndën përkatëse.

Konceptet	Temat	Rezultatet e të nxënësve
Proceset fizike	Mekanika e fluideve	<p>I dhe III. Nxënësi: -përshkruan veçmas ndërtimin grimcorë të lëndës së të tri gjendjeve agregate. -shpjegon shtypjen në lëngje, demonstron bartjen e saj në të gjitha drejtëtimet dhe analizon shembuj të zbatimit në jetën e përditshme. -shpjegon matjen e shtypjes atmosferike (eksperimenti i Toriçelit) si rrjedhojë e peshës së gazeve përbërës. -njehson shtytjen e trupit të zhytur në lëng dhe analizon, zhytjen, pluskimin dhe notimin e tij. -demonstron përcaktimin e dendësisë së trupit të zhytur në lëng me ndihmën e shtytjes.</p>

		<p>-tregon ecurinë e përfitimit të ekuacioneve të rrymimit të fluidit ideal.</p> <p>-paraqet shembuj të zbatimit të rrymimit të fluidit ideal në fushë të gravitetit.</p> <p>-demonstron rrymimin e fluidit real me ndihmën e enës cilindrike me kanjelë të mbushur me lëng viskoz.</p>
	Rryma njëkahore dhe qarqet elektrike	<p>I dhe IV.</p> <p>-përkufizon ngarkesën elektrike me ndihmën e vetive të saj, vijat e fushës, fluksin dhe demonstron mënyrat e ngarkimit të trupit me elektricitet.</p> <p>-dallon burimet e rrymës njëkahore nga burimet e rrymës alternative.</p> <p>-demonstron qarkun e thjeshtë elektrik dhe lidhjen e instrumenteve matëse në të.</p> <p>-shpjegon lëvizjen e ngarkesave në metale, rezistencën elektrike dhe ligjin e Ohmit për pjesë të qarkut.</p> <p>-demonstron ligjin e Ohmit për pjesë të qarkut dhe dallon formën e tij për tërë qarkun elektrik.</p> <p>-përkufizon punën, fuqinë, ligjin e Joule-it, efektet e rrymës dhe koeficientin e shfrytëzimit të rrymës njëkahore në aparate elektrike.</p> <p>-demonstron lidhjen në varg dhe në paralel të shpenzuesve elektrik.</p> <p>-zgjidhë detyra numerike për lidhje të ndryshme të rezistorëve dhe për fuqi elektrike.</p>
	Fushat magnetike	<p>I dhe III.</p> <p>-demonstron fushën magnetike të magnetëve të përhershëm me ndihmën e limaturës dhe fushën magnetike të rrymës elektrike me ndihmën e gjilperës magnetike, (eksperimenti i Oerstedit).</p> <p>-krahason me ilustrim, vijat e fushës magnetike të magnetit të përhershëm në formë shufre, me vijat elektrike të ngarkesave pikësore të kundërta dhe me vijat e fushës magnetike të Tokës.</p> <p>-demonstron ligjin e forcës së veprimit të fushës magnetike të magnetit të përhershëm në përçuesin me rrymë brenda saj dhe përcakton kahun dhe intensitetin e veprimit.</p> <p>-demonstron ndërtimin e elektromagnetit dhe tregon mundësitë e zbatimit të tij në përditshmëri.</p> <p>-njehson forcën e Lorencit me ndihmën e forcës së Amperit dhe trajton lëvizjen e ngarkesës në fushë magnetike.</p>
	Induksioni	<p>I, III dhe IV.</p> <p>-demonstron shembuj të ndërrimit të fluksit magnetik për përfitim të rrymës së indukuar.</p>

	elektromagnetik (EM)	<p>-demonstron formulimin e ligjit të Faradeit për induksion elektromagnetik dhe rregullën e Lencit.</p> <p>-përshkruan gjenerimin e rrymës alternative dhe paraqet vetitë themelore të saj.</p> <p>-vizaton qarkun elektrik alternativ me rezistencë të omit, induktive dhe capacitive, shkruan shprehjet për tension dhe intensitet për qark të omit dhe vizaton lakoret.</p> <p>-shpjegon transformatorin dhe shkruan formulat gjegjëse për tension, intensitet dhe numër të dredhave në hyrje-daljen e tij.</p> <p>-shpjegon bartjen e rrymës alternative në largësi dhe përparsit ndaj rrymës njëkahore.</p>
	Struktura e atomit	<p>III dhe IV.</p> <p>-shpjegon zhvillimin e mendimit njerëzor për ndërtimin e atomit nga lashtësia deri në fillim të shek. XX.</p> <p>-tregon veçoritë themelore të bërthamës së atomit dhe strukturës së saj.</p> <p>-shpjegon ligjin e zbërthimit radioaktiv.</p> <p>-përshkruan llojet e zbërthimit spontan radioaktiv.</p> <p>-dallon izotopet, izotonet, izobaret dhe izomeret dhe shpjegon zbatimin e izotopeve në arkeologji, bujqësi dhe mjekësi.</p>
	Kozmologjia	<p>V.</p> <p>-përshkruan sistemin gjeocentrik të Ptolemeut, astronominë në mesjetë dhe reformën e Kopernikut.</p> <p>-ilustron yjësitë e qiellit tonë në stinët e ndyrshme vitit dhe orientimin me ndihmën e yjeve, Hënës dhe Diellit.</p> <p>-shpjegon kontributin e T. Brahes, J. Keplerit, G. Galileit dhe I. Njutonit për shpjegimin e lëvizjes së planeteve rreth Diellit dhe forcës bashkëvepruese mes tyre.</p> <p>-tregon vetitë themelore të trupave të sistemit diellor dhe origjinën e krijimit të tij.</p> <p>-shpjegon burimet e energjisë diellore dhe zhvillimin evolutiv të tij.</p> <p>-paraqet të dhënat themelore për ndërtimin e Galaktikës sonë të cilës i përket sistemi diellor.</p> <p>-vlerëson se Gjithësia përbëhet nga miljarda galaktika tjera të cilat largohen në mes veti, sa më larg aq më shpejtë.</p> <p>Tërsisht: R.N. 27 Demonstrime 12</p>

Udhëzime metodologjike

Për zbatimin praktik të planifikimit mësimor për shkencat natyrore- fizike, qoftë brenda orës mësimore, por edhe jashtë saj në realizimin e aktiviteteve kurrikulare poashtu aktiviteteve jashtëkurrikulare, nevojitet përzgjedhja e metodologjive duke u harmonizuar me rezultatet e pritshme në procesin e mësimdhënies dhe mësimnxënies e në kontekst të filozofisë dhe parimeve të KK-së.

Suksesi i nxënësve në lëndët e shkencave të natyrës varet nga puna dhe angazhimi i mësimdhënësit dhe nxënësve. Kjo arrihet duke përdorur qasje ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse, metoda, teknika e forma të shumëllojta të punës. Për këtë qëllim zbatohet një kompleks i tërë procedurash, si: informacion i ri, ushtrime, detyra, punë me projekte, punë praktike e të tjera.

Përzgjedhja e metodave është kompetencë e mësimdhënësit të lëndës. Ajo bëhet në përshtatje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, me natyrën e përmbajtjes së temës mësimore, me bazën didaktike, me nivelin e formimit të nxënësve etj.

Shkencat e natyrës janë shkenca eksperimentale, prandaj është e preferuar që ligjshmëritë, aty ku është e mundur, të shpjegohen duke u shërbyer me provë, demonstrim apo eksperiment në bashkëpunim me nxënësit, kurse arsimtari duhet të ketë rol udhëheqës. Suksesi i nxënësve në lëndët e shkencave të natyrës varet nga puna dhe angazhimi i mësimdhënësit dhe nxënësve. Kjo arrihet duke përdorur qasje ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse.

Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore, sugjerohen disa metoda, forma dhe teknika të ndryshme të punës, si:

Mësimdhënie e drejtëpërdrejtë (shpjegim, sqarim, ushtrime praktike dhe shembujt);

* Mësimdhënie jo e drejtëpërdrejtë (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve);

* Mësimdhënia me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve);

* Diskutimi dhe të nxënit në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit);

* Mësimdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve;

* Të mësuarit përmes projekteve, punëve kërkimore në terren;

* Mësimdhënie përmes vrojtimit, demonstrimit dhe eksperimentit;

* Të mësuarit dhe të nxënit përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit;

* Mësimdhënie që nxit hulumtimin e pavarur;

* Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale.

Metodat, teknikat, strategjitë e të nxënit në lëndën e fizikës janë faktorë të rëndësishëm për një nxënie të suksesshme që nxit interesin, gjithëpërfshirjen, ndërveprimin dhe punën kërkimore të nxënësve.

Përzgjedhja dhe përdorimi i tyre nga mësuesit luan një rol të rëndësishëm në zhvillimin e kompetencave të nxënësve, duke respektuar stilet e ndryshme të të nxënësve të tyre.

Në lëndën e fizikës, kërkimi shkencor është baza e kompetencave.

Metodat që mund të përdoren janë:

- vëzhgimi,
- modelimi,
- metodat eksperimentale dhe empirike,
- formimi i një ideje (hipoteza)
- përdorimi i TIK-ut.

Këto metoda nuk mund të përdoren pa u kombinuar me njëra-tjetrën.

Metoda e vëzhgimit - është një metodë që i ndihmon nxënësit në formimin e koncepteve shkencore. Nëpërmjet kësaj metode nxënësit bëjnë lidhjen ndërmjet koncepteve abstrakte dhe objekteve, organizmave apo dukurive të botës reale. Kur vëzhgojnë objekte, organizma apo dukuri, nxënësit përdorin njohuritë shkencore. Vëzhgimet i ndihmojnë ata për të krijuar përfytyrime të qëndrueshme për botën që na rrethon. Vëzhgimet në natyrë i nxisin nxënësit të punojnë në mënyrë shkencore, të ngrenë hipoteza dhe t'i testojnë ato. Vëzhgimi është hapi i parë i një hetimi, eksperimenti apo studimi.

Modelimi- nënkupton ndërtimin e një situatë abstrakte që është e vështirë për t'u vëzhguar ose e pamundur për t'u parë. Ky modelim paraqitet nëpërmjet një teksti, vizatimi, formule matematikore, ekuacioni në formën e një softwar programi etj. Ka shumë rëndësi të kuptohet situata në të cilën është krijuar modelimi. Përveç të tjerave, modelimi duhet t'i ndihmojë nxënësit të kuptojnë realitetin, të shpjegojnë karakteristikat e këtij realiteti dhe të parashikojnë një dukuri.

Metoda eksperimentale- fillon me shpjegime teorike shkencore dhe vazhdon me demonstrimin e eksperimentit. Qëllimi i procedurës është të identifikojë dhe të krahasojë elementet e vëzhgueshme sasiore dhe të kontrollojë vërtetësinë e hipotezave të ngritura. Gjatë përdorimit të kësaj metode, nxënësit përdorin një sërë aparaturash për të bërë matje, si dhe tregojnë kujdes gjatë përdorimit të tyre.

Metoda empirike- bazohet në modelet intuitive dhe siguron një mënyrë për të eksploruar elementet e një problemi. Kjo metodë udhëheq ide, hipoteza, teori dhe teknika të reja për një studim kërkimor më të detajuar.

Projektet- janë veprimtari e të nxënësve nëpërmjet të cilave nxënësit zbulojnë objektet, proceset apo dukuritë.

TIK (teknologjia e informacionit)- mbështet procesin kërkues, rrit cilësinë e të nxënësve të nxënësve dhe siguron bashkëpunimin mes tyre. Përmes përdorimit të mjeteve digjitale, nxënësit

mund të eksplorojnë dhe të përceptojnë konceptet abstrakte, si dhe të zbulojnë marrëdhëniet ndërmjet objekteve dhe dukurive.

Format e punës:

- individuale,
- në çifte,
- në grupe të vogla, dhe
- me të gjithë nxënësit.

Arsimtari i udhëheq nxënësit ashtu që, ata me aktivitetet e tyre në klasë, shkollë, laborator, natyrë etj., të mund të njohin, vrojtojnë, radhisin, masin, shënojnë, mbledhin të dhënat, eksperimentojnë, mbikëqyrin, mendojnë në mënyrë të pavarur, mbrojnë dhe argumentojnë mendimet e tyre, por duke u nisur gjithmonë nga parimet didaktike: prej të njohurës kah e pa njohura, prej të afërmes kah e largëta, prej të thjeshtës kah e përbëra, prej konkretes kah abstraktja, prej të veçantës kah e përgjithshmeja.

Konceptimi i programit të fushës së shkencave natyrore është mbështetur në parime të mirëfillta të integritetit si mes lëndëve të vetë fushës ashtu dhe të fushës me fushat e tjera.

Për t'i siguruar nxënësit një mësim të integruar është e rëndësishme lidhja e fushës së shkencave natyrore me fushat e tjera dhe specifikisht me lëndët e këtyre fushave.

Nxënësi nuk mund të perceptojë realitetin dhe të njohë botën, që e rrethon, vetëm nëpërmjet studimit të lëndëve që i përkasin fushës së shkencave natyrore. Fusha e shkencave natyrore është ngushtësisht e lidhur **me fushën e matematikës**.

Matematika u ofron lëndëve të shkencave natyrore shumë njohuri që janë të përdorshme për studimin e saj. Për shembull: kur nxënësi kryen një kërkim shkencor, i duhet shpesh të bëjë matje, llogaritje, të gjejë mesataren aritmetike, të zotërojë koncepte të gjeometrisë së zbatuar, si dhe të vizualizojë hapësirën. Nxënësi përdor gjuhën matematikore për të shpjeguar ligjet e fizikës dhe për të vendosur lidhjen ndërmjet ndryshoreve, si p.sh., në fizikë ndërmjet forcës, masës dhe nxitimit. Përdorimi i grafikëve, simboleve, formulave e bëjnë matematikën një pasuri të madhe në shërbim të shkencave të natyrës. Gjithashtu, duke studiuar shkencat e natyrës, nxënësi zhvillon kompetencat e problemzgjdhjes, hetimit, arsyetimit logjik, lidhjes konceptuale ndërmjet madhësive, si dhe modelimeve.

Gjuhët dhe komunikimi

Për të analizuar dhe vlerësuar rezultatet gjatë studimit të dukurive dhe ligjeve në shkencat natyrore nxënësi duhet të zhvillojë kompetencën e komunikimit dhe të përdorë drejt gjuhën dhe terminologjinë e shkencës. Nëse nxënësi lexon, shkruan apo shpreh rrjedhshëm mendimet e tij rreth informacioneve shkencore mbi gjithësinë, lëndët, ndotësitë e ajrit, ujit etj., ai zhvillon saktë kompetencën e komunikimit në gjuhën shqipe, që ndjeshëm zhvillohet në fushën **“Gjuhët dhe komunikimi”**. Edhe lëndët e shkencave të natyrës kontribuojnë në zgjerimin dhe përpunimin e

fjalorit të nxënësit duke e nxitur atë të parashtojë qartë dhe saktësisht idetë e tij, me gojë ose me shkrim. Punët praktike dhe eksperimentale, të cilat janë bazë për zhvillimin e kompetencave të kësaj fushe, i japin nxënësit mundësinë që të zhvillojë kompetencën e komunikimit gjuhësor dhe të pasurojë fjalorin terminologjik përmes diskutimeve mbi përshkrimin e punëve praktike dhe laboratorike dhe shpjegimit të rezultateve të tij. Termat e ndryshme , që përdoren në fushën e shkencave të natyrës, janë specifike për fushën dhe ndihmojnë nxënësin për zhvillimin e kompetencës së komunikimit në gjuhën dhe terminologjinë e saj.

Lidhja e kompetencave të fushës së shkencave natyrore me kompetencat e fushave të tjera, si:

Shoqëria dhe mjedisi

Trajton mjedisin natyror-shoqëror si një pasuri, e cila duhet të ruhet dhe të shfrytëzohet për të mirat e shoqërisë.

Edukata fizike, sportet dhe shëndeti Mbron shëndetin duke respektuar rregullat e lëvizjeve trupore, aktiviteteve sportive individuale dhe kolektive si dhe të organizimit të pushimit.

Jeta dhe puna

Bashkëpunon në mënyrë aktive në arritjen e objektivave të përcaktuara, duke shfaqur shkathtësi manovruese në përdorimin e veglave, pajisjeve dhe teknologjisë së informacionit dhe të komunikimit për të marrë informacione gjatë hulumtimeve, mendim kritik, zgjidhjen e problemeve, vendimmarrje, kreativitet dhe inovacion.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Çështjet ndërkurrikulare janë tema me interes të veçantë për shoqërinë; sa janë aktuale, janë edhe të vazhdueshme. Ato i integrojnë fushat kurrikulare dhe lëndët mësimore me qëllim të përkrahjes së nxënësve që të kuptojnë dhe interpretojnë drejt proceset shoqërore dhe natyrore që ndodhin në shoqëri.

Temat ndërkurrikulare që mund të integrohen në *Kurrikulën e shkencave të natyrës* për këtë moshë të nxënësve janë:

- Edukimi për media
- Zhvillimi personal dhe aftësitë për jetë
- Arsimitimi për zhvillimin e qëndrueshëm

Edukimi për media

I referohet përdorimit të medieve për sigurimin e informacioneve të reja dhe të sakta, krijimin dhe përdorimin e informatave për hulumtimet dhe zbulimet e reja shkencore. Tema e edukimit

për media përfshin përmbajtjet lidhur publikimet, shpërblimet për të arriturat në shkencë në nivelin kombëtar dhe ndërkombëtarë.

Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm

I referohet temave me rëndësi të përgjithshme të cilat ndikojnë në ndërgjegjësimin e të rinjve/nxënësve për një qëndrim aktiv ndaj çështjeve në vetëdijësimin dhe ruajtjen e pasurive natyrore, në nivel lokal dhe global. Këtu hyjnë çështjet si : aspekti social, zhvillimi ekonomik dhe mjedisor.

Çështjet e zhvillimit të qëndrueshëm përfshijnë aspektet për të pasur mjedis të shëndetshëm që ndërlikohet me vetëdijësimin dhe rëndësinë e shfrytëzimit të burimeve mjedisore si trashëgimi e brezit të ardhshëm.

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është proces i grumbullimit sistematik, cilësor e sasior të informatave të arritjeve të nxënësve gjatë procesit të të nxënësve dhe nxjerrja e gjykimeve për to.

Vlerësimi është në funksion të:

- sigurimit të informatave të nevojshme për përparimin e nxënësve dhe motivimit të tyre për të nxënë;
- Vlerësimi i punës praktike dhe demonstruese.
- identifikimit të vështirësive gjatë procesit të të nxënësve;
- nxjerrjes së përfundimeve për arritjet e nxënësve gjatë procesit të të nxënësve;
- vetëvlerësimit të nxënësve, si dhe
- përmirësimit të mësimdhënies dhe të nxënësve.

Vlerësimi mund të klasifikohet në vlerësim formues, përmbledhës dhe përmyllës.

- **Vlerësimi formues** (vlerësimi për të nxënë)- kryhet në mënyrë të vazhdueshme për marrjen e informacioneve të arritjeve të nxënësve gjatë çdo veprimtarie mësimore.
- **Vlerësimi diagnostikues** - përdoret për marrjen e informacioneve të arritjes së nxënësve për shkallën e përvetësimit të njohurive, shkathtësive, shprehive, qëndrimeve dhe vlerave dhe i ndihmon mësimdhënësit në punën e mëtejshme.
- **Vlerësimi motivues** - përdoret për nxitjen e interesimit dhe dëshirën e nxënësve për të nxënë.

- **Vlerësimi përmbledhës** (vlerësimi i të nxëniet) - përfshin aktivitetin e përgjithshëm të të nxëniet të nxënësve. Vlerësimi përmbledhës bëhet në fund të periudhave të caktuara (gjysmëvjetor, në fund të vitit etj.).

Vlerësimi i nxënësit me notë bëhet për përgjigjet me gojë dhe me shkrim, detyrat e shtëpisë, aftësitë gjatë punës së pavarur dhe në grup, provave, punës me projekte etj. Format e vlerësimit duhet të jenë në përputhje me stilet e ndryshme të të nxëniet. Mësimdhënësi është i pavarur në përzgjedhjen e metodave, teknikave dhe instrumenteve të vlerësimit. Vlerësimi duhet të jetë transparent para nxënësve, prindërve dhe komunitetit.

Mësimdhënësit e shkencave natyrore-fizike, për shkak të specifikave që ka lënda mësimore, duhet të përdorin sa më shumë instrumente vlerësuese, ku secili instrument vlerësues të ketë një standard dhe të jetë i specifikuar me kritere i hartuara nga vetë mësimdhënësit (aktivi profesional, aktivi i mësimdhënësve), në harmoni me planin vlerësues të shkollës i dalë nga plani vlerësues në nivel DKA-ve dhe me UA i miratuar nga MASHT-i.

Duke vlerësuar se vlerësimi është një çështje mjaft komplekse, mësimdhënësi vazhdimisht duhet të kërkojë mundësi zhvillimi profesional, hulumtim të gjendjës, rishikim të kriterëve për instrumentin vlerësues të përdorur, e mbi të gjitha të këtë gadishmëri të llogaridhenies para çdo grupi të interesit.

Mësimdhënësi harton plan vjetor për vlerësimin e nxënësve, i cili plan duhet të miratohet nga gjitha grupet e interesit (aktivi profesional, drejtorja e shkollës, nxënësit dhe prindërit), dhe të jetë transparent si dhe të ju shpërndahet në formë fizike gjitha palëve të interesuara.

Për të arritur synimin e Kurrikulës së re të Kosovës, të cilat burojnë nga çasja e bazuar në kompetenca, për të përmbushur filozofinë e kurrikulës e në veqanti për arritjen e rezultateve nga shkencat e natyrës, domosdoshmërisht duhet njohur sistemin e vlerësimit që është përcaktuar me UA i bazuar në kërkesat e KK-së.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave në shkencat e natyrës- fizike është e nevojshme të shfrytëzohen mjete dhe materiale të ndryshme mësimore si dhe mjedis i përshtatshëm mësimor.

Materialet didaktike dhe burimet e mjetet mësimore kryesore :

- Materiale tekstuale: teksti shkollor, fletore e punës, libri i mësuesit, udhëzues profesionalë, fjalorë, gazeta, revista, materiale psiko-pedagogjike, enciklopedi etj.;
- Mjete vizuale – pamore: tabelë shkrimi, fotografi, piktura, modele, makete, diagrame, mjete grafike etj.;

- Mjete auditive-dëgjimore: radioja, magnetofoni, telefoni, kasetofoni etj.;
- Mjete audiovizuale – pamore-dëgjimore: televizori, filmi, videoprojektori, kasetavideo, kompjuteri, interneti, teleteksti, CD-të, e-mail-i;
- Mjedisë mësimor (klasa, laborator, punëtorja, natyra, ferma etj.).

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Fizikë (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Shkenca është veprimtari intelektual dhe praktike që përfshin studimin sistematik të strukturës dhe sjelljes së botës fizike dhe natyrore përmes vëzhgimeve dhe eksperimenteve.

Fizika për klasën e njëmbëdhjetë (shkencat e natyrës) iu ofron nxënësve mundësi për të zhvilluar të kuptuarit e koncepteve dhe të proceseve shkencore, të praktikave të përdorura nga njeriu për zhvillimin e njohurive shkencore, të kontributit të shkencës në shoqëri dhe të zbatimeve të saj në jetën e përditshme.

Fizika është shkencë dinamike dhe evolutive prandaj dituritë tona për natyrën vazhdimisht përparojnë në cilësi. Për këtë arsye ndihet nevoja për freskimin e vazhueshëm të planit mësimor. Kompetencat që zhvillon fusha e shkencave të natyrës, në të gjitha shkallët, kontribuojnë në arritjen e kompetencave kryesore, në funksion të të nxënësve gjatë gjithë jetës.

Fusha kurrikulare *Shkencat e natyrës*, në shkallën e V kurrikulare paraqet vazhdimësinë e asaj që është arritur në kuadër të shkollës fillore. Lënda mësimore, Fizika XI, më së shumti kontribuon në konceptin e fushës kurrikulare - „proceset fizike” por edhe në konceptet tjera. Pikë referimi për lëndën Fizika XI, paraqesin rezultatet e të nxënësve të kompetencave dhe rezultatet e të nxënësve të fushës, shkalla V kurrikulare.

Përmes mëimit të Fizikës, kontribuojmë që nxënësi të arrij kompetencat e synuara sipas Kurrikulës Bërthamë për shkallën V dhe arritjen e rezultateve të fushës të parapara për klasën XI.

Rezultatet lëndore, pika referente kanë temat: mekanika e fluideve, ligjshmëritë e rrymës elektrike dhe qarqeve elektrike, fushës magnetike dhe rrymës elektrike dhe induksionit elektromagnetik si dhe elemente nga kozmologjia.

Qëllimi

Programi në shkencat e natyrës ka për qëllim zhvillimin e kompetencave të nxënësve, duke gërrshetur të nxënësve teorik me metodat e hulumtimit (vrojtimit të drejtpërdrejtë të eksperimenteve në laborator ose në terren, burimeve të ndryshme mësimore, përpunimit të informatave dhe prezentimit të të gjeturave etj.). Kjo iu mundëson nxënësve që aktivisht të zhvillojnë kompetencat e tyre dhe në sja të kërkimeve të kuptojnë, shpjegojnë dhe ndërhyjnë në ndërlidhjen e jetës me natyrën.

Qëllimet e fushës së shkencave të natyrës janë konceptuar në funksion të të nxënësve gjatë gjithë jetës. Përmes lëndës së fizikës XI, nxënësve:

- zhvillojnë njohuritë dhe konceptet bazë për formimin shkencor në fushën e fizikës;

- zbatojnë njohuritë dhe aftësitë shkencore në mënyrë analitike, kritike dhe krijuese në problemet që kërkojnë zgjidhje dhe marrje vendimesh;
- vlerësojnë kontributin e shkencës dhe të teknologjisë për mirëqenien e njeriut dhe të shoqërisë;
- shpjegojnë proceset përmes katër bashkëveprimeve (gravitetit, elektromagnetik, bërthamor dhe bashkëveprimi i dobët);
- përdorin teknologjinë e informacionit dhe të komunikimit, si mjet për sigurimin dhe komunikimin e informacionit;
- shpjegojnë rolin e shkencës në zhvillimin e qëndrueshëm, si edhe në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit.

Të gjitha këto aftësi, shkathtësi, qëndrime, vlera dhe motivim, arrihen duke synuar kompetencat e përgjithshme të parapara për shkallën e caktuar, dhe në mënyrë të veçantë përmes shkencave natyrore, të përmbledhura në rezultate të të nxënimit për lëndë.

Temat dhe rezultatet e të nxënimit

Përmbajtja e lëndës së fizikës është organizuar sipas koncepteve, temave dhe rezultateve të të nxënimit lëndore (RNL). Ndërtimi i përmbajtjes së lëndës përfshin gjashtë koncepte, të zërthyera në koncepte specifike (domeni), në tema dhe rezultateve të të nxënimit lëndor, me anë të të cilave përfshihet fundamenti i fushës së shkencës në lëndën përkatëse.

Konceptet	Temat	Rezultatet e të nxënit
Proceset fizike	<p>1. Lëkundjet dhe valët</p>	<p>Nxënësi: I dhe IV.</p> <ul style="list-style-type: none"> -përshkruan lëvizjet lëkundëse, veçoritë themelore të tyre, ($x(t), v(t), a(t)$ dhe $F(x)$) dhe lidhshmërinë me lëvizje rrethore. -demonstron eksperimentalisht lidhshmërinë mes lëvizjes rrethore me shpejtësi konstante dhe lëkundjeve harmonike. -përcakton energjinë e lëkundjeve harmonike dhe analizon ligjin e ruajtjes së tyre. -trajton analitikisht dhe grafikisht shembuj të lëkundjeve të lira, të shuara dhe të detyrueshme. -demonstron eksperimentalisht varësinë e periodës së lavjerrësit matematik nga gjatësia e perit. -demonstron eksperimentalisht përcaktimin e nxitimit të rënjës së lirë me lavjerrës matematik. -demonstron eksperimentalisht kryerjen e lëkundjeve harmonike nga lavjerrësi matematik me amplitudë të vogël. -demonstron eksperimentalisht paraqitjen e dukurisë së rezonancës. -vizaton amplitudat e lëkundjeve të detyruara në mjedise me rezistencë të vogël, mesatare dhe shumë të madhe. -demonstron llojet e valëve mekanike, burimin e krijimit dhe veçoritë themelore të tyre. -shpreh shpejtësinë e përhapjes së valës në trupa dhe lëndë të të tri gjendjeve agregate, ekuacionin e tyre dhe lidhjen $v \sim \lambda$. -përcakton shprehjet për energji dhe intensitet të valëve. -shpjegon ligjin e reflektimit dhe ligjin e thyerjes së valëve, interferencën nga dy burime të lidhura dhe interferencën e krijuar me reflektim. -zgjidhë detyra numerike për dukuritë periodike në mjedise të vazhduara.
	<p>2. Zëri</p>	<ul style="list-style-type: none"> -përshkruan karakteristikat themelore objektive dhe subjektive të zërit. -përcakton shprehjet për intensitet energjetik të zërit dhe për dendësi të energjisë. -përfiton shprehjen për nivel të intenzitetit të zërit të bazuar në ligjin psiko-fizik të Weber-Fechnerit dhe analizon lakoret Fleçer- Manson. -krahason numerikisht intensitetet e zërave të ndryshëm. -demonstron eksperimentalisht përcaktimin e shpejtësisë së zërit në ajër me ndihmën e jehonës. -demonstron përcaktimin e shpejtësisë së zërit në ajër me ndihmën e rezonancës.

	<ul style="list-style-type: none"> -shpjegon arësyen e paraqitjes së valëve goditëse të zërit, (valët balistike). -trajton efektin e ndërrimit të frekuencës së burimit të zërit në lëvizje. -vlerëson me shembuj arritjet e zbatimit të ultrazërit në lëmenj të ndryshëm të jetës së njeriut. -përshkruan ndotjen zënore si problem bashkëkohor dhe debaton për një mjedis më të qetë. -zgjidhë detyra numerike për përhapje të zërit, nivel të intensitetit të tij dhe efekt të Dopplerit.
<p>3. Lëngjet në prehje dhe rrymimi i tyre</p>	<p>I.</p> <ul style="list-style-type: none"> -analizon forcat dhe shtypjet në fluidet në prehje dhe trajton ekperimentin e Toričelit. -demonstron ligjet e statikës së fluideve dhe reaksionin e rrymimit të tyre. -shpjegon shtytjen në trup të zhytur në lëng dhe analizon, zhytjen, pluskimin dhe notimin e tij. -shpjegon energjinë e sipërfaqes së lirë të lëngut, tensionin sipërfaqësor dhe dukuritë kapilarike. -demonstron matjen e tensionit sipërfaqësorë me metodën e gypit kapilarë. -përshkruan veçoritë themelore të rrymimit të fluidit ideal, homogjen dhe izotrop në fushë të gravitetit. -zbaton ligjin e ruajtjes së energjisë për shpjegimin e rrymimit të fluidit ideal. -tregon shembuj të zbatimit të rrymimit të fluidit ideal në natyrë dhe teknikë. -paraqet ligjet e rrymimit të fluidit real në fushë të gravitetit. -demonstron rrymimin e fluidit real me ndihmën e enës cilindrike me kanjelë të mbushur me lëng viskoz. -zgjidhë detyra numerike për lëngjet në prehje dhe rrymimet e tyre.
<p>4. Ngarkesat elektrike dhe rrymat njëkahore</p>	<p>I dhe IV.</p> <ul style="list-style-type: none"> -përkufizon ngarkesën elektrike me ndihmën e vetive të saj. -demonstron me veglëri elektrostatische mënyrat e ngarkimit të trupave me elektricitet. -shpjegon ligjin e bashkëveprimit të ngarkesave pikësore dhe vlerëson ngajshëmëritë mes fushës elektrike dhe fushës gravitacionale. -vizaton vijat elektrike të fushës së ngarkesave pozitive dhe negative, të dy ngarkesave të njëjta dhe të kundërta, vijat e fushës mes pllakave paralele me ngarkesa të kundërta dhe vijat elektrike mes përçuesit dhe Tokës. -përkufizon ligjin e Gausit si formë tjetër të ligjit të Kulonit, e zbaton për fushë elektrike brenda sferës së ngarkuar dhe nxjerr përfundime për kafazin e Faradeit.

		<p>-shqyrton punën e barjes së ngarkesës në fushë elektrike të ngarkesës pikësore dhe emërton madhësitë fizike që e përshkruajnë fushën elektrike në boshllëk.</p> <p>-vizaton sipërfaqet ekuipotenciale të ngarkesës pikësore dhe mes pllakave paralele dhe përcakton lidhjet mes potencialit, tensionit dhe fushës elektrike.</p> <p>-analizon lëvizjen e ngarkesës së lirë në fushë homogjene elektrike.</p> <p>-paraqet llojet e fushave fizike, ndarjen e tyre dhe rregullën e superponimit.</p> <p>-shpjegon fushën elektrike në mjedise, densitetin e energjisë së fushës dhe energjinë e fushës elektrike të kondenzatorit të rrafshtë.</p> <p>-përshkruan veçoritë e rrymës elektrike njëkahore dhe analizon madhësitë nga të cilat varet rezistenca e përçuesit metalik.</p> <p>-demonstron varësinë e rezistencës elektrike nga lloji i materialit dhe vetive tjera fizike dhe ligjin e Videman-Francit.</p> <p>-dallon kahun fizik dhe teknik të rrymës në qark dhe shpjegon ligjin e Omit për pjesë dhe tërë qarkun elektrik duke zbatuar ligjin e ruajtjes së energjisë.</p> <p>-demonstron vartësinë e shndërrimit të energjisë elektrike në nxehtësi nga lloji i shpenzuesit.</p> <p>-demonstron qarkun elektrik me një dy dhe tre shpenzues të lidhur në mënyra të mundshme dhe nxjerr përfundime për lidhje të tyre.</p> <p>-përkufizon punën, fuqinë, ligjin e Joulit, efektet e rrymës dhe koeficientin e shfrytëzimit të rrymës njëkahore në aparate elektrike.</p> <p>-shpjegon rregullat e rrymës njëkahore për nyje dhe syth dhe zbatimin e tyre për zgjidhjen e detyrave problemore për qark elektrik.</p> <p>-zgjidhë detyra problemore për ngarkesa elektrike dhe rryma njëkahore.</p>
	<p>5. Fushat magnetike</p>	<p>III dhe IV.</p> <p>-përshkruan veçoritë themelore të magnetëve të përheshëm dhe krahason vijat magnetike të shufrës, me vijat magnetike të Tokës dhe me vijat e fushës elektrike të dy ngarkesave të kundërta.</p> <p>-demonstron me ndihmën e limaturës, vijat magnetike të shufrës, të poleve magnetike të kundërta dhe poleve me të njëjtin emër.</p> <p>-demonstron zbulimin e Oerstedit për paraqitjen e fushës magnetike rreth përçuesit me rrymë dhe shënon shprehjet për fushë magnetike të përçuesit drejtvizor dhe solenoidit.</p> <p>-demonstron përcaktimin e kahut të vijave të fushës magnetike të përcjellësit drejtvizor me</p>

		<p>rrymë, të qarkut rrethorë dhe solenoidit.</p> <ul style="list-style-type: none"> -përkufizon analitikisht induksionin B me ndihmën e fluksit magnetik dhe me ndihmën e intensitetit të fushës magnetike të solenoidit. -analizon madhësitë që përcaktojnë fushën magnetike në mjedise, magnetizimin dhe ligjin e Kyri-Vajsit. -zgjidhë detyra problemore për fusha magnetike.
	<p>6. Forcat në fushën magnetike</p>	<p>III.</p> <ul style="list-style-type: none"> -interpretion shprehjet për forcën e bashkëveprimit ndërmjet poleve magnetike të veçuara dhe të dy ngarkesave që lëvizin me shpejtësi të ndryshme. -demonstron ligjin që përcakton forcën me të cilën fusha magnetike e magnetit të përhershëm vepron në përçuesin me rrymë brenda saj, përcakton kahun dhe shënon intensitetin e forcës. -përkufizon njësinë e induksionit magnetik me ndihmën e forcës së bashkëveprimit magnetik dhe elementit të rrymës. -demonstron forcën mekanike të bashkëveprimit reciprok mes dy përçuesve paralel me rrymë dhe e zbaton për përkufizimin e njësisë për intensitet të rrymës. -njehson forcën me të cilën fusha magnetike vepron në ngarkesa të lira dhe lidhjen e saj me forcën e Amperit. -analizon lëvizjen e ngarkesave të lira normal dhe paralel ndaj vijave të fushës magnetike. -zbaton forcën e Lorencit për shqyrtimin e veprimit të shpejtuesit rrethorë në grimca të ngarkuara (protoneve, joneve) dhe të spektrometrit të masës (veglëri për ndarjen e izotopeve). -shpjegon veprimin mbrojtës të fushës magnetike të Tokës nga era diellore dhe lidhjen e dritës polare me forcën e Lorencit. -zgjidhë detyra numerike për forcat në fushë magnetike.

	<p>7. Induksioni elektromagnetik (EM) dhe rryma alternative.</p>	<p>I dhe III.</p> <ul style="list-style-type: none"> -shpjegon mënyrat e mundshme të ndërrimit të fluksit magnetik për përfitimin e tensionit të indukuar. -njehson tensionin e indukuar EM, në skajet e përcuesit të drejtvizorë që lëvizë në fushë magnetike. -demonstron eksperimentalisht kuptimin e ligjit të Faradeit për induksion EM. -përfiton analitikisht ligjin e Faradeit për induksion EM nga ligji i ruajtjes së energjisë. -demonstron eksperimentalisht rregullën e Lencit. -demonstron dukurinë e paraqitjes së induksionit dhe vetëinduksionit dhe shënon shprehjet e tyre. -përfiton formulën për energji të fushës magnetike dhe densitetit të saj. -përshkruan parimin e punës së gjeneratorit dhe ilustron grafikisht vetitë e rrymës alternative. -njehson vlerat efektive të rrymës alternative. -analizon qarqet e rrymës alternative me rrezistencë të Omit, kapacitive dhe induktive dhe vizaton shfazimet përkatëse për tension dhe intensitetit të indukuar . -përcakton fuqinë e rrymës alternative dhe e krahason me fuqinë e rrymës njëkahore. -përshkruan transformatorin, zbatimin e tij dhe bartjen e rrymës alternative në largësi. -ilustron grafikisht gjenerimin e rrymës alternative trefazore dhe veçoritë themelore të saj. -zgjidhë detyra numerike për induksion EM dhe rrymë alternative.
--	---	---

	<p>8. Fusha elektromagnetike (EM)</p>	<p>I dhe III.</p> <ul style="list-style-type: none"> -përshkruan qarkun elektrik lëkundës dhe frekuencën vehtiake të tij. -tregon arësyen e shndërrimit të qarkut lëkundës rezonativ në qark të hapur. -njehson densitetin e energjisë së fushës EM. -njehson vlerën numerike të shpejtësinë së përhapjes së valëve EM në boshllëk. -emërton pjesët e spektrit të valëve EM sipas energjisë, temperaturës dhe ngjyrës. -tregon spektrin EM që e regjistron syri, ngjyrat e tij dhe shpjegon spektrat e burimeve të ndryshme të dritës. -renditë valët EM sipas aftësisë depërtuese në inde të gjalla dhe rrezikshmërisë prej tyre. -dallon veçoritë themelore të valëve mekanike nga veçoritë e valëve EM. -arësyeton konceptin e përhapjes së valës EM me të njëjtën shpejtësi si në boshllëk si në mjedisë të dendura. -shpjegon bartjen e informatave me ndihmën e valëve EM. -zgjidhë detyra për valët EM dhe përhapjen e tyre.
	<p>9. Fotometria dhe madhësitë fotometrike</p>	<ul style="list-style-type: none"> -përkufizon me ilustrim dhe në mënyrë analitike radianin dhe steradianin. -analizon lakoren e ndjeshmërisë së syrit ndaj gjatësive të caktuara valore, (ngjyrës). -trajton përkufizimin e intensitetit të dritës si njësi themelore ndërkombëtare e sistemit SI. -prezanton veçmas përkufizimet e çdonjerës madhësi fotometrike objektive dhe vizuale. -përfiton ligjin e Lambertit me ndihmën e intensitetit të dritës dhe ndriçimit. <p style="text-align: right;">(5) Tërsisht R.N:77 demonstrime 23</p>

Udhëzime metodologjike

Për zbatimin praktik të planifikimit mësimor për shkencat natyrore- fizike, qoftë brenda orës mësimore, por edhe jashtë saj në realizimin e aktiviteteve kurrikulare poashtu aktiviteteve jashtëkurrikulare, nevojitet përzgjedhja e metodologjive duke u harmonizuar me rezultatet e pritshme në procesin e mësimdhënies dhe mësimnxënies e në kontekst të filozofisë dhe parimeve të KK-së.

Suksesi i nxënësve në lëndët e shkencave të natyrës varet nga puna dhe angazhimi i mësimdhënësit dhe nxënësve. Kjo arrihet duke përdorur çasje ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse, metoda, teknika e forma të shumëllojta të punës. Për këtë qëllim zbatohet një kompleks i tërë procedurash, si: informacion i ri, ushtrime, detyra, punë me projekte, punë praktike e të tjera.

Përzgjedhja e metodave është kompetencë e mësimdhënësit të lëndës. Ajo bëhet në përshtatje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, me natyrën e përmbajtjes së temës mësimore, me bazën didaktike, me nivelin e formimit të nxënësve etj.

Shkencat e natyrës janë shkenca eksperimentale, prandaj është e preferuar që ligjshmëritë, aty ku është e mundur, të shpjegohen duke u shërbyer me provë, demonstrim apo eksperiment në bashkëpunim me nxënësit, kurse arsimtari duhet të ketë rol udhëheqës. Suksesi i nxënësve në lëndët e shkencave të natyrës varet nga puna dhe angazhimi i mësimdhënësit dhe nxënësve. Kjo arrihet duke përdorur çasje ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse.

Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore, sugjerohen disa metoda, forma dhe teknika të ndryshme të punës, si:

- * Mësimdhënie e drejtëpërdrejtë (shpjegim, sqarim, ushtrime praktike dhe shembujt);
- * Mësimdhënie jo e drejtëpërdrejtë (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve);
- * Mësimdhënia me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve);
- * Diskutimi dhe të nxënësve në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit);
- * Mësimdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve;
- * Të mësuarit përmes projekteve, punëve kërkimore në terren;
- * Mësimdhënie përmes vrojtimit, demonstrimit dhe eksperimentit;
- * Të mësuarit dhe të nxënësve përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit;
- * Mësimdhënie që nxit hulumtimin e pavarur;
- * Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale.

Metodat, teknikat, strategjitë e të nxënësve në këtë lëndë janë faktorë të rëndësishëm për një nxënie të suksesshme që nxit interesin, gjithëpërfshirjen, ndërveprimin dhe punën kërkimore të nxënësve.

Përzgjedhja dhe përdorimi i tyre nga mësuesit luan një rol të rëndësishëm në zhvillimin e kompetencave të nxënësve, duke respektuar stilet e ndryshme të të nxënësve të tyre. Kërkimi shkencor është baza e kompetencave.

Metodat që mund të përdoren në lëndën e fizikës janë:

- vëzhgimi,
- modelimi,
- metodat eksperimentale dhe empirike,
- formimi i një ideje (hipoteza), dhe
- përdorimi i TIK-ut.

Këto metoda nuk mund të përdoren pa u kombinuar me njëra-tjetrën.

Format e punës:

- individuale,
- në çifte,
- në grupe të vogla, dhe
- me të gjithë nxënësit.

Arsimtari i udhëheq nxënësit ashtu që, ata me aktivitetet e tyre në klasë, shkollë, laborator, natyrë etj., të mund të njohin, vrojtojnë, radhisin, masin, shënojnë, mbledhin të dhënat, eksperimentojnë, mbikëqyrin, mendojnë në mënyrë të pavarur, mbrojnë dhe argumentojnë mendimet e tyre, por duke u nisur gjithmonë nga parimet didaktike: prej të njohurës kah e pa njohura, prej të afërme kah e largëta, prej të thjeshtë kah e përbëra, prej konkretes kah abstraktja, prej të veçantës kah e përgjithshmeja.

Konceptimi i programit të fushës së shkencave natyrore është mbështetur në parime të mirëfillta të integritetit, si mes lëndëve të vetë fushës ashtu dhe të fushës me fushat e tjera.

Për t'i siguruar nxënësit një mësim të integruar është e rëndësishme lidhja e fushës së shkencave natyrore me fushat e tjera dhe specifikisht me lëndët e këtyre fushave.

Nxënësi nuk mund të perceptojë realitetin dhe të njohë botën, që e rrethon, vetëm nëpërmjet studimit të lëndëve që i përkasin fushës së shkencave natyrore. Fusha e shkencave natyrore është ngushtësisht e lidhur **me fushën e matematikës**.

Matematika u ofron lëndëve të shkencave natyrore shumë njohuri që janë të përdorshme për studimin e saj. Për shembull: kur nxënësi kryen një kërkim shkencor, i duhet shpesh të bëjë matje, llogaritje, të gjejë mesataren aritmetike, të zotërojë koncepte të gjeometrisë së zbatuar, si dhe të vizualizojë hapësirën. Nxënësi përdor gjuhën matematikore për të shpjeguar ligjet e fizikës dhe për të vendosur lidhjen ndërmjet ndryshoreve, si p.sh., në fizikë ndërmjet forcës, masës dhe nxitimit. Përdorimi i grafikëve, simboleve, formulave e bëjnë matematikën një pasuri të madhe në shërbim të shkencave të natyrës. Gjithashtu, duke studiuar shkencat e natyrës,

nxënësi zhvillon kompetencat e problemzgjdhjes, hetimit, arsyetimit logjik, lidhjes konceptuale ndërmyet madhësive, si dhe modelimeve.

Gjuhët dhe komunikimi

Për të analizuar dhe vlerësuar rezultatet gjatë studimit të dukurive dhe ligjeve në shkencat natyrore nxënësi duhet të zhvillojë kompetencën e komunikimit dhe të përdorë drejt gjuhën dhe terminologjinë e shkencës.

Nëse nxënësi lexon, shkruan apo shpreh rrjedhshëm mendimet e tij rreth informacioneve shkencore mbi gjithësinë, lëndët, ndotësit e ajrit, ujit, ai zhvillon saktë kompetencën e komunikimit në gjuhën shqipe, që ndjeshëm zhvillohet në fushën *Gjuhët dhe komunikimi*. Edhe lëndët e shkencave të natyrës kontribuojnë në zgjerimin dhe përpunimin e fjalorit të nxënësit duke e nxitur atë të parashtojë qartë dhe saktësisht idetë e tij, me gojë ose me shkrim. Punët praktike dhe eksperimentale, të cilat janë bazë për zhvillimin e kompetencave të kësaj fushe, i japin nxënësit mundësitë që të zhvillojë kompetencën e komunikimit gjuhësor dhe të pasurojë fjalorin terminologjik përmes diskutimeve mbi përshkrimin e punëve praktike dhe laboratorike dhe shpjegimit të rezultateve të tij. Termat e ndryshme, që përdoren në fushën e shkencave të natyrës, janë specifike për fushën dhe ndihmojnë nxënësin për zhvillimin e kompetencës së komunikimit në gjuhën dhe terminologjinë e saj

Lidhja e kompetencave të fushës së shkencave natyrore me kompetencat e fushave të tjera, si:

Shoqëria dhe mjedisi

Trajton mjedisin natyror-shoqëror si një pasuri, e cila duhet të ruhet dhe të shfrytëzohet për të mirat e shoqërisë.

Edukata fizike, sportet dhe shëndeti

Mbron shëndetin duke respektuar rregullat e lëvizjeve trupore, aktiviteteve të lojrave sportive individuale dhe kolektive dhe të organizimit të pushimit.

Jeta dhe puna

Bashkëpunon në mënyrë aktive në arritjen e objektivave të përcaktuara duke shfaqur shkathtësi manovruese në përdorimin e veglave, pajisjeve dhe teknologjisë së informacionit dhe të komunikimit për të marrë informacione gjatë hulumtimeve, mendim kritik, zgjidhjen e problemeve, vendimmarrja, kreativitetin dhe inovacioni.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Çështjet ndërkurrikulare janë tema me interes të veçantë për shoqërinë, sa janë aktuale janë edhe të vazhdueshme. Ato i integrojnë fushat kurrikulare dhe lëndët mësimore me qëllim të përkrahjes

së nxënësve që të kuptojnë dhe interpretojnë drejt proceset shoqërore dhe natyrore që ndodhin në shoqëri.

Temat ndërkurrikulare që mund të integrohen në Kurrikulën e shkencave të natyrës për këtë moshë të nxënësve janë:

- Edukimi për medie
- Zhvillimi personal dhe aftësitë për jetë
- Arsimitimi për zhvillimin e qëndrueshëm

Edukimi për media

I referohet përdorimit të medieve për sigurimin e informacioneve të reja dhe të sakta, krijimin dhe përdorimin e informatave për hulumtimet dhe zbulimet e reja shkencore. Tema e edukimit për media përfshin përmbajtjet lidhur publikimet, shpërblimet për të arriturat në shkencë në nivelin kombëtar dhe ndërkombëtarë.

Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm

I referohet temave me rëndësi të përgjithshme të cilat ndikojnë në ndërgjegjësimin e nxënësve për një qëndrim aktiv ndaj çështjeve, në vetëdijësimin dhe ruajtjen e pasurive natyrore, në nivel lokal dhe global. Këtu hyjnë çështjet si : aspekti social, zhvillimi ekonomik dhe mjedisor.

Çështjet e zhvillimit të qëndrueshëm përfshijnë aspektet për të pasur mjedis të shëndetshëm që ndërliidhet me vetëdijësimin dhe rëndësinë e shfrytëzimit të burimeve mjedisore si trashëgimi e brezit të ardhshëm.

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është proces i grumbullimit sistematik, cilësor e sasior të informatave të arritjeve të nxënësve gjatë procesit të të nxënësve dhe nxjerrja e gjykimeve për to.

Vlerësimi është në funksion të:

- sigurimit të informatave të nevojshme për përparimin e nxënësve dhe motivimit të tyre për të nxënë;
- vlerësimi i punës praktike dhe demonstruese.
- identifikimit të vështirësive gjatë procesit të të nxënësve;
- nxjerrjes së përfundimeve për arritjet e nxënësve gjatë procesit të të nxënësve;
- vetëvlerësimit të nxënësve ;
- përmirësimit të mësimdhënies dhe të nxënësve.

Vlerësimi i nxënësve me notë bëhet për përgjigjet me gojë dhe me shkrim, detyrat e shtëpisë, aftësitë gjatë punës së pavarur dhe në grup, provave, punës me projekte etj. Format e vlerësimit duhet të jenë në përputhje me stilet e ndryshme të të nxënësve. Mësimdhënësi është i pavarur në

përzgjedhjen e metodave, teknikave dhe instrumenteve të vlerësimit. Vlerësimi duhet të jetë transparent para nxënësve, prindërve dhe komunitetit. Instrument i rëndësishëm për vlerësim, vetëvlerësim dhe marrje të informacioneve të përparimit apo të ngeçjes së nxënies.

Mësimdhënësit e shkencave natyrore -fizike, për shkak të specifikave që ka lënda mësimore, duhet të përdorin sa më shumë instrumenta vlerësues, ku secili instrument vlerësues të ketë një standard dhe të jetë i specifikuar me kritere i hartuara nga vetë mësimdhënësit, (aktivi profesional, aktivi i mësimdhënësve) në harmoni me planin vlerësues të shkollës i dalë nga plani vlerësues në nivel DKA-ve dhe me UA i miratuar nga MASHT-i.

Duke vlerësuar se vlerësimi është një qështje mjaft komplekse, mësimdhënësi vazhdimisht duhet të kërkoj mundësi zhvillimi profesional, hulumtim të gjendjës, rishiqim të kritereve për instrumentin vlerësues të përdorur, e mbi të gjitha të këtë gadishmëri të llogaridhenies para qdo grupi të interesit.

Mësimdhënësi harton plan vjetor për vlerësimin e nxënësve, i cili plan duhet të miratohet nga gjitha grupet e interesit (aktivi profesional, drejtorja e shkollës, nxënësit dhe prindërit) dhe të jetë transparent si dhe të ju hspërndahet në formë fizike gjitha palëve të interesuara.

Në praktika shkollore janë të njohura metoda të shumta te vlerësimit, si:

• **Detyrat individuale**

Pët të thelluar të kuptuarit të (njësisë) temës mësimore, zbatimin e njohurive, zgjidhjes së problemeve, arsyetimet, përfundimet, ndërlihdja me jetën reale dhe zhvillimi i shkathtësive të mësimdhënies dhe nxënies realizohet përmes detyrave individuale. *Karakteristikë e kësaj metode është analizimi i kërkesave shtesë në librin e nxënësit, dokumentarë të ndyshëm dhe në krijimin e hartës së koncepteve.*

• **Projektet individuale**

Me këtë metodë të vlerësimit përfshin zgjedhja dhe përdorimi i provave (dëshmive) për të identifikuar, përshkruar, analizuar dhe për të njerrë konkluzione në lidhje me çështjen apo problemin e veçantë. Duhet të përfshihen shumë shpesh nxënësit në një sërë aktiviteteve për një kohë të konsiderueshme në mënyrë që të punojnë në mënyrë individuale. Nga mësimdhënësi kërkohet që të i planifikojë strategjinë e mbështetjes në përqëndrim në shkathtësi të mësimin. *Për karakteristikë ka shfrytëzimin e burimeve sekundare – detyrat e planifikuara nga mësimdhënësi dhe burimet primare që përfshinë grumbullimin e të dhënave nga provat, eksperimenti apo edhe nga terreni.*

• **Projektet grupore**

Me metodën e projekteve grupore zhvillohet përgjegjësia individuale, ndërvarëshmëria sociale dhe zhvillimi i shkathtësive personale.

• **Prezantimet me gojë**

Është një nga metodat mjaftë motivuese për vlerësim e në veçanti te ata të cilët nuk e preferojnë të shkruarit. Është tregues i fuqishëm i shkathtësisë së komunikimit; nxënësit prezantojnë raporte me gojë para audiencës, si p.sh. drama që ka një forum të mirë dhe ka mundësi të madhe për debate dhe diskutime. *Ka për karakteristikë diskutimin dhe bashkëveprimin e nxënësve brenda grupit.*

• Të dëgjuarit

Duhet që me kujdes të përgaditen pyetjet (kërkesat); kjo zhvillon një spektër të gjërë shkathtësish (komunikimi, qëndrimet dhe vlerat dhe shkathtësia e koncentrimit dhe të dëgjuarit) bashkëpunimi në grup, përmbledhje të shkurtëra. *Karakterizohet me kohëzgjatjen e përkushtimit të vëmendjes, përshtatshmërisë dhe saktësisë së informatës.*

• Libri i hapur

Planifikohet me shumë kujdes dhe përdoret për të gjetur një njësi apo temë, por jo për përgjigjen e pyetjeve në libër. *Ka për karakteristikë përdorimin e referencave të ndryshme.*

• Punimet praktike

Jepen udhëzime dhe vërejtje të nevojshme në mënyrë që të zhvillohen kompetencat e caktuara si p.sh.niveli i njohjes së pajisjeve dhe konkludimet e nxjerrura nga matjet. *Për karakteristikë ka procedurat që duhet përvetësuar.*

• Aktivitetet kreative

Duhet të bëhen një numër i ushtrimeve për matjen e të kuptuarit të koncepteve, shfaqet niveli i kompetencave, bëhet punë individuale dhe grupore. *Për karakteristikë ka simulimin, intervistat, debatet.*

• Testet dhe eset

Janë shumë motivuese për disa nxënës e në veçanti për ata që e duan shkrimin; në mënyrë të shpejtë dhe të besueshme bëhet vlerësimi i arritjeve të nxënësve. Janë të lehta për t'u organizuar dhe jo të vështira për t'u korrigjuar. Pra, janë një mundësi e mirë për përfshirjen e nxënësve në riorganizimin e argumenteve, fakteve dhe ideve për të përmirësuar efektivitetin e nxënies, *karakteristikë e së cilës është se bëhen teste individuale dhe grupore, poashtu vlerësojnë një numër të shkathtësive të nxënësve por janë me kohë të kufizuar dhe të bazuara në burime.*

• Vlerësimet me shkrim

Mësuesi duhet të përdorë situata të jetës reale që përfshijnë shkencën në jetën e përditshme, shoqëri dhe mjedis. Situatat e zgjedhura duhet të jenë domethënëse dhe tërheqëse.

Përveç testeve me shkrim, mësuesit mund të kryejnë vlerësime të bazuara në performancën e nxënësve duke përdorur mënyrat e mëposhtme, si: punët praktike, modelet dhe maketet, punët laboratorik, posterat, projektet kurrikulare dhe ndërleëndore, lojërat dhe kuizet, detyrat individuale, debatet, vrojtimit e mësuesit, listat e kontrollit, portofoli dhe esetë.

Mësuesi mund të vlerësojë nxënësin **përmes përdorimit të portofolit**. Ai është një koleksion sistematik i punës së nxënësit dhe siguron një tablo të plotë të arritjes së tij. Puna e mbledhur ofron të dhëna të shumta për zhvillimin dhe progresin e nxënësve në përvetësimin e njohurive, të kuptuarit e koncepteve shkencore, zbatimin e shkathtësive të procesit, dhe zhvillimin e qëndrimeve. Ajo, gjithashtu, u ofron nxënësve mundësi për vetëvlerësim dhe reflektim përmes rishikimit të portofoleve të tyre.

• Vlerësimi i kompetencave

Vlerësimi i bazuar në kompetencë është proces që siguron treguesit për: njohuritë, aftësitë, zotësitë, shkathtësitë, shprehitë, qëndrimet dhe vlerate fituara të nxënësve që i marrin në shkollë e që konsiderohet si pjesë përbërëse e mësimin.

Për ta realizuar këtë vlerësim po i përmendim shkurtimisht komponentat e kompetencave kryesore.

Njohuria- është tërësia e fakteve, parimeve dhe informacioneve që zotërohen (terminologjia, simbolet, konceptet, metodat, parimet, kodet, faktet, idetë).

Aftësia – është fuqia, cilësia që zotëron individi për të përbushur një veprim në mënyrë të suksesshme, brenda një kohe të caktuar (identifikim, përshkrim, formulim, arsyetim, zbatim, vërtetim, analizë, sintezë, vlerësim, krjtim).

Zotësia- është mundësia që ka individi për të arritur një nivel të caktuar të aftësisë (mesatare, të lartë, me kufizime, i pa varur etj).

Shkathtësia – është mënyra e veprimit që kryhet pas një përsëritje a ushtrimi (matje, ndërtime, skicime, zgjidhje, përdorim burimesh, përdorim informacionesh, përdorim teknologjisë, lexim të modeleve, krijim të modeleve të ndryshme).

Shprehia - është mënyra e veprimit a e sjelljes që kryhet vetvetiu pas një përsëritje a ushtrimi të gjatë e të vazhdueshëm (/ushtrime, kurioziteti, fokusim në probleme, marrje e iniciativave).

Qëndrimi – është prirja për të reaguar në mënyrë specifike përkundrejt një situatë ose vlerë, zakonisht e shoqëruar me ndjenja dhe emocione (pjesëmarrje në diskutim, bashkëpunim, kërkim ndihme, dhënie ndihme, verifikimi, kritika konstruktive).

Vlera – është kriter sipas të cilës gjykohet sjellja e individit në raport të me grupin (rrespektimi i mendimit të tjetrit, marrje e përgjegjësive, vëmendje, demonstrim vullneti, rrespektim i rregullave, përbushje e detyrave etj.).

Për të arritur synimin e *Kurrikulës së re të Kosovës*, e cilat buron nga çasja e bazuar në kompetenca, për të përbushur filozofinë e kurrikulës e në veçanti për arritjen e rezultateve nga shkencat e natyrës, domosdoshmërisht duhet njohur sistemin e vlerësimit që është përcaktuar me UA i bazuar në kërkesat e KK-së.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave në shkencat e natyrës- fizike është e nevojshme të shfrytëzohen mjete dhe materiale të ndryshme mësimore si dhe mjedis i përshtatshëm mësimor.

Materialet didaktike dhe burimet e mjetet mësimore kryesore janë:

- **Materiale tekstuale:** teksti shkollor, fletore e punës, libri i mësuesit, udhëzues profesionalë, fjalorë, gazeta, revista, materiale psikopedagogjike, enciklopedi etj.;
- **Mjete vizuale – pamore:** tabelë shkrimi, fotografi, piktura, modele, makete, diagrame, mjete grafike etj.;
- **Mjete auditive-dëgjimore:** radioja, magnetofoni, telefoni, kasetofoni etj.;
- **Mjete audiovizuale – pamore-dëgjimore:** televizori, filmi, videoprojektori, kasetavideo, kompjuteri, interneti, teleteksti, CD-të, e-mail-i;
- **Mjedisi mësimor** (klasa, laborator, punëtorja, natyra, ferma etj.).

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Kimi (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Lënda e kimisë për klasën e 11-të paraqet vazhdimësi të kimisë së përgjithshme nga viti paraprak, respektivisht trajton materialin e kimisë inorganike. Edhe në këtë nivel vazhdohet me procesin e ndërtimit më të thellë të njohurive shkencore dhe zhvillimin e kompetencave (të kuptuarit, shprehitë, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat) në kimi.

Zhvillimi ekonomik dhe shoqëror sot është i ndikuar në masë shumë të madhe prej progresit tekniko-teknologjik, ndërsa ky i fundit varet nga aftësia e njeriut që të kuptoj vetitë e materies dhe të gjitha interaksionet dhe transformimet e saj. Sot, inxhinierët e materialeve konstruktojnë pajisje me dimensione nanometrike të cilat përdoren në shumë lëmi të ndryshme të nanoteknologjisë, gjë që dëshmon se, tani njeriu është i aftë të përcjellë dhe transformoj materien në nivel fundamental të ekzistimit të saj. Prandaj, roli i kimisë në këtë aspekt është pazëvendësueshëm sepse një ndër rolet kryesore të saj është, duke u bazuar në ligjshmëritë e saj, të krijojë lëndë apo materiale të reja të cilat nuk kanë ekzistuar më parë në natyrë.

Në këtë klasë nxënësit do të zhvillojnë të mësuarit duke i zgjeruar njohuritë në lidhje me acidet dhe bazat pastaj për proceset oksido-reduktuese si dhe për materien jo të gjallë.

Krahas mësimit duhet të zhvillohen edhe shkathtësitë hulumtuese të nxënësve përmes punës praktike apo duke shfrytëzuar mjetet teknologjike.

Programi dhe metodologjia janë në funksion të arritjes së rezultateve të fushës shkencat e natyrës, si dhe arritjen/kontributin në rezultatet e të nxënit për shkallë/kompetencë.

Qëllimi

- Zhvillimi dhe thellimi i mëtejme i njohurive në lëminë e kimisë së përgjithshme i përket drejtpeshimit në tretësira dhe atij të oksido-reduktimit, dhe në lëminë e kimisë inorganike.
- Konfirmimi i kimisë si shkencë natyrore dhe eksperimentale dhe i rëndësisë së saj për njeriun.
- Krijimi i shprehive dhe shkathtësive për të kuptuar dhe hulumtuar materien gjatë punës teorike dhe praktike, aftësive të kërkimit të informatave.
- Aktivizimi i sa më shumë shqisave (të pamurit, të prekurit, ndëgjimit, shijimit, nuhaturit) për nxënie të qëndrueshme të njohurive.
- Zhvillimi i të menduarit autonom dhe kritik për të kuptuar, shprehur dhe zbatuar fenomenet dhe dukuritë kimike që ndodhin në natyrë dhe në laboratorin kimik.
- Edukimi i nxënësve, prindërve të tyre dhe komunitetit më të gjerë shkollor për ambientin.
- Vetëdijësimin për ruajtjen e shëndetit dhe të mirëqenies në mjedisin ku jeton.

- Zotërimin e teknologjisë së informacionit dhe komunikimit për grumbullimin, përpunimin dhe prezantimin e të dhënave gjatë hulumtimeve shkencore.
- Zhvillimin e shkathtësive për të nxënë gjatë gjithë jetës.

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën e njëmbëdhjetë arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL) për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të fushës (RNF) Shkencat e natyrës, të shkallës së pestë të kurrikulës (Shk 5) në Kurrikulën Bërthamë për Arsimin e Mesëm të lartë:

Koncepti	RNF, TEMA dhe RNL	
Materia, vetitë dhe shndërrimet	RNF: Analizon strukturën e atomit, të molekulës, të joneve, përbërjen, rëndësinë, vetitë fizike dhe kimike të elementeve, komponimet dhe reaksionet ndërmjet tyre si dhe demonstroi disa prej tyre	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Ekulibri në tretësira	<ul style="list-style-type: none"> • Definojnë acidet dhe bazat sipas Arrhenius-it si dhe i jep disa shembuj të tyre. • Përshkruan vetitë e përgjithshme të acideve dhe të bazave në tretësira ujore. • Interpretin teorinë e Bronsted-Lowry-it për acidet dhe bazat. • Shpjegojnë konceptin e teorisë së Lewis-it për acidet dhe bazat. • Bëjnë ndarjen e oksideve sipas vetive të tyre acido-bazike në kategori të ndryshme. • Gjejnë vlerën e produktit jonik për ujin. • Definojnë pH-në dhe pOH-në dhe llogaritin vlerën e përqendrimit të H^+ dhe OH^- për acidet dhe bazat. • Interpretin shkallën e pH-së dhe i dallon tretësirat që janë acidike, neutrale dhe bazike. • Tregojnë për rëndësinë e vlerës së pH-së në jetën e përditshme : gjaku, pështyma, shirat acidike, deterxhentët dhe produktet farmaceutike.

		<ul style="list-style-type: none"> • Tregon për reaksionet e acideve dhe të bazave. • Sqaron nocionet acide dhe bazat e dobëta përmes gjendjes së ekuilibrit. • Definin bazat e forta dhe ato të dobëta duke u bazuar në shpërbashkimin ose jonizimin e tyre të plotë gjegjësisht të pjesërishëm. • Definin konstantën e jonizimit të acidit, K_a dhe atë të bazës së dobët, K_b e poashtu edhe pK_a dhe pK_b. • Dallon nocionet kripë neutrale, kripë acidike dhe kripë bazike. • Tregon shembuj të formimit të 4 llojeve të kripërave të ndryshme kur bashkëveprojnë acidet dhe bazat e forta dhe të dobëta. • Llogarit vlerën e pH-së të tretësirave të kripërave të ndryshme. • Definin indikatorët acido-bazik dhe tregon mekanizmin e veprimit të tyre. • Interpretin titullimin acido-bazik dhe përshkruantë gjitha etapat si realizohet një proces i tillë. • Interpretin dallimin në mes pikës së fundit të titullimit dhe pikës ekuivalente. • Definin tretësirën standarde. • Tregon për indikatorët e ndryshëm që përdoren për titullimet e tilla. • Sqaron përbërjen e puferëve dhe mënyrën e veprimit të tyre. • Përmend faktorët që ndikojnë në tretshmëri të substancave: tretësi, temperatura, prania e jonit të përbashkët. • Definin produktin e tretshmërisë dhe tretshmërinë e substancave pak të tretshme. • Llogarit produktin e tretshmërisë prej tretshmërisë dhe anasjelltas.
	Oksido-reduktimi dhe elektrokimia	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon proceset e oksidimit dhe reduktimit. ▪ Përshkruan gjysëm-reaksionet redokse dhe i barazon reaksionet e oksido-reduktimit.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpreton llojet e reaksioneve redokse: kombinimit, zbërthimit, djegies dhe ato të zhvendosjes së metaleve, hidrogjenit dhe halogjeneve. ▪ Bën barazimin e reaksioneve redokse në formë të komponimeve ose në formë jonike në tretësira. ▪ Definon nocionet elektrodë, potencial i elektrodës, elektrolizë dhe element galvanik. ▪ Shpjegon ligjet e Faraday-it për elektrolizë. ▪ Përshkruan shndërrimin e energjisë kimike në energji elektrike gjatë reaksioneve redokse. ▪ Bën elektrolizën e ujit eksperimentalisht ▪ Përshkruan llojet e ndryshme të celuleve elektrokimike. ▪ Shpjegon korrozionin e metaleve si dhe mbrojtjen e tyre prej tij.
	<p>Elementet e bllokut s</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Definon <i>Elementet e bllokut s</i>. ○ Interpreton vetitë kimike të metaleve të bllokut s. ○ Tregon për përfitimin dhe vetitë e hidrogjenit. Përshkruan komponimet kryesore të tij: uji, peroksidi i hidrogjenit dhe hidruret. ○ Sqaron nocionin metalet alkaline. ○ Përshkruan elementet e grupit 1, vetitë e përgjithshme të tyre. ○ Tregon për përfitimin dhe vetitë e Li, Na, dhe K. ○ Përshkruan komponimet kryesore të tyre: kloruret, oksidet, hidroksidet, peroksidet dhe superoksidet (përfitimi, vetitë e tyre). ○ Sqaron nocionin metalet alkalino-tokësore. ○ Përshkruan elementet e grupit 2 si dhe vetitë e përgjithshme të tyre. ○ Tregon për përfitimin dhe vetitë e Mg, Ca. ○ Përshkruan komponimet kryesore të tyre: kloruret, oksidet, hidroksidet, peroksidet. (përfitimi, vetitë e tyre). ○ Vlerëson ndikimin e kripërave të kalciumit dhe të magnezit në fortësinë e ujërave. ○ Gjykon për rëndësinë biologjike të natriumit, kaliumit, kalciumit dhe magnezit në funksion të

	<p>Elementet e bllokut p</p>	<p>zhvillimit të botës së gjallë.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Përcakton vetitë fizike e kimike të elementeve të grupit 13, konfiguracionin elektronik dhe gjendjet oksiduese të tyre. ○ Tregon për përhapjen në natyrë, përftimin, vetitë, komponimet dhe përdorimin e borit dhe aluminit. ○ Klasifikon komponimet e aluminit dhe përdorimin e tyre. ○ Demonstron vetitë e elementeve të grupit 13 dhe të komponimeve të tyre në laborator. ○ Përcakton vetitë fizike dhe kimike të elementeve të grupit 14, konfiguracionin elektronik dhe gjendjet oksiduese të tyre. ○ Përcakton përhapjen në natyrë, modifikimet, vetitë dhe përdorimin e karbonit. ○ Dallon komponimet e karbonit sipas përbërjes dhe vetive të tyre (inorganike dhe organike). ○ Tregon për përhapjen në natyrë, përftimin, modifikimet, vetitë dhe përdorimin e silicit në praktikë. ○ Dallon vetitë dhe përdorimin e komponimeve të silicit me hidrogjen, oksigjen, karbon dhe elemente halogjene. ○ Vlerëson rëndësinë e silikateve si lëndë të para për përftimin e materialeve ndërtimore. ○ Analizon vetitë fizike dhe kimike të elementeve të grupit 15, konfiguracionin elektronik dhe gjendjet oksiduese të tyre. ○ Tregon për përhapjen në natyrë, vetitë përftimin dhe përdorimin e azotit. ○ Emërton komponimet e azotit me hidrogjen dhe oksigjen, vetitë dhe përdorimin e tyre. ○ Paraqet me formula sintezën e amoniakut, përftimin e acidit nitrik. ○ Tregon për përhapjen në natyrë, vetitë, përftimin dhe përdorimin e fosforit. ○ Dallon modifikimet alotropike dhe komponimet e fosforit. ○ Paraqet me formula përftimin e acidit fosforik dhe
--	-------------------------------------	--

		<p>të plehrave fosfatike.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Analizon vetitë fizike dhe kimike të elementeve kalkogjene, konfiguracionin elektronik dhe gjendjet oksiduese të tyre. ○ Përcakton përhapjen në natyrë, vetitë, përftimin dhe përdorimin e oksigjenit. ○ Analizon modifikimet alotropike të oksigjenit dhe komponimet e tij (oksidet dhe peroksidet). ○ Tregon për përhapjen në natyrë, vetitë, përftimin dhe përdorimin e ozonit. ○ Argumenton llojet e ujit në natyrë, përhapjen, vetitë, ciklin hidrologjik dhe përdorimin e ujit. ○ Klasifikon ndotësit e ujit dhe metodat e pastrimit. ○ Tregon për përhapjen në natyrë, vetitë, përftimin dhe përdorimin e sulfurit. ○ Përcakton modifikimet alotropike të sulfurit dhe komponimet e tij (oksidet dhe acidet e sulfurit). ○ Dallon metodat e përftimit dhe përdorimin e acidit sulfurik në degë të ndryshme të industrisë. ○ Përcakton elementet e bllokut - p në Sistemin periodik. (këtë situatë e kemi prej elementeve të gr 13) ○ Dallon vetitë fizike dhe kimike të elementeve halogjene, konfiguracionin elektronik dhe gjendjet oksiduese të tyre. ○ Tregon për përhapjen në natyrë, vetitë, përftimin dhe përdorimin e fluorit. ○ Analizon komponimet e fluorit me hidrogjen, oksigjen, natrium dhe kalcium, vetitë dhe përdorimin e tyre. ○ Përcakton përhapjen në natyrë, vetitë, përftimin dhe përdorimin e klorit. ○ Emërton komponimet e klorit me hidrogjen, oksigjen, natrium, kalium, përftimin, vetitë dhe përdorimin e tyre. ○ Përcakton përhapjen në natyrë, vetitë, përftimin dhe përdorimin e bromit. ○ Përcakton komponimet e bromit me hidrogjen, oksigjen, vetitë dhe përdorimin e tyre.
--	--	--

	<p>Elementet e bllokut <i>d</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Përshkruan përhapjen në natyrë, vetitë, përfitim dhe përdorimin e jodit. ○ Dallon komponimet e jodit me hidrogjen, oksigjen, vetitë dhe përdorimin e tyre. ○ Demonstron vetitë e elementeve halogjene (gjendjen agregate, tretshmërinë, reaktivitetin dhe ngjyrën). ○ Gjykon për stabilitetin e elementeve të grupit 18, duke u bazuar në konfiguracionin e tyre elektronik, komponimet dhe përdorimin e tyre. ○ Përcakton elementet e bllokut - d në Sistemin periodik. ○ Vlerëson vetitë fizike e kimike të elementeve kalimtare, konfiguracionin elektronik dhe gjendjet oksiduese të tyre. ○ Analizon vetitë e metaleve dhe përdorimin e tyre . ○ Dallon llojet e rrjeteve kristalore të metaleve. ○ Karahason metalet dhe aliazhet më të rëndësishme që përdoren në teknikë dhe në jetën e përditshme. ○ Dallon xehet e hekurit, përhapjen në natyrë, përfitim, vetitë dhe përdorimin e hekurit. ○ Analizon procesin e përfitimit të gizës dhe reaksionet kimike që zhvillohen në furrënalte. ○ Dallon metodat e përfitimit të çelikut, vetitë dhe përdorimin e tij. ○ Vlerëson pasojat negative të korrozionit në industri dhe në ekonomi. ○ Tregon përhapjen në natyrë, përfitim, vetitë, përdorimin e bakrit, aliazheve dhe komponimeve të tij. ○ Tregon për përhapjen në natyrë, përfitim, vetitë dhe përdorimin e plumbit, aliazheve dhe komponimeve të tij. ○ Analizon përhapjen në natyrë, përfitim, vetitë, përdorimin e zinkut, aliazheve dhe komponimeve të tij. ○ Vlerëson vetitë dhe përdorimin e metaleve
--	--	---

	<p>Elementet e bllokut <i>f</i></p>	<p>fisnike (arit, argjendit, platinës) dhe aliazheve të tyre.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Vlerëson efektet në shëndet dhe efektet e tjera negative të ndotjes me metale të rënda. ○ Përcakton përhapjen në natyrë, përfitim, vetitë, komponimet e nikelit dhe përdorimin e tij. ○ Tregon për përhapjen në natyrë, përfitim, vetitë, komponimet e kromit dhe përdorimin e tij. ○ Gjykon për përhapjen në natyrë, përfitim, vetitë, komponimet e manganit dhe përdorimin e tij. ○ Analizon përbërjen e komponimeve komplekse të kromit, manganit, hekurit dhe nikelit. ○ Zbaton rregullat e Unionit Ndërkombëtar për Kimi të Pastër dhe të Zbatuar (IUPAC) për emërtimin e komponimeve komplekse. ○ Vlerëson rëndësinë e komponimeve komplekse në proceset jetësore dhe në praktikë (mjekësi, farmaci, biologji për qëllime analitike etj.). ○ Demonstron vetitë e elementeve kalimtare dhe të komponimeve të tyre në laborator. ○ Analizon vetitë, konfiguracionin elektronik dhe stabilitetin e elementeve f (lantanideve dhe aktinideve). ○ Përcakton ndryshimet që ndodhin gjatë reaksioneve bërthamore. ○ Dallon reaksionet nukleare nga ato kimike. ○ Dallon proceset e fisionit nga ato të fuzionit. ○ Analizon natyrën e rrezeve alfa, beta dhe gama që lirohen gjatë reaksioneve nukleare. ○ Vlerëson rrezikun e radioaktivitetit në ndotjen e mjedisit. ○ Vlerëson rëndësinë e elementeve radioaktive për diagnostifikim. ○ Dallon materialet që përdoren në ndërtimtari dhe jetën e përditshme (gëlqeres, gjipsit, çimentos, qeramikës dhe qelqit). ○ Dallon materialet lidhëse ajrore nga ato hidraulike.
--	--	---

	<p>Materialet lidhëse</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Tregon lëndët e para, procesin e përfitimit dhe për përdorimin e gëlqeres. ○ Përcakton lëndën e parë, vetitë, procesin e përfitimit dhe përdorimin e gjipsit. ○ Analizon lëndët e para, vetitë, procesin e përftimit dhe përdorimin e çimentos. ○ Dallon lëndët e para, llojet, përftimin, vetitë, përpunimin dhe përdorimin e qelqit. ○ Klasifikon lëndët e para, përftimin, vetitë, llojet dhe përdorimin e qeramikës. ○ Vlerëson rëndësinë e përdorimit të qeramikës dhe të qelqit në ndërtimtari, amvisëri, ambalazhim, laborator etj.
--	----------------------------------	---

Udhëzime metodologjike

Për zbatimin praktik të planifikimit mësimor për lëndën e kimisë, qoftë brenda orës mësimore, por edhe jashtë saj në realizimin e aktiviteteve kurrikulare poashtu edhe aktiviteteve jashtëkurrikulare, nevojitet përdorim adekuat i metodologjive të mësimdhënies dhe mësimnxënies.

Rezultatet e të nxënit për shkallë (kompetencat) RNK, rezultatet e të nxënit për fushë (RNF-të) – Shkencat e natyrës, gjegjësisht rezultatet lëndore (RNL) – paraqesin jo vetëm pika referente për përzgjedhjen e përmbajtjeve por edhe për përzgjedhjen e metodologjive duke u harmonizuar njëra me tjetrën në procesin e mësimdhënies dhe mësimnxënies e në kontekst të filozofisë dhe parimeve të KK-së.

Suksesi i nxënësve në lëndën e kimisë varet nga puna dhe angazhimi i mësimdhënësit dhe nxënësve. Kjo arrihet duke përdorur çasje ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse, metoda, teknika e forma të shumëllojta të punës. Për këtë qëllim zbatohet një kompleks i tërë procedurash, si: informacion i ri, ushtrime, detyra, demonstrime, punë me projekte, punë praktike e të tjera. Mësimdhënësi duhet të respektojë dhe ti përgjigjet interesave dhe vlerave të të gjithë grupeve të nxënësve pavarësisht nga kombësia, raca, gjinia, gjendja sociale, fetare.

Kimia është shkencë eksperimentale, prandaj është e preferuar që ligjshmëritë, aty ku është e mundur të shpjegohen duke u shërbyer me provë, demonstrim apo eksperiment në bashkëpunim me nxënësit, kurse arsimtari duhet të ketë rol udhëheqës.

Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore, sugjerohen disa metoda, forma dhe teknika të ndryshme të punës:

- Mësimdhënie e drejtëpërdrejtë (shpjegim, sqarim, ushtrime praktike dhe shembujt);
- Mësimdhënie joedrejtëpërdrejt (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve);
- Mësimdhënia me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve);
- Diskutimi dhe të nxënësve në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësve);
- Mësimdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve;
- Të mësuarit përmes projekteve, punëve kërkimore në terren;
- Mësimdhënie përmes vrojtimit, demonstrimit dhe eksperimentit;
- Të mësuarit dhe të nxënësve përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit;
- Mësimdhënie që nxit hulumtimin e pavarur;
- Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale.

Mësimdhënia dhe të nxënësve e integruar

Integrimi i disa temave është i domosdoshën në shkencat e natyrës në mënyrë që nxënësve të arrijnë rezultate sa më të mira. Fenomenet që ndodhin në natyrë nuk mund të mësohen si të ndara apo të pjesëshme, prandaj nevojitet bashkëpunim mes mësimdhënësve të lëndëve të shkencave të natyrës por edhe fushave tjera, në mënyrë që, tek nxënësve temat të paraqiten të plota dhe në koherencë me njëra-tjetrën.

Temat dhe konceptet nga lënda e kimisë që mund të integrohen me lëndë tjera: struktura e atomit, izotopet, forcat/lidhjet mes atomeve dhe molekulave, vetitë e materies (me lëndën e fizikës), vetitë dhe rëndësia e ujit për Tokën dhe botën e gjallë (biologjia, gjeografia, fizika), ndotja e ujit, ajrit dhe tokës (biologjia, gjeografia), ndikimi i ushqimit, barnave dhe drogave në shëndet (biologjia dhe fusha shoqëria dhe mjedisi), përdorimi i llojeve të ndryshme të materialeve sipas vetive të tyre (fizika, fusha jeta dhe puna) si dhe tema apo koncepte të tjera të cilat kontribuojnë në arritjen e rezultateve për fushë apo për kompetenca. Paraqitja dhe analiza e rezultateve për këtë klasë kryesisht mund të realizohet përmes TIK-ut dhe llogaritjeve matematike ku integrimi me këto lëndë/fusha është i domosdoshëm.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Integrimi i temave ndërkurrikulare në fushën e shkencave të natyrës i ndihmon nxënësve të njohin dhe të kuptojnë botën dhe të përballojnë më lehtë sfidat e jetës.

Temat ndërkurrikulare që mund të integrohen në *Kurrikulën e shkencave të natyrës* për këtë moshë të nxënësve janë:

- Edukimi për media

- Arsimimi për zhvillimin e qëndrueshëm

Edukimi për media

I referohet përzgjedhjes dhe përdorimit të medieve për sigurimin dhe përpunimin e informacioneve të reja dhe të sakta, krijimin dhe përdorimin kritik të informatave për hulumtimet dhe zbulimet e reja shkencore. Çështja e edukimit për media përfshin përmbajtjet lidhur publikimet, shpërblimet dhe efektet e të arriturat në shkencë në nivelin kombëtar dhe ndërkombëtarë.

Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm

I referohet temave me rëndësi të përgjithshme të cilat ndikojnë në marrjen e përgjegjësive të rinjve/nxënësve për qëndrim dhe veprim aktiv ndaj çështjeve në vetëdijësimin dhe ruajtjen e pasurive natyrore, në nivel lokal dhe global. Këtu hyjnë çështjet si : aspekti social, zhvillimi ekonomik dhe mjedisor.

Çështjet e zhvillimit të qëndrueshëm përfshijnë aspektet për të pasur mjedis të shëndetshëm që ndërlidhet me vetëdijësimin, veprimin qytetar dhe rëndësinë e shfrytëzimit të burimeve mjedisore si trashëgimi dhe kulturë e brezit të ardhshëm.

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është proces i grumbullimit sistematik, cilësor e sasior të informatave të arritjes së nxënësve gjatë procesit të të nxënimit dhe nxjerrja e gjykimeve për to.

Vlerësimi i nxënësit mbështetet në rezultatet e të nxënimit të programit lëndorë dhe shkathtësive, vlerave dhe qëndrimeve në shkenca të natyrës.

Metodat e vlerësimit që duhet të përdoren në shkencat e natyrës:

- vlerësimi me gojë (diskutime, debate),
- Vlerësimi me shkrim i cili realizohet përmes teknikave të ndryshme (testeve, eseve, raportet e punës),
- Vlerësimi i punës praktike/eksperimentale,
- Vlerësim për ecurinë dhe produktin e punës me projekte,
- Vlerësimi i portfolios,
- Vlerësimi individual dhe grupor gjatë punës kërkimore si dhe
- Vlerësimi i detyrave të shtëpisë.

Mësimdhënësit e shkencave natyrore, për shkak të specifikave që ka fusha, duhet të përdorin sa më shumë instrumente vlerësuese, ku secili instrument vlerësues të ketë një standard dhe të jetë i specifikuar me kritere i hartuara nga vetë mësimdhënësit, në harmoni me planin zhvillimor të shkollës, me vendimmarrjen e DKA-ve dhe me politikat e MASHT-it.

Mësimdhënësi harton plan vjetor për vlerësimin e nxënësve, i cili plan duhet të miratohet nga gjitha grupet e interesit (aktivi profesional, drejtorja e shkollës, nxënësit dhe prindërit).

Për të arritur synimin e Kurrikulës së re të Kosovës, të cilat burojnë nga qasja e bazuar në kompetenca, për të përmbushur filozofinë e kurrikulës e në veçanti për arritjen e rezultateve nga shkencat e natyrës, domosdoshmërisht duhet njohur sistemin e vlerësimit që është përcaktuar me UA i bazuar në kërkesat e KK-së.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave dhe koncepteve kryesore në shkencat e natyrës është e nevojshme të krijohen kushte, të sigurohen mjete mësimore dhe mjedis i përshtatshëm mësimor.

Si burim i informacionit, përveç tekstit shkollor, është e domosdoshme të përdoren edhe burime të tjera, si: CD (filma, dokumentarë, video eksperimente etj), interneti (materiale tekstuale, fotografi, programe interaktive, video etj.), enciklopedi, atlase etj.

Për të rritur interesimin dhe kureshtjen e nxënësve është e domosdoshme të përdoren mjete të ndryshme, si: tabelë shkrimi, tabela interaktive, fotografi, piktura, modele, makete, diagrame, mjete grafike, televizori, videoprojektori, kompjuteri, telefoni, tableti etj.

Për arritje të rezultateve në shkencat e natyrës është e domosdoshme sigurimi i mjedisit të përshtatshëm mësimor. Sipas mundësive përveç klasës, mësimi duhet të zhvillohet edhe në mjedise të tjera (laborator, punëtori, natyrë, ferma etj.).

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Gjeografi (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Programi i lëndës së Gjeografisë për klasën e 11-të të Gjimnazit të shkencave shoqërore – gjuhësor, është ndërtuar mbi bazën e nivelit të I-rë të arsimit parauniversitar, ku përmbajtjet gjeografike janë të integruara në kuadër të fushës kurrikulare: Shkencat e natyrës, ndërsa në nivelin e II-të si lëndë e veçantë në kuadër të fushës: Shoqëria dhe mjedisi, duke ruajtur lidhjet përmbajtësose me to.

Programi i lëndës së Gjeografisë për klasën e 11-të rrjedh nga KK dhe Kurrikula Bërthamë e Arsimit të Mesëm të Lartë të Kosovës, rezultatet e të nxënësve të kompetencave (RNK), rezultatet e të nxënësve të fushës së Shkencave natyrore (RNF), shkallës së pestë kurrikulare dhe planit mësimor të arsimit të mesëm të lartë - gjimnazit.

Programi i lëndës së Gjeografisë për klasën e 11-të , zhvillon te nxënësit njohuri, shkathtësi dhe qëndrime të cilat kanë të bëjnë me trajtimin gjeografik dhe regjional, duke pasur në fokus kryesor hapësirën e vendit tonë, Kosovës. Në këtë kuadër, formimi gjeografik i nxënësit fokusohet në trajtimin e hierarkisë dhe lidhjeve regjionale midis Evropës, regjionit, Kosovës dhe trevave të tjera shqiptare, si dhe në trajtimin e detajuar të dallimeve dhe mundësive në zhvillimet e ndryshme regjional të vendit.

Programi synon që nxënësit të aftësohen, të zbulojnë dhe argumentojnë lidhjet shkak-pasojë të dukurive dhe proceseve natyrore dhe humane që ndodhin në rajone të ndryshme gjeografike të Kosovës, trevave tjera shqiptare dhe vendeve përreth, të zhvillojnë aftësi të kërkimit gjeografik përmes hulumtimit të tipareve dhe veçorive të regjioneve të veçanta të vendit tonë, si dhe të bëjnë gjykime e të zhvillojnë qëndrime në lidhje me perspektivat e zhvillimit të qëndrueshëm regjional.

Përmes detyrave, punëve praktike, projekteve kurrikulare e strategjive të tjera ndërvepruese, përdorimit të teknologjisë së informacionit, nxënësit aftësohen në kërkimin gjeografik dhe zhvillojnë të menduarin kritik e krijues, zhvillojnë shkathtësi të komunikimit dhe të punës në grup.

Programi i gjeografisë ndihmon në zhvillimin e kompetencave kyçe në funksion të të nxënësve gjatë gjithë jetës. Zhvillimi i kompetencave është pikënisja dhe parimi bazë organizativ i këtij programi. Përmbajtja lëndore konceptohet si mjet për realizimin e tyre nëpërmjet zhvillimit të situatave të të nxënësve.

Lënda e gjeografisë për klasën e 11-të të gjimnazit trajton përmbajtjet lëndore, në përputhje me moshën e nxënësve. Zhvillimi i planit dhe programit mësimor të gjeografisë për klasën e 11-të ndërtohet mbi bazën e procedurës shkencore, si nga forma, çasja metodologjike, organizimi dhe ndërtimi i përmbajtjes së lëndës si dhe parashtrimi i rezultateve të të nxënësve për kompetenca,

rezultateve të të nxënit të fushës së shkencave natyrore si dhe instrumentet e vlerësimit. Ai synon qënxënësittë nxiten të eksplorojnë dhe të zhvillojnë dije, shkathtësi, qëndrime dhe vlera.

Qëllimi

Programi gjeografisë për shkallën e pestë, klasa e 11-të ka për qëllim që nxënësi:

- të zhvillojë njohuri, shkathtësi dhe qëndrime mbi sistemet fizike, humane edhe regjionet e Kosovës, trevave tjera shqiptare dhe vendeve përreth;
- të aftësohet të zbulojë dhe argumentojë lidhjet shkak-pasojë të dukurive dhe proceseve që ndodhin në sistemet natyrore dhe humane në kuadër të Kosovës, trevave tjera shqiptare dhe vendeve përreth;
- të zhvillojnë aftësi për të gjetur zgjidhje dhe për të mbajtur qëndrime mbi proceset, dukuritë, modelet dhe marrëdhëniet midis tyre mbi bazën e ballafaqimit të vazhdueshëm të të menduarit kritik e krijues;
- të aftësohet për përpunimin e të dhënave statistikore, ndërtimin dhe interpretimin e diagrameve, grafikëve, hartave etj;
- të aftësohet përmes përdorimit të burimeve të ndryshme, si: harta, globi, fotografi, statistika, diagrame, ilustrime fotosh dhe video etj, të zbulon dhe përvetëson informacione dhe koncepte gjeografike mbi veçoritë specifike të Kosovës, trevave tjera shqiptare dhe vendeve përreth;
- të aftësohet përmes detyrave, punëve praktike, projekteve kurrikulare e strategjive të tjera ndërvepruese, në kërkimin gjeografik dhe të menduarin kritik e krijues;
- të zhvillojë shkathtësitë përtë qenë përdorues kritik dhe krijues i metodave të kërkimit gjeografik dhe të punës në grup;
- të zhvillohet si qytetar i informuar, i përgjegjshëm dhe aktiv, i cili mund të kontribuojë për zhvillimin e një bote të qëndrueshme;
- të përdorë teknologjinë e informacionit dhe të komunikimit, si mjet për sigurimindhe komunikimin e informacionit.

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Përmbajtja e lëndës së Gjeografisë është hartuar mbi bazën e koncepteve kryesore të fushës të shkencave natyrore në veçanti koncepti Toka, mjedisi dhe gjithësia, temave, rezultateve në RNL duke i balansuar ato përmes RNF-ve në përputhje me qëllimet e përgjithshme të lëndës.

Rezultatet e njësive mësimore mbeten si mundësi e përzgjedhjes së mësimdhënësit duke respektuar autonomin e shkollës dhe të mësimdhënësit. Kjo u jep liri mësimdhënësve, të cilët duke u nisur nga kushtet konkrete (nxënësit, paisjet etj.), mund të zgjedhin rezultatet specifike, por duke u bazuar në RNL dhe RNF për t'u përvetësuar sa më mirë nga nxënësit këto rezultate. Programi lëndorëi Gjeografisë për gjimnazin, shkalla e 5, klasa XI është strukturuar në temat: Regjioni (Rajoni) – "Gjeografia e Republikës së Kosovës, trevave tjera shqiptare dhe vendeve përreth"(Shqipëria, Maqedonia, Serbia, Mali i Zi, Greqia, Bosnja dhe Hercegovina, Kroacia dhe Turqia)dhe Bashkëveprimi njeri/natyre.

Koncepti	RNF: 2.4. 6. <i>Analizon veçoritë e pozitës gjeografike, kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomike (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike), rolin e resurseve natyrore në mjedis dhe zhvillimin ekonomik të Kosovës dhe vendeve përreth.</i>	
Toka, mjedisi dhe gjithësia		
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	1.Regjioni-Gadishulli Ballkanik dhe Kosova	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon veçoritë e pozitës gjeografike dhe të veçorive natyrore të Gadishullit Ballkanik; • Identifikon të përbashktat dhe të veçantat e veçorive socio-ekonomike të Gadishullit Ballkanik; • Analizon veçoritë e pozitës gjeografike të Republikës së Kosovës në Gadishullin Ballkanik, Mesdhe, Evropë dhe më gjerë, shtrirjen territoriale dhe kufizimin me vendet fqinje; • Analizon tiparet kryesore ndërtimit gjeologjik dhe relievit të Republikës së Kosovës përmes veçorive dalluese të tyre; • Analizon rolin e relievit në zhvillimet dhe shpërndarjen hapësinore të elementeve demografikë dhe ekonomike; • Identifikon elementet kryesore klimatik edhe tiparet e tyre duke evidentuar tiparet kryesore të klimës së Kosovës dhe faktorët që ndikojnë në formimin e saj; • Vlerëson rolin dhe ndikimin e klimës në dukuritë e tjera natyrore, në shpërndarjen e popullsisë dhe aktivitetet e saj; • Analizon veçoritë kryesore të ujërave në Republikës së Kosovës sipas veçorive dalluese të tyre dhe faktorët që kanë ndikuar; • Vlerëson rolin e pasurive hidrike për zhvillimin ekonomik të vendit dhe të rajoneve të ndryshme; • Analizon kushtet dhe faktorët që ndikojnë në larminë e tokave të Republikës së Kosovës përmes veçorive dalluese të tyre; • Analizon faktorët dhe kushtet që kanë përcaktuar larminë dhe

		<p>pasurinë e madhe bimore dhe shtazore të Republikës së Kosovës;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evidenton disa ndër sitet e trashëgimisë natyrore të Republikës së Kosovës; • Evidenton ndryshimet në organizimet administrativo-tokësore në Republikën e Kosovës; • Analizon faktorët që kanë ndikuar në popullimin e hershëm të territorit të sotëm të Republikës së Kosovës; • Analizon ndikimin e faktorëve fizikë, mjedisor, ekonomik dhe politik në shpërndarjen e popullsisë në Republikën e Kosovës (lëvizja numerike, dendësia, lëvizja natyrore); • Evidenton tiparet e përgjithshme të strukturës së popullsisë së Republikës së Kosovës, referuar: moshës, gjinisë, arsimit, ekonomisë, etnisë, dhe fesë; • Shpjegon llojet, shkaqet dhe pasojat e migrimeve në Republikën e Kosovës; • Ndërton dhe analizon grafikë të strukturës së popullsisë dhe hartat e shpërndarjes gjeografike të saj; • Identifikon faktorët që kanë ndikuar dhe ndikojnë në krijimin e vendbanimeve, funksioniet dhe kriterit kryesore të tyre në Republikën e Kosovës; • Argumenton faktorët që ndikojnë në procesin e urbanizimit (lidhjet mes industrializimit, urbanizimit dhe deagrarizimit); • Analizon shkatarrët që kanë ndikuar në krijimin e diasporës shqiptare; • Përshkruan tiparet e përgjithshme të zhvillimit ekonomik të Kosovës, duke analizuar ecurinë e tyre përgjatë periudhave të ndryshme si dhe rolin e sektorëve të veçantë të ekonomisë në zhvillimin e Kosovës; • Evidenton degët kryesore të bujqësisë, nivelin e zhvillimit të tyre dhe faktorët që ndikojnë në zhvillimin e saj; • Identifikon vendodhjen e burimeve energjetike dhe të pasurive minerale të Republikës së Kosovës; • Analizon faktorët që ndikojnë në zhvillimin e industrisë, degët kryesore të industrisë, zhvillimin e tyre dhe rolin e industrisë në transformimin e përgjithshëm ekonomik në Republikën e Kosovës; • Ndërton dhe analizon grafikët e strukturës së ekonomisë dhe degëve të saj si dhe hartat e shpërndarjes gjeografike të rajoneve kryesore bujqësore dhe industriale të Kosovës; • Shpjegon veçoritë kryesore të komunikacionit (automobilistik, hekurudhor, ujor, ajror) në Republikën e Kosovës; • Identifikon veçoritë kryesore të tregtisë dhe zejtarisë në Republikën e Kosovës;
--	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Analizon bazën natyrore, kulturore dhe shoqërore në zhvillimin e turizmit në Republikën e Kosovës; • Analizon tiparet gjeografike natyrore, demografike dhe ekonomike të regjionit lindor të Republikës së Kosovës • Analizon tiparet gjeografike natyrore, demografike dhe ekonomike të regjionit perëndimor të Republikës së Kosovës;
<p>RNF:2.4. 6. <i>Analizon veçoritë e pozitës gjeografike, kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomike (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike), rolin e resurseve natyrore në mjedis dhe zhvillimin ekonomik të Kosovës dhe vendeve përreth.</i></p>	
Tema	Rezultatet e të nxëniet të lëndës (RNL)
Regjioni - Shqipëria	<ul style="list-style-type: none"> • Analizon veçoritë e pozitës gjeografike të Shqipërisë në Gadishullin Ballkanik, Mesdhe, Evropë dhe më gjërë, shtrirjen territoriale dhe kufizimin me vendet fqinje; • Shpjegon tiparet kryesore ndërtimit gjeologjik dhe relievit të Shqipërisë përmes veçorive dallusetë tyre; • Identifikon elementët kryesorë klimatik dhe tiparet e tyre si dhe evidenton tiparet kryesore të klimës së Shqipërisë dhe faktorët që ndikojnë në formimin e saj; • Analizon larminë dhe pasurinë e madhehidrografike të Shqipërisë dhe faktorët që kanë ndikuar; • Analizon kushtet dhe faktorët që ndikojnë në larminë e tokave të Shqipërisë; • Analizon faktorët dhe kushtet që kanë përcaktuar larminë dhe pasurinë e madhebimore dhe shtazore të Shqipërisë; • Analizon veçoritë specifike popullore dhe vendbanimeve të Republikës së Shqipërisë; • Analizon veçoritë themelore ekonomike-gjeografike të Shqipërisë si faktorët kryesor që ndikojnë në zhvillimin ekonomik dhe veprimtarit ekonomike sipas sektorëve përkatës (bujqësinë, industrinë, tregtinë, transportin, turizmin, shërbimet dhe artizanatin); • Evidenton karakteristikat kryesore të kushteve natyrore, të popullimit dhe të zhvillimit ekonomik të katër regjioneve të Republikës së Shqipërisë;
<p>RNF:2.4. 6. <i>Analizon veçoritë e pozitës gjeografike, kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomike (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike), rolin e resurseve natyrore në mjedis dhe zhvillimin ekonomik të Kosovës dhe vendeve përreth.</i></p>	

Regjioni - Maqedonia	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon tiparet e pozitës gjeografike, veçoritë natyrore dhe socio-ekonomike të Maqedonisë; • Analizon pozitën gjeografike, veçoritë kryesore natyrore dhe demografike e socialo-ekonomike të trevave shqiptare në Maqedoni;
Regjioni - Serbia	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan veçoritë e pozitës gjeografike, veçoritë natyrore dhe socio-ekonomike të Serbisë; • Analizon pozitën gjeografike, veçoritë kryesore natyrore dhe demografike e socialo-ekonomike të trevave shqiptare në Preshevë, Bujanovc dhe Medvegjë;
Regjioni - Mali i Zi	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon veçoritë e pozitës gjeografike, veçoritë natyrore dhe socio-ekonomike të Malit të Zi; • Analizon pozitën gjeografike, veçoritë kryesore natyrore dhe demografike e socialo-ekonomike të trevave shqiptare në Mal të Zi;
Regjioni - Greqia	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon veçoritë e pozitës gjeografike, veçoritë natyrore dhe socio-ekonomike të Greqisë; • Analizon pozitën gjeografike, veçoritë kryesore natyrore dhe demografike e socialo-ekonomike të trevave shqiptare në Çamëri;
Regjioni - Bosnja dhe Hercegovina	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon veçoritë e pozitës gjeografike, veçoritë natyrore dhe socio-ekonomike të Bosnjës dhe Hercegovinës;
Regjioni - Kroacia	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan veçoritë e pozitës gjeografike, veçoritë natyrore dhe socio-ekonomike të Kroacisë;
Regjioni - Turqia	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon veçoritë e pozitës gjeografike, veçoritë natyrore dhe socio-ekonomike të Turqisë;
RNF: 2.4. 6. Analizon veçoritë e pozitës gjeografike, kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomike (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike), rolin e resurseve natyrore në mjedis dhe zhvillimin ekonomik të Kosovës dhe vendeve përreth.	
Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)

	2.Bashkëp rimi njeri/natyre	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon faktorët kryesorë dhe pasojat e problemeve mjedisore në vendin tonë; • Interpretin faktorët që kanë ndikuar në shkallën e lartë të degradimit dhe shkretimittë tokave si dhe pasojat e tyre; • Vlerëson ndikimin e veprimtarisë njerëzore në ndryshimin e peizazheve të ndryshme; • Parashikon rrugë tëmenaxhimit efektiv të këtij ndikimi • Përgatit një raport mbi një problem të caktuar mjedisor (p.sh.: ndotja e ajrit në qytetin e Prishtinës, Mitrovicës, Kastriotit etj., faktorët, pasojat; ndotja e ujit në liqene e lumenj (p.sh. Sitnica), faktorët, pasojat, etj).
--	--	---

Udhëzimet metodologjike

Për zbatimin praktik të programit mësimor të lëndës së Gjeografisë, nevojitet përzgjedhja e metodologjive adekuate duke i harmonizuar ato me rezultatet kompetencave (RNK), rezultatet e fushës (RNF), rezultatet e të nxëniet të lëndës për temat (RNL-të), të cilat janë pika referente për realizimin e përmbajtjeve të lëndës e në kontekst të filozofisë dhe parimeve të KK-së.

Metodat, teknikat, strategjitë e mësimdhënies, në lëndën e gjeografisë, janë një ndër pikat kyqe të programit për një mësimdhënie të suksesshme që nxit interesin, gjithëpërfshirjen, ndërveprimin dhe punën kërkimore të nxënësve.

Zbatimi i metodave, teknikave, strategjive dhe formave të ndryshme të organizimit të procesit është një e drejtë profesionale e mësimdhënësve.

Rekomandohet që për aspektet e shumta të rrafshit metodologjik, teorik edhe aplikativ të tregohet kujdesi i veçantë. Metodologjia duhet të përzgjidhet paraprakisht në përshtatje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, në përshtatje me përmbajtjen e temës që do të zhvillohet, por edhe në varësi të bazës didaktike dhe nivelit të formimit gjeografik të nxënësve.

Metodologjia është mirë të jetë tërësisht në shërbim të përvetësimit dhe përdorimit më të shpejtë e më të saktë të njohurive, shprehive, shkathtësive dhe vlerave gjeografike, në radhë të parë të atyre që duhen për t'u zgjidhur problemet e jetës së përditshme.

Metodat didaktike është mirë të ndërthuren me njëra-tjetrën gjatë gjithë orës së mësimin, në përputhje me karakterin e dijeve, të rezultateve lëndorë si dhe në funksion të teknologjive të reja që mund të përdoren nga mësimdhënësit dhe nxënësit.

Mësimdhënia dhe të nxënit, bazuar në kompetenca, kërkon që në përzgjedhjen dhe përdorimin e strategjive, teknikave dhe metodave të mësimdhënies, mësimdhënsit e kësaj lënde:

- të marrin parasysh njohuritë, aftësitë dhe qëndrimet paraprake të nxënësit;
- të nxitin vrojtimin e drejtëpërdrejtë, kureshtjen, arsyetimin dhe gjykimin nëpërmjet demonstrimeve dhe vëzhgimeve në natyrë;
- të nxitin të menduarit kritik, krijues, dhe zgjidhjen e problemeve;
- të motivojnë nxënësin, duke e konsideruar si partner, në kuptimin që në procesin mësimor mësuesi dhe nxënësi janë plotësues të njëri-tjetrit;
- të mbështesin të nxënit e pavarur dhe në bashkëpunim të nxënësve përmes punës me projekte, punës në grup, punës individuale;
- të mbajnë parasysh integrimin dhe marrëdhënien ndërmjet lëndëve të fushës” Shkencat natyrore”, zbatimet e tyre në jetën e përditshme, si dhe lidhjen ndërlëndore;
- të shfrytëzojnë burime të shumëllojshme informacioni dhe ta çmojnë tekstin si një burim të rëndësishëm, por të pamjaftueshëm për përmbushjen e kompetencave të fushës;
- të përdorin TIK-un si mbështetës dhe lehtësues të mësimdhënies dhe të nxënit;
Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore, sugjerohen disa metoda, forma dhe teknika të ndryshme të punës:
 - Mësimdhënie e drejtëpërdrejtë (shpjegim, biseda, sqarim, ushtrime praktike dhe shembujt);
 - Mësimdhënie jo e drejtëpërdrejtë (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve);
 - Mësimdhënia me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve);
 - Diskutimi dhe të nxënit në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit);
 - Mësimdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve;
 - Të mësuarit përmes projekteve, punëve kërkimore në terren;
 - Mësimdhënie përmes vrojtimit, demonstrimit dhe eksperimentit;
 - Të mësuarit dhe të nxënit përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit;
 - Mësimdhënie që nxit hulumtimin e pavarur;
 - Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale.

Për realizimin e programit, mësimdhënësi duhet ketë parasysh edhe parimet bazë në mësimin e gjeografisë. Ai gjatë realizimit të programit të gjeografisë i udhëheq nxënësit në mënyrë që ata me aktivitetet e tyre në klasë, kabinet, natyrë etj., të mund të: njohin, vrojtojnë, radhisin, masin, shënojnë, mbledhin të dhënat, eksperimentojnë, mbikëqyrin, mendojnë në mënyrë të pavarur, mbrojnë dhe argumentojnë mendimet e tyre, duke u nisur prej të njohurës kah e panjohura, prej të afërmes kah e largëta, prej të thjeshtës kah e përbëra, prej konkretes kah abstraktja, prej të veçantës kah e përgjithshmja.

Format e punës në mësimin e gjeografisë

Në procesin mësimor të realizimit të përmbajtjeve programore të gjeografisë aplikohen forma të ndryshme të punës:

- individuale,
- në çifte,
- në grupe, dhe
- me tërë klasën etj.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Shkencat e natyrës jo vetëm se janë të ndërlidhura në mes veti meqë e studiojnë natyrën në aspekte të ndryshme, por janë të ndërlidhura edhe me fushat tjera sudimore.

Në Shkencën e Gjeografisë si për njohuritë teorike, ashtu dhe për njohuritë empirike që përmban kjo lëndë, krijohen një sërë sistemesh njohurish, sikundër janë njohuritë gjeomorfologjike, klimatologjike, hidrografike, biogjeografike etj.

Mësimdhënësi i kësaj lënde duhet të kenë në qendër të vëmendjes lidhjet integrale brenda fushës së shkencave natyrore. Shkenca e Gjeografisë, fizika, kimia dhe biologjia, si lëndë të së njëjtës fushë studimi, kanë mundësi të shumta integrimi midis tyre, p.sh. ndotja e ujit, ajrit dhe tokës, biodiversiteti etj. është objekt integrimi ndërmjet shkencës së Gjeografisë me shkencat e natyrës.

Integrimi me fushat e tjera kurrikulare

• Komunikimi dhe të shprehurit

Si të gjitha lëndët e tjera, gjeografia krijon mundësi të zbatimit të kompetencave që zhvillon fusha *''Gjuhët dhe komunikimi''*. Gjuha është themelore për të nxënësit në lëndën e gjeografisë. Nxënësi përzgjedh strategjitë e përshtatshme gjuhësore për të eksploruar, prezantuar dhe komunikuar të kuptuarin e dukurive gjeografike. Ai përdor gjuhën letrare për të shprehur pozicionin e tij qartë dhe në mënyrë koherente. Por njëkohësisht dhe gjeografia ndihmon në zgjerimin dhe përpunimin e fjalorit të nxënësit, duke e nxitur atë të parashtojë qartë dhe saktësisht idetë e tij, me gojë ose me shkrim. Punët praktike, projektet dhe detyrat që nxënësi realizon, i mundësojnë zhvillimin e kompetencës së komunikimit gjuhësor dhe pasurimin e fjalorit terminologjik. Termat e ndryshme, të përdorura në këtë lëndë, janë specifike dhe ndihmojnë nxënësin për zhvillimin e kompetencës së komunikimit përmes përdorimit të gjuhës dhe terminologjisë gjeografike.

• **Matematika**

Nxënësi zhvillon njohuritë matematikore përmes përdorimit të informacioneve sasiore dhe cilësore, leximit apo ndërtimit të hartave, grafikëve dhe tabelave statistikore. P.sh., nxënësi llogarit mesataren ditore, mujore apo vjetore të temperaturave të ajrit; llogarit kohën lokale e zonale mbi bazën e veprimeve me thyesa; ndërton grafikë të shpërndarjes së reshjeve, temperaturës dhe i interpreton ato. Nxënësi ndërton diagrame që paraqesin strukturën e popullsisë të Kosovës, trevave tjera shqiptare dhe vendeve përreth, të ekonomisë dhe sektorëve të saj etj.

• **Shoqëria dhe mjedisi**

Historia i shërben nxënësit të kuptojë më mirë ndryshimet që kanë pësuar kulturat e ndryshme dhe ndikimin e tyre në zhvillimet e vendeve dhe rajoneve, si dhe sfidat e ndërvarësisë globale. Nxënësi hulumton mbi historinë e mendimit gjeografik për të kuptuar evolucionin e ideve dhe teorive.

Programi i gjeografisë ndihmon në zhvillimin e dimensioneve të qytetarisë. Ai e sheh botën si bashkësi globale dhe të ndërvarur. Nxënësi identifikon probleme, sugjeron zgjidhje dhe reflekton për marrjen e vendimeve. Gjeografia u jep aktualitet më të madh çështjeve me të cilat merret qytetaria dhe ndihmon në debate për çështje dhe ngjarje të rëndësishme.

• **Jeta dhe puna**

Teknologjia e informacionit dhe komunikimit (TIK) mbështet të nxënit në lëndën e gjeografisë përmes realizimit të detyrave të ndryshme, projekteve, kërkimit, përpunimit dhe prezantimit të informacionit. Nxënësi mëson të përzgjedhë informacionin dhe të mbajë qëndrim kritik ndaj tij, të dallojë faktin nga opinioni. Nxënësi mund të përdorë word-processor në shkrimin e materialeve, zbaton hedhjen e të dhënave në tabelë për ndërtimin e grafikëve, përdor powerpoint për prezantimin e një detyre, kërkon në internet harta dhe përcakton vendndodhjen e objekteve të ndryshme.

Çështjet / temat ndërkurrikulare

Integrimi i temave ndërkurrikulare në fushën e shkencave të natyrës i ndihmon nxënësit të njohin dhe të kuptojnë botën dhe të përballojnë më lehtë sfidat e jetës.

Temat ndërkurrikulare që mund të integrohen në Kurrikulën e shkencave të natyrës për këtë moshë të nxënësve janë:

- Edukimi për medie;
- Arsimimi për zhvillimin e qëndrueshëm.

Edukimi për media

I referohet përzgjedhjes dhe përdorimit të medieve për sigurimin dhe përpunimin e informacioneve të reja dhe të sakta, krijimin dhe përdorimin kritik të informatave për hulumtimet dhe zbulimet e reja shkencore. Çështja e edukimit për media përfshin përmbajtjet lidhur

publikimet, shpërblimet dhe efektet e të arriturat në shkencë në nivelin kombëtar dhe ndërkombëtarë.

Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm

I referohet temave me rëndësi të përgjithshme të cilat ndikojnë në marrjen e përgjegjësisë të rinjve/nxënësve për qëndrim dhe veprim aktiv ndaj çështjeve në vetëdijësimin dhe ruajtjen e pasurive natyrore, në nivel lokal dhe global. Këtu hyjnë çështjet, si : aspekti social, zhvillimi ekonomik dhe mjedisor.

Çështjet e zhvillimit të qëndrueshëm përfshijnë aspektet për të pasur mjedis të shëndetshëm që ndërlidhet me vetëdijësimin, veprimin qytetar dhe rëndësinë e shfrytëzimit të burimeve mjedisore si trashëgimi dhe kulturë e brezit të ardhshëm.

Udhëzimet për vlerësim

Vlerësimi është pjesë integrale e procesit të mësimdhënies dhe të nxënësve. Vlerësimi mat shkallën në të cilën janë arritur (nga nxënësit) njohuritë, shkathtësitë dhe qëndrimet e dëshiruara. Ai përfshin mbledhjen e informacioneve me anë të teknikave të ndryshme të vlerësimit për arritjen e rezultateve të pritshme të të nxënësve në nivel klase dhe shkalle. Me këtë informacion, mësimdhënësi merr vendime për vlerësimin përfundimtar të nxënësit, bazuar në gjykimin e tij për nivelin e zotërimit nga nxënësi të kompetencave të fushës “Shkencat natyrore”. Vlerësimi u shërben mësimdhënësve për të përmirësuar metodat e mësimdhënies, nxënësve për të përmirësuar të nxënësve si dhe prindërve për të monitoruar progresin e fëmijëve të tyre në shkollë.

Mësimdhënësi duhet të përdorin situata të jetës reale si pikënisje për vlerësimin e nxënësve. Format e ndryshme të vlerësimit duhet t’u krijojnë mundësi të gjithë nxënësve të vlerësohen në atë mënyrë që është më e përshtatshme për to.

Për vlerësimin e nxënësve, mësuesit duhet të mbështeten në disa parime bazë:

- Vlerësimi duhet të jetë i besueshëm dhe i paanshëm. Nxënësit duhet t’i jepet mundësia të demonstrojnë shkallën e njohurive, shkathtësive dhe qëndrimeve.
- Vlerësimi duhet t’i ndihmojë nxënësit. Ai duhet t’u japë informacion pozitiv dhe nxitës për t’u përfshirë aktivisht në procesin e të nxënësve.
- Vlerësimi udhëhiqet nga rezultatet e të nxënësve dhe shfrytëzon shumëllojshmëri strategjish dhe teknikash vlerësimi.

Vlerësimi është në funksion të:

- sigurimit të informatave të nevojshme për përparimin e nxënësve dhe motivimit të tyre për të nxënë;
- vlerësimit të punës praktike dhe demonstruese;

- identifikimit të vështirësive gjatë procesit të të nxënësve;
- nxjerrjes së përfundimeve për arritjet e nxënësve gjatë procesit të të nxënësve;
- vetëvlerësimit të nxënësve;
- përmirësimit të mësimdhënies dhe të nxënësve.

Vlerësimi kërkon:

- Rezultate të qarta mësimore
- Motivim të nxënësve
- Njohjen e përvojës dhe e aftësive të nxënësve
- Kërkesa të qarta të nxënësve dhe metoda e teknika mësimore efikase.

Vlerësimi bazohet në:

- Ç'thonë, Ç'shkruajnë dhe Ç'bëjnë nxënësit?

Etapat e vlerësimit:

- Kontrolli, p.sh. ç'di (ç'është arritur) dhe ç'farë nuk di nxënësi? (ç'nuk është arritur);
- Matja, ajo që kontrollohet matet;
- Vlerësimi, nënkupton vendosjen e një vlere gjykimi, sasior ose cilësor bazuar në matje me notë.

Kategoritë e vlerësimit:

- Vlerësimi formues (vlerësimi për të nxënë) kryhet në mënyrë të vazhdueshme për marrjen e informacioneve të arritjeve të nxënësve gjatë çdo veprimtarie mësimore.
- Vlerësimi diagnostikues - përdoret për marrjen e informacioneve të arritjes së nxënësve për shkallën e përvetësimit të njohurive, shkathtësive, shprehive, qëndrimeve dhe vlerave dhe i ndihmon mësimdhënësit në punën e mëtejshme.
- Vlerësimi motivues - përdoret për nxitjen e interesimit dhe dëshirën e nxënësve për të nxënë.
- Vlerësimi përmbledhës (vlerësimi i të nxënësve) - përfshin aktivitetin e përgjithshëm të të nxënësve të nxënësve. Vlerësimi përmbledhës bëhet në fund të periudhave të caktuara (gjysmëvjetor, në fund të vitit etj.).

Për vlerësimin e njohurive, aftësive dhe shkathtësive ka një sërë teknikash:

- Vlerësimi me gojë (të pyeturit, diskutimi, debati etj.);
- Vlerësimi me shkrim;
- Vlerësimi me anë të dëgjimit;
- Vlerësimi përmes punës praktik;
- Vlerësimi me anë të pyetësorëve të nxënësve;
- Vlerësimi i projekteve kurrikulare, lëndore ose ndërlëndore, punëve kërkimore dhe i punëve në teren;
- Eset
- Portofoli

- Testimi - është ecuria e matjeve sipas një qëllimi të caktuar

Ekzistojnë lloje të ndryshme të testeve, si:

- Testet me përgjigje alternative
- Testet me kombinime
- Testet me alternativa të shumta
- Testet me përgjigje të shkurta dhe me plotësim

Për të arritur synimin e Kurrikulës së re të Kosovës, të cilat burojnë nga çasja e bazuar në kompetenca, për të përmbushur filozofinë e kurrikulës e në veçanti për arritjen e rezultateve nga shkencat e natyrës, domosdoshmërisht duhet njohur sistemin e vlerësimit që është përcaktuar me UA i bazuar në kërkesat e KK-së.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Përdorimi i mjeteve mësimore në mësimdhënien dhe procesin e të nxënës në fushën “Shkencat natyrore” ndihmon në konkretizimin e ideve dhe dukurive, në aplikimin e metodave dhe strategjive të mësimdhënies, si dhe e bën mësimin më interesant dhe më argëtues për nxënësin. Përdorimi i suksesshëm i metodave dhe i teknikave të lartpërmendura nuk mund të realizohet pa mjetet e nevojshme didaktike, të cilat mund të jenë të llojeve të ndryshme, si: harta të përgjithshme ose tematike, atlase, albume, foto, skica, modele, makete, diagrame, mjete grafike, filma mësimorë, videokaseta, kompjuter, aparat projektimi, CD, DVD etj, pastaj materiale tekstuale, si: teksti shkollor, fletore e punës, libri i mësuesit, udhëzues profesionalë, fjalorë, gazeta, revista, materiale psikopedagogjike, enciklopedi etj.

Ndërsa, mësimdhënësi është përgjegjës për krijimin e një mjedisi stimulues. Ai duhet të sigurojë që nxënësi të ketë çasje në burimet e ndryshme të të nxënës. Lista e burimeve të vlefshme për zhvillimin e kompetencave në gjeografi është e larmishme: muzeume, harta, plane, piktura, dokumente historike, dokumente audio-vizivë, etj. Gjithashtu, burimet përfshijnë teknologjitë e informacionit dhe komunikimit që nxënësit i përdorin si mjete kërkimi dhe për përgatitjen e projekteve dhe detyrave të ndryshme.

Sugjerime për përdorimin e TIK-ut

- Përdorimi i postës elektronike për shkëmbim informacioni.
- Përdorimi i internetit për të shfrytëzuar faqet Web për gjeografinë.
- Përdorimi i CD-ROM për mbledhjen e informacionit mbi temat që ai/ajo studion.
- Organizimi dhe prezantimi i të dhënave, duke përdorur tipa të ndryshëm software.
- Përdorimi i simulimeve software.
- Përdorimi i grafikëve software.
- Paraqitja grafike e të dhënave.

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Gjeografi (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Programi i lëndës së Gjeografisë për klasën e 11-të, të Gjinnazit të shkencave natyrore është ndërtuar mbi bazën e nivelit të dytë të Arsimit parauniversitar, ku përmbajtjet gjeografike të saj janë pjesë e fushës kurrikulare: Shoqëria dhe mjedisi.

Programi i lëndës së Gjeografisë për klasën 11-të rrjedh nga KK dhe Kurrikula Bërthamë e Arsimit të Mesëm të Lartë, rezultatet e të nxënësve të kompetencave (RNK), rezultatet e të nxënësve të fushës së Shkencave natyrore (RNF), shkalla e pestë kurrikulare dhe planit mësimor të arsimit të mesëm të lartë respektivisht gjinnazit.

Lënda e Gjeografisë për klasën e 11-të, ka në fokusin e saj të studimit regjionin (rajonin). Regjioni është objekt themelor i studimit të gjeografisë regjionale. Ajo trajton veçoritë specifike natyrore dhe humane të kontinenteve, regjioneve dhe shteteve. Ajo synon të bëjë sqarimin e lidhjeve të veçorive natyrore dhe humane, duke i interpretuar këto lidhje, jo si një lidhje e thjeshtë, por si një lidhje që formon një sistem territorial kompleks. Kjo jo vetëm nxit interesin e nxënësve, por i orienton ata të bëjnë analiza dhe krahasime mbi veçoritë e kontinenteve, regjioneve dhe shteteve.

Programi i gjeografisë ndihmon në zhvillimin e kompetencave kyçe në funksion të të nxënësve gjatë gjithë jetës. Zhvillimi i kompetencave është pikënisja dhe parimi bazë organizativ i këtij programi. Përmbajtja lëndore konceptohet si mjet për realizimin e tyre nëpërmjet zhvillimit të situatave të të nxënësve.

Nxënësi përvetëson mjetet dhe terminologjinë gjeografike dhe njëkohësisht zbulon rolin që duhet të përmbushë për zhvillimin e qëndrueshëm. Ai mëson t'u përgjigjet problemeve gjeografike duke përdorur prezantimet hapësinore që ka përdorur më parë, të cilat tashmë i modifikon dhe i zhvillon.

Lënda e gjeografisë për klasën e 11-të të gjinnazit trajton përmbajtjet lëndore, në përputhje me moshën e nxënësve. Zhvillimi i planit dhe programit mësimor të gjeografisë për klasën e 11-të ndërtohet mbi bazën e procedurës shkencore, si nga forma, çasja metodologjike, organizimi dhe ndërtimi i përmbajtjes së lëndës si dhe parashtrimi i rezultateve të të nxënësve për kompetenca, rezultateve të të nxënësve të fushës së shkencave natyrore si dhe instrumentet e vlerësimit. Ai synon që nxënësit të nxiten të eksplorojnë dhe të zhvillojnë dije, shkathtësi, qëndrime dhe vlera.

Qëllimi

Programi i gjeografisë për shkallën V, klasa e 11-të- ka për qëllim që nxënësi:

- të zhvillojë njohuri, shkathtësi dhe qëndrime mbi sistemet natyrore e humane të kontinenteve, regjioneve dhe shteteve të ndryshme të botës;
- të zhvillojnë aftësi për të gjetur zgjidhje dhe për të mbajtur qëndrime mbi proceset, dukuritë, modelet dhe marrëdhëniet midis tyre mbi bazën e ballafaqimit të vazhdueshëm të të menduarit kritik e krijues;
- të njohin sfidat dhe të parashikojnë perspektivat e ndërvarësisë regjionale botërore;
- të aftësohet të zbulojë dhe argumentojë lidhjet shkak-pasojë të dukurive dhe proceseve që ndodhin në sistemet natyrore dhe humane në kuadër të kontinenteve, regjioneve dhe shteteve;
- të aftësohet për përpunimin e të dhënave statistikore, ndërtimin dhe interpretimin e diagrameve, grafikëve, hartave etj;
- të aftësohet përmes përdorimit të burimeve të ndryshme, si: harta, globi, fotografi, statistika, diagrame, ilustrime fotosh dhe video etj, të zbulon dhe përvetëson informacione dhe koncepte gjeografike mbi veçoritë specifike të kontinenteve, regjioneve dhe shteteve;
- të aftësohet përmes detyrave, punëve praktike, projekteve kurrikulare e strategjive të tjera ndërvepruese, në kërkimin gjeografik dhe të menduarit kritik e krijues;
- të zhvillojë shkathtësitë përtë qenë përdorues kritik dhe krijues i metodave të kërkimit gjeografik dhe të punës në grup;
- të zhvillohet si qytetar i informuar, i përgjegjshëm dhe aktiv, i cili mund të kontribuojë për zhvillimin e një bote të qëndrueshme;
- të përdorë teknologjinë e informacionit dhe të komunikimit, si mjet për sigurimindhe komunikimin e informacionit.

Temat dhe rezultatet e të nxënët

Përmbajtja e lëndës së Gjeografisë është hartuar mbi bazën e koncepteve kryesore të fushës të shkencave natyrore në veçanti koncepti Toka, mjedisi dhe gjithësia, temave, rezultateve në RNL duke i balancuar ato përmes RNF-ve në përputhje me qëllimet e përgjithshme të lëndës.

Rezultatet e njësive mësimore mbeten si mundësi e përzgjedhjes së mësimdhënësit duke respektuar autonomin e shkollës dhe të mësimdhënësit. Kjo u jep liri mësimdhënësve, të cilët duke u nisur nga kushtet konkrete (nxënësit, pajisjet etj.), mund të zgjedhin rezultatet specifike, por duke u bazuar në RNL dhe RNF për t'u përvetësuar sa mirë nga nxënësit këto rezultate. Programi lëndorë i Gjeografisë për gjimnazin, shkalla V, klasa e 11-të është strukturuar në temën: **Regjioni (Rajoni) – Kontinentet** (*Evropa, Azia, Afrika, Amerika Veriore, Amerika Jugore dhe Australia me Oqeani*).

Koncepti	
Toka,	RNF:2.4.

mjedisi dhe gjithësia	3. Analizon pozitën gjeografike, karakteristikat natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomik (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike) dhe të regjioneve (rajoneve) – kontinenteve dhe vendeve të ndryshme të botës.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Regjioni - Koncepti, kriteret e krijimit, parimet e diferencimit, evoluimi i regjioneve	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon objektin e studimit të gjeografisë regjionale, përmbajtjen, vendin e saj në kuadër të gjeografisë duke treguar parimet dhe kriteret bazë të rajonizimit gjeografik dhe të klasifikimit të rajoneve të ndryshme sipas llojeve ose tipave të tyre;
	RNF:2.4. 3. Analizon pozitën gjeografike, karakteristikat natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomik (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike) dhe të regjioneve (rajoneve) – kontinenteve dhe vendeve të ndryshme të botës.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)

**Regjioni -
Evropa**

- Analizon rëndësinë pozitive gjeografike dhe kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botës bimore e shtazore) të Evropës;
- Analizon tiparet e përgjithshme demografike, ekonomike dhe kulturore të Evropës;
- Shpjegon rëndësinë e grupimeve ekonomike, politike dhe ushtarake, ndryshimet në hartën politike dhe problemet e sotme regjionale të Evropës dhe perspektivën e zgjidhjes së tyre;
- Identifikon ngjashmëritë dhe dallimet në veçoritë kryesore fiziko-gjeografike dhe humane të regjioneve të Evropës (Evropa Jugore, Perëndimore, Qendrore, Veriore dhe Lindore);
- Përshkruan pozitën gjeografike, veçoritë kryesore fiziko-gjeografike dhe humane të regjionit të Evropës Jugore;
- Shpjegon veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushtet natyrore të gadishullit Apenin dhe të zhvillimit ekonomik të Italisë;
- Përshkruan veçoritë kryesore të pozitës gjeografike, kushteve natyrore dhe zhvillimit socio - ekonomik të gadishullit Pirinej dhe të Spanjës.
- Analizon veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botës bimore e shtazore) dhe humane (popullsisë, vendbanimeve dhe ekonomisë) të Evropës Perëndimore;
- Shpjegon veçoritë e pozitës gjeografike, kushtet natyrore dhe socio-ekonomike të Britanisë së Madhe, Irlandës, Francës dhe shteteve të Beneluksit (Belgjikës, Holandës dhe Luksemburgut);
- Përshkruan veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botes bimore e shtazore) dhe humane (popullsisë, vendbanimeve dhe ekonomisë) të regjionit të Evropës Veriore;
- Krahason tëpërbashktat dhe të veçantat e veçorive ekonomike dhe popullativetë shteteve tëEvropës Veriore;
- Analizon veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botes bimore e shtazore) dhe humane (popullsisë, vendbanimeve dhe ekonomisë) të Evropës Qendrore (Mesme);
- Evidenton veçoritë e pozitës gjeografike, kushtet natyrore dhe socio-ekonomike të Zvicër, Austrisë, Sllovenisë, Hungarisë, Çekisë, Sllovakisë, Gjermanisë, Polonisë dhe Rumanisë;

Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
<p>RNF:2.4. 3. <i>Analizon pozitën gjeografike, karakteristikat natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomik (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike) dhe të regjioneve (rajoneve) – kontinenteve dhe vendeve të ndryshme të botës.</i></p>	
<p>Regjioni - Azia</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Analizon veçoritë specifike të pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botes bimore e shtazore) të Azisë; • Analizon veçoritë specifike humane (popullsisë, vendbanimeve dhe ekonomisë) të Azisë; • Shpjegon veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botes bimore e shtazore) dhe humane (popullsisë, vendbanimeve dhe ekonomisë) të Azisë jugperëndimore; • Identifikon veçoritë dalluese socio-ekonomike të Arabisë Saudite dhe Iranit; • Analizon veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botës bimore e shtazore) dhe humane (popullsisë, vendbanimeve dhe ekonomisë) të Azisë jugore; • Identifikon tëpërbashkëtat dhe të veçantat e veçorive socio-ekonomike të Republikës së Indisë dhe Pakistanit; • Analizon veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botës bimore e shtazore) dhe humane (popullsisë, vendbanimeve dhe ekonomisë) të Azisë juglindore; • Krahason tëpërbashkëtat dhe të veçantat e veçorive socio-ekonomike të Indonezisë, Malajzisë dhe Singaporit; • Analizon veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botës bimore e shtazore) dhe humane (popullsisë, vendbanimeve dhe ekonomisë) të Azisë lindore; • Shpjegon veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore dhe humane të R.P. të Kinës; • Përshkruan veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore dhe humane të Japonisë;
Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)

RNF:2.4. 3. <i>Analizon pozitën gjeografike, karakteristikat natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomik (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike) dhe të regjioneve (rajoneve) – kontinenteve dhe vendeve të ndryshme të botës.</i>	
Regjioni - Afrika	<ul style="list-style-type: none"> • Analizon veçoritë e pozitës gjeografike dhe të elementeve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botës bimore e shtazore) të Afrikës; • Identifikon veçoritë specifike humane (popullsisë, vendbanimeve dhe ekonomisë) të Afrikës; • Shpjegon veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore e humane të Afrikës Veriore; • Përshkruan veçoritë dalluesetëpozitës gjeografike dhe socio-ekonomike të Egjiptit; • Analizon të përbashkëtat dhe të veçantat e veçorive natyrore, ekonomike dhe popullatavetë shteteve të Afrikës tropikale me ato të rajoneve tjera të Afrikës; • Shpjegon veçoritë e pozitës gjeografike dhe të elementeve natyrore e shoqërore-ekonomike të Afrikës jugore me ato të rajoneve tjera të Afrikës.
Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
RNF:2.4. 3. <i>Analizon pozitën gjeografike, karakteristikat natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomik (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike) dhe të regjioneve (rajoneve) – kontinenteve dhe vendeve të ndryshme të botës.</i>	
Regjioni - Amerika Veriore	<ul style="list-style-type: none"> • Analizon veçoritë e pozitës gjeografike dhe të elementeve natyrore e shoqërore-ekonomike të Amerikës veriore me ato të kontinenteve tjera; • Identifikon tëpërbashkëtat dhe të veçantat e kaushëve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botës bimore e shtazore) të SHBA me ato tështeteve tjera; • Evidenton të përbashkëtat dhe të veçantat e kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botës bimore e shtazore) të Kanadasë me ato të shteteve të tjera ;
Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
RNF:2.4. 3. <i>Analizon pozitën gjeografike, karakteristikat natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomik (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike) dhe të regjioneve (rajoneve) – kontinenteve dhe vendeve të ndryshme të botës.</i>	

Regjioni - Amerika Mesme-Qendrore	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon veçoritë kryesore natyrore dhe shoqërore-ekonomike të Amerikes Mesme dhe Meksikës;
Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
RNF:2.4. 3. Analizon pozitën gjeografike, karakteristikat natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomik (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike) dhe të regjioneve (rajoneve) – kontinenteve dhe vendeve të ndryshme të botës.	
Regjioni - Amerika Jugore	<ul style="list-style-type: none"> • Analizon veçoritë specifike të pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botës bimore e shtazore) të Amerikës jugore; • Analizon veçoritë specifike humane (popullsisë, vendbanimeve dhe ekonomisë) të Amerikës jugore; • Shpjegon pozitën gjeografike, karakteristikat natyrore dhe socio-ekonomike Brazilit dhe Argjentinës;
Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
RNF:2.4. 3. Analizon pozitën gjeografike, karakteristikat natyrore (relievit, klimës, ujërave, tokave dhe botës bimore e shtazore) dhe socio-ekonomik (popullsisë, vendbanimeve veprimtarive ekonomike) dhe të regjioneve (rajoneve) – kontinenteve dhe vendeve të ndryshme të botës.	
Regjioni - Australia me Oqeani	<ul style="list-style-type: none"> • Analizon të përbashkëtat dhe të veçantat e kushteve natyrore (relievit, klimës, ujërave dhe botës bimore e shtazore) të Australisë me ato të kontinenteve të tjera; • Shpjegon veçoritë e pozitës gjeografike dhe kushteve natyrore e humane të Oqeanisë;

Udhëzime metodologjike

Për zbatimin praktik të programit mësimor të lëndës së Gjeografisë, nevojitet përzgjedhja e metodologjive adekuate duke i harmonizuar ato me rezultatet kompetencave (RNK), rezultatet e fushës (RNF), rezultatet e të nxënit të lëndës për temat (RNL), të cilat janë pika referente për realizimin e përmbajtjeve të lëndës e në kontekst të filozofisë dhe parimeve të KK-së.

Metodat, teknikat, strategjitë e mësimdhënies, në lëndën e gjeografisë, janë një ndër pikat kyqe të programit për një mësimdhënie të suksesshme që nxit interesin, gjithëpërfshirjen, ndërveprimin dhe punën kërkimore të nxënësve.

Zbatimi i metodave, teknikave, strategjive dhe formave të ndryshme të organizimit të procesit është një e drejtë profesionale e mësimitdhënësve.

Rekomandohet që për aspektet e shumta të rrafshit metodologjik, teorik edhe aplikativ të tregohet kujdesi i veçantë. Metodologjia duhet të përzgjidhet paraprakisht në përshtatje me nevojat dhe kërkesat e nxënësve, në përshtatje me përmbajtjen e temës që do të zhvillohet, por edhe në varësi të bazës didaktike dhe nivelit të formimit gjeografik të nxënësve.

Metodologjia është mirë të jetë tërësisht në shërbim të përvetësimit dhe përdorimit më të shpejtë e më të saktë të njohurive, shprehive, shkathtësive dhe vlerave gjeografike, në radhë të parë të atyre që duhen për t'u zgjidhur problemet e jetës së përditshme.

Metodat didaktike është mirë të ndërthuren me njëra-tjetrën gjatë gjithë orës së mësimit, në përputhje me karakterin e dijeve, të rezultateve lëndore si dhe në funksion të teknologjive të reja që mund të përdoren nga mësimitdhënësit dhe nxënësit.

Mësimitdhënia dhe të nxënësve, bazuar në kompetenca, kërkon që në përzgjedhjen dhe përdorimin e strategjive, teknikave dhe metodave të mësimitdhënies, mësimitdhënësit e kësaj lënde:

- të marrin parasysh njohuritë, aftësitë dhe qëndrimet paraprake të nxënësit;
- të nxitin vërtetimin e drejtpërdrejtë, kureshtjen, arsyetimin dhe gjykimin nëpërmjet demonstrimeve dhe vëzhgimeve në natyrë;
- të nxitin të menduarit kritik, krijues, dhe zgjidhjen e problemeve;
- të motivojnë nxënësin, duke e konsideruar si partner, në kuptimin që në procesin mësuesor mësuesi dhe nxënësi janë plotësues të njëri-tjetrit;
- të mbështesin të nxënësit e pavarur dhe në bashkëpunim të nxënësve përmes punës me projekte, punës në grup, punës individuale;
- të mbajnë parasysh integrimin dhe marrëdhënien ndërmjet lëndëve të fushës "Shkencat natyrore", zbatimet e tyre në jetën e përditshme, si dhe lidhjen ndërlëndore;
- të shfrytëzojnë burime të shumëllojshme informacioni dhe ta çmojnë tekstin si një burim të rëndësishëm, por të pamjaftueshëm për përmbushjen e kompetencave të fushës;
- të përdorin TIK-un si mbështetës dhe lehtësues të mësimitdhënies dhe të nxënësit;
Me qëllim të përmbushjes së kërkesave për nxënie cilësore, sugjerohen disa metoda, forma dhe teknika të ndryshme të punës:
 - Mësimitdhënie e drejtpërdrejtë (shpjegim, biseda, sqarim, ushtrime praktike dhe shembujt);
 - Mësimitdhënie jo e drejtpërdrejtë (shqyrtimi, zbulimi, zgjidhja e problemeve);
 - Mësimitdhënia me anë të pyetjeve (teknika e pyetjeve drejtuar nxënësve);
 - Diskutimi dhe të nxënësit në bashkëpunim (në grupe të vogla, grupe më të mëdha dhe me të gjithë nxënësit);
 - Mësimitdhënie që nxit të menduarit kritik, krijues dhe zgjidhjen e problemeve;
 - Të mësuarit përmes projekteve, punëve kërkimore në terren;

- Mësimdhënie përmes vrojtimit, demonstrimit dhe eksperimentit;
- Të mësuarit dhe të nxëniet përmes mjeteve multimediale e në veçanti përmes kompjuterit;
- Mësimdhënie që nxit hulumtimin e pavarur;
- Të mësuarit në natyrë dhe vizitat në objekte industriale.

Për realizimin e programit, mësimdhënësi duhet ketë parasysh edhe parimet bazë në mësimin e gjeografisë. Ai gjatë realizimit të programit të gjeografisë i udhëheq nxënësit në mënyrë që ata me aktivitetet e tyre në klasë, kabinet, natyrë etj., të mund të: njohin, vrojtojnë, radhisin, masin, shënojnë, mbledhin të dhënat, eksperimentojnë, mbikëqyrin, mendojnë në mënyrë të pavarur, mbrojnë dhe argumentojnë mendimet e tyre, duke unisur prej të njohurës kah e pa njohura, prej të afërmes kah e largëta, prej të thjeshtës kah e përbëra, prej konkretes kah abstraktja, prej të veçantës kah e përgjithshmja.

Format e punës në mësimin e gjeografisë

Në procesin mësimor të realizimit të përmbajtjeve programore të gjeografisë aplikohen forma të ndryshme të punës:

- Individuale,
- në çifte,
- në grupe, dhe
- me tërë klasën etj.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Shkencat e natyrës jo vetëm se janë të ndërlidhura në mes veti meqë e studiojnë natyrën në aspekte të ndryshme, por janë të ndërlidhura edhe me fushat tjera studimore.

Në shkencën e Gjeografisë si për njohuritë teorike, ashtu dhe për njohuritë empirike që përmban kjo lëndë, krijohen një sërë sistemesh njohurish, sikundër janë njohuritë gjeomorfologjike, klimatologjike, hidrografike, biogjeografike etj.

Mësimdhënësi i kësaj lëndë duhet të kenë në qendër të vëmendjes lidhjet integruese brenda fushës së shkencave natyrore. Shkenca e Gjeografisë si dhe fizika, kimia dhe biologjia, si lëndë të së njëjtës fushë studimi, kanë mundësi të shumta integrimi midis tyre, si p.sh. ndotja e ujit, ajrit dhe tokës, biodiversiteti etj. është objekt integrimi ndërmjet shkencës së Gjeografisë me shkencat e natyrës.

Integrimi me fushat e tjera kurrikulare

- **Komunikimi dhe të shprehurit**

Si të gjitha lëndët e tjera, gjeografia krijon mundësi të zbatimit të kompetencave që zhvillon fusha "Gjuhët dhe komunikimi". Gjuha është themelore për të nxënit e nxënësve në lëndën e gjeografisë. Nxënësi përzgjedh strategjitë e përshtatshme gjuhësore për të eksploruar, prezantuar dhe komunikuar të kuptuarin e dukurive gjeografike. Ai përdor gjuhën letrare për të shprehur pozicionin e tijqartë dhe në mënyrë koherente. Por njëkohësisht dhe gjeografia ndihmon në zgjerimin dhe përpunimin e fjalorit të nxënësit, duke enxitur atë të parashtrojë qartë dhe saktësisht idetë e tij, me gojë ose me shkrim. Punët praktike, projektet dhe detyrat që nxënësi realizon, i mundësojnë zhvillimin e kompetencës së komunikimit gjuhësor dhe pasurimin e fjalorit terminologjik. Termat e ndryshme, të përdorura në këtë lëndë, janë specifike dhe ndihmojnë nxënësin për zhvillimin e kompetencës së komunikimit përmes përdorimit tëgjuhës dhe terminologjisë gjeografike.

• **Matematika**

Nxënësi zhvillon njohuritë matematikore përmes përdorimit të informacioneve sasiore dhe cilësore, leximit apo ndërtimit të hartave, grafikëve dhe tabelave statistikore. P.sh., nxënësi llogarit mesataren ditore, mujore apo vjetore të temperaturave të ajrit; llogarit kohën lokale e zonale mbi bazën e veprimeve me thyesa; ndërton grafikë të shpërndarjes së reshjeve, temperaturës dhe i interpreton ato. Nxënësi ndërton diagrame që paraqesin strukturën e popullsisë të kontinenteve, të ekonomisë dhe sektorëve të saj etj.

• **Shoqëria dhe mjedisi**

Historinë i shërben nxënësit të kuptojë më mirë ndryshimet që kanë pësuar kulturat e ndryshme dhe ndikimin e tyre në zhvillimet e vendeve dhe rajoneve, si dhe sfidat e ndërvarësisë globale. Nxënësi hulumton mbi historinë e mendimit gjeografik për të kuptuar evolucionin e ideve dhe teorive.

Programi i gjeografisë ndihmon në zhvillimin e dimensioneve të qytetarisë. Ai e sheh botën si bashkësi globale dhe të ndërvarur. Nxënësi identifikon probleme, sugjeron zgjidhje dhe reflekton për marrjen e vendimeve. Gjeografia u jep aktualitet më të madh çështjeve me të cilat merret qytetaria dhe ndihmon në debate për çështje dhe ngjarje të rëndësishme.

• **Jeta dhe puna**

Teknologjia e informacionit dhe komunikimit (TIK) mbështet të nxënit në lëndën e gjeografisë përmes realizimit të detyrave të ndryshme, projekteve, kërkimit, përpunimit dhe prezantimit të informacionit. Nxënësi mëson të përzgjedhë informacionin dhe të mbajë qëndrim kritik ndaj tij, të dallojë faktin nga opinioni. Nxënësi mund të përdorë word-processor në shkrimin e materialeve, zbaton hedhjen e të dhënave në tabelë për ndërtimin e grafikëve, përdor powerpoint për prezantimin e një detyre, kërkon në internet harta dhe përcakton vendndodhjen e objekteve të ndryshme.

Çështjet / temat ndërkurrikulare

Integrimi i temave ndërkurrikulare në fushën e shkencave të natyrës i ndihmon nxënësit të njohin dhe të kuptojnë botën dhe të përballojnë më lehtë sfidat e jetës.

Temat ndërkurrikulare që mund të integrohen në Kurrikulën e shkencave të natyrës për këtë moshë të nxënësve janë:

- Edukimi për media;
- Arsimimi për zhvillimin e qëndrueshëm.

Edukimi për media

I referohet përzgjedhjes dhe përdorimit të medieve për sigurimin dhe përpunimin e informacioneve të reja dhe të sakta, krijimin dhe përdorimin kritik të informatave për hulumtimet dhe zbulimet e reja shkencore. Çështja e edukimit për media përfshin përmbajtjet lidhur me publikimet, shpërblimet dhe efektet e të arriturat në shkencë në nivelin kombëtar dhe ndërkombëtarë.

Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm

I referohet temave me rëndësi të përgjithshme të cilat ndikojnë në marrjen e përgjegjësisë të rinjve/nxënësve për qëndrim dhe veprim aktiv ndaj çështjeve në vetëdijësimin dhe ruajtjen e pasurive natyrore, në nivel lokal dhe global. Këtu hyjnë çështjet si : aspekti social, zhvillimi ekonomik dhe mjedisor.

Çështjet e zhvillimit të qëndrueshëm përfshijnë aspektet për të pasur mjedis të shëndetshëm që ndërlidhet me vetëdijësimin, veprimin qytetar dhe rëndësinë e shfrytëzimit të burimeve mjedisore si trashëgimi dhe kulturë e brezit të ardhshëm.

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është pjesë integrale e procesit të mësimdhënies dhe të nxënësve. Vlerësimi mat shkallën në të cilën janë arritur (nga nxënësit) njohuritë, shkathhtësitë dhe qëndrimet e dëshiruara. Ai përfshin mbledhjen e informacioneve me anë të teknikave të ndryshme të vlerësimit për arritjen e rezultateve të pritshme të të nxënësve në nivel klase dhe shkalle. Me këtë informacion, mësimdhënësi merr vendime për vlerësimin përfundimtar të nxënësit, bazuar në gjykimin e tij për nivelin e zotërimit nga nxënësi të kompetencave të fushës “Shkencat natyrore”. Vlerësimi u shërben mësimdhënësve për të përmirësuar metodat e mësimdhënies, nxënësve për të përmirësuar të nxënësve si dhe prindërve për të monitoruar progresin e fëmijëve të tyre në shkollë.

Mësimdhënësi duhet të përdorin situata të jetës reale si pikënisje për vlerësimin e nxënësve. Format e ndryshme të vlerësimit duhet t’u krijojnë mundësi të gjithë nxënësve të vlerësohen në atë mënyrë që është më e përshtatshme për to.

Për vlerësimin e nxënësve, mësuesit duhet të mbështeten në disa parime bazë:

- Vlerësimi duhet të jetë i besueshëm dhe i paanshëm. Nxënësit duhet t'i jepet mundësia të demonstrojnë shkallën e njohurive, shkathtësive dhe qëndrimeve.
- Vlerësimi duhet t'i ndihmojë nxënësit. Ai duhet t'u japë informacion pozitiv dhe nxitës për t'u përfshirë aktivisht në procesin e të nxënësve.
- Vlerësimi udhëhiqet nga rezultatet e të nxënësve dhe shfrytëzon shumëllojshmëri strategjish dhe teknikash vlerësimi.

Vlerësimi është në funksion të:

- sigurimit të informatave të nevojshme për përparimin e nxënësve dhe motivimit të tyre për të nxënë;
- vlerësimin të punës praktike dhe demonstruese;
- identifikimit të vështirësive gjatë procesit të të nxënësve;
- nxjerrjes së përfundimeve për arritjet e nxënësve gjatë procesit të të nxënësve;
- vetëvlerësimin të nxënësve;
- përmirësimin të mësimdhënies dhe të nxënësve.

Vlerësimi kërkon:

- Rezultate të qarta mësimore
- Motivim të nxënësve
- Njohjen e përvojës dhe e aftësive të nxënësve
- Kërkesa të qarta të nxënësve dhe metoda e teknika mësimore efikase.

Vlerësimi bazohet në:

- Ç' thonë, Ç' shkruajnë dhe Ç' bëjnë nxënësit?

Etapat e vlerësimit:

- Kontrolli, p.sh. ç' di (ç' është arritur) dhe ç' farë nuk di nxënësi? (ç' nuk është arritur);
- Matja, ajo që kontrollohet matet;
- Vlerësimi, nënkupton vendosjen e një vlere gjykimi, sasior ose cilësor, bazuar në matje me notë.

Kategoritë e vlerësimit:

- Vlerësimi formues (vlerësimi për të nxënë) kryhet në mënyrë të vazhdueshme për marrjen e informacioneve të arritjeve të nxënësve gjatë çdo veprimtarie mësimore.
- Vlerësimi diagnostikues - përdoret për marrjen e informacioneve të arritjes së nxënësve për shkallën e përvetësimit të njohurive, shkathtësive, shprehive, qëndrimeve dhe vlerave dhe i ndihmon mësimdhënësit në punën e mëtejshme.
- Vlerësimi motivues - përdoret për nxitjen e interesimit dhe dëshirën e nxënësve për të nxënë.
- Vlerësimi përmbledhës (vlerësimi i të nxënësve) - përfshin aktivitetin e përgjithshëm të të nxënësve të nxënësve. Vlerësimi përmbledhës bëhet në fund të periudhave të caktuara (gjysmëvjetor, në fund të vitit etj.).

Për vlerësimin e njohurive, aftësive dhe shkathtësive ka një sërë teknikash:

- Vlerësimi me gojë (të pyeturit, diskutimi, debati etj.);
- Vlerësimi me shkrim;
- Vlerësimi me anë të dëgjimit;
- Vlerësimi përmes punës praktik;
- Vlerësimi me anë të pyetësorëve të nxënësve;
- Vlerësimi i projekteve kurrikulare, lëndore ose ndërlëndore, punëve kërkimore dhe i punëve në teren;
- Eset
- Portofoli
- Testimi - është ecuria e matjeve sipas një qëllimi të caktuar.

Ekzistojnë lloje të ndryshme të testeve, si:

- Testet me përgjigje alternative,
- Testet me kombinime,
- Testet me alternativa të shumta, dhe
- Testet me përgjigje të shkurta dhe me plotësim.

Për të arritur synimin e Kurrikulës së re të Kosovës, të cilat burojnë nga çasja e bazuar në kompetenca, për të përmbushur filozofinë e kurrikulës e në veçanti për arritjen e rezultateve nga shkencat e natyrës, domosdoshmërisht duhet njohur sistemin e vlerësimit që është përcaktuar me UA i bazuar në kërkesat e KK-së.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Përdorimi i mjeteve mësimore në mësimdhënie dhe procesin e të nxënësve në fushën “Shkencat natyrore” ndihmon në konkretizimin e ideve dhe dukurive, në aplikimin e metodave dhe strategjive të mësimdhënies, si dhe e bën mësimin më interesant dhe më argëtues për nxënësin. Përdorimi i suksesshëm i metodave dhe i teknikave të lartpërmendura nuk mund të realizohet pa mjetet e nevojshme didaktike, të cilat mund të jenë të llojeve të ndryshme, si: harta të përgjithshme ose tematike, atlase, albume, foto, skica, modele, makete, diagrame, mjete grafike, filma edukativ, videokaseta, kompjuter, aparat projektimi, CD, DVD etj., pastaj materiale tekstuale, si: teksti shkollor, fletore e punës, libri i mësuesit, udhëzues profesionalë, fjalorë, gazeta, revista, materiale psikopedagogjike, enciklopedi etj.

Ndërsa, mësimdhënësi është përgjegjës për krijimin e një mjedisi stimulues. Ai duhet të sigurojë që nxënësi të ketë çasje në burimet e ndryshme të të nxënësve. Lista e burimeve të vlefshme për zhvillimin e kompetencave në gjeografi është e larmishme: muzeume, harta, plane, piktura, dokumente historike, dokumente audio-vizivë, etj.

Gjithashtu burimet përfshijnë teknologjitë e informacionit dhe komunikimit që nxënësit i përdorin si mjete kërkimi dhe për përgatitjen e projekteve dhe detyrave të ndryshme.

Sugjerime për përdorimin e TIK-ut

- Përdorimi i postës elektronike për shkëmbim informacioni.
- Përdorimi i internetit për të shfrytëzuar faqet Web për gjeografinë.
- Përdorimi i CD-ROM për mbledhjen e informacionit mbi temat që ai/ajo studion.
- Organizimi dhe prezantimi i të dhënave, duke përdorur tipa të ndryshëm software.
- Përdorimi i simulimeve software.
- Përdorimi i grafikëve software.
- Paraqitja grafike e të dhënave.

FUSHA KURRIKULARE: SHOQËRIA DHE MJEDISI

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Edukatë qytetare (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Histori (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Psikologji (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe
Gjimnazi i shkencave natyrore)

Filozofi dhe Logjikë (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Sociologji (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Edukatë qytetare (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Edukata qytetare për klasën e 11-të (Gjimnazi i shkencave shoqërore-gjuhësore) e ndihmon nxënësin në zhvillimin e njohurive dhe shkathtësive të nevojshme për një qytetari aktive, me synim që të bëhet i aftë për të kontribuar në përmirësimin e jetës personale, të komunitetit dhe shoqërisë, përmes sjelljeve dhe veprimeve dhe duke respektuar kodin moral të kontekstit përkatës kulturor dhe legjislativ. Përmbajtjet mësimore të kësaj lënde në klasën XI ofrojnë njohuri për fenomenet dhe proceset sociale që lidhen me ide, personalitete dhe ndryshime në shoqëri, organet e qeverisjes, migrimet dhe diasporën, të drejtat, detyrat dhe përgjegjësitë e qytetarit, shtetin dhe tipet e tij, kushtetutën e Kosovës, dhe me mbrojtjen ligjore të mjedisit.

Përmes këtyre përmbajtjeve nxënësi ndihmohet në zhvillimin e kompetencave si komunikues efektiv, nxënës i suksesshëm, mendimtar kreativ e krijues, kontribues produktiv, individ i shendosh dhe mbi gjitha qytetar i përgjegjshëm në raport me vetën, të tjerë, institucionet dhe me shtetin.

Qëllimi

Edukimi qytetar është i rëndësishëm për çdo individ, sepse përmes kësaj:

- Kuptohet kodi moral dhe kultura, natyra e marrëdhënieve shoqërore, zgjidhja paqësore e konflikteve, funksionimi i pushtetit dhe autoritetit, zhvillimi i demokracisë.
- Aftësohet nxënësi të përdor mirë mendjen e tij për të jetuar dhe vepruar në një shoqëri komplekse, diverse dhe në ndryshim permanent.
- përgatit nxënësin si qytetar të ardhshëm aktiv duke ia zbuluar dimensionin qytetar, social dhe politik të jetës shoqërore.

Mbështetur në këto qëllime të përgjithshme, programi i lëndës së Edukatës qytetare për klasën e 11-të ka për qëllim t'i jap nxënësit mundësi:

- Për të zhvilluar njohuritë, të kuptuarit, shkathtësitë, qëndrimet dhe vlerat dhe për të ndikuar pozitivisht në mbajtjen e kohezionit social, zhvillimin e politikave sociale dhe mënyrat e zbatimit të tyre;
- t'i njeh të drejtat e tij lidhur me pjesëmarrjen aktive në shoqëri dhe të jetë në gjendje t'i përdor ato pozitivisht.
- T'i paraqes mendimet e tij, për temat në klasë dhe të zhvilloj përgjegjësinë qytetare në respektimin e vlerave dhe parimeve liberale demokratike.

Temat dhe rezultatet e të nxënët

Nxënësit në klasën e njëmbëdhjetë i arrijnë rezultatet e të nxënët të lëndës (RNL) për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënët të fushës (RNF) Shoqëria

dhe Mjedisi, të shkallës së pestë (Shkalla 5) të Kurrikulës Bërthamë për Arsimin e Mesëm të Lartë.

PROGRAMI : EDUKATË QYTETARE, KLASA 11							
Koncepti	RNF, TEMA dhe RNL						
Individi, grupet dhe marrëdhëniet shoqërore	<p>RNF: 1. Hulumton strukturën e grupeve shoqërore dhe mënyrat e pjesëmarrjes dhe përfshirjes në to</p> <p>1. Analizon dhe nxjerr përfundime për ndikimin e personaliteteve të shquara historike, shoqërore, politike, kulturore e arsimore, kombëtare e botërore, gjatë periudhave të ndryshme historike</p> <p>2. Krahason zhvillimet e grupeve shoqërore, institucioneve, strukturat dhe mënyrat e organizimit të tyre, dikur dhe tani.</p>						
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Tema</th> <th>Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ide, personalitete dhe ndryshime në shoqëri</td> <td> <p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Analizon ide dhe personalitete të shquara (si p.sh: Sokrati, M.L.King, Sh.Tereza, N.Mandela etj.) dhe ndikimin e tyre në shoqëri në fushën e të drejtave të njeriut dhe humanizmit; ▪ Shpjegon mënyrën e realizimit të interesave individuale dhe kolektive në rrethanat aktuale dhe ato historike; ▪ Analizon ndikimin e grupeve, institucioneve dhe personaliteteve të njerëzimit, ngjarjet dhe elementet e ndryshme kulturore në të kaluarën dhe sot (P.sh. Iluminizmi dhe Revolucioni borgjez francez,etj). </td> </tr> <tr> <td>Organet e qeverisjes</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Analizon me shembuj të argumentuar qëllimin, strukturën funksionin dhe ndarjen e pushteteve të organeve të qeverisjes në sistemin demokratik; ▪ Vlerëson shërbimet që lidhen me kompetencat e pushtetit të nivelit lokal dhe atij qendror në Kosovë. </td> </tr> </tbody> </table>	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)	Ide, personalitete dhe ndryshime në shoqëri	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Analizon ide dhe personalitete të shquara (si p.sh: Sokrati, M.L.King, Sh.Tereza, N.Mandela etj.) dhe ndikimin e tyre në shoqëri në fushën e të drejtave të njeriut dhe humanizmit; ▪ Shpjegon mënyrën e realizimit të interesave individuale dhe kolektive në rrethanat aktuale dhe ato historike; ▪ Analizon ndikimin e grupeve, institucioneve dhe personaliteteve të njerëzimit, ngjarjet dhe elementet e ndryshme kulturore në të kaluarën dhe sot (P.sh. Iluminizmi dhe Revolucioni borgjez francez,etj). 	Organet e qeverisjes	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analizon me shembuj të argumentuar qëllimin, strukturën funksionin dhe ndarjen e pushteteve të organeve të qeverisjes në sistemin demokratik; ▪ Vlerëson shërbimet që lidhen me kompetencat e pushtetit të nivelit lokal dhe atij qendror në Kosovë.
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)					
	Ide, personalitete dhe ndryshime në shoqëri	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Analizon ide dhe personalitete të shquara (si p.sh: Sokrati, M.L.King, Sh.Tereza, N.Mandela etj.) dhe ndikimin e tyre në shoqëri në fushën e të drejtave të njeriut dhe humanizmit; ▪ Shpjegon mënyrën e realizimit të interesave individuale dhe kolektive në rrethanat aktuale dhe ato historike; ▪ Analizon ndikimin e grupeve, institucioneve dhe personaliteteve të njerëzimit, ngjarjet dhe elementet e ndryshme kulturore në të kaluarën dhe sot (P.sh. Iluminizmi dhe Revolucioni borgjez francez,etj). 					
Organet e qeverisjes	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Analizon me shembuj të argumentuar qëllimin, strukturën funksionin dhe ndarjen e pushteteve të organeve të qeverisjes në sistemin demokratik; ▪ Vlerëson shërbimet që lidhen me kompetencat e pushtetit të nivelit lokal dhe atij qendror në Kosovë. 						
Proceset shoqërore	<p>RNF: 2. Hulumton objektet/monumentet, dukuritë, proceset historike, shoqërore e mjedisore si dhe lidhshmërinë dhe ndikimet ndërmjet tyre</p> <p>1. Analizon në mënyrë kritike shkaqet dhe pasojat e ngjarjeve, dukurive dhe proceseve të ndryshme në shoqëri dhe shpreh opinionet personale për ndikimet e tyre në individë, në sisteme shoqërore dhe në zhvillime globale.</p>						
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Tema</th> <th>Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Migrimet dhe diaspora</td> <td> <p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vlerëson me fakte konkrete disa nga karakteristikat më </td> </tr> </tbody> </table>	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)	Migrimet dhe diaspora	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vlerëson me fakte konkrete disa nga karakteristikat më 		
Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)						
Migrimet dhe diaspora	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vlerëson me fakte konkrete disa nga karakteristikat më 						

		<p>kryesore të migrimeve (arsyet, faktorët, tipet e migrimit, pasojat) dhe të diasporës (shtetësia, vendi i banimit, etnia, brezi) në përgjithësi dhe asaj shqiptare në veçanti;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Analizon ndikimet kulturore dhe ekonomike të diasporës për vendin tonë; ▪ Paraqet disa nga të drejtat dhe përgjegjësitë e shtetit të Kosovës për diasporën dhe mërgatën.
Normat, të drejtat dhe përgjegjësitë	RNF: 3. Analizon dhe shqyrton në mënyrë kritike dhe zbaton normat e rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet	
	<p>1. Hulumton të dhënat që ndërlidhen me identitetin si: traditat, rregullat, besimet, mitet, legjendat, arkitekturën autoktone) monumentet, veshjet, ushqimet, etj., e popullit të vet dhe të popujve të tjerë; shpjegon vlerat e identitetit kombëtar, rajonal, evropian dhe global.</p> <p>2. Analizon dhe vlerëson shkaqet dhe rrethanat e ndryshimit të normave, ligjeve dhe zakoneve për rregullimin e jetës shoqërore në kohëra dhe vende të ndryshme.</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
Të drejtat, detyrat dhe përgjegjësitë e qytetarit	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analizon evoluimin e të drejtave të njeriut gjatë historisë përmes dokumenteve të ndryshme (si p.sh. Deklarata e të Drejtave të Njeriut dhe të Drejtave Civile e Këshillit Kombëtar Francez 1789, Deklarata e Përgjithshme mbi të Drejtat e Njeriut 1948, etj); • Analizon ndikimin e akteve ndërkombëtare mbi të drejtat e njeriut në mbrojtjen dhe garantimin e të drejtave dhe lirive; • Paraqet argumente për rolin dhe rëndësinë e ligjeve në rregullimin e marrëdhënieve midis njerëzve dhe ruajtjen e kohezionit social; • Trajton pasojat e mosrespektimit të ligjeve nga ana e qytetareve; • Veçon llojet e ndryshme të përgjegjësive, të drejtave dhe detyrimeve (të individit në shtëpi, shkollë, shoqëri) dhe në disa raste konfliktin e tyre me njëra-tjetrën; • Vlerëson rolin e punës dhe pjesëmarrjes në grupe të ndryshme vullnetare për të mirën e shoqërisë dhe mjedisit. 	

Vendimmarrja dhe institucionet	RNF: 4. Jep ide dhe propozime si dhe merr vendime në mënyrë të vetëdijshme dhe të përgjegjshme	
	1. Analizon në mënyrë kritike dallimet ndërmjet sistemeve të vendimmarrjes në nivel lokal, rajonal dhe ndërkombëtar, si dhe ndikimin e tyre në jetën e qytetarëve në rrethana dhe në periudha të ndryshme historike.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Shteti dhe tipet e tij	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Analizon tipet e ndryshme të shtetit duke shqyrtuar organizimin, mënyrën e drejtimit të shtetit si dhe ushtrimin të pushtetit si p.sh. monarkia, aristokracia, demokracia liberale, tirania, oligarkia, teokracia, shteti unitar, federal, konfederal në konteste të vendeve (shteteve) dhe kohës.
Kushtetuta e Kosovës	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dallon kuptimin mes kushtetutës dhe kushtetutshmërisë; ▪ Shpjegon strukturën dhe përmbajtjen Kushtetutës së Kosovës; ▪ Identifikon mënyrat e organizimit të vendimmarrjes në nivelin qendror dhe lokal sipas Kushtetuta e Kosovës; ▪ Krahason karakteristikat më të veçanta të Kushtetutës së Kosovës me ndonjërin prej kushtetutave të ndonjë shteti tjetër; ▪ Shpjegon rolin e Gjykatës Kushtetuese si garante e ruajtjes së kushtetutshmërisë ; ▪ Shpjegon hierarkinë juridike të Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe legjislacionit tjetër fuqi. 	
Mjedisi dhe zhvillimi i qëndrueshëm	RNF: 5. Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm.	
	1. Bazuar në analizën paraprake, identifikon një problem konkret aktual të ndotjes në mjedisin e tij, planifikon punën, mbledh të dhëna, analizon dhe interpreton ato dhe vjen me një sërë zgjidhjesh të qëndrueshme.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)

	Mbrojtja ligjore e mjedisit	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Prezanton në mënyrë përmbledhëse aktet juridike për mbrojtjen e mjedisit, qëllimin dhe fushën e tyre të zbatimit që rregullohen me ligjet e Kosovës; ▪ Veçon disa masa ligjore për evitimin e rreziqeve të ndryshme që janë prezent në mjedise të caktuara (si shtëpia, rruga, shkolla, vendi i punës etj.); ▪ Argumenton ndikimin e legjislacionit në fuqi për shfrytëzimin normal të burimeve të ripërtëritshme dhe jo të ripërtëritshme të energjisë (diellore, era, lënda djegëse fosile, bërthamore etj.); ▪ Vlerëson rëndësinë e programeve qeveritare dhe joqeveritare për eliminimin e shkaktarëve të ndotjes së mjedisit në nivel lokal dhe global; ▪ Paraqet shembuj të ndërlidhjes dhe të ndërvarësisë së shoqërisë me shkencën dhe teknologjinë në mjedise të ndryshme kulturore, brenda dhe jashtë Kosove.
--	------------------------------------	---

Udhëzime metodologjike

Në lëndën *Edukatë qytetare*, sukcesi i nxënësit varet nga organizimi i procesit të mësimdhënies dhe nxënies. Kjo arrihet duke përdorur çasje ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse, metoda dhe teknika të shumëllojshme.

Gjatë procesit të mësimdhënies të lëndës së *Edukatës qytetare* është me rëndësi t'i kushtohet kujdes aktiviteteve të cilat kërkojnë pjesëmarrje aktive të nxënësve gjatë procesit të nxënies, që i bënë kureshtar për hulumtim dhe nxit të menduarit kritik dhe të pavarur si: puna me projekte, mësimi problemor, mësimi në bashkëpunim, mësimi me ndërveprim si dhe përdorimi i TIK-ut për konkretizimin e ngjarjeve, fakteve dhe temave të ndryshme.

Për shembull, për të shqyrtuar idetë e personaliteteve të ndryshme mund të shpërndihen fragmente nga tekste të ndryshme me thënie apo ide të tyre. Ato mund të merren nga materialet e shkarkuara nga interneti apo nga kopjet fizike; qoftë tekste, gazeta, etj. dhe më pas mund të analizohen. Ose, për arritje të rezultateve të nxënies që kanë të bëjnë me diasporën mund të përdoren filma, dokumentarë, fotografi, etj., të shpërnguljeve, si autobus me refugjatë, kampe, të dhëna statistikore, dhe dëshmi të tjera. Përmes kësaj çasjeje, nxënësit mësohen të vëzhgojnë

(fytyrat e njerëzve, motin, e detaje të tjera) dhe t'i paraqesin në mënyrë gjithëpërfshirëse dhe argumentuese faktet për ngjarje dhe situata të ndryshme jetësore. Për këto dhe ngjarje të tjera mund të zhvillohen debate, si për shkaqet e migrimit në situata dhe kohe të ndryshme. Të dhënat statistikore mund të paraqiten grafikisht dhe në këtë rast bëhet ndërlidhja me matematikën. Pastaj kur trajtohen të drejtat, legjislacioni mund të inkurajohen nxënësit të hulumtojnë webfaqen e Kuvendit të Kosovës, mund të shkëpusin ligje dhe procesverbale që ju interesojnë dhe më pas mund të nxjerrin fakte dhe të debatojnë për to. Pra, gjatë procesit të mësimdhënies, mësimdhënësit i nevojitet që të vë në funksion dijen dhe kreativitetin e tij.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Çështjet ndërkurrikulare janë të ndërlidhura me rezultatet e fushës dhe lëndës, andaj duhet t'u kushtohet kujdes trajtimit të tyre edhe gjatë procesit të mësimdhënies. Nga mësimdhënësi kërkohet që në fazën e planifikimit të analizojë rezultatet e fushës, temat dhe njësitë mësimore se, me cilat çështje ndërkurrikulare që janë përcaktuar në Kurrikulën Bërthamë për Arsimin e Mesëm të Lartë ndërlidhen. Në këtë mënyrë sigurohet trajtimi sa më i mirë i këtyre çështjeve por njëkohësisht dhe mësimdhënia e integruar. Çështjet/temat ndërkurrikulare si: Edukimi për qytetari demokratike; Edukimi për paqe; Globalizimi dhe ndërvarësia; Edukimi për media; dhe Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm, natyrshëm ndërlidhen më temat të cilat janë përcaktuar në programin e lëndës Edukatë qytetare të klasës së 11-të. Mësimdhënësit i mbetet t'i identifikoj specifikat e secilës çështje ndërkurrikulare (shih Kurrikulën Bërthamë për Arsimin e Mesëm të Lartë) dhe t'i trajtoj në kontekstin e rezultateve të temave mësimore.

Udhëzimet për vlerësim

Vlerësimi i arritjes së rezultateve të nxënies të përcaktuara më program bëhet mbi bazën e udhëzimeve të fundit administrative për vlerësim të përcaktuar nga MASHT. Pos vlerësimeve përmbledhëse dhe përfundimtare, e rëndësishme në Edukimin qytetar është vlerësimi formativ/vlerësimi për nxënie apo vlerësimi që bëhet gjatë çdo orë mësimore. Ky vlerësim i ndihmon nxënësit të mbikëqyr përparimin e tij dhe mësimdhënësit në mësimdhënie. Pra, mësimdhënësi vlerësimin e tij e përqendron në aktivitetet dhe rezultatet e nxënies. Kështu gjatë procesit të nxënies së nxënësit është mirë që të vlerësohen procedurat e nxënies dhe rezultatet e saj, si: marrja e informatave, përdorimi i burimeve, gjykimi i gjetjeve (përfshirë analiza, krahasime, sintetizime, etj) prezantimi i gjetjeve, nxjerrja e përfundimeve. Të gjitha këto bëhen duke përdorur teknika të ndryshme si vëzhgimi, testimi, etj duke përdorur instrumente të ndryshme si listë kontrolli, test, dosje me punime, dosje të projekteve etj.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Për të trajtuar temat e lëndës së Edukatës qytetare mund të gjejmë kudo burime të ndryshme mësimore; ato mund të shkarkohen nga Interneti, mund të merren nga arkivat, nga institucionet. Materialet mësimore mund të merren të gatshme por edhe mund të modifikohen dhe krijohen nga mësuesit dhe nxënësit. Burimet që mësuesit mund t'i përdorin si materiale mësimore mund të jenë fotografi, filma, dokumente, gazeta, ese, tregime, këngë, vepra të artit, etj. Për këtyre burimeve mund të ftohen punonjës, zyrtarë, dëshmitarë, qytetarë që ishin pjesë e ngjarjeve, historive. Ata mund të rrëfejnë përjetimet, pikëpamjet e tyre për ngjarje dhe çështje të caktuara. Gjithashtu nxënësit mund të vizitojnë institucione, OJQ dhe të takohen me persona adekuat, persona që flasin me publikun në mënyrë që të mbledhin informata, p.sh. për ligjin, të drejtat, diasporën, personalitete, lëvizje shoqërore, etj.

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Histori (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Lënda e Historisë zë vend të rëndësishëm në zhvillimin e gjithëmbarshtëm të nxënësit. Përmes kësaj lënde, nxënësi do të thellojë njohuritë e tij për zhvillimet e shoqërisë njerëzore gjatë periudhës historike nga Mesjeta e deri në shekullin XIX. Lënda do t'i mundësojë nxënësit të fitojë njohuri për veprimtarinë e njeriut dhe shoqërisë njerëzore në të gjitha rrafshet, si atë ekonomik, shoqëror, shpirtëror, kulturor, politik, institucional etj. Duke studiuar të kaluarën njerëzore në të gjitha dimensionet e saj, nxënësi do të kuptojë rolin e Historisë si shkencë shoqërore në vetëdijësimin e njeriut për vetveten në kohë dhe hapësirë, si parakusht i rëndësishëm për të kuptuar më mirë të sotmen dhe për të pasur vizion të qartë për të nesërmen.

Qëllimi

Qëllimi i lëndës së Historisë, në këtë klasë, është që përveç thellimit të njohurive të përgjithshme historike të nxënësi të zhvillohet edhe të menduarit kreativ dhe kritik si dhe të argumentuarit dhe gjykuarit logjik. Qëllim tjetër i lëndës është që të ndikojë tek nxënësi që përveç analizës krahasuese të veprimtarisë njerëzore, të zhvillojë aftësitë, shkathësitë, vlerat e qëndrimit e tij si një personalitet i qëndrueshëm i cili do të respektojë identitetet dhe përkatësitë e ndryshme, si ato: gjinore, etnike, racore, shoqërore, kulturore, të besimit, orientimin seksual etj. Një qëllim tjetër i kësaj lënde është që ta ndihmojë nxënësin që të kultivojë, ndjenjen e vendimmarrjes e të përgjegjësisë për të qenë qytetar aktiv, në dobi të vetvetës dhe shoqërisë.

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën e njëmbëdhjetë i arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL) për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të fushës (RNF) Shoqëria dhe Mjedisi, të shkallës së pestë, në Kurrikulën Bërthamë të Arsimit të Mesëm të Lartë.

Koncepti	RNF
Individi, grupet dhe marrëdhëniet shoqërore	RNF: 1. Hulumton strukturën e grupeve shoqërore, dikur dhe sot, dhe mënyrat e pjesëmarrjes apo të përfshirjes në to 1. Analizon dhe nxjerr përfundime për ndikimin e personaliteteve të shquara historike, shoqërore, politike, kulturore e arsimore, kombëtare e botërore, gjatë periudhave të ndryshme historike.

2. Krahason zhvillimet e grupeve shoqërore, institucioneve, strukturat dhe mënyrat e organizimit të tyre, dikur dhe tani.	
Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
Arbrit/shqiptarët përballë pushtimit osman	<ul style="list-style-type: none"> - Analizon arsyet e pranimit të vasalitetit ndaj Perandorisë Osmane nga princat arbëror dhe shpjegon shkaqet e kryengritjeve kundërosmane të tyre. - Përkufizon kontekstin e kthimit të Gjergj Kastriotit-Skënderbeut në atdhe dhe rolin e tij në koalicionin antiosman të princave arbëror. - Analizon aspektet ushtarake, politike e diplomatike të veprimtarisë së Skënderbeut dhe princërve tjerë arbërorë/shqiptarë.
Arbrit/shqiptarët dhe Ballkani nën Perandorinë Osmane	<ul style="list-style-type: none"> - Shkoqitë ecurinë e pushtimeve osmane në Ballkan e në Arbëri/Shqipëri si dhe ilustron pasojat e tyre. - Shpjegon vendosjen e sistemit administrativ osman në trevat arbërore dhe evidencon njësitë e reja administrative në këto treva. - Krahason zhvillimin ekonomik e shoqëror të qyteteve arbërore/ shqiptare në shekujt XVI-XVIII. - Analizon shkaqet e kryengritjeve arbërore/ shqiptare kundër Perandorisë Osmane, sqaron rolin e popujve të Ballkanit në luftërat austro-osmane dhe vlerëson bashkëpunimin ndërballkanik. - Përshkruan ndryshimet në strukturën fetare të arbërve/shqiptarëve dhe analizon faktorët që ndikuan në përhapjen e islamizmit gjatë shek.

		<p>XVI-XVII.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Shpjegon procesin e formimit të pashallëqeve shqiptare dhe raportin e tyre me Perandorinë Osmane dhe fuqitë e mëdha të kohës. - Vlerëson rrjedhojat e funksionimit autonom dhe antiosman të pashallëqeve shqiptare (Shkodër, Janinë) si premisë e Lëvizjes Kombëtare Shqiptare për shtetin e pavarur shqiptar.
	Personalitete të Mesjetës dhe Kohës Moderne	- Analizon dhe krahason rolin e personaliteteve të shquara nga bota e artit, kulturës, politikës, shkencës etj. të periudhës mesjetare dhe moderne.
Proceset shoqërore dhe natyrore	RNF: 2. Hulumton objektet/monumentet, dukuritë, proceset historike, shoqërore e mjedisore si dhe lidhshmërinë dhe ndikimet ndërmjet tyre.	
	1. Analizon në mënyrë kritike shkaqet dhe pasojat e ngjarjeve, dukurive dhe proceseve të ndryshme në shoqëri dhe shpreh opinionet personale për ndikimet e tyre në individë, në sisteme shoqërore dhe në zhvillime globale.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Humanizmi dhe Renesanca	<ul style="list-style-type: none"> - Analizon rrethanat kulturore, ekonomike dhe shoqërore në Evropë para dhe gjatë përhapjes së ideve të Humanizmit dhe Renesancës. - Konstaton rolin e qyteteve italiane në lindjen e Humanizmit dhe Renesancës dhe analizon ndikimin e humanistëve italianë në qytetërimin evropian. - Vlerëson rëndësinë e Humanizmit dhe Renesancës në zhvillimet e mëtejshme historike

		<p>të njerëzimit.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Veçon veprimtarinë dhe ndikimin e humanistëve arbëror/shqiptarë për afirmimin ndërkombëtar të arbërorëve/shqiptarëve. - Analizon shkaqet e reformës kishtare në Gjermani dhe vendet tjera të Evropës si dhe rolin e figurave kryesore si Martin Luteri etj. - Analizon rrjedhojat politike të protestantizmit në Evropë e më gjerë. - Shpjegon karakterin e kundërreformacionit dhe të inkuizicionit.
	Zbulimet e Mëdha Gjeografike dhe fillimet e ekonomisë globale	<ul style="list-style-type: none"> - Analizon kontekstin e përgjithshëm të kohës që mundësoi zbulimet e mëdha gjeografike. - Shpjegon rrjedhojat e zbulimeve të mëdha gjeografike dhe evidencon ndikimet e ndërsjella midis popujve të dy kontinenteve (Evropë-Amerikë).
	Lindja e Largët dhe Amerika gjatë shekujve XV-XVIII	<ul style="list-style-type: none"> - Veçon zhvillimet kryesore në vendet e Lindjes së Largët dhe në Amerikë . - Analizon dhe krahason kontaktet, ndikimet, e ndërveprimet midis vendeve të Lindjes së Largët, të Amerikës dhe të Evropës.
	Ekspansioni evropian – kolonializmi dhe tregtia e skllëvërve	<ul style="list-style-type: none"> - Analizon rrjedhojën e krijimit të kolonive të para evropiane në kontinentin e Amerikës dhe gjykon për pozitën e popullsisë indigjene amerikane. - Vlerëson motivet, natyrën dhe ndikimin e ekspeditave të mëdha tregtare dhe ushtarake të vendeve evropiane në Amerikë, Azi dhe Afrikë gjatë shek. XV-XVII.

		<ul style="list-style-type: none"> - Shpjegon arsyet, rrugët dhe mënyrën e tregtisë me sklllevërit afrikanë - tregtinë transatlantike , si dhe kritikon këtë veprim në rrafshin e të drejtave të njeriut. - Vlerëson Abolicionizmin dhe format tjera të lirive të njeriut dhe efektet e tyre në avancimin e të drejtave dhe lirive të njeriut.
	<p>Absolutizmi dhe luftërat fetare në Evropë</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Analizon tiparet dhe veçoritë kryesore të absolutizmit në Evropë, në përgjithësi dhe atij francez në veçanti. - Analizon arsyet e luftërave fetare, rolin e tyre politik si dhe vlerëson tendencat e vendeve evropiane për bashkëjetesë paqësore.
	<p>Iluminizmi dhe Revolucionet e Mëdha</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Përshkruan rrethanat ekonomike-shoqërore në kohën e lindjes së iluminizmit dhe shpjegon idetë dhe konceptet bazë të iluministëve të dalluar. - Analizon kundërthëniet ndërmjet suverenit- mbretit dhe parlamentit dhe shpjegon pasojat e revolucionit borgjez anglez. -Shpjegon arsyet e revolucionit nacional amerikan dhe vlerëson rëndësinë e Deklaratës së Pavarësisë të kolonive angleze të Amerikës së Veriut. - Identifikon fazat e Revolucionit Borgjez Francez dhe vlerëson jehonën e tij në Evropë e më gjerë. - Shpjegon faktorët e fuqizimit politik të Napoleon Bonapartës dhe analizon qëndrimin e fuqive evropiane ndaj tij. - Përshkruan efektet e ekspansionit të Francës në

		kohën e Napoleonit në Evropë e më gjerë.
	Periudha e Restaurimit dhe fillet e imperializmi evropian	<ul style="list-style-type: none"> - Konkludon për ndryshimet politike në Evropë pas rënies së Napoleonit dhe Kongresit të Vjenës. - Analizon arsyet të cilat nxitën ekspansionin ekonomik e politik (imperializmin) evropian në Afrikë, Azi e gjetiu.
Normat, të drejtat dhe përgjegjësitë	RNF: 3 . Analizon dhe shqyrton në mënyrë kritike dhe zbaton normat e rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet	
	<ol style="list-style-type: none"> 1. Hulumton të dhënat që ndërlidhen me identitetin si: traditat, rregullat, besimet, mitet, legjendat, arkitekturën autentike, monumentet, veshjen, ushqimin, etj., e popullit të vet dhe të popujve të tjerë; shpjegon vlerat e identitetit kombëtar, rajonal, evropian dhe global. 2. Analizon dhe vlerëson shkaqet dhe rrethanat e ndryshimit të normave, ligjeve dhe zakoneve për rregullimin e jetës shoqërore në kohëra dhe vende të ndryshme. 	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
Organizimi juridik i shoqërisë mesjetare dhe moderne	<ul style="list-style-type: none"> - Analizon aspekte të përmbajtjes së Kanunit të Lekë Dukagjinit dhe vlerëson ndikimin e e tij në rregullimin e marrëdhënieve në shoqërinë shqiptare në periudhën e pushtimit osman. - Përshkruan preambulën e Kushtetutës Amerikane dhe vlerëson rëndësinë e kësaj kushtetute në zhvillimet demokratike. - Shpjegon idetë e “Deklaratës mbi të Drejtat e Njeriut dhe të Qytetarit” dhe vlerëson ndikimin 	

		<p>dhe rrjedhojat e saj për të drejtat e njeriut dhe të drejtat qytetare.</p> <p>- Identifikon ndikimin e Kodit të Napolonit në zhvillimet shoqërore në Francë, Evropë e më gjerë.</p>
Vendimmarrja dhe institucionet	RNF: 4. Jep ide dhe propozime si dhe merr vendime në mënyrë të vetëdijshme dhe të përgjegjshme	
	<p>1. Analizon në mënyrë kritike dallimet ndërmjet sistemeve të vendimmarrjes në nivel lokal, rajonal dhe ndërkombëtar, si dhe ndikimin e tyre në jetën e qytetarëve në rrethana dhe në periudha të ndryshme historike.</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Transformimi vendimmarrjes gjatë Mesjetës dhe Kohës Moderne	<p>- Krahason sistemin e vendimmarrjes në vendet evropiane (mbretëritë absolute, parlamentare, qytet- shtetet), në Perandorinë Osmane dhe në vende tjera jashtë Evropës dhe analizon veçantitë e tyre.</p> <p>- Vlerëson evoluimin e të drejtave qytetare dhe ndryshimin e rolit të qytetarëve në vendimmarrje.</p>
	Rilindja e jetës urbane	<p>- Vlerëson rolin e qyteteve kryesore mesjetare në organizimin e jetës urbane.</p> <p>- Argumenton ndikimet e revolucionit industrial dhe të zhvillimeve shkencore-teknike në jetën urbane.</p>
Mjedisi, resurset dhe zhvillimi i qëndrueshëm	RNF.5 Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin qëndrueshëm	
	<p>1. Bazuar në analizën paraprake, identifikon një problem konkret aktual të ndotjes në mjedisin e tij, planifikon punën, mbledh të dhëna, analizon dhe interpreton ato dhe vjen me një sërë zgjidhjesh të qëndrueshme.</p>	

	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Avancimet shkencore e teknike dhe ndikimi i tyre në cilësinë e jetës dhe mjedisit	<ul style="list-style-type: none"> - Krahason rëndësinë e zbulimeve shkencore e teknike në Mesjetë dhe ndikimin e tyre për mirëqenien e njeriut dhe mjedisit. - Gjykon për rëndësinë e revolucionit shkencor (shek. XVI- XVII) dhe rolin e ideve iluministe në ndryshimin e botëkuptimeve për njeriun, botën dhe universin. - Analizon zhvillimin e industrisë në Kohën Moderne, dhe ndikimet e saj pozitive dhe negative për njerëzit dhe mjedisin.

Udhëzime metodologjike

Për të arritur suksesin e dëshiruar tek nxënësi, kërkohet përgatitje dhe planifikim i kujdesshëm paraprak nga mësuesi. Mësuesi duhet që gjatë planifikimit të ndjek parimet, qëllimet dhe filozofinë e kurrikulës dhe të përcaktoj metodat, strategjitë, teknikat dhe çasjen ndërvepruese – gjithëpërfshirëse në harmoni me rezultatet dhe temat e përcaktuara në program.

Lënda e Historisë ka rol të rëndësishëm në zhvillimin e shkathtësive për hulumtim, analizë e interpretim, për këtë arsye mësuesi gjatë procesit të mësimdhënies duhet t'i kushtoj rëndësi aktiviteteve të cilat kërkojnë pjesëmarrje aktive të nxënësit. Në këtë mënyrë tek nxënësi nxitet kureshtja për hulumtim, të menduarit kritik kreativ e të pavarur. Kjo mund të arrihet duke nxitur dhe përdorur punën me projekte, mësimin në bashkëpunim, mësimin me ndërveprim si dhe përdorimin e TIK-ut për hulumtimin e ngjarjeve, fakteve dhe temave të ndryshme.

Pasi që për tema, ngjarje e çështje të ndryshme historike ka pikëveshtime e interpretime të ndryshme është me shumë interes që mësuesi gjatë orëve mësimore të përdorë burime e materiale të ndryshme. Në këtë mënyrë sigurohet shkathtësia e krahasimit, analizës dhe argumentimit të nxënësi. Nxënësi duke u ballafaquar vet me argumente të ndryshme, do të nxjerrë përfundimet e tij për ngjarjet historike. Kjo do të zhvilloj gjykimin e tij të pavarur dhe aftësinë për vendimarrje të bazuar në argumente.

Mësuesi gjithmonë duhet t'i ketë parasysh stilet e ndryshme të nxënit dhe për këtë sugjerohet që gjatë orëve mësimore të bëjë gërshetimin e formave, metodave e teknikave të

punës. Gjithashtu, mësimdhënësi duhet të kujdeset edhe për çasjen e mësimin të diferencuar, në bazë të potencialit të nxënësit.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Mësimdhënësi duhet të kujdeset edhe për trajtimin e çështjeve/ temave ndërkurrikulare. Integrimi i këtyre temave me rezultatet/temat e lëndës së historisë i ndihmon nxënësit të njohin dhe të kuptojnë më mirë ngjarjet, proceset, marrëdhëniet në shoqëri dhe mjedis, ndërvarësinë e tyre dhe në këtë mënyrë të përballojnë më lehtë sfidat e jetës.

Me programin e lëndës së historisë për këtë moshë të nxënësve mund të integrohen të gjitha çështjet/temat ndër kurrikulare, si:

- Edukimi për qytetari demokratike,
- Edukimi për paqe,
- Globalizimi dhe ndërvarësia,
- Edukimi për media, dhe
- Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

Këto tema mund dhe duhet të ndërliidhen dhe të trajtohen gjatë shtjellimit të temave të parapara me program. Për shembull, kur trajtohet tema *Transformimi i vendimmarrjes gjatë Mesjetës dhe Kohës Moderne* mund të ndërliidhet shumë mirë me çështjen/temën *Edukimi për qytetari demokratike*, ku pjesëmarrja në vendimmarrje mund të shpjegohen në kontekste dhe periudha të ndryshme, si ka ndodhë evoluimi i tyre etj. E njëjta çasje vlen edhe në trajtimin e temave/çështjeve tjera, si për shembull Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm, që mund të ndërliidhet shumë mirë me rezultate e temës Avancimet shkencore e teknike dhe ndikimi i tyre në cilësinë e jetës dhe mjedisit. Por, edhe për realizimin me sukses të çështjeve/temave ndërkurrikulare kërkohet një përgatitje dhe planifikim paraprak i mësimdhënësit. Mësimdhënësi duhet që të identifikoj rezultate dhe temat e programit që kanë lidhmëri me çështjet/temat ndërkurrikulare dhe të planifikoj aktivitetet, detyra dhe rezultatet që don t`i arrij me nxënësin.

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi si një ndër çështjet më komplekse është i lidhur ngushtë me procesin e mësimin. Kështu që krahas planifikimit për metodologjinë e mësimdhënies kërkohet që edhe vlerësimi të jetë pjesë e planifikimit paraprak. Mësimdhënësi duhet të harmonizojë vlerësimin me atë që ka planifikuar, synuar, ta arrijë tek nxënësi. Pra duhet vlerësuar atë që e kemi vënë në objektin e vlerësimit, njohuritë, shkathtësitë, sjelljet, qëndrimet e nxënësve. Për vlerësimin e nxënësit në

këtë moshë mund të përdoren forma dhe instrumente të ndryshme, përveç llojeve të ndryshme të testimi, si ai verbal, jo verbal, vlerësimi i nxënësit në punë grupore, i punës me projekte etj., mund dhe duhet të bëhen edhe vëzhgime të përvetësimit të njohurive, sjelljeve dhe qëndrimeve, dhe shkallës së rritjes së shkathtësive dhe aftësive për të zbatuar rezultatet e parapara në Kurrikulën Bërthamë për nivel dhe rezultate e lëndës për këtë klasë.

Për të gjitha llojet e vlerësimeve që duhet t'i bëhen nxënësit pikë referimi janë rezultatet e lëndës, të fushës në nivel klase si dhe ato për kompetenca në nivel shkalle. Mësimdhënësi, varësisht nga specifikat e tyre, hulumton gjetjen e formave më të përshtatshme për vlerësimin e arritjeve së tyre.

Çasja e kurrikulës së re me kompetenca, synon vlerësimin e asaj se çka është në gjendje të bëjë nxënësi, pra vlerësimi i zbatimit praktik të njohurive të marra gjatë shkollimit. Kështu, aplikimi i vlerësimit përmes vëzhgimit të vazhdueshëm të arritjeve të nxënësve dhe mbajtja e evidencës për qëllime dokumentimi dhe planifikimi të punës së mëtutjeshme me nxënësin është e domosdoshme. Pjesë e vlerësimit duhet të jenë edhe shkathtësitë, sa nxënësi është në gjendje të bashkëpunoj me të tjerët, sa ai përdor shkathtësitë në hulumtim dhe prezentim të argumentuar etj. Vlerësimi gjithmonë duhet të ketë karakter motivues në mënyrë që nxënësit të edukohen, që të pranojnë vlerësimin real dhe të synojnë arritje sa më të larta.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Tekstet shkollore bazë janë vetëm njëri nga burimet për mësimin e lëndës. Por, lënda e Historisë kërkon përdorimin edhe të burimeve tjera. Mësimdhënësi dhe nxënësi janë të lirë dhe inkurajohen që të përdorin burime e materiale të ndryshme që do t'i kontribuojnë arritjes së rezultateve të parapara në program. Tekstet alternative, atlaset, enciklopeditë, revistat, gazetat, literatura e specializuar apo doracakë të ndryshëm, harta, materiale të ndryshme të shkarkuara nga interneti, fotografi, artefakte, sekuenca nga filma të ndryshëm artistik dhe dokumentar, këngë etj. mund dhe duhet të përdoren si burime për lëndën e historisë. Rekomandohet që përzgjedhja e tyre të jetë e përshtatshme për moshën e nxënësit dhe t'i kontribuojë rezultateve të të nxënësve. Gjatë përzgjedhjes së burimeve preferohet të ketë qasje multiperspektive, me qëllim që nxënësi të njoh këndvështrime të ndryshme dhe përmes tyre të zhvillojë vetëdijen dhe edukimin historik. Ai duhet të kuptojnë kompleksitetin e historisë, shkaktarët e ndryshëm të ngjarjeve historike, si dhe interpretimin e tyre duke nxitur pyetje shtesë për burimet dhe gjetjet tjera të së vërtetës historike. Çasja multiperspektive do ta aftësojë nxënësin të marrë në konsideratë perspektiva të ndryshme historike, që do t'i ndihmojnë për t'i kuptuar rrethanat e ndërlikuara të së kaluarës. Vetëdija dhe edukimi historik duhet të jetë bazë e mendimit historik, që shprehet me shkathtësinë e hulumtimit vetanak, aftësimin e kontestimit të burimeve duke mbrojtur dhe argumentuar pikëpamjet e veta.

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Psikologji (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Psikologjia, që nga lindja e saj si shkencë dhe profesion, ka ndihmuar, që jeta njerëzve të jetë e mirë. Probleme aktuale të rëndësishme të shoqërisë poashtu lidhen me psikologjinë dhe kjo shkencë po shfaq gjithnjë e më tepër potencial për të ndihmuar në zgjidhjen e tyre. Pikërisht për këtë arsye, është i rëndësishëm mësimi i lëndës së psikologjisë si pjesë e fushës *Shoqëria dhe Mjedis* për klasën e njëmbëdhjetë për gjimnazin shoqëror-gjuhësor dhe gjimnazin e shkencave të natyrës.

Përmbledhtazi, lënda e Psikologjisë u jep nxënësve njohuri për zhvillimin e psikologjisë si shkencë dhe si profesion; metodat e saj të hulumtimit, ndërlidhen në mes të bazës biologjike dhe proceseve psikike, si: ndijimi, perceptimi, vëmendja, kujtesa, harresa, të menduarit, gjuha dhe të folurit. Gjithashtu, kjo lëndë u mëson nxënësve për emocionet, stresin dhe menaxhimin e tij, motivacionin dhe rëndësinë e tij në arritjen e rezultateve në jetë, të mësuarit dhe të nxënimit e lëndëve shkollore, të cilat i mundësojnë atij realizimin e procesit të të nxënimit në mënyrë efektive. Poashtu, në lëndën e psikologjisë nxënësit mësojnë për zhvillimin njerëzor, seksualitetin dhe gjininë, personalitetin dhe mënyrat e vlerësimit të tij, ndikimin e dimensioneve sociale dhe kulturore mbi sjelljen, si dhe njohuri bazike lidhur me çrregullimet psikologjike dhe trajtimin e tyre.

Këto njohuri u ndihmojnë nxënësve të njohin edhe më mirë vetveten dhe botën, si dhe të lehtësojnë ndërveprimin efektiv dhe cilësor me mjedisin.

Qëllimi

Qëllimi i lëndës së Psikologjisë është njohja bazike e nxënësve me njohuri nga fusha e psikologjisë. Një qëllim dytësor është aplikimi nga ana e nxënësit i këtyre njohurive në jetën e përditshme. Duke arritur këto qëllime, realizohen edhe arritjen e kompetencave kryesore të përcaktuara në kornizën kurrikulare të arsimit, duke e bërë nxënësin hulumtues efektiv, të suksesshëm, kontribues produktiv, individ të shëndoshë dhe qytetar të përgjegjshëm.

Lënda e Psikologjisë ka për qëllim t'u ndihmojë nxënësve të zhvillojnë identitetin personal, të njohin dhe respektojnë përkatësitë e ndryshme sociale, etnike, kulturore, racore, orientimin seksual, në funksion të zhvillimit të personalitetit të qëndrueshëm. Gjithashtu, qëllimi i lëndës së psikologjisë është të zhvillojë te nxënësit aftësinë për të gjykuar drejt, për të marrë vendime dhe krijimin e shprehive të shëndosha, në mënyrë që ata të formojnë bazë të qëndrueshme për orientimin profesional dhe atë në karrierë.

Temat dhe rezultatet e të nxënit

PSIKOLOGJI, KLASA 11							
Koncepti	RNF, TEMA dhe RNL						
Individi, grupet dhe marrëdhëniet shoqërore	<p>RNF: 1. Hulumton strukturën e grupeve shoqërore dhe mënyrat e pjesëmarrjes dhe përfshirjes në to</p> <p>1. Analizon dhe nxjerr përfundime për ndikimin e personaliteteve të shquara historike, shoqërore, politike, kulturore e arsimore, kombëtare e botërore, gjatë periudhave të ndryshme historike.</p> <p>2. Krahason zhvillimet e grupeve shoqërore, institucioneve, strukturat dhe mënyrat e organizimit të tyre, dikur dhe tani.</p>						
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 20%; text-align: center;">Tema</th> <th style="text-align: center;">Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="vertical-align: top;">Historia dhe metodat e hulumtimit në psikologji</td> <td> <p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përkufizon psikologjinë si shkencë. • Diskuton mbi zhvillimin e psikologjisë si një shkencë empirike. • Përshkruan pikëpamjet biologjike, sjellore, kognitive dhe sociokulturore. • Identifikon dallimet midis nëndisiplinave dhe teorive kryesore të psikologjisë. • Shpjegon dhe krahason strategjitë e hulumtimeve kualitative dhe atyre kuantitative. • Shpjegon rëndësinë e mostrimit në hulumtimet psikologjike. • Diskuton rëndësinë e çështjeve etike të hulumtimit psikologjik. </td> </tr> <tr> <td style="vertical-align: top;">Biopsikologjia</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan sistemin nervor të njeriut. • Klasifikon ndarjet dhe i nën-ndarjet kryesore të sistemit nervor. • Dallon funksionet e nënndarjeve të ndryshme të sistemit nervor. • Identifikon neuronin si baza e komunikimit neural; • Analizon se si informacioni transmetohet dhe integrohet në sistemin nervor. • Analizon se si procesi i neurotransmetimit mund të modifikohet nga trashëgimia dhe ambienti. </td> </tr> </tbody> </table>	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)	Historia dhe metodat e hulumtimit në psikologji	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përkufizon psikologjinë si shkencë. • Diskuton mbi zhvillimin e psikologjisë si një shkencë empirike. • Përshkruan pikëpamjet biologjike, sjellore, kognitive dhe sociokulturore. • Identifikon dallimet midis nëndisiplinave dhe teorive kryesore të psikologjisë. • Shpjegon dhe krahason strategjitë e hulumtimeve kualitative dhe atyre kuantitative. • Shpjegon rëndësinë e mostrimit në hulumtimet psikologjike. • Diskuton rëndësinë e çështjeve etike të hulumtimit psikologjik. 	Biopsikologjia	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan sistemin nervor të njeriut. • Klasifikon ndarjet dhe i nën-ndarjet kryesore të sistemit nervor. • Dallon funksionet e nënndarjeve të ndryshme të sistemit nervor. • Identifikon neuronin si baza e komunikimit neural; • Analizon se si informacioni transmetohet dhe integrohet në sistemin nervor. • Analizon se si procesi i neurotransmetimit mund të modifikohet nga trashëgimia dhe ambienti.
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)					
	Historia dhe metodat e hulumtimit në psikologji	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përkufizon psikologjinë si shkencë. • Diskuton mbi zhvillimin e psikologjisë si një shkencë empirike. • Përshkruan pikëpamjet biologjike, sjellore, kognitive dhe sociokulturore. • Identifikon dallimet midis nëndisiplinave dhe teorive kryesore të psikologjisë. • Shpjegon dhe krahason strategjitë e hulumtimeve kualitative dhe atyre kuantitative. • Shpjegon rëndësinë e mostrimit në hulumtimet psikologjike. • Diskuton rëndësinë e çështjeve etike të hulumtimit psikologjik. 					
Biopsikologjia	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan sistemin nervor të njeriut. • Klasifikon ndarjet dhe i nën-ndarjet kryesore të sistemit nervor. • Dallon funksionet e nënndarjeve të ndryshme të sistemit nervor. • Identifikon neuronin si baza e komunikimit neural; • Analizon se si informacioni transmetohet dhe integrohet në sistemin nervor. • Analizon se si procesi i neurotransmetimit mund të modifikohet nga trashëgimia dhe ambienti. 						

		<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan se si lidhen gjendrat endokrine me sistemin nervor. • Vlerëson se si ndikojnë trashëgimia dhe ambienti mbi sjelljen. • Shpjegon operimin e sistemeve të ndijimit; • Analizon format e energjisë për të cilat ne kemi dhe nuk kemi receptorë ndijimi; • Përshkruan parimet geshtalt të perceptimit; • Shpjegon konstantet dhe iluzionet perceptive; • Krahason ndikimin e ndryshoreve të ambientit, motivimit, përvojave të kaluara, kulturës dhe pritshmërive mbi perceptimin. • Shpjegon, se çfarë nënkupton koncepti i vëmendjes; • Dallon se si ndryshon vëmendja nga detyrat e lehta tek ato të vështira. • Dallon procesimin eksplicit nga ai implicit. • Përshkruan ciklet e gjumit; • Analizon teoritë mbi funksionet e ëndrrave. • Përshkruan disa fenomene hipnotike. • Shpjegon shfrytëzimin e hipnozës në psikologji • Dallon kategoritë e drogave kryesore psikoaktive dhe efekteve të tyre; • Vlerëson efektet e drogave narkotike, depresante, stimuluese dhe halucinative.
	<p>Zhvillimi dhe të nxënët</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Përshkruan ndryshimet fizike, kognitive dhe sociale nga periudha para lindjes gjatë gjithë jetës. • Shpjegon natyrën e ndryshimit gjatë ciklit jetësor. • Argumenton rolin e periudhave kritike të zhvillimit. • Përshkruan zhvillimin fizik, motorik, perceptiv, inteligjencës, atashimit si dhe komunikimit dhe gjuhës në foshnjëri. • Përshkruan zhvillimin fizik, motorik, kujtesës, të menduarit si dhe social, kulturor dhe emocional në fëmijëri. • Diskuton për ndryshimet fizike, zhvillimin e rezonimit dhe moralit, si dhe formimin e identitetit në adoleshencë.

		<ul style="list-style-type: none"> • Reflekton për rolin e familjes dhe bashkëmoshatarëve në zhvillimin në adoleshencë. • Identifikon ndryshimet fizike dhe kognitive në pjekuri dhe moshën madhore të vonshme. • Diskuton të nxënit nga pikëpamja psikologjike. • Përshkruan paradigmën e kushtëzimit klasik. • Përshkruan paradigmën e kushtëzimit operant. • Përshkruan parimet e të nxënit observues dhe kognitiv. • Shpjegon funksionimin e të nxënit vëzhgues. • Analizon qasjet kognitive të të nxënit. • Dallon kushtëzimin klasik, operant dhe të nxënit observues dhe kognitiv nga jeta e përditshme. • Përkufizon strukturën dhe funksionin e gjuhës. • Identifikon strukturat trunore të lidhura me të folurit • Zbërthen lidhjen midis gjuhës dhe të menduarit. • Përshkruan organizimin hierarkik të gjuhës. • Diskuton efektet e zhvillimit në përvetësimin e gjuhës.
	<p>Kognitiviteti</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon faktorët, që ndikojnë kodimin e informacionit. • Përshkruan operimin e kujtesës punuese. • Përshkruan operimin e kujtesës afatgjatë. • Analizon rëndësinë e rikuperimit të gjurmëve në kujtesë. • Analizon rolin, që luan interferenca në rikuperimin e informacionit. • Identifikon vështirësitë, që krijohen nga proceset e rikonstruksionit të kujtesës. • Identifikon strukturat e rëndësishme trunore për kujtesën. • Përkufizon të menduarit si një proces mendor i përfshirë në manipulimin dhe kuptimin e informacionit. • Vlerëson, që informacioni klasifikohet sipas kategorive, që përmbajnë elementë të ngjashëm dhe që njihen si koncepte. • Identifikon zgjidhjet e problemeve si një shembull për të menduarit produktiv dhe të drejtuar. • Përkufizon dhe kupton natyrën e ndërtimit të testeve

		<p>mbi inteligjencën, kreativitetin dhe personalitetin</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diskuton konceptualizime të ndryshme të inteligjencës • Përshkruan konceptet themelore të statistikave të testimit. • Shpjegon se si inteligjenca ndikohet nga trashëgimia dhe ambienti. • Shpjegon se si lidhet inteligjenca me përdorimin e shkathtësive dhe strategjive kognitive. • Argumenton se si ndryshon inteligjenca me kohën • Krahason teoritë mbi inteligjencën.
Proceset shoqërore	<p>RNF: 2. Hulumton objektet/monumentet, dukuritë, proceset historike, shoqërore e mjedisore si dhe lidhshmërinë dhe ndikimet ndërmjet tyre</p> <p>2. Analizon në mënyrë kritike shkaqet dhe pasojat e ngjarjeve, dukurive dhe proceseve të ndryshme në shoqëri dhe shpreh opinionet personale për ndikimet e tyre në individë, në sisteme shoqërore dhe në zhvillime globale.</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Dallimet individuale	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aplikon konceptet të motivimit të njerëzimit dhe kafshët • Krahason ndërveprimin e stimujve të brendshëm dhe ambientale në përcaktimin e motivimit. • Përshkruan teoritë biologjike, kognitive dhe humaniste të motivimit. • Diskuton për sjelljen e të ngrënit, orientimit dhe sjelljes seksuale si dhe sjellje për arritje personale. • Diskuton hulumtimet për emocionet bazike njerëzore • Analizon dallimet në perceptime midis individëve që kanë motivim të ndryshëm. • Shpjegon se si të nxënit, kujtesa, zgjidhja e problemeve dhe vendimmarrja ndikohen nga motivacioni dhe emocioni. • Diskuton për personalitetin si një mënyrë unike e të ndjerit, të menduarit dhe të vepruarit. • Shpjegon rolin e konstrukteve të personalitetit si kornizë për organizimin e fenomeneve të sjelljes. • Identifikon kontributet e rëndësishme në kuptimin tonë

		<p>mbi personalitetin</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identifikon karakteristikat e zakonshme të sjelljes anormale. • Citon shembuj të sjelljes anormale. • Përshkruajë pikëvështrime historike dhe ndërkulturore të anormalitetit. • Lidh gjykimet mbi sjelljen anormale dhe kontekstit, ku shfaqen këto gjykime. • Përshkruan shpjegimet kryesore mbi origjinat e sjelljes anormale. • Identifikon qëllimin e metodave të ndryshme të hulumtimit të sjelljes anormale.
	Sociokultura	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstron kuptim mbi perceptimin e personit. • Argumenton procesin e ndikimit të atribuimeve mbi shpjegimet që japim ne për sjelljen. • Identifikon burimet e formimit të qëndrimeve. • Vlerëson disa metoda, që përdoren për ndryshimet e qëndrimeve. • Përshkruan efektin e pranisë së të tjerëve mbi sjelljen individuale. • Zbërthen natyrën stereotipizimit, paragjykitimit dhe diskriminimit. • Përshkruan rrethanat në të cilat është më e mundshme të ndodhin konformiteti dhe obediencia. • Diskuton natyrën e altruizmit në shoqëri. • Diskuton domethënien e agresivitetit dhe konfliktit • Diskuton faktorët, që ndikojnë pëlqimin dhe marrëdhëniet njerëzore.
Normat, të drejtat dhe përgjegjësitë		<p>RNF: 3. Analizon dhe shqyrton në mënyrë kritike dhe zbaton normat e rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet</p> <p>3. Hulumton të dhënat që ndërlidhen me identitetin si: traditat, rregullat, besimet, mitet, legjendat, arkitekturën autoktone) monumentet, veshjet, ushqimet, etj., e popullit të vet dhe të popujve të tjerë; shpjegon vlerat e identitetit kombëtar, rajonal, evropian dhe global.</p> <p>4. Analizon dhe vlerëson shkaqet dhe rrethanat e ndryshimit të normave, ligjeve dhe zakoneve për rregullimin e jetës shoqërore në kohëra dhe</p>

	vende të ndryshme.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Zbatime të psikologjisë	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diskuton për disponibilitetin dhe përshtatshmërinë e mënyrave të ndryshme të trajtimit të njerëzve me çrregullime psikologjike. • Përshkruan karakteristikat e trajtimit dhe parandalimit efektiv të çrregullimeve psikologjike. • Identifikon kategoritë e terapistëve në përputhje me arsimimin dhe trajnimin e tyre. • Identifikon dhe shpjegon burimet e stresit. • Rendit dhe shpjegon reagimet e mundshme fiziologjike dhe psikologjike ndaj stresit. • Identifikon dhe shpjegon strategjitë fiziologjike kognitive dhe sjellore në përballimin e stresit dhe promovimin e shëndetit. • Identifikon mënyra për promovimin e shëndetit mendor dhe fizik. • Dallon mënyrat efikase me ato joefikase në ballafaqimin me stresorët dhe çështje të tjera të shëndetit. • Identifikon profesione/vende pune në shkencën e psikologjisë dhe praktikimit të profesionit të psikologut. • Identifikon kërkesat për ushtrimin e profesionit të psikologut dhe profesioneve, që lidhen me psikologjinë.

Udhëzime metodologjike

Ndër sfidat më të rëndësishme në sigurimin e cilësisë më të lartë në mësimdhënie në psikologji është zbatimi i plotë dhe i tërësishëm i programit të lëndës. Më konkretisht, temat dhe RNL-të e paraqitura në këtë dokument kërkojnë në radhë të parë një planifikim shumë të mirë të punës. Në funksion të këtij lloji planifikimi, mësimdhënësve u duhet fillimisht të planifikojnë kohën, që do t'ia kushtojnë secilës temë. Planifikimi i kohës do të mundësojë përgatitjen e planit mësimor për secilën temë dhe rezultate të të nxënit të lëndës. Në këtë mënyrë mësimdhënësi siguron zbatimin

e plotë të programit të lëndës, gjë që është gjëja më e rëndësishme e sigurimit të standardeve të larta në mësimdhënie.

Mësimdhënësi është i lirë të zgjedhë metodologjinë e punës, por rekomandohet të përdoren metoda që mundësojnë realizimin e kompetencave të përcaktuara në kornizën kurrikulare (RNK), rezultatet e të nxënësve të fushës (RNF) dhe rezultatet e të nxënësve të lëndës (RNL).

Padyshim, që rezultati në lëndën e Psikologjisë, varet nga metodologjia e punës, prandaj mësimdhënësi duhet të marrë në konsideratë përdorimin e metodave, që ndër të tjera mundësojnë edhe realizimin e parimeve të kurrikulës si gjithëpërfshirjen, llogaridhënien, zhvillimin e kompetencave, mendimin kritik, mësimdhënien e integruar, autonominë dhe fleksibilitetin tek fëmijët.

Në këtë rrafsh, lënda e Psikologjisë ofron mundësi të shumta të përdorimit të metodave të ndryshme, që mundësojnë të nxënësve efektiv si dhe t'u përgjigjet interesave dhe aftësive të të gjithë nxënësve. Për këtë arsye duhet të përdoren një sërë metodash të ndryshme, si: punë individuale, punë grupore, luajtje e roleve, hulumtime, projekte, punë në terren etj.

Mësimdhënësi është i lirë të zgjedhë metodologjinë e mësimdhënies, por këtu do të sugjerohen disa metoda, që lidhen me disa njësi përkatëse të lëndës së psikologjisë si më poshtë:

- *Puna individuale*, e cila do të ishte shumë pozitive të përdorej sa herë që mësimdhënësi gjykon se nxënësi duhet të reflektojë në mënyrë individuale në radhë të parë për konceptet dhe çështjet e trajtuara në klasë. Kjo metodologji mund të gërshetohet me punën në çifte.
- *Puna në çifte*, kësaj metodologjie pune zakonisht i paraprin puna individuale. Kjo metodologji pune shfrytëzohet zakonisht për të rikonfirmuar njohuritë e nxënësve dhe për t'u dhënë mundësi atyre të krijojnë një ambient diskutues në mes tyre.
- *Puna në grupe të vogla*, kjo metodologji ndikon që nxënësit nën vëzhgimin e mësuesit të kenë mundësi që t'i diskutojnë idetë e tyre në grup, të formulojnë mendime në mënyrë ekipore dhe t'i prezantojnë ato përpara klasës. Kjo metodë mund të përdoret për për çështje të tilla si diversiteti, zhvillimi, çështje të karrierës në psikologji, ballafaqimi me stresin, etj. dhe prezantimi i rezultateve para klasës.
- *Ndarja e klasës në dy grupe*, kjo metodologji pune do të ishte ideale sidomos kur mësimdhënësi synon që të nxisë diskutimin dhe shprehjen e qëndrimeve për koncepte ose çështje të caktuara nga ana e nxënësve, si për shembull për çështje të diversitetit dhe kontekstit sociokulturor, psikologjinë e anormalitetit etj.
- *Pyetje autorit* – Kjo metodë është tepër e rëndësishme që nxënësit të reflektojnë me sy kritik ndaj materialit që i ofrohet.
- *Luajtja e roleve* (kur është fjala për shkollat psikologjike), ku nxënësit mund përfaqësojnë ndonjë nga shkollat e psikologjisë dhe më pastaj të zhvillojnë debat, duke argumentuar idetë e shkollës, që përfaqësojnë. Në këtë mënyrë nxënësit krijojnë shprehje të menduarit kritik, të folurit në publik, të menduarit kreativ etj.

- *Përgatitja e një hulumtimi në terren nga nxënësit* kur është fjala për metodat e hulumtimit në psikologji, por edhe për tema specifike sipas përcaktimit të mësimdhënësit. Në këtë mënyrë, nxënësit zbatojnë procedurat e mësuara të përgatitjes dhe aplikimit të metodave dhe teknikave të hulumtimit, që janë aq të rëndësishme në psikologji.
- *Përdorimi i teknologjisë* si, për shembull prezantimet në PowerPoint ose gjetja nga ana e nxënësve të filmave të metrazhit të shkurtër (kur bëhet fjalë për emocionet). Nxënësit të ndarë në grupe për zgjedhin ndonjë film, ku ka shfaqje të emocioneve dhe përmes tij mësohet për emocionet e ndryshme. Kjo u mundëson nxënësve shfrytëzimin e TIK-ut, zhvillimin e shkathtësive për shfrytëzimin e burimeve alternative të fitimit të njohurive etj.
- *Ardhja e folësve ekspertë* të ftuar për të diskutuar (nën)tema specifike nga programi i lëndës.

Në mënyrë që nxënësit t'i paraqiten temat në koherencë me njëra-tjetrën, mësimdhënësi duhet të analizojë rezultatet e fushës, temat dhe njësitë mësimore, si dhe ndërlidhjen e tyre me çështjet ndërkurrikulare, gjë që do të mundësonte edhe mësimdhënien e integruar.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Mësimdhënësi duhet të kujdeset edhe për trajtimin e çështjeve/ temave ndërkurrikulare. Integrimi i këtyre temave me temat/përmbajtjet e lëndës së psikologjisë i ndihmon nxënësit të njohin dhe të kuptojnë më mirë aspektet që kanë të bëjnë me mendjen dhe sjelljen dhe në këtë mënyrë të përballojnë më lehtë sfidat e jetës.

Programi i lëndës së psikologjisë ka mundësi të ndërlidhet me çështjet ndërkurrikulare të parapara me kurrikulën bërthamë për këtë nivel, e që janë:

- Edukimi për qytetari demokratike
- Edukimi për paqe
- Globalizimi dhe ndërvarësia
- Edukimi për media dhe
- Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

Këto tema mund të ndërlidhen dhe të trajtohen gjatë shtjellimit të temave të parapara me Programin e lëndës së Psikologjisë.

Udhëzime për vlerësim

Në mënyrë që vlerësimi të reflektojë objektivisht njohuritë e marra nga nxënësit në klasë, integrimin e tyre në mendimin personal, shprehjen e të njëjtave me anë të të shkruarit metodat e vlerësimit e rekomanduara do të ishin:

Vrojtimi – kjo metodë do të vlente për të parë dhe vlerësuar aktivitetin në klasë të nxënësve. Mësimdhënësi mund t'i shënojë vrotimet e tij në ditarin e tij në mënyrë që të ketë sistematizëm në këtë pikë dhe të shmangë mundësinë e harrimit të detajeve për çdo student.

Kuize të shkurtra – kjo metodë vlerësimi përdoret për të ruajtur angazhimin dhe intensitetin e punës së nxënësit gjatë vitit. Mund të aplikohet pas çdo nënteme të nxjerrë nga RNL-të.

Testi me shkrim – kjo metodë vlerësuese ndoshta do të ishte mirë të aplikohet pas çdo teme dhe në fund të lëndës.

Eseja – kjo metodë vlerësuese do të përdorej me qëllim që të vërtetohet se sa mund t'i integrojë dhe riprodhojë nxënësi njohuritë e marra me anë të të shkruarit. Gjithashtu, eseja do të ishte metodë ideale për të parë se ç'qëndrim personal ka nxënësi ndaj koncepteve të trajtuara në klasë. Më tej, kjo metodë vlen edhe si parapërgatitje e nxënësit për një punë akademike më të avancuar, nëse do të vijojë studimet universitare. Normalisht, eseja do të ishte një detyrë që do të jepej në fund të lëndës, por mund të zbatohet edhe teknika e minieseve, nëse shihet e arsyeshme nga mësimdhënësi.

Testi me gojë – kjo metodë vlerësuese do të ishte e vlefshme për të verifikuar në klasë njohuritë e marra. Gjithashtu, nxënësit do të kishin mundësi t'i përvetësonin edhe më tepër duke folur termat dhe njohuritë specifike të përfituara.

Mendimi kritik – rekomandohet, që mësimdhënësit t'i vlerësojnë nxënësit edhe për mendimin e tyre kritik të shprehur në lëndë, nëpërmjet pyetjeve, aktivizimit, diskutimeve në klasë etj.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Psikologjia është një disiplinë shkencore në evoluim të vazhdueshëm dhe shumë dinamike. Kjo kërkon, që mësimdhënësit duhet të përditësojnë vazhdimisht njohuritë e tyre për zhvillimet në këtë fushë.

Mësimdhënësit inkurajohen të punojnë në vazhdimësi me tekstin e psikologjisë. Gjithashtu, ata inkurajohen të shfrytëzojnë tekstet e ndryshme të psikologjisë, numri dhe cilësia e të cilëve është gjithnjë në rritje. Më tej, është e rëndësishme, që mësimdhënësit të shfrytëzojnë platformat e ndryshme me qasje në studime dhe artikuj shkencorë, të cilat mund të përdoren në segmente të ndryshme të mësimdhënies si përditësim i të dhënave, pikënisje për diskutime në klasë etj.

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Filozofi dhe Logjikë (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Lënda Filozofi dhe logjikë përfshihet në programin e klasës XI, drejtimi Gjinnazi i shkencave të natyrës, me qëllim të përgatitjes së nxënësve për jetë, përmbushjes së aspiratave dhe potencialeve të tyre në zhvillimin e shkencës dhe kulturës, dhe në krijimin e bazës së koncepteve dhe njohurive për arritjen e qëllimeve individuale, që shpijnë në drejtim të progresit të përgjithshëm shoqëror.

Të rinjtë në Kosovë kanë nevojë për një filozofi jete dhe aftësim për të menduar në mënyrë kritike dhe të argumentuar, e cila do t'i aftësojë për të jetuar dhe për të vepruar, duke projektuar qëllime dhe duke qenë të angazhuar në realizimin e tyre. Pikërisht një filozofi të tillë, e plotësuar me bazat e logjikës, do të kontribuoj në zhvillimin intelektual të nxënësëve dhe aftësimin profesional të tyre, ndërsa si e tillë do t'iu ofrohet nxënësëve të shkollave të mesme përmes kësaj kurrikule.

Mendimi filozofik është zhvilluar përmes problemeve filozofike, prandaj mënyra më e natyrshme e paraqitjes së filozofisë për nxënësit është duke e përcjellur rrugën e të filozofuarit vetë.

Në këtë perspektivë, kurrikula e re për lëndën Filozofi dhe logjikë ofron një mori problemesh, një seri mendimesh, duke u nisur nga përvoja e përditshme e nxënësve drejt refleksionit të mirëfilltë filozofik dhe mendimit shkencor. Synimi i kurrikulës është formimi i mendimit kritik filozofik të nxënësve, duke u nisur nga ndërlidhja e dy elementeve kryesore: ofrimit të informatave mbi nocionet dhe problemet kryesore të filozofisë dhe logjikës (përmes teksteve filozofike) dhe mësimin aktiv (të bazuar në reflektime, analiza, krahasime) i cili njëkohësisht paraqet një nga sfidat kryesore të procesit mësimor.

Poashtu, programi do të ndikojë në nxitjen e raportit krijues të nxënësve ndaj botës, shkencës dhe vetvetes.

Qëllimi

Duke pasur parasysh se në klasën XI nxënësit për herë të parë merren me problematikën e gjërë filozofike, qëllimi i programit mësimor i lëndës Filozofi dhe logjikë është:

1. Zhvillimi i aftësive të nxënësi për të menduar në mënyrë kritike dhe analitike mbi botën, shkencën dhe vetëveten, duke u bazuar në njohjen dhe kuptimin e nocioneve themelore filozofike dhe logjike.
2. Zhvillimi i shkathtësive të përgjithshme të nxënësit për t'i shprehur qartë, në të folurit dhe në të shkruarit, nocionet dhe kategoritë filozofike dhe logjike.

3. Nxitja për aplikim të njohurive të përfituara nga lëmia e filozofisë dhe logjikës.

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën e njëmbëdhjetë i arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL) për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dalta nga rezultatet e të nxënit të fushës (RNF) Shoqëria dhe Mjedisi, të shkallës së pestë (Shkalla 5) në Kurrikulën Bërthamë të Arsimit të Mesëm të Lartë.

Tabela e detajuar e koncepteve të fushës, rezulateve të të nxënit të fushës (RNF), temave lëndore dhe rezultateve të të nxënit të lëndës (RNL)

Koncepti	RNF, TEMA dhe RNL	
Individi, grupet dhe marrëdhëniet shoqërore	RNF: 1. Hulumton konceptin e individit dhe strukturën e grupeve shoqërore dhe mënyrat e pjesëmarrjes dhe përfshirjes në to	
	1. Analizon dhe nxjerr përfundime për ndikimin e personaliteteve të shquara historike, shoqërore, politike, kulturore e arsimore, kombëtare e botërore, gjatë periudhave të ndryshme historike.	
	1. Krahason zhvillimet e grupeve shoqërore, institucioneve, strukturat dhe mënyrat e organizimit të tyre, dikur dhe tani.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Filozofia, kultura dhe shoqëria	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon termin dhe zanafillën e filozofisë. • Ilustron rolin e filozofisë në shoqëri. • Identifikon çështjet dhe disiplinat themelore të filozofisë • Diskuton mbi zhvillimin e filozofisë dhe raportin e saj me shkencat e tjera. • Identifikon elemente të përbashkëta dhe dallime në mes të filozofisë, kulturës dhe religjionit. • Përcakton pozitën e filozofisë në raport me historinë e saj. • Analizon dallimin në mes të dy metodave kryesore në interpretimin e filozofisë (metoda historike-kronologjike dhe metoda problemore).

Proceset shoqërore dhe natyrore	RNF: 2. Hulumton objektet/monumentet, dukuritë, proceset historike, shoqërore e mjedisore si dhe lidhshmërinë dhe ndikimet ndërmjet tyre	
	3. Analizon në mënyrë kritike shkaqet dhe pasojat e ngjarjeve, dukurive dhe proceseve të ndryshme në shoqëri dhe shpreh opinionet personale për ndikimet e tyre në individë, në sisteme shoqërore dhe në zhvillime globale.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
Njeriu dhe bota	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Diskuton për njeriun si qenie shumëdimensionale (ontologjike, gnoseologjike, etike, estetike, historike etj.). • Shpjegon nocionit e njeriut në antropologjinë filozofike. • Dallon nocionin e esencës nga nocioni i ekzistencës (dallimi midis esencializmit dhe ekzistencializmit). • Artikulon nocionin e situatave kufitare në raportin në mes të ekzistencës dhe vdekjes si fund i ekzistencës. • Shpjegon përcaktimet e nocionit të qenies në teoritë metafizike. • Shpjegon nocionin e kozmosit në filozofi. • Interpretin problemin kompleks filozofik të kohës dhe hapësirës. • Shpjegon problemin e ekzistencës së zotit në filozofi (interpretin argumentet tradicionale filozofike mbi ekzistencën e zotit: argumenti ontologjik, kozmologjik, fiziko-teleologjik). • Diskuton për problemin e vullnetit të lirë (determinizmi dhe indeterminizmi). 	
Normat, të drejtat dhe përgjegjësitë	RNF: 3. Analizon dhe shqyrton në mënyrë kritike dhe zbaton normat e rregullat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet	
	5. Hulumton të dhënat që ndërlidhen me identitetin si: traditat, rregullat, besimet, mitet, legjendat, arkitekturën autoktone) monumentet, veshjet, ushqimet, etj., e popullit të vet dhe të popujve të tjerë; shpjegon vlerat e identitetit kombëtar, rajonal, evropian dhe global.	
	6. Analizon dhe vlerëson shkaqet dhe rrethanat e ndryshimit të normave, ligjeve dhe zakoneve për rregullimin e jetës shoqërore në kohëra dhe vende të ndryshme.	
Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)	

	Shteti, e drejta dhe liria	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon elementet themelore të filozofisë sociale dhe politike. • Krahason teoritë e kontratës sociale lidhur me prejardhjen, rolin dhe funksionimin e shtetit. • Elaboron nocionin e individit, të drejtat dhe liritë e tij, dhe kufizimin e tij nga struktura shoqërore. • Dallon paradigmat e raportit të politikës me etikën (paradigma platonike, makiaveliste dhe ajo liberale).
	Morali dhe vlerat	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon çështjet themelore të filozofisë së moralit. • Demonstron karakterin kompleks të vlerave morale. • Artikulon teoritë e ndryshme të etikës, qasjen e tyre deskriptive dhe normative. • Kontekstualizon aplikimin e teorive etike në praktikë (bioetika).
Vendimmarrja	RNF: 4. Jep ide dhe propozime, si dhe merr vendime në mënyrë të vetëdijshme dhe të përgjegjshme.	
	2. Analizon në mënyrë kritike dallimet ndërmjet sistemeve të vendimmarrjes në nivel lokal, rajonal dhe ndërkombëtar, si dhe ndikimin e tyre në jetën e qytetarëve në rrethana dhe në periudha të ndryshme historike.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Mendimi filozofik si mendim kritik	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilustron rolin e mendimit filozofik dhe ndikimin e tij në mënyrën kritike të të menduarit.
Koncepti i së vërtetës	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Diskuton rreth karakterit kompleks të së vërtetës. • Dallon nocionin e së vërtetës nga nocioni i realitetit. • Artikulon teoritë themelore filozofike mbi të vërtetën (teoria e korrespondencës, koherencës dhe teoria pragmatike). 	

	<p>Burimet, mundësitë dhe kufijtë e njohjes</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analizon elementët themelore të teorisë së njohjes. • Bën dallimin midis njohjes dhe dijes. • Artikulon teoritë filozofike mbi burimet dhe metodat e njohjes (empirizmin dhe racionalizmin). • Shpjegon pikëpamjet filozofike mbi mundësinë dhe kufijtë e njohjes (dogmatizmin dhe skepticizmin). • Demonstron rolin e dyshimit në procesin e njohjes. • Artikulon kritikizmin dhe transcendentlizmin e teorisë së njohjes së Kant-it. • Definon nocionin e shkencës dhe njohjes shkencore. • Shpjegon komponentet, qëllimet dhe funksionin e shkencës. • Shpjegon procesin e hulumtimit shkencor (paraqitja e problemit, parashtrimi i hipotezës, përcaktimi i metodave dhe testimi i hipotezës).
	<p>Format e mendimit logjik (nocioni, propozicioni dhe argumentimi)</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Definon logjikën si disiplinë filozofike. • Artikulon rolin e mendimit logjik në shkencë dhe në jetën praktike. • Dallon logjikën formale nga logjika përmbajtësore (jo-formale). • Artikulon format themelore të mendimit logjik. • Bën dallimin në mes mendimit logjik valid dhe jo-valid. • Dallon logjikën deduktive nga logjika induktive. • Definon kuptimin e nocionit, përmbajtjen dhe vëllimin e tij. • Shpjegon llojet dhe raportin midis nocioneve. • Definon propozicionin dhe strukturën e tij. • Shpjegon llojet themelore të propozicioneve në logjikën tradicionale të predikateve (propozicionet kategorike sipas sasisë dhe cilësisë). • Interpretin raportin midis propozicioneve sipas sasisë dhe cilësisë (katrori logjik). • Demonstron operacionet themelore të propozicioneve kategorike (konverzioni, obverzioni, kontrapozicioni). • Definon nocionin e argumentimit deduktiv dhe pjesët përbërse të tij. • Demonstron format valide të silogjizmit kategorik. • Diskuton për elementet bazike të logjikës simbolike

		<p>propozionale.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kupton gjuhën formale të logjikës simbolike propozionale (operatorët logjik, shkronjat për pohime dhe kllapat). • Demonstron përkthimin nga gjuha natyrore në gjuhën artificiale të logjikës simbolike propozionale. • Shpjegon rregullat e tabelave të vërtetësisë (negacioni, konjunksioni, disnjunksioni, implikacioni dhe ekujvalenca). • Aplikon tabelat e vërtetësisë në testimin e propozicioneve logjike (tautologjia, vetë-kotradikta, kontingjenca). • Aplikon tabelat e vërtetësisë për testimin e raportit në mes propozicioneve (ekuivalenca, kontradikta, konsistenca, inkonsistenca). • Aplikon tabelat e vërtetësisë në testimin e validitetit të argumenteve jo-sasiore (silogjizmi hipotetik, disjunktiv, konjunktiv etj.). • Analizon elementet themelore të logjiës simbolike të kuantorve (predikateve) duke shpjeguar simbolet e kësaj logjike (konstantat predikative, konstantat individuale, variablat individuale, operatorët logjik, kuantifikatorët universal dhe ekzistencial, kllapat). • Demonstron përkthim nga gjuha natyrore në gjuhën artificiale të logjikës simbolike të kuantorve (predikateve). • Përkthen të gjitha elementet e logjikës tradicionale të predikateve në logjikën simbolike të predikateve (katër propozicionet kategorike, silogjizmin kategorik etj.). • Dallon natyrën e argumentimit induktiv nga ai analogjik • Shpjegon rregullat dhe komponentet e definicionit dhe divizionit.
<p>Mjedisi dhe zhvillimi i qëndrueshëm</p>	<p>RNF: 5. Kontribuon në ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit si dhe në zhvillimin e qëndrueshëm.</p> <p>1. Bazuar në analizën paraprake, identifikon një problem konkret aktual të ndotjes në mjedisin e tij, planifikon punën, mbledh të dhëna, analizon dhe interpreton ato dhe vjen me një sërë zgjidhjesh të qëndrueshme.</p>	
	<p>Tema</p>	<p>Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)</p>
	<p>Etika ambientaliste</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vlerëson rolin e mjedisit në jetën individuale dhe sociale të njeriut.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reflekton mbi raportin moral midis njeriut dhe ambientit natyror (qenieve jo-humane). ▪ Artikulon teoritë filozofike mbi raportin njeriu v.s. ambienti (antropocentrizmin dhe ekocentrizmin).
--	--	--

Udhëzime metodologjike

Qasja problemore

Duke u mbështetur në një nga qëllimet kryesore të mësimdhënies së filozofisë dhe logjikës, të zhvilluarit e mënyrës kritike dhe analitike të të menduarit të nxënësit, lënda e Filozofisë dhe logjikës nuk ofron përcaktimin e gatshëm, formal të nocioneve, kategorive dhe teorive. Mësimdhënia e filozofisë është gjithmonë shpjegimi, analizimi dhe ndriçimi i një nocioni, problemi apo çështjeje filozofike. Mënyra më frytdhënëse në përvehtësimin e nocioneve filozofike dhe logjike bazohet në përshkrimin e gjenezës së nocionit, ballafaqimin, krahasimin dhe lidhjen me nocione të tjera, duke analizuar format dhe mundësitë e përdorimit të tyre.

Ndërveprimi

Në përvetësimin e temave nga filozofia dhe logjika është me rëndësi paraqitja e mendimeve dhe diskutimi në një gjuhë të qartë dhe të kuptueshme. Përshkrimi, referimi ndaj teorive të ndryshme, përdorimi i shembujve konkretë dhe krahasimi me shembuj të tjerë janë bazamente dhe tullat kryesore për ndërtimin e mendimit të pavarur të nxënësit dhe lidhjen e pjesës teorike me aplikimin praktik të saj. Në këtë mënyrë do të arrihet edhe qëllimi i dytë i lëndës së filozofisë dhe logjikës: ofrimi i një filozofie e cila do të ndihmonte nxënësit që ta kuptojnë dhe ta jetojnë jetën, dhe ofrimin e një logjike e cila do t'i aftësonte nxënësit që të mendojnë në mënyrë kritike dhe racionale.

Për t'i ikur mundësisë që lënda e Filozofisë dhe logjikës të shndërrohet në një skolastikë monotone dhe monolog, diskutimet mbi problemet dhe çështjet filozofike-logjike do të jenë pjesë e pandarë e çdo ore mësimore. Po ashtu, interpretimi dhe shpjegimi i teksteve të shkurtëra filozofike, është metodë efikase në krijimin e kontaktit të nxënësit me mendimet e filozofëve përkatës. Çdo mësim do të shoqërohet edhe me një fjalor shpjegues të nocioneve filozofike dhe logjike.

Duke u bazuar në këto metoda, nxënësi do të orientohet drejt një mendimi kritik, përmes udhëzimeve se teza e mbrojtur duhet tu përgjigjet standardeve filozofike dhe logjike, të mbështetet në argumente dhe fakte, dhe duke nxitur hulumtime të mëtutjeshme. Nxënësit duhet ofruar mundësi për paraqitjen e qëndrimeve dhe mendimeve të pavarura në formë të punimeve të

hartuara dhe artikulumin gojor të atyre, duke integruar në to informacionin teorik (nga tekste filozofike) dhe ushtrimin praktik.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Çështjet ndërkurrikulare janë të ndërlidhura me rezultatet e fushës andaj duhet t'i kushtohet kujdes trajtimit adekuat edhe në programet lëndore. Nga mësimdhënësi kërkohet që në fazën e planifikimit të analizojë rezultatet e fushës, temat dhe njësitë mësimore se me cilat çështje ndërkurrikulare ndërlidhen. Në këtë mënyrë sigurohet trajtimi sa më i mirë i këtyre çështjeve por njëkohësisht dhe mësimdhënia e integruar:

- Edukimi për qytetari demokratike,
- Edukimi për paqe,
- Globalizimi dhe ndërvarësia,
- Edukimi për media,
- Të drejtat dhe liritë e njeriut,
- Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm.

Vetë fakti se filozofia dhe logjika janë pjesë të rëndësishme të zhvillimit të përgjithshëm të mendimit njerëzor, domosdo vendosë filozofinë dhe logjikën në një rrjetë të ndikimeve të ndërsjellta me pjesë të tjera të këtij zhvillimi. Gërshetimi i problemeve shoqërore dhe natyrore drejton filozofinë dhe logjikën në arritjet e deritanishme brenda lëndëve të tjera të veçanta. Në anën tjetër, në çdo shkallë të zhvillimit të shkencave, një sektor i veçantë dhe i gjërë në sistemin e dijeve mbi botën i takon funksionimit të pavarur të dijeve filozofike.

Udhëzime për ndërlidhjen në mes lëndëve

Në bazë të materialit tematik i cili do të prezantohet para nxënësëve është e nevojshme ndërlidhja e lëndës së filozofisë dhe logjiës me këto lëndë sipas temave në vijim:

- Filozofia, kultura dhe shoqëria: Sociologjia, Historia, Gjuha, Edukata qytetare
- Njeriu dhe bota: Sociologjia, Psikologjia, Gjuha, Fizika, Astronomia, Biologjia
- Shteti, e drejta dhe liria: Edukata qytetare, Sociologjia, Historia
- Morali dhe vlerat: Sociologjia, Edukata qytetare
- Etika ambientaliste: Sociologjia, Edukata qytetare, Biologjia
- Mendimi filozofik si mendim kritik: Sociologjia, Psikologjia
- Koncepti i së vërtetës: Matematika
- Burimet, mundësitë dhe kufijtë e njohjes: Psikologjia, Matematika
- Format e mendimit logjik: Matematika, Psikologjia

Udhëzime për vlerësim

Mësimdhënësi i lëndës Filozofi dhe logjikë duhet të ketë parasyshë disa çështje të rëndësishme gjatë vlerësimit të nxënësit:

- Mënyrën se si nxënësi strukturon mendimin për të argumentuar qëndrimet e veta mbi çështjet e ndryshme filozofike-logjike dhe praktike,
- Sa nxënësi është në gjendje të integrojë informacionin teorik dhe shkencor,
- Mënyrën se si nxënësi është në gjendje t'i prezentojë materialet e përvetësuara në mënyrë individuale dhe grupore, dhe
- Sa është nxënësi në gjendje që përmes teksteve filozofike, të hartojë punime të pavarura.

Vlerësohen:

- Përgjigjet me gojë,
- Prezentimet individuale dhe në grup,
- Esetë dhe punimet e pavarura, dhe
- Testet me shkrim.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Në procesin e mësimdhënies dhe nxënies në kuadër të lëndës Filozofi dhe logjikë, për realizimin e temave mësimore si dhe për mbërritjen e rezultateve të lëndës, përveç teksteve dhe burimeve shkollore përdoren edhe disa nga këto mjete:

- Mjete vizuale – pamore: tabelë shkrimi, tabela interaktive, ilustrime, fotografi, dokumentarë, modele, diagrame, mjete grafike etj.
- Mjete audiovizuale - pamore-dëgjimore: televizori, video-projektori, kompjuteri, telefoni, tableti, CD-ja, etj.

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Sociologji (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Lënda e Sociologjisë si pjesë e fushës Shoqëria dhe Mjedisi, luan rol të rëndësishëm në formimin intelektual dhe kulturor të nxënësve. Përmes kësaj lënde nxënësit e klasës XI (Gjimnazi i shkencave shoqërore - gjuhësore), do të fitojnë njohuri përkitazi me historikun, zhvillimin dhe transformimin e shoqërive njerëzore, me theks të veçantë në periudhën moderne, e cila karakterizohet me një mori ngjarjes në Evropë, si Revolucioni borgjez, industrializimi, Iluminizmi, Reformacioni protestant, urbanizimi, burokratizimi etj. Përmes kësaj lënde nxënësit do të fitojnë njohuri përkitazi me statusin shkencor të Sociologjisë dhe një mori temash të trajtuara nga Sociologjia, si: socializimi, ndërveprimi shoqëror në jetën e përditshme, kultura, devjimi dhe kontrolli shoqëror, familja dhe martesë, seksualiteti dhe gjinia, shtresëzimi social, klasa, raca, etnia etj. Përmes trajtimit të këtyre temave nxënësi përfton një kuptim më të hapur për shoqërinë, që për një botë gjithnjë e më të globalizuar, është tepër i nevojshëm. E kuptuar si ‘art marcial’, përkufizim ky i përdorur nga sociologu i mirënjohur Pierre Bourdieu, Sociologjia iu shërben nxënësve që të kuptojnë mënyrën e funksionimit të shoqërisë, ashtu që t’i shmangen viktimizimit social dhe të marrin fatin në duart e tyre.

Qëllimi

Me këtë program lëndor, mendohet të arrihen tri qëllime. Së pari, mëtohet që nxënësit të fitojnë njohuri të përgjithshme përkitazi me shoqëritë, strukturën, organizimin dhe funksionimin e tyre në periudhën bashkëkohore. Rrjedhimisht, së dyti, më këto njohuri ata do ta kuptojnë larminë dhe shumësinë kulturore dhe në ballafaqimet e tyre jetësore me kulturat e ndryshme si rezultat i lidhjeve globale dhe hapjes digjitale të botës, ata do ta kenë më të lehtë adaptimin dhe integrimin në kontekste dhe situata të reja shoqërore. Veç kësaj, duke qenë se shoqëritë sot po bëhen gjithnjë e më komplekse në organizim dhe funksionimin e tyre, nxënësit do të fitojnë përgatitjet e duhura që të gjenden në një botë institucionalisht gjithnjë e më të ndërlikuar. Së treti, përmes të kuptuarit të ‘imagjinatës sociologjike’, nxënësit do të jenë të aftë të kuptojnë dhe kontekstualizojnë veten e tyre dhe përvojat personale në kontekste më të gjera shoqërore, përfshirë këtu edhe komunitetet ku jetojnë. Në këtë kuptim, nxënësit do të vetëdijesohen për ndikimin që forcat sociale, si: familja, grupmoshat, institucionet shtetërore, mediet, ekonomia, etj, kanë në jetën e tyre. Në këtë mënyrë, ata do të kenë një kontroll më të madh mbi jetën e tyre.

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën e njëmbëdhjetë i arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL) për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të fushës (RNF) Shoqëria dhe Mjedisi, të shkallës së pestë (Shk 5) në Kurrikulën Bërthamë për Arsimin e Mesëm të Lartë.

Koncepti	RNF	
Individi, grupet dhe marrëdhëniet shoqërore	RNF: 1. Hulumton strukturën e grupeve shoqërore, dikur dhe sot, dhe mënyrat e pjesëmarrjes apo të përfshirjes në to 1.1. Analizon dhe nxjerr përfundime për ndikimin e personaliteteve të shquara historike, shoqërore, politike, kulturore e arsimore, kombëtare e botërore, gjatë periudhave të ndryshme historike.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Njeriu si qenie shoqërore	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon diferencat specifike të individit që dallon nga qeniet e tjera. • Analizon shoqërinë në të cilën jeton dhe vepron individi. • Hulumton faktorët kushtëzues të jetës në shoqëri si dhe tendencën për t'i ndryshuar ata. • Identifikon format e shoqërorizimit, marrëdhëniet dhe organizimet shoqërore.
Rëndësia e njohjes së shoqërisë, strukturës dhe funksionimit të saj	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon ngjashmëritë dhe dallimet ndërmjet shoqërive përgjatë konteksteve të ndryshme kohore dhe hapësinore. • Zhvillon ‘imagjinatën sociologjike’, si reflektim kritik për raportin e vetes me shoqërinë. • Mendon për vlerat, normat dhe moralin e shoqërisë ku jeton, ashtu që të depërtojë më thellë në strukturën sociale me qëllim të rritjes së mundësive drejt lirisë dhe pavarësisë individuale. • Interpretin raportin e Sociologjisë me botën parakonceptuale të jetës shoqërore. 	
Lindja dhe zhvillimi i mendimit sociologjik	<ul style="list-style-type: none"> • Analizon kontekstin historik të paraqitjes së Sociologjisë. • Identifikon veçoritë kryesore të perspektivës së Sociologjisë në raport me shkencat tjera • Analizon konceptet kryesore, si: konstruktimi shoqëror, rendi shoqëror, ndryshimi shoqëror etj. • Identifikon shkollat dhe rrymat e mendimit në 	

		kuadër të traditës sociologjike
Proceset shoqërore dhe natyrore	RNF: 2. Hulumton objektet/monumentet, dukuritë, proceset historike, shoqërore e mjedisore si dhe lidhshmërinë dhe ndikimet ndërmjet tyre.	
	2.1. Analizon në mënyrë kritike shkaqet dhe pasojat e ngjarjeve, dukurive dhe proceseve të ndryshme në shoqëri dhe shpreh opinionet personale për ndikimet e tyre në individë, në sisteme shoqërore dhe në zhvillime globale.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Socializimi dhe cikli jetësor	<ul style="list-style-type: none"> • Dallon ndikimin kulturor prej atij biologjik në procesin e socializimit. • Interpretin agjensët e ndryshëm të socializimit dhe rolin e tyre në formësimin e personaliteteve të individëve dhe modelimin e strukturave shoqërore. • Krahason fazat e zhvillimit dhe rrugëtimin jetësor përgjatë procesit të socializimit.
Ndërveprimi shoqëror dhe jeta e përditshme në epokën e internetit	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon elementet e ndërveprimit shoqëror, si: statuset, rolet, luajtja dhe konflikti i roleve etj. • Krahason llojet e ndërveprimit shoqëror, si: këmbimi, konflikti, bashkëpunimi etj. • Diskuton ndërveprimin shoqëror në hapësirat virtuale dhe platformat e ndryshme të komunikimit digjital. 	
Normat, të drejtat dhe përgjegjësitë	RNF: 3 . Analizon dhe shqyrton në mënyrë kritike dhe zbaton normat shoqërore për jetë të përbashkët në diversitet	
	3.1. Hulumton të dhënat që ndërlidhen me identitetin njerëzor, si: traditat, rregullat, besimet, mitet, legjendat, arkitekturën autoktone, monumentet, veshjet, ushqimet, etj., e popullit të vet dhe të popujve të tjerë; shpjegon vlerat e identitetit kombëtar, rajonal, evropian dhe global.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
Kultura dhe shoqëria	<ul style="list-style-type: none"> • Identifikon elementet e kulturës, si normat, vlerat, simbolet etj. • Krahason format e ndryshme të manifestimit 	

		<p>kulturor, si subkultura, kundërkultura, universalet kulturore, relativizmi kulturor, etnocentrizmi etj.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dallon llojet e shoqërive njerëzore dhe veçoritë e tyre, me theks të veçantë ato industriale dhe postindustriale.
	Konformizmi, devijimi, kontrolli dhe krimi	<ul style="list-style-type: none"> • Përkufizon konformizmin, devijimin dhe krimin shoqëror si dhe llojet e tyre. • Identifikon mekanizmat e kontrollit shoqëror, formal dhe joformal. • Dallon format e krimit dhe mënyrat e trajtimit të tij.
Vendimmarrja dhe institucionet	<p>RNF: 4. Jep ide dhe propozime si dhe merr vendime në mënyrë të vetëdijshme dhe të përgjegjshme</p> <p>4.1. Analizon në mënyrë kritike dallimet ndërmjet sistemeve të vendimmarrjes në nivel lokal, rajonal dhe ndërkombëtar, si dhe ndikimin e tyre në jetën e qytetarëve në rrethana dhe në periudha të ndryshme historike.</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Familja, martesë, seksualiteti dhe gjinia	<ul style="list-style-type: none"> • Diskuton karakterin historik të martesës dhe familjes si institucione shoqërore si dhe format që ato po marrin në kontekstet bashkëkohore. • Ballafaqon alternativat bashkëkohore ndaj formave tradicionale të organizimit familjar dhe lidhjeve intime. • Identifikon anët e errëta të familjes, si dhuna psikologjike dhe fizike e deri te shkurorëzimet. • Dallon seksin si përcaktim biologjik prej gjinisë si rol social. • Diskuton ndikimin kulturor në formësimin si të orientimit seksual ashtu edhe të rolit gjinor.
	Stratifikimi dhe klasa	<ul style="list-style-type: none"> • Interpretin sistemet e stratifikimit shoqëror si dhe dallimet ndërmjet tyre. • Dallon format bashkëkohore të pabarazisë shoqërore dhe ekonomike. • Analizon mobilitetin shoqëror dhe krahason

		Ilojet e tij.
--	--	---------------

Udhëzime metodologjike

Realizimi i programit lëndor kërkon përgatitje paraprake. Planifikimi i kujdesshëm dhe përzgjedhja e metodologjive të duhura është çelësi për një mësimdhënie të suksesshme. Rekomandohet që mësimdhënësit të lexojnë me kujdes rezultatet e të nxënësve për shkallë (kompetencat) RNK, rezultatet e të nxënësve për fushë (RNF-të) – Shoqëria dhe Mjedisi si dhe rezultatet lëndore (RNL) të lëndës së Sociologjisë. Rezultatet janë jo vetëm pika referente për përzgjedhjen e përmbajtjeve (njësive mësimore) por edhe për përzgjedhjen e strategjive, metodave dhe teknikave mësimore që do të aplikohen gjatë orëve mësimore.

Për zbatimin praktik të planifikimit mësimor për lëndën e Sociologjisë, nevojitet përdorimi i metodologjive të duhura të mësimdhënies dhe mësimnxënies duke u harmonizuar njëra me tjetrën në kontekst të filozofisë dhe parimeve të KK-së.

Suksesi i nxënësve në lëndën e Sociologjisë është i ndërlidhur dhe varet nga puna dhe angazhimi i mësimdhënësit dhe nxënësve. Mësimdhënësi duhet të respektojë dhe t'i përgjigjet interesave dhe vlerave të të gjithë grupeve të nxënësve pavarësisht nga kombësia, raca, gjinia, gjendja sociale, fetare. Kjo arrihet duke përdorur qasje ndërvepruese dhe gjithëpërfshirëse, forma të shumëllojta të punës duke respektuar personalitetin dhe stilet e ndryshme të të nxënësve. Mësimdhënësi duhet të kujdeset edhe për qasjen e mësimin të diferencuar. Për këtë qëllim zbatohet një kompleks i tërë procedurash, si: informacioni i ri, ushtrime, punë individuale e grupe, hulumtime, detyra, demonstrime, punë me projekte, e të tjera.

Duke pasur në konsideratë specifikat e lëndës, preferohet që aty ku është e mundur të përdoren: Intervista dhe rrëfimet (historia orale) për mbledhjen e të dhënave për ngjarjet, vendet, personalitetet dhe mënyrën e jetesës gjë që zhvillon shkathtësinë e përdorimit të burimeve të ndryshme të informacionit; bashkëpunimi me institucionet, grupet e interesit dhe me shoqërinë civile, si forma që mund të realizohen edhe jashtë hapësirës shkollore, gjithmonë në bashkëpunim me nxënësit, ku mësimdhënësi duhet të ketë rol këshillues, orientues.

Mësimdhënësi ka rol të rëndësishëm edhe në orientimin e nxënësve për shfrytëzimin racional të TIK-ut dhe medias, gjë që i ndihmon atyre në kompletimin e thithjes së informacioneve dhe përgatitjes për angazhim të suksesshëm. Gjithashtu organizimi i vizitave mësimore dhe ekskursioneve ka rol të rëndësishëm në zhvillimin e gjithanshëm të nxënësve. Ato mundësojnë

që nxënësit të zhvillojnë aftësitë e vrojtimit, hulumtimit, interpretimit dhe diskutimit të dukurive të ndryshme të shoqërisë dhe mjedisit.

Mësimdhënësi duhet të ketë parasysh edhe mësimdhënien dhe të nxënit e integruar. Duke ju përmbajtur parimeve të kurrikulës është e domosdoshme që të synohet qasja integrale, ku temat brenda lëndëve të fushës apo dhe fushave tjera të trajtohen në mënyrë të integruar. Ngjarjet, fenomene që ndodhin në shoqëri dhe mjedis nuk mund të mësohen si të ndara apo të pjeshme, prandaj nevojitet bashkëpunim mes mësimdhënësve të lëndëve së historisë me mësimdhënësit e lëndëve brenda fushës por dhe me mësimdhënësit e lëndëve të fushave tjera. Kjo garanton që të nxënësit temat të paraqiten të plota dhe në koherencë me njëra tjetrën.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Mësimdhënësi duhet të kujdeset edhe për trajtimin e çështjeve/ temave ndërkurrikulare. Integrimi i këtyre temave me temat/përmbajtjet e lëndës së Sociologjisë i ndihmon nxënësit të njohin dhe të kuptojnë më mirë ngjarjet, proceset, marrëdhëniet në shoqëri dhe mjedis, ndërvarësinë e tyre dhe në këtë mënyrë të përballojnë më lehtë sfidat e jetës.

Me programin e lëndës së Sociologjisë për këtë moshë të nxënësve mund të integrohen të gjitha çështjet/temat ndërkurrikulare:

- Edukimi për qytetari demokratike
- Diversiteti kulturor
- Globalizimi dhe ndërvarësia
- Edukimi për media, dhe
- Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm

Këto janë disa prej temave që kanë pikëtakime me temat e këtij programi lëndor, veçanërisht ato që lidhen me kulturën, strukturën sociale, ndërveprimi social në epokën e internetit etj.

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është i lidhur ngushtë me metodologjinë e mësimdhënies dhe kërkon pajtueshmëri dhe konsistencë në gjithë procesin. Mësimdhënësi duhet të harmonizojë vlerësimin me atë që ka planifikuar, synuar, ta arrijë tek nxënësi. Pra, duhet vlerësuar atë që e kemi vënë në objektiv të vlerësimit, njohuritë, shkathtësitë, sjelljet dhe qëndrimet e nxënësve. Për vlerësimin e nxënësve në këtë moshë mund të përdoren forma dhe instrumente të ndryshme, përveç llojeve të ndryshme të testimit, si ai verbal, jo verbal, vlerësimi i nxënësve në punë grupore, i punës me projekte etj., mund dhe duhet të bëhen edhe vëzhgime të përvetësimit të njohurive, sjelljeve dhe

qëndrimeve, dhe shkallës së rritjes së shkathtësive dhe aftësive për të zbatuar rezultatet e parapara në Kurrikulën Bërthamë për këtë nivel.

Për të gjitha llojet e vlerësimeve që duhet t'i bëhen nxënësit pikë referimi janë rezultatet e lëndës, të fushës në nivel klase si dhe ato për kompetenca në nivel shkalle. Mësimdhënësi, varësisht nga specifikat e tyre, hulumton gjetjen e formave më të përshtatshme për vlerësimin e arritjeve së tyre.

Qasja kurrikulës së re me kompetenca, synon vlerësimin e asaj se çka është në gjendje të bëjë nxënësi, pra vlerësimi i zbatimit praktik të njohurive të marra gjatë shkollimit. Kështu, aplikimi i vlerësimit përmes vëzhgimit të vazhdueshëm të arritjeve të nxënësve dhe mbajtja e evidencës për qëllime dokumentimi dhe planifikimi të punës së mëtutjeshme me nxënësit është e domosdoshme. Vëzhgimi i punës në grupe dhe nismave individuale mund të vlerësohet edhe përmes teknikës që njihet si buletini i pjesëmarrjes ose edhe asaj që quhet lista e kontrollit etj.

Që në këtë moshë është e rëndësishme të kultivohet shprehja e vetëvlerësimit e cila mund të realizohet me mbajtjen e dosjeve të nxënësve, ku ata ruajnë punimet e tyre reprezentative, si: intervistat me familjarët, punë individuale ose në grupe për mbrojtjen e mjedisit dhe angazhime të tjera që lidhen me rezultatet e parapara për këtë moshë të nxënësve.

Vlerësimi gjithmonë duhet të ketë karakter motivues në mënyrë që nxënësit të edukohen, që të pranojnë vlerësimin real dhe të synojnë arritje sa më të larta.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Krahas teksteve mësimore bazë sugjerohet që gjatë procesit mësimor, nxënësit dhe mësimdhënësit të shfrytëzojnë edhe burime të tjera alternative, broshurat, enciklopeditë, softuerët arsimorë, vizitat e ndryshme njohëse, si, p.sh., monumentet shoqërore, kulturore dhe natyrore. Mësimdhënësit mund të shfrytëzojnë dhe të krijojnë dosje, gazeta, revista, literaturë të specializuar apo doracakë të ndryshëm për aktivitete me nxënës. Gjithashtu, është shumë me rëndësi që nxënësit dhe mësimdhënësit të bashkëpunojnë edhe në prodhimin e produkteve të ndryshme përmes shfrytëzimit të burimeve të teknologjisë informative.

FUSHA KURRIKULARE: JETA DHE PUNA
Kurrikula lëndore/programi mësimor

TIK (Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore)

TIK (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Kurrikula lëndore/programi mësimor

TIK (Gjimnazi i shkencave shoqërore– gjuhësore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Në fushën “*Jeta dhe Puna*” për klasën e 11-të, lëndë bartëse është Teknologjia e Informimit dhe Komunikimit, ku edhe përfshihen konceptet e kësaj fushe, si: *Teknologji e Informimit dhe Komunikimit-TIK, Punë dhe edukim për ndërmarrësi, Këshillim dhe orientim në karrierë, Edukim për zhvillim të qëndrueshëm.*

TIK është duke gjetur zbatim çdo ditë e më shumë në të gjitha fushat. Një ndër faktorët që ndikojnë më së shumti në përdorimin e kompjuterëve në botë është edhe shpejtësia e zhvillimit të tyre.

Lënda e TIK-ut për klasën e 11-të është vazhdimësi dhe zgjerim i njohurive paraprahe nga fusha “*Jeta dhe Puna*” dhe ka të bëjë me përvetësimin e njohurive dhe të shkathtësive të nevojshme për përdorimin e suksesshëm të aplikacioneve dhe pajisjeve të TIK-ut.

Nëpërmjet TIK-ut, nxënësit krijojnë shprehje dhe shkathtësi gjatë punës teorike dhe praktike për kërkim të pavarur të informacioneve nga të gjitha fushat kurrikulare.

TIK paraqet një formë të veçantë të veprimtarisë krijuese, që nxënësve iu mundëson përshtatje teknologjive të reja dhe u jep njohuri mbi kufizimin e rreziqeve për veten në një mjedis digjital. Lënda e TIK-ut ka një lidhje të veçantë me të gjitha fushat e Kornizës Kurrikulare të Kosovës e cila iu mundëson lëndëve tjera përparimi dhe promovim profesional të tyre. Përdorimi i TIK-ut ndihmon në përvetësimin më të mirë të lëndëve tjera duke i bërë ato më të kuptueshme dhe më tërheqëse.

Qëllimi i lëndës

Qëllimi i lëndës së TIK-ut është që nxënësit t’i njohin dhe t’i përdorin pajisjet e teknologjisë së informimit dhe të komunikimit si dhe nxisin iniciativa në marrjen e përgjegjësisë për punë dhe ndërlidhjen e shkathtësive personale me karrierën e tyre, të cilat kanë të bëjnë me përpunimin e të dhënave në fusha të ndryshme të veprimtarisë njerëzore.

Nëpërmjet lëndës së TIK-ut rritet niveli për nxënien dhe cilësinë e jetës së përditshme duke përfshirë konceptet bazë të fushës *Jeta dhe Puna*.

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën e njëmbëdhjetë arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL) për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të fushës (RNF) “*Jeta dhe Puna*”, të shkallës së pestë (Shk.5) në kurrikulën bërthamë për arsimin e mesëm të lartë:

KLASA XI, Lënda:TIK

Koncepti	RNF, TEMA dhe RNL	
<p>Teknologji e Informimit dhe Komunikimit-TIK</p>	<p>RNF: 1. Ushtrimi i punës praktike në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet. <i>1.1. Analizon ndryshimet ndërmjet punës individuale dhe në grupe përkatësisht gjenë dallimet dhe ngjashmëritë e punës me projekte.</i> <i>1.2. Shfrytëzon njohuritë dhe përvojën personale për të dizajnuar dhe për të zbatuar punë me projekte në shkollë në mënyrë individuale dhe në grup.</i></p> <p>RNF:2. Ngritja e kualiteteve personale për jetë dhe punë <i>2.1. Demonstron shkathtësitë e nevojshme për të siguruar bazën për zhvillim personal, profesional si dhe mundësi të ndryshme në të nxënit.</i></p> <p>RNF:4. Përdorimi i TIK-ut për të avancuar nxënien dhe cilësinë e jetës së përditshme. <i>4.1. Analizon disa nga përparësitë e përdorimit të TIK-ut për projekte dhe punëhulumtuese.</i> <i>4.2. Demonstron shkathtësi në përdorimin e aplikacioneve dhe ueb shërbimeve.</i></p> <p>RNF:8. Komunikimi për jetë dhe punë. <i>8.1. Përdor multimedia për të marrë informacione për implementimin e detyrave dhe projekteve të ndryshme.</i></p> <p>9. Mbrojtja dhe ruajtja e natyrës dhe mjedisit <i>9.1. Tregon kujdes për mjedisin e punës dhe arsyeton rolin e teknologjisë në ruajtjen e ambientit.</i></p>	
	<p>Tema</p>	<p>Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)</p>

	<p>Interneti</p> <p>Navigimi në internet</p> <p>Kërkimi i informacioneve në internet</p> <p>Përdorimi i sigurt i internetit.</p> <p>Komunikimi nëpërmjet internetit.</p> <p>Komunikimi elektronik</p>	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tregon për përpunimin e informacioneve nga interneti. • Shpjegon mënyrën e komunikimit të kompjuterëve nëinternet. • Demonstron shkathhtësi në përdorimin e shërbimeve të internetit. • Hulumton tema të ndryshme nëpërmjet makinave kërkuese në internet, si dhe tregon për mundësitë që ofron një browser. • Demonstron plotësimin e formularëve elektronik duke dhënë informacione rreth rëndësisë së tyre për secilën fushë të formularit. • Dallonanët pozitive dhe negative tëinternetit marrë parasysh zhvillimin e tyre personal. • Identifikonvirusëte ndryshëm nëinternet duke pasur parasysh rrezikun e tyre dhe jep zgjidhjet për mbrojtjen e të dhënave nga virusët. • Demonstron nëpërmjet punës me projekte se si funksionon mënyra e nënshkrimit digjital. • Aplikon mundësitë e reja që ofron komunikimi elektronik duke përdorur teknologji informative të ndryshme dhe aplikacione të ndryshme, në krijimin e mesazheve, menaxhimin e tyre dhe në shkëmbimin me të tjerët.
	<p>Shfrytëzimi i aplikacionit – baza e të dhënave</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon përmbajtjen e faqes fillestare të bazës së të dhënave duke identifikuar operacionet themelore të bazës. • Ndërton një bazë të thjeshtë. • Planifikon një bazë të dhënash duke filluar edhe ndërtimin e saj.

		<ul style="list-style-type: none"> • Demonstron ndërtimin e një table dhe përdor tipet e ndryshme të të dhënave në tabelë. • Demonstron përdorimin e opsionit Sort dhe Filter duke i paraqitur të dy opsionet. • Demonstron krijimin e lidhjeve në mes të tabelave të ndryshme. • Demonstron dizajnimin e llojeve të ndryshme të formularëve duke bërë dallimin mes tyre. • Identifikon objektet kontrolluese duke dhënë informacione rreth rëndësisë dhe sistemimit të tyre në formular. ▪ Demonstron dizajnimin e raporteve në dy mënyra: duke përdorur rrugën nëpërmjet magjistarit dhe elementeve kontrolluese.
Këshillim dhe orientim në karrierë	RNF: 3. Këshillim dhe orientim në karrierë	
	<p>3.1. Vlerëson shkathtësitë dhe njohuritë personale lidhur me karrierën e tyre të ardhshme.</p> <p>3.2. Ndërlidhë njohuritë dhe shkathtësitë personale me nevojat e tregut të punës.</p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënës të lëndës (RNL)
	Karriera ime	<p>Nxënësit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përpilojnë një letër motivuese dhe përshtasin përmbajtjen e saj me vendin ku aplikojnë. • Tregojnë rregullat e veshjes dhe të sjelljes në intervistë, praktikojnë forma të ndryshme të intervistimit.
Punë dhe edukim për ndërmarrësi	<p>RNF:</p> <p>1. Kuptimi dhe ushtrimi i punës praktike në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet.</p> <p>1.2 Shfrytëzon njohuritë dhe përvojën personale për të dizajnuar dhe për të zbatuar punë me projekte në shkollë në mënyrë individuale dhe në grup.</p> <p>2. Ngritja e kualiteteve personale për jetë dhe punë.</p>	

	<p>2.1. <i>Demonstron shkathtësitë e nevojshme për të siguruar bazën për zhvillim personal, profesional si dhe mundësi të ndryshme në të nxënit.</i></p> <p>3. Këshillim dhe orientim në karrierë.</p> <p>3. 2. <i>Ndërlidhë njohuritë dhe shkathtësitë personale me nevojat e tregut të punës.</i></p> <p>4. Përdorimi i TIK-ut për të avancuar nxënien dhe cilësinë e jetës së përditshme.</p> <p>4.1. <i>Analizon disa nga përparësitë e përdorimit të TIK-ut për projekte dhe punë hulumtuese.</i></p> <p>5. Ushtrimi i zhvillimit të ndërmarrësisë.</p> <p>5.1. <i>Prezanton ide kreative për krijimin e një biznesi, duke u bazuar në analizën e tregut, përpilon planin e biznesit.</i></p> <p>RNF:7. Përgatitja për jetën profesionale dhe karrierën e ardhshme.</p> <p>7.1. <i>Lexon, interpreton dhe plotëson dokumentacion për nevoja personale duke u bazuar në legjislacion dhe kërkesa të tregut të punës.</i></p> <p>RNF: 8. Komunikimi në / për jetë dhe punë.</p> <p>8.1. <i>Përdor multimediat për të marrë informacione për implementimin e detyrave dhe projekteve të ndryshme.</i></p> <p>RNF: 9. Mbrojtja dhe ruajtja e natyrës dhe mjedisit.</p> <p>9.1. <i>Tregon kujdes për mjedisin e punës dhe arsyeton rolin e teknologjisë në ruajtjen e ambientit.</i></p>				
	<table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="512 891 774 935">Tema</th> <th data-bbox="774 891 1892 935">Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="512 935 774 1068">E - tregu</td> <td data-bbox="774 935 1892 1068"> Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Përcakton hapat e zbatimit të tregut elektronik. • Përshkruan përparësitë dhe mangësitë e tregut elektronik. </td> </tr> </tbody> </table>	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)	E - tregu	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Përcakton hapat e zbatimit të tregut elektronik. • Përshkruan përparësitë dhe mangësitë e tregut elektronik.
Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)				
E - tregu	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Përcakton hapat e zbatimit të tregut elektronik. • Përshkruan përparësitë dhe mangësitë e tregut elektronik. 				
Edukim për zhvillim të qëndrueshëm	<p>RNF:9. Mbrojtja dhe ruajtja e natyrës dhe mjedisit</p> <p>9.1. <i>Tregon kujdes për mjedisin e punës dhe arsyeton rolin e teknologjisë në ruajtjen e ambientit.</i></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th data-bbox="512 1154 774 1198">Tema</th> <th data-bbox="774 1154 1892 1198">Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="512 1198 774 1406">Ndikimi i Teknologjisë në shëndetin e njeriut</td> <td data-bbox="774 1198 1892 1406">Nxënësit: Analizojnë ndikimin e pajisjeve të teknologjisë Informative në shëndetin e njeriut.</td> </tr> </tbody> </table>	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)	Ndikimi i Teknologjisë në shëndetin e njeriut	Nxënësit: Analizojnë ndikimin e pajisjeve të teknologjisë Informative në shëndetin e njeriut.
Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)				
Ndikimi i Teknologjisë në shëndetin e njeriut	Nxënësit: Analizojnë ndikimin e pajisjeve të teknologjisë Informative në shëndetin e njeriut.				

Udhëzime metodologjike

Për realizimin e përmbajtjeve mësimore që përcaktohen në lëndën e TIK-ut për klasën e 11-të, mund të përdoren metoda të ndryshme të punës me qëllim të përmbushjes së kërkesave që ka lenda, ku synim kryesor kanë zhvillimin dhe arritjen e kompetencave kryesore. Disa prej metodave të cilat e lehtësojnë zhvillimin e suksesshëm janë metodat e mësimdhënies që në qendër kanë nxënësin, si:

1. Theksi në demonstrim dhe punë individuale dhe grupore duke përfshirë ligjërimin, demonstrimin dhe punën individuale dhe grupore.
2. Ligjërimi i përmbajtjes programore në klasë apo kabinet të bëhet me anë të prezantimeve kompjuterike.
3. Inkurajimi i punës individuale dhe shkëmbimit të ideve dhe shkathtësive (puna interaktive).
4. Përsëritja e përmbajtjes nëpërmjet detyrave që përfshijnë zbatimin e më shumë njohurive të fituara.

TIK-u mund të zhvillohet në forma nga më të ndryshmet, duke shfrytëzuar metodat interaktive të cilat kombinohen me format, si: demonstrimi nëpërmjet mjeteve teknologjike, puna individuale në grupe të vogla, puna me projekte etj.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Çështjet ndërkurrikulare në kuadër të fushës *Jeta dhe puna* përkatësisht lëndës së TIK-ut si qëllim kryesor kanë realizimin e tyre që do të ndihmojnë në arritjen e kompetencave kryesore të parapara me KK-në. Gjatë fazave të planifikimeve do të identifikohen rezultatet e ndryshme që ndihmojnë në zhvillimin e kompetencave dhe rezultateve të fushave, nëpërmjet temave të përbashkëta. Çështjet ndërkurrikulare që përfshihen në lëndën e TIK-ut janë:

- Njohja e medias,
- Edukimi për zhvillim të qëndrueshëm,
- Mbrojtja e mjedisit dhe zhvillimi i qëndrimeve ekologjike,
- Zhvillimi personal dhe shkathtësitë për jetë,
- Puna vullnetare,
- Arsimimi me TIK/elementet bazë dhe mësimi elektronik,
- Vetëdijesimi për karrierë,
- Përgatitja për jetë dhe për punë,
- Vetëdijesimi për ekonomi,
- Njohuri themelore financiare,

- Arsimimi për ndërmarrësi,dhe
- Shkathësitë gjuhësore dhe të komunikimit përgjatë kurrikulës.

Identifikimi i temave të përbashkëta nga lëndët e ndryshme në shtatë fushat kurrikulare ndihmon nxënësit në arritje të rezultateve të parapara në KK dhe KB.

Udhëzime për vlerësimin

Vlerësimi është një element i pranishëm në çdo veprimtari mësimore. Matja dhe vlerësimi janë pjesë përbërëse dhe mjaft e rëndësishme e mësimdhënies në shkollën bashkëkohore.

Lënda e TIK-ut për shkak të natyrës dhe specifikave që ka, kërkon shumëllojshmëri të mënyrave të vlerësimit në baza të rregullta, ndërsa fokusi është mbi të kuptuarit e jetës dhe punës, konceptet dhe praktikimi i sjelljeve dhe qëndrimeve pozitive

Ekzistojnë disa teknika dhe instrumente që ndihmojnë në vrojtimin e drejtpërdrejtë të veprimtarisë së nxënësit, që përdoren për vlerësim. Ja disa prej tyre:

Buletini i pjesëmarrjes: përshkruhet si një teknikë vrojtimi që mund të përdoret për të vrojtuar, në grupe të vogla ose gjatë diskutimit. Buletini tregon se cili jep ndihmesë, sa shpesh bashkëpunon dhe sa të vlefshme janë ndihmesat etj.

Lista e kontrollit: është një instrument që përmban një listë me tema, objektiva, njohuri, për të cilat nxënësi do të vëzhgohet. Qëllimi kryesor i listës së kontrollit është të regjistrojë një vlerësim të vazhdueshëm për përparimin e nxënësit.

Portfolio e nxënësit: është një mjet që mund të përdoret për të treguar modele të punëve të nxënësve, të cilat dëshmojnë përparimin e nxënësit, aftësitë e tij dhe nivelin e punimeve.

Portfolio elektronike: është një formë e cila tashmë mundëson integrimin e teknologjisë në detyrat dhe aktivitetet e nxënësve. Vlerësimi i të nxënit ka shumë metoda të cilat mund t'i përdorim gjatë realizimit si p.sh: testimi, vlerësimi i detyrave dhe projekteve individuale kompjuterike, kontributi dhe aktiviteti i tyre individual dhe në grupe.

Materiale dhe burime mësimore

Për realizimin më të suksesshëm të lëndës së TIK-ut duhet të përdoret një spektër i gjerë i burimeve mësimore, përfshirë tekstet shkollore, librat e aktiviteteve dhe të ushtrimeve, librat e punës, broshura, internet(psh. <https://e-edukimi.rks-gov.net>), enciklopedi, softuerë arsimorë, projekte, studime të ndryshme, analiza dhe raporte të ndryshme të lëmit përkatës dhe materiale përkatëse pune.

Mësimdhënësit mund të krijojnë portofolio, gazeta, revista, literaturë të specializuar apo doracakë të ndryshëm për aktivitete me nxënës. Gjithashtu, është shumë me rëndësi që nxënësit dhe mësimdhënësit të bashkëpunojnë edhe në prodhimin e materialeve të ndryshme nëpërmjet shfrytëzimit të burimeve të teknologjisë informative.

Kurrikula lëndore/programi mësimor

TIK (Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Në fushën “ Jeta dhe Puna” për klasën e 11-të, lëndë bartëse është *Teknologjia e Informimit dhe Komunikimit*, ku edhe përfshihen konceptet e kësaj fushe, si: *Teknologji e Informimit dhe Komunikimit-TIK, Punë dhe edukim për ndërmarrësi, Këshillim dhe orientim në karrierë, Edukim për zhvillim të qëndrueshëm.*

TIK është duke gjetur zbatim çdo ditë e më shumë në të gjitha fushat. Një ndër faktorët që ndikojnë më së shumti në përdorimin e kompjuterëve në botë është edhe shpejtësia e zhvillimit të tyre.

Lënda e TIK-ut për klasën e 11-të është vazhdimësi dhe zgjerim i njohurive paraprake nga fusha “*Jeta dhe Puna*” dhe ka të bëjë me përvetësimin e njohurive dhe të shkathtësive të nevojshme për përdorimin e suksesshëm të aplikacioneve dhe pajisjeve të TIK-ut.

Nëpërmjet TIK-ut, nxënësit krijojnë shprehje dhe shkathtësi gjatë punës teorike dhe praktike për kërkim të pavarur të informacioneve nga të gjitha fushat kurrikulare.

TIK paraqet një formë të veçantë të veprimtarisë krijuese, që nxënësve iu mundëson përshtatje teknologjive të reja dhe u jep njohuri mbi kufizimin e rreziqeve për veten në një mjedis digjital. Lënda e TIK-ut ka një lidhje të veçantë dhe kontribuon në të gjitha fushat e Kornizës Kurrikulare të Kosovës.

Qëllimi

Qëllimi i lëndës së TIK-ut është që nxënësit t'i njohin dhe t'i përdorin pajisjet e teknologjisë së informimit dhe të komunikimit si dhe nxisin iniciativa në marrjen e përgjegjësisë për punë dhe ndërlidhjen e shkathtësive personale me karrierën e tyre, të cilat kanë të bëjnë me përpunimin e të dhënave në fusha të ndryshme të veprimtarisë njerëzore.

Nëpërmjet lëndës së TIK-ut rritet niveli për nxënien dhe cilësinë e jetës së përditshme duke përfshirë konceptet bazë të fushës *Jeta dhe Puna*.

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën e njëmbëdhjetë arrijnë Rezultatet e të Nxënit të Lëndës (RNL) për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga Rezultatet e të Nxënit të Fushës (RNF) “*Jeta dhe Puna*”, të shkallës së pestë (Shk. 5) në kurrikulën bërthamë për Arsimin e mesëm të lartë:

KLASA XI Lënda:TIK

Koncepti	RNF, TEMA dhe RNL	
Teknologji e Informimit dhe Komunikimit-TIK	<p>RNF:1. Ushtrimi i punës praktike në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet. <i>1.3. Analizon ndyshimet ndërmjet punës individuale dhe në grupe, përkatësisht gjenë dallimet dhe ngjashmëritë e punës me projekte.</i> <i>1.4. Shfrytëzon njohuritë dhe përvojën personale për të dizajnuar dhe për të zbatuar punë me projekte në shkollë, në mënyrë individuale dhe në grup.</i></p> <p>RNF:2. Ngritja e kualiteteve personale për jetë dhe punë <i>2.1. Demonstron shkathtësitë e nevojshme për të siguruar bazën për zhvillim personal, profesional si dhe mundësi të ndryshme në të nxënit.</i></p> <p>RNF:4. Përdorimi i TIK-ut për të avancuar nxënien dhe cilësinë e jetës së përditshme. <i>4.1. Analizon disa nga përparësitë e përdorimit të TIK-ut për projekte dhe punë hulumtuese.</i> <i>4.2. Demonstron shkathtësi në përdorimin e aplikacioneve dhe ueb shërbimeve.</i></p> <p>RNF:8. Komunikimi për jetë dhe punë. <i>8.1. Përdor multimedia për të marrë informacione për implementimin e detyrave dhe projekteve të ndryshme.</i></p> <p>9. Mbrojtja dhe ruajtja e natyrës dhe mjedisit. <i>9.1. Tregon kujdes për mjedisin e punës dhe arsyeton rolin e teknologjisë në ruajtjen e ambientit.</i></p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Interneti Navigimi në internet Kërkimi i informacioneve në internet	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tregon për mundësitë e përpunimit të informacioneve nga interneti duke pasur parasysh rëndësinë e tyre. • Shpjegon mënyrën e komunikimit të kompjuterëve në internet dhe lidhjet mes tyre. • Tregon për organizimin e faqeve në internet dhe jep informacione për të dhënat e koduara në internet.

	<p>Përdorimi i sigurt i internetit</p> <p>Komunikimi nëpërmjet internetit</p> <p>Komunikimi elektronik</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Demonstron shkathtësi në përdorimin e shërbimeve të internetit. • Hulumton tema të ndryshme nëpërmjet makinave kërkuese në internet, si dhe tregon përmundësitë që ofron një browser. • Demonstron gjetjen e informacioneve në internet duke bërë dallimin mes ngarkimit dhe shkarkimit të të dhënave. • Demonstron plotësimin e formularëve elektronik duke dhënë informacione rrethrëndësisë së tyre për secilën fushë të formularit. • Dallon anët pozitive dhe negative të internetit duke marrë parasysh zhvillimin e tyre personal. • Identifikon virusët e ndryshëm në internet duke pasur parasysh rrezikun e tyre dhe jep zgjidhje për mbrojtjen e të dhënave nga virusët. • Demonstron nëpërmjet punës me projekte se si funksionon mënyra e nënshkrimit digjital. • Aplikon mundësitë e reja që ofron komunikimi elektronik duke përdorur teknologji informative të ndryshme dhe aplikacione të ndryshme, në krijimin e mesazheve, menaxhimin e tyre dhe në shkëmbimin me të tjerët. • Demonstron shkathtësi në organizimin dhe menaxhimin e informacioneve në komunikimin elektronik.
	<p>Shfrytëzimi i aplikacionit – baza e të dhënave</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon, ndërton dhe planifikon bazë të të dhënave duke identifikuar operacionet themelore.

		<ul style="list-style-type: none"> • Demonstron ndërtimin e një table dhe përdor tipet e ndryshme të të dhënave në tabelë dhe dallon tipet e ndryshme të të dhënave duke identifikuar rëndësinë dhe përdorimin e tyre në fusha të caktuara. • Tregon rëndësinë e përdorimit të çelësit primar dhe vendosjen e tij në tabela. • Demonstron përdorimin e opsionit Sort dhe Filter duke i paraqitur të dy opsionet. • Demonstron krijimin e lidhjeve në mes të tabelave të ndryshme. • Shpjegon për mundësitë e llogaritjeve brenda pyetësve. • Përshkruan ndërtimin e formularëve dhe demonstron dizajnimin e llojeve të ndryshme të formularëve duke bërë dallimin mes tyre. • Identifikon objektet kontrolluese duke dhënë informacione rreth rëndësisë dhe sistemimit të tyre në formular. • Demonstron vendosjen e objekteve kontrolluese. • Shpjegon vetitë e labelave dhe pullat komanduese. ▪ Demonstron dizajnimin e raporteve në dy mënyra: duke përdorur rrugën nëpërmjet magjistarit dhe elementeve kontrolluese.
Këshillim dhe orientim në karrierë	RNF: 3. Këshillim dhe orientim në karrierë <i>3.1. Vlerëson shkathtësitë dhe njohuritë personale lidhur me karrierën e tyre të ardhshme.</i> <i>3.2. Ndërlidh njohuritë dhe shkathtësitë personale me nevojat e tregut të punës.</i>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)

	Karriera ime	<p>Nxënësit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Përpilojnë një letër motivuese dhe përshtasin përmbajtjen e saj me vendin ku aplikojnë. • Përpilojnë planveprimin personal për karrierën e tyre dhe tregojnë rrugët e realizimit të tij. • Shpjegojnë se cilat shkathtësi duhet t'i zhvillojnë për të plotësuar profesionin për karrierë të suksesshme. • Tregojnë pikat e forta të cilësive të tyre dhe i lidhin ato me kërkesat e profesionit. • Tregojnë rregullat e veshjes dhe të sjelljes në intervistë, praktikojnë forma të ndryshme të intervistimit
Punë dhe edukim për ndërmarrësi	<p>RNF:</p> <p>1. Kuptimi dhe ushtrimi i punës praktike në shtëpi, në shkollë dhe në komunitet.</p> <p><i>1.2. Shfrytëzon njohuritë dhe përvojën personale për të dizajnuar dhe për të zbatuar punë me projekte në shkollë në mënyrë individuale dhe në grup.</i></p> <p>2. Ngritja e kualiteteve personale për jetë dhe punë.</p> <p><i>2.1. Demonstron shkathtësitë e nevojshme për të siguruar bazën për zhvillim personal, profesional si dhe mundësi të ndryshme në të nxënit.</i></p> <p>3. Këshillim dhe orientim në karrierë.</p> <p><i>3.2. Ndërlidhë njohuritë dëshkathtësitë personale me nevojat e tregut të punës.</i></p> <p>4. Përdorimi i TIK-ut për të avancuar nxënien dhe cilësinë e jetës së përditshme.</p> <p><i>4.1. Analizon disa nga përparësitë e përdorimit të TIK-ut për projekte dhe punë hulumtuese.</i></p> <p>5. Ushtrimi i zhvillimit të ndërmarrësisë.</p> <p><i>5.1. Prezanton ide kreative për krijimin e një biznesi duke u bazuar në analizën e tregut, përpilon planin e biznesit.</i></p> <p>RNF:7. Përgatitja për jetën profesionale dhe karrierën e ardhshme.</p> <p><i>7.1. Lexon, interpreton dhe plotëson dokumentacion për nevoja personale duke u bazuar në legjislacion</i></p>	

	<p><i>dhe kërkesa të tregut të punës.</i></p> <p>RNF: 8. Komunikimi në / për jetë dhe punë.</p> <p><i>8.1. Përdor multimediat për të marrë informacione për implementimin e detyrave dhe projekteve të ndryshme.</i></p> <p>RNF: 9. Mbrojtja dhe ruajtja e natyrës dhe mjedisit.</p> <p><i>9.1. Tregon kujdes për mjedisin e punës dhe arsyeton rolin e teknologjisë në ruajtjen e ambientit.</i></p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	E - tregu	<p>Nxënësi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Identifikon E – ndërmarrjet e ndryshme. • Kryen aktivitete të shitblerjes duke shfrytëzuar E - commerce. • Kryen aktivitete përmes E – shërbimit. • Përshkruan përparësitë dhe mangësitë e tregut elektronik.
Edukim për zhvillim të qëndrueshëm	<p>RNF:</p> <p>9. Mbrojtja dhe ruajtja e natyrës dhe mjedisit</p> <p><i>9.1. Tregon kujdes për mjedisin e punës dhe arsyeton rolin e teknologjisë në ruajtjen e ambientit.</i></p>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Ndikimi i Teknologjisë në shëndetin e njeriut	<p>Nxënësit:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Analizojnë ndikimin e pajisjeve të teknologjisëinformativë në shëndetin e njeriut. ▪ Identifikojnë disa nga pajisjet teknologjike që ndikojnë drejtëpërdrejt në shëndetin e njeriut.

Udhëzime metodologjike

Për realizimin e përmbajtjeve mësimore që përcaktohen në lëndën e TIK-ut, klasa e XI, mund të përdoren metoda të ndryshme të punës me qëllim të përmbushjes së kërkesave që ka lënda, ku synim kryesor kanë zhvillimin dhe arritjen e kompetencave kryesore. Disa prej metodave të cilat e lehtësojnë zhvillimin e suksesshëm janë metodat e mësimdhënies që në qendër kanë nxënësin, si:

5. theksi në demonstrim dhe punë individuale dhe grupore duke përfshirë ligjërimin, demonstrimin dhe punën individuale dhe grupore.
6. ligjërimi i përmbajtjes programore në klasë apo kabinet të bëhet me anë të prezentimeve kompjuterike.
7. inkurajimi i punës individuale dhe shkëmbimit të ideve dhe shkathtësive (puna interaktive).
8. përsëritja e përmbajtjes nëpërmjet detyrave që përfshijnë zbatimin e më shumë njohurive të fituara.

TIK-u mund të zhvillohet në forma nga më të ndryshmet, duke shfrytëzuar metodat interaktive të cilat kombinohen me format, si: demonstrimi nëpërmjet mjeteve teknologjike, puna individuale në grupe të vogla, puna me projekte. Gjithashtu, mund të përdoren metodologjitë bashkohore dhe ato të identifikuar në Kurrikulën Bërthamë dhe në udhëzuesin e fushës *Jeta dhe Puna*.

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Çështjet ndërkurrikulare në kuadër të fushës jeta dhe puna përkatësisht lëndës së TIK-ut si qëllim kryesor kanë realizimin e tyre që do të ndihmojnë në arritjen e kompetencave kryesore të parapara me KK. Gjatë fazave të planifikimeve do të identifikohen rezultatet e ndryshme që ndihmojnë në zhvillimin e kompetencave dhe rezultateve të fushave, nëpërmjet temave të përbashkëta. Çështjet ndërkurrikulare që përfshihen në lëndën e TIK-ut janë:

- Njohja e medias,
- Edukimi për zhvillim të qëndrueshëm,
- Mbrojtja e mjedisit dhe zhvillimi i qëndrimeve ekologjike,
- Zhvillimi personal dhe shkathtësitë për jetë,
- Puna vullnetare,
- Arsimimi me TIK/elementet bazë dhe mësimi elektronik, dhe
- Vetëdijësimi për karrierë.

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi është një element i pranishëm në çdo veprimtari mësimore. Matja dhe vlerësimi janë pjesë përbërëse dhe mjaft të rëndësishme e mësimdhënies në shkollën bashkëkohore.

Lënda e TIK-ut për shkak të natyrës dhe specifikave që ka, kërkon shumëllojshmëri të mënyrave të vlerësimit në baza të rregullta, ndërsa fokusi është mbi të kuptuarit e jetës dhe punës, konceptet dhe praktikimi i sjelljeve dhe qëndrimeve pozitive.

Ekzistojnë disa teknika dhe instrumente që ndihmojnë në vrojtimin e drejtpërdrejtë të veprimtarisë së nxënësit, që përdoren për vlerësim. Ja, disa prej tyre:

Buletini i pjesëmarrjes- përkrahur si një teknikë vrojtimi që mund të përdoret për të vrojtuar, në grupe të vogla ose gjatë diskutimit. Buletini tregon se cili jep ndihmesë, sa shpesh bashkëpunon dhe sa të vlefshme janë ndihmesat etj.

Lista e kontrollit: është një instrument që përmban një listë me tema, objektiva, njohuri, për të cilat nxënësi do të vëzhgohet. Qëllimi kryesor i listës së kontrollit është të regjistrojë një vlerësim të vazhdueshëm për përparimin e nxënësit.

Portfolio e nxënësit: është një mjet që mund të përdoret për të treguar modele të punëve të nxënësve, të cilat dëshmojnë përparimin e nxënësit, aftësitë e tij dhe nivelin e punimeve.

Portfolio elektronike: është një formë e cila tashmë mundëson integrimin e teknologjisë në detyrat dhe aktivitetet e nxënësve. Vlerësimi i të nxënësve - ka shumë metoda të cilat mund t'i përdorim gjatë realizimit si p.sh.,: Testimi, vlerësimi i detyrave dhe projekteve individuale kompjuterike, kontributi dhe aktiviteti i tyre individual dhe në grupe. Gjatë përdorimit të instrumenteve të vlerësimit dhe mënyrës për vlerësim do të ishte mirë të bazohemi edhe tek udhëzimi administrativ UA.08/2016.

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimor

Për realizimin më të suksesshëm të lëndës së TIK-ut duhet të përdoret një spektër i gjerë i burimeve mësimore, përfshirë tekstet shkollore, librat e aktiviteteve dhe të ushtrimeve, librat e punës, broshura, interneti (p.sh.,<https://e-edukimi.rks-gov.net>), enciklopedi, softuerë arsimorë, projekte, studime të ndryshme, analiza dhe raporte të ndryshme të lëmit përkatës dhe materiale përkatëse pune.

Mësimdhënësit mund të krijojnë portofolio, gazeta, revista, literaturë të specializuar apo doracakë të ndryshëm për aktivitete me nxënës. Gjithashtu, është shumë me rëndësi që nxënësit dhe mësimdhënësit të bashkëpunojnë edhe në prodhimin e materialeve të ndryshme nëpërmjet shfrytëzimit të burimeve të teknologjisë informative.

FUSHA KURRIKULARE: EDUKATË FIZIKE, SPORTET DHE SHËNDETI

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti

(Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe
Gjimnazi i shkencave natyrore)

Kurrikula lëndore/programi mësimor

Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti

(Gjimnazi i shkencave shoqërore – gjuhësore dhe
Gjimnazi i shkencave natyrore)

Përmbajtja

Hyrje

Qëllimi

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Udhëzime metodologjike

Udhëzime për zbatimin e çështjeve ndërkurrikulare

Udhëzimet për vlerësim

Udhëzime për materialet dhe burimet mësimore

Hyrje

Lënda *Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti*, për klasën e njëmbëdhjetë ka rol të rëndësishëm në arsimimin e nxënësve, mbi kulturën fizike në përgjithësi e mbi shëndetin në veçanti. Kjo lëndë synon të zhvillojë vlerat edukative dhe shëndetësore të një shoqërie aktive dhe formimin e personalitetit dhe identitetit personal e kulturor tek nxënësit, duke kontribuar në arritjen e kompetencave kryesore të Kurrikulës Bërthamë.

Fokusi i kësaj lënde, për klasën e njëmbëdhjetë, është zgjerimi i mëtejshëm i horizontit të njohurive mbi kulturën fizike e shëndetësore, përvetësimin, koordinimin e shkathtësive fizike dhe përdorimin e tyre në jetën e përditshme. Përmes lëvizjeve artistike synohet që nxënësit të kultivojnë shkathtësitë, kreativitetin, imagjinatën, inteligjencën, mendimin pozitiv, bukurinë estetike etj.

Procesi i edukimit fizik dhe shëndetësor luan rol themelor në përgatitjen e nxënësve për realizimin e veprimtarive kulturore-sportive dhe artistike.

Organizimi dhe realizimi i kësaj lënde do t'i ndihmojë nxënësit të vlerësojnë efektet pozitive të saj në shumë drejtime, jo vetëm në aspektin shëndetësor edhe në krijimin të një mjedisi më miqësor për të gjithë.

Qëllimi

Qëllimi i lëndës *Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti* është të formojnë të nxënësit aftësitë, shkathtësitë, shprehitë, vlerat, qëndrimet dhe kompetencat e nevojshme, të cilat sigurojnë mirëqenien e shëndetit të tyre mendor, emocional, fizik dhe social.

Gjithashtu nxënësit në këtë moshë të jenë në gjendje të përdorin strategji adekuate në zgjedhjen e problemeve, të jenë të përgjegjshëm për të marr vendime për vete dhe të aftë për të përballuar me sukses sfidat e jetës së tashme dhe të ardhshme.

Temat dhe rezultatet e të nxënit

Nxënësit në klasën e njëmbëdhjete arrijnë rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL) për temat e përcaktuara në tabelën e mëposhtme, të dala nga rezultatet e të nxënit të fushës (RNF) Edukatë Fizike, Sportet dhe Shëndeti, të shkallës së peste të kurrikulës (Shk 5) në Kurrikulën bërthamë për arsimin e mesëm të lartë:

1. Promovimi i shëndetit psiko-fizik.
2. Kultivimi dhe ruajtja e trashëgimisë kulturore e sportive.
3. Disiplinat e sporteve individuale.
4. Sportet kolektive dhe elementet tekniko-taktike.
5. Nutricioni dhe
6. Substancat narkotike dhe mjetet stimulues në sport.
7. Aktiviteti fizik dhe ndikimi në shëndet.

RNF, TEMA dhe RNL		
Mirëqenie plotë fizike, psikike, emocionale dhe sociale	<i>RNF: 1.Përdor strategji adekuata në situata të vështira fizike, psikike, emocionale dhe sociale duke vepruar në mënyre të koordinuar me përgjegjësi në situata të jashtëzakonshme.</i>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Promovimi i shëndetit psiko-fizik	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Vlerëson dhe kujdeset në situatat që sjellin ngarkesat fizike gjatë ushtrimeve fizike dhe sportive. • Demonstron dhënien e ndihmës së parë në situata të ndryshme
Zhvillimi i gjithanshëm dhe harmonik i trupit përmes aktiviteteve fizike dhe sportive	<i>RNF: 1. Vlerëson rëndësinë dhe rolin e trashëgimisë kulturore sportive</i> <i>2. Merr pjesë në aktivitetet e sforcuara fizike dhe sportive dhe shfaq qëndrim pozitiv për ndikimin e tyre në ruajtjen e shëndetit.</i>	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Kultivimi dhe ruajtja e trashëgimisë kulturore e sportive	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Shpjegon elementet specifike të sporteve, kombëtare karakteristike të trevave të ndryshme , valle, mundje, xhudo, lojëra popullore, lojëra elementare. • Demonstron një nga vallet , lojërat apo sportet popullore e kombëtare të trevave të ndryshme në mënyrë estetike e kulturore.
	Disiplinat e sporteve individuale	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> • Demonstron shkathtësitë në disiplinat e atletikës (ecjes, vrapime, kërcime, hedhje) etj. • Demonstron teknikat e gjimnastikës sportive pa vegla me vegla dhe në vegla. • Krijon dhe demonstron elemente lëvizore në vallëzim, sport dhe gjimnastikë ritmike. • Demonstron shkathtësi të larta tekniko-taktike në mundje xhudo , karate. • Analizon dhe përforcon elementet tekniko- taktike në ping-pong, tenis, badminton. • Demonstron elementet tekniko-taktike të sporteve në ujë. • Demonstron elementet tekniko-taktike të sporteve në borë.

	Vlerësimi i aftësive antropometrike e motorike	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> Analizon dhe interpreton matjet antropometrike dhe ndikimin e tyre në shëndet. Demonstron dhe interpreton rezultatet e matjeve motorike.
	Sportet kolektive dhe elementet tekniko-taktike	Nxënësi : <ul style="list-style-type: none"> Demonstron elementet bazë tekniko-taktike në futboll. Demonstron elementet bazë tekniko-taktike në basketboll. Demonstron elementet bazë tekniko-taktike në hendboll. Demonstron elementet bazë tekniko-taktike në volejball. Demonstron dhe zhvillon teknikat dhe taktikat e avancuara në sulm dhe në mbrojtje gjatë lojërave sportive. Analizon rregullat sportive kolektive.
Promovimi i stilit aktiv dhe të shëndetshëm të jetës	RNF: 3. Demonstron shkathhtësi për përzgjedhjen dhe përgatitjen e ushqimeve dhe analizon ndikimin e reklamave dhe mediave për ushqyerje të shëndetshme.	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Ushqyeshmëria	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> Argumenton rëndësinë e ushqimit të shëndetshëm Diskuton për rëndësinë e balancimit të ushqimit, vlerave kalorike gjatë aktiviteteve sportive dhe në jetën e përditshme
Vetëdijesi mi për ndikimin e përdorimit të substancave që krijojnë varshmëri	RNF: 4. Përdore strategji për të bërë zgjedhje bazuar në informata të drejta të cilat mund t'i aplikojë në situata sfiduese, përfshirë edhe presionin e bashkëmoshatareve	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Substancat narkotike dhe mjetet stimulues në sport	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> Analizon strategjitë e parandalimit të dukurive negative në shëndetin dhe jetën e tyre. Analizon efektet negative dhe ndikimin nga mjetet stimuluese në organizëm. Aplikon rregullat e sigurisë gjatë ushtrimeve, lojërave të ndryshme gjatë aktiviteteve sportive.

Edukimi mbi mjedisin dhe zhvillimin e qëndrueshëm	RNF: 5. Demonstron shkathtësi për përdorim të drejt dhe adekuat të mjedisit për avancimin e shëndetit	
	Tema	Rezultatet e të nxënit të lëndës (RNL)
	Aktiviteti fizik dhe ndikimi në shëndet	Nxënësi: <ul style="list-style-type: none"> Merr pjesë aktive në se paku një aktivitetet të organizuar nga komuniteti në mbrojtje dhe promovim të mjedisit të pastër dhe i shëndetshëm.

Udhëzime metodologjike

Realizimi i përmbajtjes së *Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti* për klasën e njëmbëdhjetë nga mësimdhënësit duhet të arrihet duke përdore teknika dhe metoda që i kontribuojnë arritjes së rezultateve e kompetencave dhe janë të përshtatshme për moshën e nxënësve.

Klasa e njëmbëdhjetë është vazhdimësi e programit të klasës së dhjetë dhe karakterizohet me një qetësim relativ të procesit të rritjes dhe zhvillimit të organizmit duke mundësuar që organizmi i nxënësve në këtë grup moshë të përballojë ngarkesat më të mëdha fizike dhe sportive. Mësimdhënësi duhet të ketë parasysh dallimet gjinore në këtë grup moshe që janë më të shprehura në se sa nivelet e tjera të shkollimit.

Pra, qëllimi kryesor i mësimdhënësit duhet të jetë, motivimi i nxënësve në vazhdimësi për aktivitete fizike dhe sportive pasi që si të tilla kontribuojnë ruajtjes dhe përparimit të shëndetit të tyre. Përforsimi dhe përsosja e njohurive bëhet përmes zbatimit të metodave dhe teknikave mësimore, përfshirë edhe materialet adekuate për secilën njësi në mënyre që të arrijë kompetencat e përcaktuara.

Organizimi i mirë i procesit të mësimin të kësaj lënde do të thotë që nxënësit të vendosen edhe në situata konkrete praktike, ku zhvillojnë dhe zbatojnë elementët lëvizorë e sportivë. Aktiviteti lëvizor (loja dhe sporti), e dominon shumicën e jetës së tyre shkollore dhe jashtë saj, duke u zënë pjesën më të madhe të kohës e të energjisë, duke krijuar aftësi, shkathtësi dhe formuar sjellje shoqërore, si kontribut themelor në kërkesën për jetë të shëndetshme. Po ashtu tek nxënësit duhet pasur kujdes që të mos zhvillohet së tepërmi rëndësia e fitores, e humbjes apo e garës me të tjerët. Ata duke marrë pjesë në aktivitetet që i ka edukimi fizik dhe sportet do të kuptojnë se fitorja dhe humbja janë pjesë e jetës dhe duhet të pranohen si të tilla nga nxënësit dukë ndërtuar kështu raporte të mira me bashkëmoshataret.

Për nxënësit e kësaj moshe promovimi i fitnesit është i rëndësishëm sepse nëpërmjet sforcimeve qëllimore dhe argëtuese mësojnë si ta mbajnë trupin, si të ushqehen, si ta mbajnë higjienën personale, si detyrim ndaj vetes dhe të tjerëve e mbi të gjitha si të ruajnë dhe përparojnë

shëndetin e tyre duke aplikuar stil të shëndetshëm të jetës . Edukimi fizik mund ta gjejë veten edhe si komponentë e edukimit estetik; kur një nxënës merr pjesë në aktivitete fizike ai bëhet me tërheqës, formon trup të bukur dhe më të shëndetshëm , gjë që ndikon në rritjen e vetëbesimit për veten.

Edukata fizike, sportet dhe shëndeti e gjen veten mjaft mirë si komponent i edukimit artistik, sepse janë të ndërlidhur me njëri - tjetrin. Sinkronizimi dhe ritmi i aftësive koordinative, janë pjesë përbërëse të edukimit fizik e artistik, të cilët së bashku ndihmojnë në zhvillimin dhe formimin e plotë të nxënësit.

Çështjet ndërkurrikulare

Në kuadër të lëndës Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti, trajtimi i çështjeve ndërkurrikulare është një aspekt me shumë rëndësi pasi mundëson integrimin e fushave kurrikulare dhe lëndeve mësimore me qëllim të përkrahjes së nxënësve dhe përgatitjes se tyre për jetë në një shoqëri që po ndryshon me shpejtësi, duke kuptuar dhe interpretuar drejt proceset shoqërore dhe natyrore që po ndodhin në shoqëri. Realizimi i çështjeve ndërkurrikulare do të ndihmojë në zhvillimin dhe plotësimin e përmbajtjes së fushës për arritjen e të gjitha kompetencave të përcaktuara me Kornizën e Kurrikulit të Kosovës. Disa nga çështjet ndërkurrikulare që i ndihmojnë nxënësit në këtë nivel janë:

- **Globalizimi dhe ndërvarësia** (i referohet bashkëveprimit, kombinimit të aftësive dhe mundësive për të krijuar gjera të përbashkëta, kombinimit të përpjekjeve me të tjerët për të arritur suksese më të mëdha).
- **Shfrytëzimi i medias** (i referohet përdorimit të mediave për sigurimin e informacioneve të reja dhe të drejta, krijimin dhe përdorimin e informatave, komunikimin përmes mediave tradicionale dhe digjitale, kritiken ndaj mediave, gjuhën e mediave dhe ndikimin e saj në shoqëri, pritjet e qytetarëve nga mediat dhe përdorimit të drejtë dhe të sigurtë).
- **Edukimi për zhvillim të qëndrueshëm** (ekonomik, shërbimet për bashkësinë; siguria, mbrojtja e mjedisit natyror dhe human dhe zhvillimi i qëndrimeve ekologjike).
- **Gjuha dhe shkathtësitë e komunikimit në tërë Kurrikulën** (cilësia e mirë e komunikimit në të gjitha lëndët).
- **Zhvillimi personal dhe aftësitë për jetë** (edukimi për konsumim dhe kursim; respekti për vete dhe për të tjerët, toleranca, vetëpërmbajtja, aftësia për marrëveshje; vetiniciativa dhe përgatitjet për të ardhmen).
- **Arsimi për zhvillim të qëndrueshëm** (i referohet temave me rëndësi të përgjithshme të cilat ndikojnë në ndërgjegjësimin e të rinjve/nxënësve për një qëndrim aktiv ndaj çështjeve dhe dukurive mjedisore, në nivel lokal dhe global).

Në përgjithësi rezultatet e fushës i prekin çështjet nderkurrikulare andaj kujdes do t'i kushtohet trajtimit adekuat edhe në njësitë mësimore. Megjithatë, parësore është që mësimitdhënësit gjithmonë të analizojnë tema apo njësi mësimore me cilat çështja nderkurrikulare ndërlidhet, në mënyrë që të sigurohet mësimitdhënie e integruar e cila synon përfshirjen e të gjitha aspekteve të rëndësishme shoqërore; të trajtohen nga lëndë të ndryshme dhe me këndvështrime të ndryshme e cila mundëson edhe arrijten e kompetencave të përcaktuara me KK.

Udhëzime për vlerësim

Vlerësimi i nxënësit përshkon gjithë procesin mësimor dhe shërben për përmirësimin e këtij procesi. Vlerësimi i nxënësit nuk ka për qëllim të vetëm ,vendosjen e notës dhe as nuk përfundon me vendosjen e saj.

Vlerësimi mbështetet tërësisht në rezultatet e programit lëndor dhe mësimitdhënësi nuk ka të drejtë të vlerësojë nxënësit për ato rezultate që nuk përshkruhen në program. Objektivi i vlerësimit nuk janë vetëm njohuritë dhe aftësitë, por edhe qëndrimet e nxënësve, si qëndrimet etiko-sociale në përgjithësi dhe ato të bashkëpunimit me të tjerët, në veçanti.

Mësimitdhënësi/ja zhvillon vetë dhe ndihmon nxënësit të zhvillojnë një larmi mënyrash vlerësimi për shembull:

- Korrigjim i lëvizjeve të gabuara përmes taktit,
- Vlerëson përdorimin adekuat të veglave,
- Vlerëson veprimet lëvizore mbi bazën e arritjeve individuale,
- Vlerëson shpejtësinë në distanca të shkurtra dhe të mesme mbi bazën e arritjeve individuale,
- Vlerësimi kompleks i ushtrimeve me pikë,
- Vlerësimi kompleks i ushtrimeve të veçanta me pike,
- Vlerësimi me pikë i elementeve kompozuese në gjimnastikë sportive dhe ritmike,
- Vlerësimi i elementeve teknike me pikë,
- Vlerësimi me teste për njohuri mbi edukimin shëndetësor,
- Vlerësimi në baze të listës së kontrollit,
- Përdoren fjalë e shprehje inkurajuese gjatë të mësuarit,
- Shkathtësitë e prezantimit dhe koha në kryerjen e detyrave,
- Pjesëmarrje në orët mësimore dhe aktivitetet shkollore,
- Pjesëmarrje në veprimtaritë e ndryshme sportive, dhe
- Pjesëmarrje në aktivitetet për promovim të shëndetit në shkolla.

Në angazhimin e nxënësve me grupe apo skuadra të vogla, mësuesi/ja parashtron peshën e vlerësimit me notë të grupit në tërësi dhe të secilit nxënës/e në veçanti.

Mësimdhënësi nuk e ka të detyrueshëm vlerësimin e nxënësve në çdo orë mësimore; duke vendosë nota në regjistër për secilën orë mësimore. Nxënësit dhe mësimdhënësi duhet të jenë të lirshëm të bashkëbisedojnë si partnerë rreth përvetësimit të njohurive dhe aftësive të fituara të orëve të kaluara.

I gjithë progresi i nxënësve duhet të reflektohet për çdo nxënës në fletoren/ditarin personal të mësimdhënësit. Herë pas here mësimdhënësi/ja duhet të vlerësojë me notë, duke ua bërë të qartë nxënësve që në fillim qëllimin e vlerësimit dhe kriteret e tij. Vlerësimi me shkrim (vetëm për linjën e njohurive) shërben për aftësimin e komunikimit me shkrim dhe mund të realizohet edhe formë elektronike. Portofoli i nxënësit si një mundësi vlerësimi e vetëvlerësimi, është një përmbledhje e performancës gjatë vitit shkollor për një lëndë të caktuar. Ai mund të përmbajë detyra tematike (artikull sportiv, programe sportive, planifikime të aktiviteteve sportive, prezentime power point), foto dhe CD të demonstrimit të aftësive lëvizore për linja të ndryshme të programit, angazhime në veprimtari të ndryshme shkollore etj.

Udhëzime për materialet didaktike dhe burimet e mjetet mësimore

Për realizimin me sukses të kompetencave në fushën mësimore *Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti* është e rëndësishme të përdoren burime të ndryshme mësimore që i motivojnë nxënësit dhe stimulojnë progresin e tyre në mënyre që të krijojnë shprehje dhe shkathtësi të nevojshme për jetë. Meqenëse tekstet shkollore janë burime të vlefshme dhe të rëndësishme të të nxënësve, çasja e nxënësve në informacion nuk duhet të kufizohet vetëm në tekstet shkollore, por edhe në burime të tjera, të cilat i shërbejnë për të planifikuar dhe për të realizuar procesin mësimor në klasë.

Për realizimin më të suksesshëm të lëndës Edukatë fizike, sportet dhe shëndeti duhet të përdoren një spektër i gjerë i burimeve mësimore, përfshirë tekstet shkollore, librat e aktiviteteve dhe të ushtrimeve, librat e punës, broshura, atlase, enciklopedi, softuerë arsimorë, projekte, video xhirime, studime të ndryshme, analiza dhe raporte të ndryshme të lëmit përkatës dhe libra të tjerë.

Mësimdhënësit dhe nxënësit mund të angazhohen në hartimin dhe shfrytëzimin e materialeve mësimore, p.sh.: rezultatet e projekteve të realizuara nga nxënësit mund të bëhen burime të vlefshme mësimore për klasa të ndryshme.